CINGHIZ AITMATOV

ESAFODUL

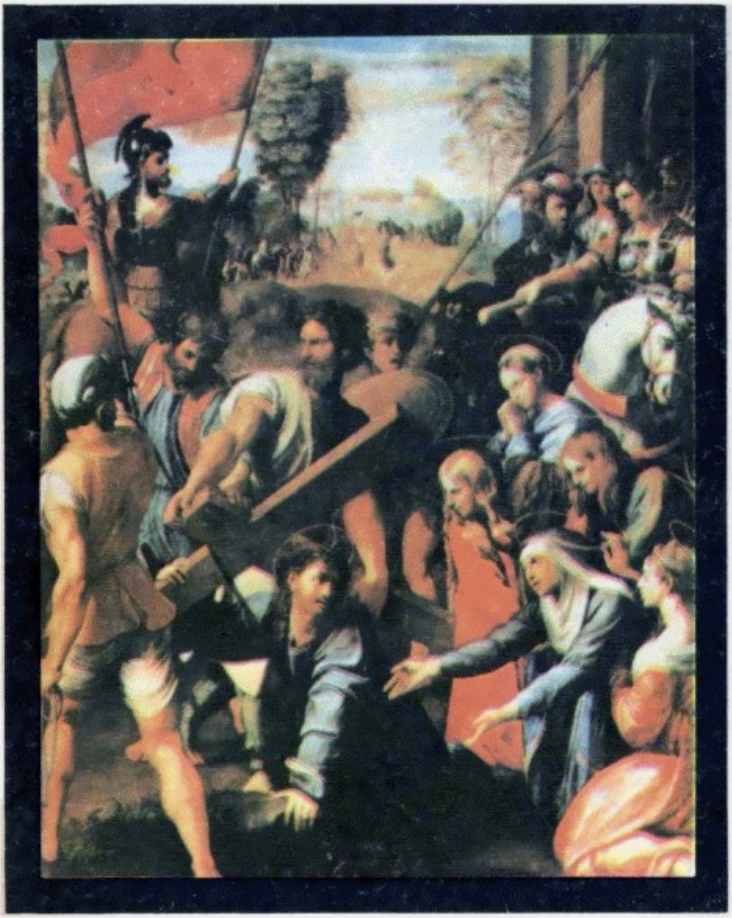

EDITURA UNIVERS

Cinghiz Aitmatov

EȘAFODUL

În românește de
NICOLAE ILIESCU

Editura Univers
BUCUREȘTI - 1991

Redactori: LIDIA TOCARIU și AUREL BUICIUC
Tehnoredactor: ELENA DINULESCU
Bun de tipar: 16 august 1991 Coli de tipar 20.

ISBN 973 34-0191-9

PARTEA ÎNTÂI

I

După scurta încălzire de peste zi, ușoară ca suflarea unui prunc, pe coastele îndreptate spre soare ale muntelui, curând vremea s-a schimbat pe neobservate - dinspre ghețari a prins să bată vântul, și prin trecători au început să se furișeze umbrele pronunțate ale amurgului timpuriu, târând în urmă albăstreala rece a nopții ce se va așterne peste omăt.

Jur-împrejur era mult omăt. Pe întreg întinsul masivului din vecinătatea Issik-Kul-ului, munții fuseseră troieniți de ninsoarea viscolită ce se abătuse peste aceste locuri cu două zile în urmă, ca un incendiu iscat pe neașteptate din capriciul stihiilor samavolnice. A fost o grozăvie ce s-a petrecut aici: în bezna viscolului dispăruseră și munții, dispăruse și cerul și toată lumea mai înainte vizibilă. Pe urmă totul s-a potolit și s-a înseninat. Odată cu domolirea furtunii de zăpadă, munții, încătușați în troienele uriașe, au încremenit într-o liniște de gheață, izolați cu desăvârșire de lume.

Numai huruitul din ce în ce mai tare al unui elicopter de mare tonaj, care, la acel ceas dinaintea înserării, își croia drum prin canionul Uzun-Ceal spre trecătoarea Ala-Monghiu, învăluită, la înălțimea vântului, de nori cârlionțați, creștea și se apropia necontenit, devenind cu fiece clipă tot mai tare, până ce, în sfârșit, a triumfat, punând stăpânire deplină pe spațiu, și a zburat într-un vuiet atotcovârșitor peste crestele înalte de gheață, accesibile doar sunetului și luminii. Sporit printre stânci și defileuri de ecoul repetat, huruitul din înălțimi înainta cu o

putere atât de inevitabilă și amenințătoare, încât părea că de va mai dura încă puțin se va întâmpla ceva cumplit, ca în vreme de cutremur…

Și, într-adevăr, într-un moment critic, așa ceva s-a și întâmplat: de pe un povârniș stâncos și abrupt, dezgolit de vânturi, aflat în direcția zborului, s-a desprins puțin grohotiș, mișcat de șocul zgomotului și s-a oprit numaidecât, ca un șuvoi de sânge stăvilit prin farmece.

Însă acest impuls primit de terenul instabil a fost de ajuns pentru ca două-trei pietre grele să scape de pe coastă și să se rostogolească la vale din ce în ce mai iute, urmate de praf și pietriș; jos, la poale, s-au spart ca niște ghiulele de tun printre tufișurile de salcie roșie și dracilă, au străpuns troienele, sărind peste culcușul lupilor, aflat aici, sub un ieșind de stâncă, într-un cotlon ascuns de lăstăriș, în apropierea unui pârâiaș cald, doar pe jumătate înghețat.

Lupoaica Akbara a sărit îndărăt, ferindu-se de pietrele și zăpada ce cădeau de sus și, retrăgându-se în fundul întunecat al vizuinii, s-a încordat ca un arc, zbârlindu-și coama și privind în semiîntuneric cu ochi aprinși, fosforescenți, gata în orice clipă de luptă. Însă temerile ei erau deșarte. Frica te cuprinde doar în stepa deschisă, când nu ai unde să te ascunzi de elicopterul care te urmărește, când acesta te ajunge și gonește neabătut pe urmele tale, asurzindu-te cu șuieratul elicelor și lovindu-te cu rafale de automat, când în lumea toată nu ai scăpare din calea lui, când nu găsești nici o gaura unde ai putea să-ți ascunzi capul, - căci doar nu se va casca pământul ca să-i adăpostească pe cei hăituiți.

În munți e altceva; poți oricând să fugi, oricând poți găsi un ascunziș unde să aștepți să treacă primejdia. Aici nu trebuie să-ți fie frică de elicopter, în munți și lui îi e teamă. Cu toate acestea frica este absurdă, cu atât mai mult, eu cât ai cunoscut-o, ai trăit-o. Când elicopterul s-a apropiat,

lupoaica a scheunat tare, s-a strâns ghem, și-a ascuns capul, și totuși nervii nu i-au rezistat - Akbara a început să urle cu furie, cuprinsă de o frică oarbă, neputincioasă, și, tremurând, s-a târât pe burtă spre ieșire, clănțănind din dinți mânioasă și disperată, gata de luptă de parcă spera să pună pe fugă monstrul de fier ce huruia deasupra defileului, la ivirea căruia chiar pietrele începuseră să se prăvălească de sus, ca la cutremur.

La urletul înfiorat al Akbarei, în vizuină s-a vârât lupul ei - Tașceainar, care, de când lupoaica rămăsese grea, stătea mai mult afară, într-un loc mai adăpostit din tufișuri. Tașceainar - Sfarmă-Piatră -, numit astfel de ciobanii din împrejurimii pentru fălcile lui nimicitoare, s-a târât lângă ea mârâind liniștitor, ca și cum ar fi apărat-o de nenorocire cu trupul lui. Lipindu-se strâns de el, lupoaica nu contenea să scheaune, adresându-se tânguitor cerului nedrept, ori nu se știe cui, ori soartei ei nefericite, și multă vreme a continuat să tremure, neputându-se stăpâni nici după ce elicopterul dispăruse dincolo de vajnicul ghețar Ala-Monghiu și nu se mai auzea defel, în spatele norilor.

Și în această liniște care s-a lăsat dintr-o dată în munți, ca o avalanșă a tăcerii cosmice, lupoaica a simțit clar înlăuntrul ei, mai bine zis în pântecele ei, niște izbituri vii. Era ca și atunci când Akbara, încă la începutul vieții ei cinegetice, sugrumase odată dintr-un salt o iepuroaică mare: în iepuroaică, în pântecele ei, i s-a părut atunci că deslușește, la fel, mișcările unor făpturi nevăzute, ascunse ochiului, și această împrejurare ciudată a uimit-o și a interesat-o pe lupoaica tânără și curioasă, care, ciulindu-și mirată urechile, își privea neîncrezătoare victima gâtuită. Totul era într-atât de minunat și de neînțeles, încât a încercat chiar să se joace cu acele trupuri nevăzute, precum o mâță cu șoarecele pe jumătate mort. Iar acum a descoperit și ea înlăuntrul său aceeași povară vie: dădeau semne de viață aceia care, printr-un concurs fericit de împrejurări, urmau să vină pe lume peste vreo săptămână

și jumătate, cel mult două. Deocamdată însă puii nenăscuți nu erau despărțiți de trupul mamei, constituiau o parte din ființa ei și astfel încercau în subconștientul uterin confuz, care abia se contura, același șoc, aceeași disperare ca și ea. Era întâiul lor contact nevăzut, cu lumea exterioară, cu realitatea ostilă care îi aștepta. Din pricina asta s-au mișcat în pântece, răspunzând parcă la suferințele mamei. Și lor le era frică, și frica aceea li s-a transmis prin sângele matern.

Ascultând ceea ce se petrecea fără voie în pântecele ei însuflețit, Akbara a fost cuprinsă de neliniște. Inima lupoaicei a prins a bate mai iute: era plină de bărbăție și hotărâtă să apere cu orice chip și să ferească de primejdii făpturile ce le purta înlăuntrul ei. Chiar acum, fără să mai chibzuiască, ar fi sărit la luptă cu oricine. În ea se trezise marele instinct natural al ocrotirii urmașilor. Și numaidecât Akbara a simțit că o năpădește un val fierbinte de gingășie; nevoia de a-i dezmierda, de a-i încălzi pe viitorii sugaci, de a le da laptele său, ca și cum s-ar afla alături. Era presimțirea fericirii. A închis ochii și a gemut de duioșie, de plăcerea așteptării laptelui în țâțele mari, ieșite în două șiruri pe burtă și umflate până la înroșire, și-a întins apoi încet, languros, tot trupul, cât îi îngăduia culcușul, și liniștindu-se definitiv, s-a lipit din nou de surul ei Tașceainar. El era puternic, blana lui era caldă, deasă și primitoare. Chiar și el, ursuzul Tașceainar și el ghicise ce simțea ea, mama-lupoaică, și nu știu prin ce instinct înțelesese ce se petrecea în pântecele ei și pesemne a fost și el cuprins de tulburare. Ciulindu-și urechea, Tașceainar și-a înălțat capul colțuros și greoi și cu privirea întunecoasă a pupilelor reci ale ochilor lui negri, adânc sădiți, a trecut o umbră, un fel de presimțire tulbure, plăcută. A mârâit reținut, fornăind și tușind, exprimându-și astfel simpatia și hotărârea de a o asculta fără crâcnire pe Akbara și de a o ocroti, și a început să-i lingă stăruitor și blând capul, mai ales ochii ei albaștri, strălucitori, și nasul,

cu limba lui mare caldă și umedă. Akbarei îi plăcea limba lui Tașceainar și atunci când el se hârjonea și se gudura pe lângă ea, tremurând de nerăbdare, iar limba lui, înfierbântată de năvala sângelui, devenea mlădioasă, sprintenă și energică precum șarpele, deși la început lupoaica se prefăcea că puțin îi pasă, și atunci când, în clipele de tihnă și mulțumire după un ospăț îmbelșugat, limba lupului ei era moale și jilavă.

În acest cuplu de fiare, Akbara era capul, era mintea, ei îi aparținea dreptul de a începe vânătoarea, iar el era forța ei devotată, neabătută, neobosită, care îndeplinea cu strășnicie voința ei. Aceste relații nu au fost niciodată încălcate. Numai o dată s-a petrecut o întâmplare ciudată, neașteptată, când lupul ei a dispărut până în zori și s-a întors cu mirosul străin al altei femele - putoarea spurcată a unei lupoaice în călduri care aţâța și chema masculii de la zece poște: treaba asta a înfuriat-o și a supărat-o cumplit, și ea l-a izgonit numaidecât, înfigându-și colții adânc în grumazul lui, și drept pedeapsă l-a silit să meargă multe zile în șir cu coada între picioare în urma ei. Îl ținea pe nătărău la distanță și, oricât a urlat el, nu i-a răspuns nici măcar o dată, nu s-a oprit, ca și cum el nu mai exista pentru ea, ca și cum n-ar fi fost lupul ei, și dacă ar fi cutezat să se apropie iar ca să o cucerească și s-o îmbuneze, Akbara și-ar fi măsurat de-adevăratelea forțele eu el, căci nu întâmplător ea era capul, iar el picioarele acelei perechi de venetici suri.

Acum, Akbara, după ce se mai liniștise și se încălzise lângă Tașceainar, îi era recunoscătoare lupului său pentru că i-a împărtășit frica, redându-i astfel încrederea în sine și nu s-a împotrivit mângâierilor lui stăruitoare, și drept răspuns l-a lins de două ori pe buze: învingându-și tulburarea care încă se mai făcea simțită printr-un tremurat involuntar, și-a concentrat atenția și, ascultând mișcările neliniștite și neînțelese ale puilor nenăscuți încă, s-a împăcat până la urmă cu toate: culcușul, marea iarnă

din munți și noaptea geroasă care se lăsa încetul cu încetul.

Așa s-a sfârșit acea zi de cumplite emoții pentru Akbara. Supusă eternului instinct matern, era îngrijorată nu atât pentru ea, cât pentru cei așteptați curând în această vizuină și pentru care ea și lupul căutaseră și aranjaseră aici, în cotlonul adânc de sub streașină stâncii, ascuns de tot felul de lăstărișuri, grămezi de copaci doborâți de furtună și pietre căzute de sus, acest culcuș de lupi, ca să aibă unde nască progeniturile, ca să aibă un adăpost pe pământ.

Cu atât mai mult cu cât Akbara și Tașceainar erau veneticii pe aceste meleaguri. Pentru un ochi priceput, ei se deosebeau de confrații lor localnici și prin înfățișare. În primul rând, gulerele de blană, care le înrămau compact grumazul ca o mantie cenușiu-argintie, înfoiată, de la bărbie până la greabăn, erau albe, specifice lupilor de stepă. Dar și ca statură cei doi *akgeli* - coamă-sură adică - îi întreceau pe lupii obișnuiți din podișul din vecinătatea Issîk Kul-ului. Iar dacă cineva ar fi văzut-o pe Akbara de aproape, ar fi fost uimit de ochii ei de un albastru-transparent - caz foarte rar și pesemne unic în felul său. Ciobanii localnici o numiseră pe lupoaică Akdali, cu alte cuvinte Coamă-Albă, însă curând, conform legilor transformării limbii, ea s-a schimbat în Akbarî, apoi în Akbara - Cea Mare, dar nimănui nu-i trecea prin cap că acesta era un semn al Providenței.

Cu un an în urmă cei doi coamă-sură nici nu călcaseră pe aici. Și-au făcut apariția într-o zi, însă și după aceea au continuat să se țină la o parte. La început, ocolind ciocnirile cu stăpânii, noii veniți colindau mai mult prin zonele neutre ale domeniilor lupilor de aici, se descurcau cum puteau, în căutarea pruzii ajungeau chiar până în câmpiile din vale, care erau populate de oameni, dar tot nu s-au alăturat haitelor locale; lupoaica Akbara cea cu ochi

albaștri avea un caracter prea independent ca să se alăture unor străini, să fie supusă altora.

Timpul le judecă pe toate. Cu vremea, cei doi nou-veniți au izbutit să-și apere interesele, și-au cucerit pământuri pe platoul din vecinătatea Issîk-Kul-ului în numeroase încăierări crâncene, și acum, ei, veneticii, erau stăpâni, iar lupii localnici nu cutezau să le calce hotarele. Astfel, se poate spune, viața celor doi lupi nou-veniți s-a rânduit cu bine la Issîk-Kul, însă toate au avut o istorie a lor, premergătoare și dacă fiarele ar putea să-și amintească trecutul, atunci Akbara, care era înzestrată cu inteligență și cu o mare finețe a percepției, ar fi trebuit să retrăiască tot ce, pesemne, își mai amintea din când în când, făcând-o să geamă și să lăcrimeze.

În acea lume pierdută, departe de aici, în savana Moiunkumi s-a scurs marea lor viață vânătorească: într-o goană nesfârșită pe întinderile nesfârșite din Moiunkumi după nesfârșitele turme de *saigale*[1]. Când antilopele-saiga, care viețuiau din vremuri imemoriale în stepele-savană, năpădite de pâlcuri de saxaul[2] veșnic uscat, paricopitate, străvechi precum timpul, când aceste animale cu bot încovoiat, ce trăiesc în turme și gonesc neobosite, cu nări largi în formă de trompă ce lasă aerul să treacă prin plămâni cu aceeași energie, precum balenele șuvoaiele oceanului, fiind astfel înzestrate cu însușirea de a alerga fără istov de la răsăritul până la asfințitul soarelui, - prin urmare, când se puneau în mișcare, urmărite de lupii care le însoțeau de când lumea, când o turmă speriată stârnea la fugă turma vecină, iar uneori mai multe, și când în această goană generală intrau și turmele mari și mici întâlnite în drum, când *saigalele* galopau prin Moiunkumi -

---

[1] Saiga - animal de stepă, specie între capră, oaie și cerb *(Antilopae saiga).*

[2] gen de arbori sau arbuști din Asia Centrală, din familia chenopodiaceelor, cu frunze foarte puțin dezvoltate, care fixează solurile nisipoase.

prin văi și coline, prin nisipuri, ca un potop ce s-a abătut asupra pământului, pământul fugea îndărăt și duduia sub picioare, cum duduie când plouă cu grindină, vara, și văzduhul se umplea de suflul viforos al mișcării, de praf de cremene și scântei ce săreau de sub copite, de mirosul sudorii de turmă, de mirosul aprigei întreceri pe viață și pe moarte, și lupii, alergând în salturi, veneau în urmă și pe de lături, încercând să îndrepte turmele de *saigale* spre locurile lor de pândă, unde printre saxaul așteptau junghietorii încercați - fiare care săreau din ascunziș pe grumazul victimei alergând năvalnic și, rostogolindu-se împreună cu ea, izbuteau să-i reteze beregata, să-i slobozească sângele și să pornească din nou la goană; dar *saigalele,* nu se știe cum, simțeau deseori unde sunt locurile de pândă ale lupilor și reușeau să le ocolească, iar hăituiala începea din nou cu furie și iuțeală și mai mare, și toți, hăituiți și hăituitori, - o singură verigă a crudei existențe - se așterneau pe fugă ca în ceasul dinaintea morții, arzându-și sângele ca să trăiască și să supraviețuiască, și poate numai unul Dumnezeu i-ar fi putut opri și pe unii și pe alții, urmăriți și urmăritori, căci era vorba de viața și de moartea unor făpturi doritoare de a trăi, iar acei lupi care nu rezistau unui asemenea ritm turbat, aceia care nu se născuseră ca să se întreacă în lupta pentru existență - lupta-goană -, acei lupi se prăvăleau din picioare, rămânând să-și dea sufletul în praful ridicat de avalanșa ce se depărta ca o furtună, și chiar dacă scăpau cu viață, plecau aiurea, spre alte ținuturi, unde se îndeletniceau cu tâlhăria prin turmele de oi inofensive, care nici măcar nu încercau să se salveze prin fugă, e drept, acolo fiind supuși altei primejdii, cea mai cumplită dintre toate primejdiile: acolo, pe lângă turme, se aflau oamenii, zeii și totodată robii oilor, cei ce trăiesc, dar nu-i lasă și pe alții să trăiască, mai ales pe aceia care nu depind de ei și le place să fie liberi…

Oameni, oameni-divinități! Și oamenii vânau antilope în savana Moiunkumi. Mai întâi au apărut pe cai, îmbrăcați în piei, înarmați cu săgeți, apoi au venit cu arme bubuitoare, chiuind, galopau încolo și-ncoace, iar antilopele se năpusteau grămadă în toate părțile - prinde-le dacă poți în pădurea de saxaul, însă a trecut timpul, și oamenii-zei au început să organizeze vânători cu mașinile, hăituind până la istovire, întocmai ca și lupii, și doborau antilopele împușcându-le din mers. Pe urmă, oamenii-zei au venit în zbor, cu elicopterele și, mai întâi, descoperind turmele în stepă, împresurau animalele, împingându-le spre coordonatele stabilite, iar în vremea asta pe pământ trăgătorii de elită goneau prin văi cu viteză de o sută și mai bine de kilometri, pentru ca *saigalele* să nu izbutească să dispară; elicopterele cercetau de sus ținta și direcția de mișcare. Mașini, elicoptere, arme automate - și viața în Moiunkumi s-a răsturnat cu fundul în sus…

Lupoaica Akbara cea cu ochi albaștri nici nu împlinise anul, iar Tașceainar, viitoarea ei pereche, era ceva mai mare, când le-a venit sorocul să se deprindă cu marile hăituieli de istovire. La început, nu rezistau la goană, rămâneau în urmă, sfâșiind antilopele căzute și ucigând pe cele ce nu muriseră, dar cu vremea au întrecut în forță și în dârzenie pe mulți lupi încercați, mai cu seamă pe cei ce îmbătrâneau. Și dacă totul ar fi mers după rânduiala naturii, curând ar fi devenit căpetenii de haite, însă totul a luat altă întorsătură…

Nici un an nu se potrivește cu altul, și în primăvara aceea turmele de antilope au avut o prăsilă bogată: multe femele au fătat câte doi pui, întrucât toamna trecută, la vremea împreunării, pășunile uscate au înverzit din nou de vreo două ori, căci era cald și au căzut ploi abundente. Au avut hrană din belșug - de aici și natalitatea. La vremea fătatului, *saigalele* plecau încă de la începutul primăverii spre marile nisipuri fără de zăpadă, în adâncul ținutului Moiunkumi. Lupii cu greu puteau ajunge acolo, apoi și

vânătoarea printre dune era o treabă zadarnică. Pe nisip, antilopele nu pot fi ajunse. În schimb, toamna și iarna, când migrația sezonieră a animalelor mâna turmele nenumărate spre întinderile de stepă și semipustiu, lupii își primeau cu prisosință ceea ce li se cuvenea. Atunci, însuși Dumnezeu le poruncea lupilor să-și ia partea lor. Dar vara, îndeosebi pe vremea arșiței, lupii preferau să nu se atingă de *saigale,* mai ales că aveau din belșug altă pradă, mult mai ușoară: hârciogi fără număr forfoteau prin stepă, încercând să recupereze ceea ce pierduseră iarna, în timpul hibernării; într-o vară ei trebuiau să săvârșească ceea ce alte animale săvârșeau într-un an de viață. Și neamul hârciogilor se agita primprejur, sfidând primejdia. Tot vânătoare se cheamă, căci toate au sorocul lor, și iarna nu mai găsești hârciogi - dispar. Și multe alte lighioane și păsări, mai ales potârnichile, alcătuiau hrana lupilor în lunile de vară, însă prada importantă - marea vânătoare de antilope - începea toamna și din toamnă ținea până la sfârșitul iernii. Din nou toate cu sorocul lor. În asta sălășluia tâlcul pe care natura îl rânduise ciclului vieții în savană. Numai urgiile stihinice și omul puteau nesocoti mersul originar al lucrurilor în Moiunkumi.

II

Spre dimineață, aerul savanei s-a mai răcit puțin, și numai atunci parcă totul devenise mai plăcut: viețuitoarele pământului răsuflau mai în voie, venise răstimpul desfătător dintre ziua care se zămislea, împovărată de apropiata arșiță, ce va încinge stepa sărăturată până la albire, și noaptea fierbinte, înăbușitoare, pregătită să dispară. La ceasul acela, luna strălucea peste Moiunkumi

ca un glob galben, perfect rotund, revărsând peste pământ o lumină albăstrie, statornică. Nu se vedea nici sfârșitul, nici începutul acestui pământ. Pretutindeni, depărtările întunecate, doar bănuite, se contopeau cu cerul înstelat. Dăinuia o liniște însufletită, căci toate câte populau savana, toate, în afară de șerpi, se grăbeau în acel răgaz să se bucure de răcoare, se grăbeau să trăiască, în tufișurile de tamariscă piuiau și se mișcau păsări matinale, aricii se foiau preocupați, cicadele ce țârâiseră toată noaptea cântau acum cu puteri sporite, hârciogii se treziseră și se ițeau din găurile lor privind împrejur, căci încă nu era ora să pornească la strânsul hranei - semințele de saxaul împrăștiate pe jos. O cucuvea mare, cenușie, cu capul turtit, zbura din loc în loc împreună cu toată familia, cinci pui măricei, cu căpșoare plate, cărora le crescuseră penele, iar acum își încercau aripile și zburau la întâmplare, strigându-se grijulii, fără să se piardă unul pe altul din vedere. Alte făpturi și jivine din savana în revărsat de zori le țineau isonul.

Și era vară, cea dintâi vară pe care Akbara cea cu ochi albaștri și-o petrecea alături de Tașceainar, după ce amândoi se dovediseră hăitași neobosiți la vânătorile de antilope și intraseră în rândul celor mai puternice perechi dintre toți lupii din Moiunkumi. Spre norocul lor, - trebuie să presupunem că și în lumea fiarelor există norocoși și nenorocoși - amândoi, și Akbara și Tașceainar, fuseseră înzestrați de natură cu însușiri deosebit de importante, vitale pentru animalele de pradă din savană: reacție momentană, simțul previziunii la vânătoare, un fel de perspicacitate „strategică” și, firește, o forță fizică neobișnuită - iuțeală și avânt în fugă. Totul arăta că această pereche avea în față un viitor mare, și viața lor va fi plină de necazurile întreținerii zilnice și de frumusețea menirii lor de animale sălbatice. Deocamdată nimic nu-i stingherea să domnească, singuri ei, în stepele din Moiunkumi, căci invazia omului în aceste ținuturi era încă

întâmplătoare, și ei nu se întâlniseră cu omul, față în față, niciodată. Asta se va petrece puțin mai târziu. Și mai aveau, încă de la facerea lumii, o înlesnire, ca să nu-i spunem privilegiu: puteau, ca de altfel întreaga lume animală, să trăiască de la o zi la alta fără să cunoască teama și grija zilei de mâine. Natura, în toate chibzuită, le-a scutit pe animale de o asemenea povară blestemată a existenței. Deși tocmai în această grație se ascundea și tragedia care pândea viețuitoarele din Moiunkumi. Însă nici uneia dintre ele nu i-a fost sortit să bănuiască asta. Nimănui nu-i fusese hărăzit să-și închipuie că savana Moiunkumi, ce părea nesfârșită, oricât de întinsă ar fi fost ea, nu era decât un mic ostrov pe continentul asiatic, un loc cât unghia degetului mare, colorat pe hartă în galben-cafeniu, care din an în an este tot mai înghesuit de pământurile virgine desțelenite cu îndârjire, asaltat de nenumăratele turme domestice rătăcind prin stepă în urma puțurilor forate în căutare de noi pășuni, atacat de canale și drumuri construite în zonele de graniță, căci foarte aproape de savană trecea una dintre cele mai mari conducte de gaz; tot mai stăruitor și pentru lungă vreme dau năvală oameni din ce în ce mai bine înarmați din punct de vedere tehnic, pe roți și motoare, cu aparate de radio-comunicare, cu rezerve de apă în adâncul oricărui deșert și semideșert, prin urmare și în Moiunkumi, însă nu dau năvală oamenii de știință pentru a face, plini de abnegație, descoperiri cu care urmașii trebuie să se mândrească, ci oameni obișnuiți, care săvârșesc o treabă obișnuită, o treabă accesibilă oricăruia și fiecăruia. Și, cu atât mai mult, viețuitoarelor unicei savane Moiunkumi nu le-a fost hărăzit să știe că în lucrurile cele mai obișnuite pentru oameni se ascunde izvorul binelui și al răului pe pământ. Că aici totul depinde de oamenii înșiși - încotro vor îndrepta aceste lucruri foarte obișnuite pentru ei: spre folosul binelui sau al răului, pentru creație sau pentru distrugere? Apoi, patrupedelor și altor făpturi din savana

Moiunkumi le erau cu totul necunoscute acele complicații care îi măcinau pe oameni în încercarea de a se cunoaște pe sine încă din timpurile când deveniseră ființe cugetătoare, deși, cu toate acestea, tot nu dezlegaseră eterna enigmă: de ce răul aproape întotdeauna învinge binele…

Prin logica lucrurilor, toate aceste treburi omenești nu puteau interesa în vreun fel fiarele și animalele din Moiunkumi, fiindcă se aflau în afara naturii lor, în afara instinctelor și experienței lor. Și de fapt până acum nimic nu tulburase în mod serios felul de viață obișnuit al acestei mari stepe asiatice, întinsă peste văi și coline dogoritoare de semideșert, acoperită cu specii de tamariscă, rezistente la secetă și care cresc numai aici, cu arbuști de saxaul, tare ca piatra, răsucit ca un odgon marinăresc, cu iarbă aspră de pășune și cel mai mult cu tufe de colilie, aducând cu niște săgeți, această podoabă a semipustiurilor, care și în lumina lunii și în lumina soarelui licărește precum o pădure fantomatică de aur, în care, ca într-o apă mică, oricine, având măcar statura unui câine, dacă își înalță capul, vede totul în jur și însuși e văzut de oriunde.

Pe aceste meleaguri s-a rânduit soarta tinerei perechi de lupi, Akbara și Tașceainar, și în acel răstimp - lucrul cel mai de seamă în viața animalelor - ei îi aveau deja pe cei dintâi tunguci născuți, trei pui de lup aduși pe lume de Akbara în acea primăvară de neuitat din Moiunkumi, în acel culcuș de neuitat, ales de ei într-o văgăună, sub rădăcina unui saxaul bătrân, în vecinătatea unui mic crâng de tamariscă pe jumătate uscat, tocmai bun pentru inițierea puilor. De acum, puii își țineau urechile drepte, fiecare își dobândise năravul lui, deși, când se hârjoneau între ei, urechile le atârnau din nou ca la cățeluși; se simțeau destul de tari pe picioare și tot mai des o luau pe urmele părinților în incursiuni mai mari sau mai mici.

Nu demult, una din aceste incursiuni, ce a durat o zi și o noapte întreagă, era cât pe ce să se sfârșească pentru lupi cu o nenorocire.

În ziua aceea, dis-de-dimineață, Akbara și-o condus familia departe, la marginea savanei Moiunkumi, unde pe întinderi de stepă, mai ales prin râpe și văgăuni dosnice, creșteau niște ierburi cu tulpini înalte și cu miros puternic, desfătător, care nu avea asemănare. Dacă umbli mult printre aceste ierburi lungi, respirându-le polenul, mai întâi te cuprinde o senzație de sprinteneală neobișnuită în mișcări, simțământul plăcut că plutești deasupra pământului, apoi te simți năpădit de moleșeală în picioare și de somnolență. Akbara ținea minte aceste locuri încă din copilărie și se abătea pe aici o dată în an la vremea când iarba-laur era în floare. Vânând în cale mici vietăți de stepă, îi plăcea să se îmbete ușor printre ierburile înalte, să lenevească în infuzia fierbinte a miresmei, să simtă că plutește când aleargă și apoi să adoarmă.

De data asta, ea și Tașceainar nu erau singuri: în urmă veneau puii lor - trei cățelandri stângaci, cu picioare lungi. În călătoriile lor, trebuiau să învețe și să recunoască împrejurimile, să știe bine încă de mici care sunt domeniile lupilor. Luncile înmiresmate pe care lupoaica voia să le arate se aflau la capătul acelor domenii, mai departe se întindea o lume străină, unde puteau să întâlnească oameni, dintr-acolo, dinspre acele întinderi nemărginite, răzbăteau din când în când sirenele locomotivelor, șuierând prelung, ca vânturile de toamnă: acolo se afla o lume ostilă lupilor. Și ei mergeau spre acel capăt al savanei, conduși de Akbara.

În urma Akbarei venea în trap mărunt Tașceainar, iar puii alergau zbenguindu-se de prea multă energie, încercând mereu să treacă înainte, însă lupoaica-mamă nu le îngăduia să-și facă de cap și veghea cu strășnicie ca nu cumva vreunul s-o apuce pe cărare înaintea ei.

La început mergeau prin locuri nisipoase - lăstărișuri de saxaul și pelin de pustiu, soarele se înălța tot mai sus, făgăduind, ca întotdeauna, vreme senină și zăpușitoare. Abia către seară, familia lupilor a sosit, la capătul savanei. Ajunsese tocmai bine - pe lumină. În acel an, ierburile crescuseră înalte, aproape până la coama lupilor celor mari. Încălzite peste zi de soarele dogoritor, inflorescențele prizărite de pe tulpinile flocoase împrăștiau o mireasmă puternică. Aici, într-o mică văgăună, lupii au făcut popas după drumul lung. Nu puteai zice că lupii cei mici se odihneau, ci alergau neobosiți primprejur, mirosind și luând seama la tot ce le stârnea curiozitatea. Pesemne, familia lupilor ar fi rămas aici toată noaptea, mai ales că erau cu toții sătui: pe drum izbutiseră să prindă câțiva hârciogi și iepuri grași și să devasteze mulțime de felurile cuiburi, iar setea și-o potoliseră dintr-un izvor ce curgea pe fundul unei văgăuni, - însă o întâmplare extraordinară i-a silit să părăsească degrabă acel loc și s-o pornească îndărăt spre vizuina lor din adâncul savanei. Au mers toată noaptea.

Ce se întâmplase? La asfințitul soarelui, când Akbara și Tașceainar, amețiți de miresmele ierbii-laur, se întinseseră la umbra tufișurilor, undeva, în apropiere, s-a auzit deodată un glas de om. Mai întâi pe om l-au văzut cățelandrii, care se jucau deasupra văgăunii. Ei nu bănuiau și nici nu puteau să-și închipui o că vietatea ce se ivise aici pe neașteptate este un om. O ființă aproape goală - doar în chiloți de baie și bascheți pe piciorul gol, având pe cap o panama cândva albă, dar acum destul de murdară - alerga printre acele ierburi. Alerga într-un fel ciudat: alegea locurile unde plantele acelea crescuseră mai des și fugea cu îndârjire printre tulpinile lor înainte și înapoi de parcă asta i-ar fi făcut plăcere. La început, puii s-au pitit, nedumeriți și temători, - așa ceva nu mai văzuseră niciodată. Iar omul fugea întruna printre ierburi ca un nebun. Puii de lup au prins curaj, curiozitatea a biruit,

voiau să se joace cu acest ciudat și nemaivăzut animal gol, cu două picioare, care alerga ca o jucărie mecanică. Atunci și omul a observat puii. Și era de mirare că în loc să ia seama și să se gândească în ce chip au apărut deodată lupii aici, acest om ciudat s-a îndreptat spre ei, întinzând mâinile cu blândețe.

— Ia te uită, ce-i asta? a grăit el, răsuflând din greu și ștergându-și sudoarea de pe frunte. Nu cumva pui de lup? Sau mi se năzare din pricina amețelii? Ba nu, sunt trei, mari și frumoși! Ah, puișorii mei! De unde veniți, încotro vă duceți? Ce faceți aici? Pe mine m-a adus Necuratul, dar voi ce căutați aici, în stepă, printre aceste buruieni blestemate? Hai, veniți, veniți la mine, nu vă temeți! Ah, puișorii mei prostuți!

Nechibzuiții cățelandri s-au lăsat atrași de mângâierile lui. Dând din coadă, lipindu-se jucăuș de pământ, s-au târât spre om, sperând să se întreacă împreună la fugă, însă atunci, din văgăună, a sărit pe neașteptate Akbara. Într-o clipă, lupoaica a apreciat pericolul situației. Mârâind surd, ea s-a aruncat spre omul cel gol, luminat în trandafiriu de razele soarelui de stepă ce sta să asfințească. Pentru ea nu era mare lucru să-i înfigă colții în gât sau în pântece. Omul însă, cu totul năucit la vederea lupoaicei repezindu-se furioasă, s-a chircit, năpustindu-se înspăimântat cu mâinile de cap. Asta l-a și salvat. Nu se știe de ce, încă în timp ce gonea, Akbara și-a schimbul intenția. A sărit peste omul gol și neajutorat, pe care l-ar fi putut doborî dintr-o lovitură, a sărit, izbutind să-i deslușească trăsăturile feței și ochii încremeniți de groază, să-i simtă mirosul trupului, a sărit, s-a întors și o sărit din nou, însă în altă direcție, s-a repezit spre cățelandri, i-a alungat de acolo, mușcându-i dureros de coadă și împingându-i spre văgăună, și s-a ciocnit de Tașceainar, care își zburlise amenințător coama la vederea omului, l-a mușcat și pe el, întorcându-l din drum, și toți, rostogolindu-se grămadă în văgăună, au dispărut cât ai clipi din ochi…

Și doar atunci, acel tip despuiat și stupid s-a dezmeticit și a rupt-o la fugă. Și multă vreme a fugit așa, prin stepă, fără să se uite înapoi, cu sufletul la gură.

Asta a fost cea dintâi întâlnire, întâmplătoare, a Akbarei și a familiei ei cu omul... Dar cine putea să știe ce prevestea această întâlnire...

Ziua se apropia de sfârșit; soarele pornit către asfințit și pământul încins răspândeau un zăduf necruțător. Soarele și stepa sunt dimensiuni veșnice: după soare se măsoară stepa, cât de mare este spațiul luminat de soare. Iar cerul de deasupra stepei se măsoară după înălțimea la care zboară uliul. În acel ceas dinaintea asfințitului, peste savana din Moiunkumi se rotea un cârd de ulii cu coada albă. Zburau fără nici o țintă, zburau de plăcere, în plutire lină, zburau de dragul zborului în acele slăvi totdeauna răcoroase, lipsite de nori, învăluite într-o pâclă subțire. Zburau unui după altul în cerc, simbolizând parcă veșnicia și trăinicia pământului și a cerului. Uliii nu scoteau nici un sunet, doar priveau în tăcere ce se petrecea în clipa aceea dedesubt, sub aripile lor. Mulțumită văzului lor neasemuit, tocmai mulțumită văzului (la ei auzul se află pe locul al doilea), acești răpitori aristocrați erau locuitorii tăriilor cerești de deasupra savanei și se lăsau pe pământul cel păcătos numai pentru a se hrăni și odihni peste noapte.

Pesemne, în ceasul acela, din înălțimea covârșitoare, ei vedeau ca în palmă familia lupilor ce poposiseră pe o moviliță între tufele rare de tamariscă și pâlcurile aurii de negară. Cu limba scoasă din pricina căldurii, lupii se odihneau pe acea moviliță și nici nu bănuiau că erau obiectul observației păsărilor din înaltul cerului. Tașceainar se întinsese în poza lui obișnuită - cu labele dinainte încrucișate și capul ușor ridicat, - și se distingea dintre toți prin grumazul puternic și robustețea trupului. Alături, cu coada groasă și scurtă strânsă sub ea, semănând într-un fel cu o statuie de piatră, ședea tânăra

lupoaică Akbara. Lupoaica se sprijinea trainic pe picioarele dinainte drepte și vânoase. Pieptul ei alb și pântecele scobit, cu cele două șiruri de țâțe atârnând acum dezumflate, îi subliniau coapsele puternice și vânjoase. Iar cei trei pui se învârteau primprejur. Neastâmpărul și zburdălnicia lor nu-i supărau pe părinți. Și lupul, și lupoaica îi priveau cu totală îngăduință: lasă-i să se zbenguie…

Și uliii continuau să zboare în slava cerului și priveau netulburați ce se petrecea jos, în Moiunkumi, la asfințitul soarelui. Nu departe de lupi, puțin într-o parte, în crângurile de tamariscă, păștеau *saigalele*. Erau multe. O turmă destul de mare păștea aproape alături, răzlețită prin tamariscă, la oarecare depărtare de alta și mai numeroasă. Dacă pe ulii i-ar fi interesat antilopele de stepă, ei, cercetând savana, care se întindea pe zeci de kilometri într-o parte și într-alta, s-ar fi convins de mulțimea fără de număr a *saigalelor,* erau sute și mii, căci din totdeauna ele abundau în acest areal mănos de semideșert. Așteptând să treacă zăduful dinspre amurg, antilopele porneau pe înnoptate să se adape la sursele de apă, atât de rare și îndepărtate, ale savanei. Încă de pe acum, grupuri separate se îndreptau către acele locuri iuțindu-și tot mai mult mersul. Aveau de străbătut cale lungă.

Una dintre turme trecea atât de aproape de movila unde se odihneau lupii, încât prin pășunea de colilie luminată fantomatic se vedeau deslușit șoldurile și spinările lor alunecând cu iuțeală, capetele aplecate, cu cornițe, ale masculilor, întotdeauna merg cu capul plecat în jos pentru a micșora rezistența aerului, fiind în orice clipă gata s-o rupă la goană. Așa i-a înzestrat natura în cursul evoluției, și în asta constă principalul avantaj al antilopelor, care scapă din orice primejdie prin fugă. De obicei, chiar și când nu sunt tulburate de ceva, *saigalele* merg în galop cadențat, neobosit și neabătut, și nimănui, în afară de lupi,

nu cedează drumul, întrucât ele sunt multe, și în asta se află puterea lor…

Acum treceau pe lângă familia Akbarei, ascunsă de tufișuri, ca o avalanșă în galop, stârnind în urmă vânt, îmbibat cu mirosul de turmă și cu praful de sub copite. Pe moviliță, puii de lup au început instinctiv să se agite neliniștiți. Toți trei adulmecau cu încordare aerul și, fără să priceapă încă despre ce era vorba, ardeau de dorința de a porni într-acolo, de unde adia acest miros de turmă tulburător, ar fi vrut tare mult s-o zbughească în hățișurile înalte de colilie, printre care se ghicea mișcarea mulțimii de trupuri în fugă. Însă niciunul dintre părinți, nici Akbara, nici Tașceainar, nu s-au clintit din loc și nu și-au schimbat poza, deși pentru ei nu însemna mare lucru ca din două salturi - fără nici o exagerare - să ajungă lângă turma în galop, să o hăituiască năvalnic, cu înverșunare până la istovire, când în goana aceea comună, în goana-întrecere până în prag de moarte, când pare că pământul și cerul și-au schimbat locurile, la un viraj brusc să prindă prilejul și din zbor să doboare o pereche-două de antilope. Această posibilitate era întru totul reală, dar se putea întâmpla să nu aibă noroc și să mi izbutească să ajungă prada o mai pățiseră. Oricum, Akbara și Tașceainar nu aveau de gând să înceapă hăituiala, deși se putea spune că prada le venea singură în gheare, dar ei nu s-au mișcat din loc. Aveau motivele lor: în ziua acera erau sătui, și însemna moarte curată să pornească, pe o căldură cumplită și cu stomacul plin, r ana turbată după *saigalele* cu neputință de prins. Și, în primul rând, nu era încă vremea ca puii să ia parte la o astfel de vânătoare. Puteau să-și strice năravul odată pentru totdeauna, dacă, sufocați de goană, ar rămâne departe de ținta cu neputință de atins, altădată n-ar mai cuteza să încerce, și-ar pierde curajul. La iarnă, în anotimpul marilor vânători, când aproape vor împlini anul și vor fi în puteri, ar putea să încerce să se inițieze, să se

convingă de forța lor, însă deocamdată n-are rost să strice jocul. La iarnă, atunci e sorocul, clipa măreață!

Akbara s-a ferit ușor în lături sâcâită de cățelandrii cuprinși de ardoarea și nerăbdarea vânătorii, s-a așezat în alt loc. urmărind cu aceeași privire stăruitoare mișcarea antilopelor cure se îndreptau spre adăpătoare, alunecând, coapsă lângă coapsă, prin colilia argintie, precum peștii când își depun icrele, plutind în susul râului, toți în aceeași direcție, cu neputință de a fi deosebiți unul de celălalt. În ochii Akbarei licărea însă felul ei de a înțelege lucrurile: lasă, antilopele n-au decât să se îndepărteze acum, o să vină ziua sorocită, căci tot ce viețuiește în savană nu are cum se feri din calea ei. În vremea asta, cățelandrii îl sâcâiau pe tatăl lor, încercau să-l trezească pe ursuzul Tașceainar.

Brusc, Akbara și-a închipuit începutul iernii, marele semideșert, într-o frumoasă dimineață întru totul albă după zăpada căzută peste noapte și care durează pe pământ o zi sau o jumătate de zi, însă, pentru lupi, zăpada aceasta este semnalul marii vânători. Din acea zi, vânătoarea de *saigale* devine sensul principal al existenței lor. Și ziua aceea va veni! Cu ceață ușoară prin locurile joase, cu promoroacă pe albele și tristele colilii, pe tufele de tamariscă încovoiate sub greutatea omătului, și cu un soare ploios - lupoaica își închipuise atât de aievea acea zi, încât a tresărit fără voie, ca și cum ar fi inspirat pe neașteptate aerul înghețat, ca și cum ar fi pășit cu pernițele elastice ale labelor, strânse în constelații florale, pe straiul de zăpadă și a citit limpede și urmele-i zdravene, și urmele puilor, care crescuseră mari și voinici și își definiseră înclinațiile, ceea ce se putea vedea și după urme, iar alături urmele cele mai mari - inflorescențe viguroase, cu gheare ca niște ciocuri ușor ieșite din cuib -, lăsate pe labele lui Tașceainar: ele pătrund zdravăn, mai adânc decât toate, în zăpadă, căci Tașceainar e robust și greu, el este forța, el e cuțitul fulgerător în gâtul antilopelor, și fiecare *saiga* doborâtă

colorează omătul alb al savanei cu un șuvoi de sânge stacojiu, precum o pasăre cu o bătaie din aripile roșii, fierbinți, ca să viețuiască alt sânge, ascuns sub blănurile lor cenușii, căci sângele lor trăiește pe seama altui sânge - așa a fost lăsat de la începutul tuturor începuturilor, alt chip nu va fi, și aici nimeni nu-i judecător, întrucât nu există nici inocenți, nici vinovați, vinovat e doar cel ce a creat un sânge pentru alt sânge. (Numai omului i-a fost hărăzită altă soartă: să-și dobândească pâinea cu trudă și carnea să o crească prin trudă - să creeze o natură pentru el.)

Și urmele acelea pe cea dintâi zăpadă căzută în Moiunkumi, eflorescente ale labelor de lup, unele mari, altele puțin mai mici se vor înșirui alături prin ceața din locurile mai joase și se vor opri într-o văioagă ferită de vânt, printre tufișuri: aici, lupii vor adăsta, vor cerceta cu privirea împrejurimile și vor lăsa pe cei ce vor asigura pânda…

Și clipa mult dorită se apropie. Akbara se va furișa, târându-se cât va putea prin zăpadă, lipindu-se de ierburile înghețate și, cu răsuflarea oprită, va veni până lângă antilopele care pasc atât de aproape, încât li se văd ochii, liniștiți încă, și apoi va țâșni ca o umbră, și atunci va bate ceasul sideral al lupului! Akbara și-a închipuit atât de viu acea primă vânătoare-lecție pentru lupii cei tineri, încât a scheunat fără voie și cu greu s-a stăpânit să rămână pe loc.

Ah, ce grozavă o să fie hăituiala prin savană după cea dintâi ninsoare a iernii! Turmele de *saigale* o vor rupe la fugă ca din fața unui incendiu, și omătul alb va fi brăzdat într-o clipă de o cicatrice neagră de pământ, iar ea, Akbara, va goni pe urmele lor, înaintea tuturor, iar după ea, aproape cap lângă cap, puii ei dintâi, cei trei lupi tineri, urmașii ei, pe care destinul primordial i-a adus pe lume tocmai pentru această vânătoare, și în urma lor Tașceainar al ei, tată puternic, gonind năvalnic, urmărind un singur țel - să fugărească antilopele astfel încât să le îndrepte spre

ambuscadă și în acest chip să ofere o lecție de vânătoare vlăstarelor sale. Da, o să fie o goană aprigă! În năzuința ei, în ceasul ce o să vină, Akbara dorea nu atât prada, cât mai ales vânătoarea, când ei se vor avânta să hăituiască prin stepă asemenea păsărilor cu aripi iuți și neobosite… Căci nu-i altul rostul vieții ei de lup…

Acestea erau visurile lupoaicei, zămislite de firea ei sau, cine știe, poate trimise de sus, visuri sortite să și le amintească mai târziu cu amar și durere în inimă și să le viseze adesea, fără scăpare… Și urletul lupoaicei va fi tributul plătit pentru acele visuri. Căci toate visurile au aceeași ursită - la început se zămislesc în închipuire, apoi, în cea mai mare parte, se spulberă, fiindcă au cutezat să crească fără rădăcini, precum unele flori și unii copaci… Așa sunt toate visurile - și de aici decurge trebuința tot tragică în cunoașterea binelui și a răului…

III

Iarna a intrat în Moiunkumi. A nins pe neașteptate și destul de bogat pentru semideșert. Ninsoarea a împodobit pentru scurtă vreme savana, care s-a trezit în dimineața aceea ca un ocean alb, nemărginit, cu valurile încremenite în goană, pe unde vântul și ciulinii pot să hoinărească în voie și unde, în sfârșit, s-a așternut o liniște cosmică, infinită, întrucât nisipurile izbutiseră să se îmbibe de apă, iar *takîrii*[3] jilăviți se înmuiaseră, pierzându-și duritatea… Dar înainte de asta, deasupra savanei a răsunat gâgâitul gâștelor de toamnă; părăsind mările și râurile nordice

[3] *Takîr* - suprafață netedă și lutoasă de întâlnită ici-colo în deșerturile și semideșerturile din Asia Mijlocie.

unde își petrecuseră vara, trecând peste stepele din Moiunkumi, ele zburau în direcția Himalaiei, spre sud, spre apele străvechi ale Indului și Brahmaputrei, și zburau sus, glăsuind necontenit, încât toate viețuitoarele savanei, de-ar fi avut aripi, s-ar fi lăsat ispitite de chemarea lor. Însă fiecare făptură cu raiul ei, dinainte hărăzit... Chiar și uliii de stepă, care pluteau la acea înălțime, și ei abia s-au abătut puțin într-o parte…

Spre iarnă, puii Akbarei se înălțaseră simțitor, și dacă în copilărie semănau leit și nu puteau fi nicicum deosebiți, acum toți trei se transformaseră în lupușori tineri și stângaci, fiecare, cu altă înfățișare și alt năravi. Firește, lupoaica nu avea putința să le dea nume, dacă așa a fost lăsat de Dumnezeu, nu poți face altminteri, în schimb, după miros, ceea ce oamenilor nu le-a fost dat, și după alte semne vii putea ușor să-i deosebească și să-i cheme la ea pe oricare dintre urmașii ei. Astfel, cel mai robust dintre ei avea, ca și Tașceainar, frunte lată, și, prin urmare, era distins drept Cap-Mare, cel mijlociu, și el voinic, cu picioare lungi ca niște pârghii, care cu vremea trebuia să devină lup-hăitaș, era deosebit drept Iute-de-Picior, iar preferata sprințară a lupoaicei, cu ochi albaștri și cu o pată albă pe pântece, întocmai ca Akbara, era desemnată în conștiința ei necuvântătoare drept Preferata. Da, se pârguia obiectul discordiei și al încăierărilor mortale dintre masculi îndată ce-i va sosi sorocul împerecherii…

Prima zăpadă, care căzuse pe nesimțite în timpul nopții, a fost pentru toți în zorii acelei dimineți o sărbătoare neașteptată. La început lupii cei tineri aproape că s-au fâstâcit de mirosul și aspectul materiei necunoscute, care schimbase totul împrejur, apoi le-a plăcut acea mângâiere răcoroasă și au prins să se învârtească și să alerge pe întrecute, se tăvăleau prin zăpadă, pufneau și scheunau de plăcere. Astfel a început pentru ei acea iarnă, la sfârșitul căreia urmau să-și ia rămas-bun de la lupoaica-mumă, de la

lupul-tată și unul de la celalalt, să se despartă pentru a purcede fiecare într-o nouă viață.

Spre seară a nins din nou, și în dimineața următoare, încă înainte de răsăritul soarelui, totul era luminos și transparent ca ziua. Pacea și liniștea se așternuseră pretutindeni și gheara ascuțită a foamei se făcea simțită ca pe timp de iarnă, haita de lupi ciulea urechile către împrejurimi - sosise vremea de vânătoare, să plece în căutare de hrană. Pentru vânătoarea de *saigale,* Akbara aștepta părtași din alte haite. Deocamdată însă nimeni nu dădea nici un semn. Toți ascultau cu atenție și așteptau semnale. Iată-l pe Cap-Mare: șade încordat, cuprins de nerăbdare, fără să știe câte greutăți presupune o vânătoare. Iute-de-Picior este și el pregătit, iar Preferata privește în ochii albaștri ai lupoaicei cu devotare și îndrăzneală. Alături, se plimbă încolo și încoace tatăl familiei - Tașceainar. Așteptau cu toții porunca Akbarei. Însă deasupra lor se afla încă un împărat suprem, împăratul-Foame, împăratul satisfacerii nevoilor trupului.

Akbara s-a ridicat și a pornit în trap mărunt, nu mai era timp de așteptat. Și toți au luat-o pe urmele ei.

Totul începea aproape cum visase lupoaica atunci când puii erau încă mici. Iată că sorocul acela sosise: era timpul cel mai potrivit pentru o vânătoare de grup în stepă. Va mai trece puțină vreme și, odată cu gerurile, lupii singuratici se vor strânge în tovărășii mari și, până la sfârșitul iernii, vor vâna împreună.

Acum însă, Akbara și Tașceainar îi duceau pe cei dintâi născuți ai lor la inițiere, la prima lor vânătoare de *saigale.*

Potrivindu-se formele stepei, lupii mergeau când la pas, când la trap mărunt, întipărind pe omătul neatins florile urmelor de fiară ca semne ale forței și voinței neclintite, uneori aplecându-se, când treceau printre tufișuri, alteori alunecând ca niște umbre. Totul acum atârna numai de ei și de noroc.

Din mers, Akbara s-a cățărat pe o colină ca să privească și a încremenit, iscodind depărtările cu ochii săi albaștri și adulmecând cu nasul mirosurile vântului. Marea savană începea să se trezească. Prin ceața subțire, cât cuprindeai cu ochii, se zăreau turmele de *saigale* - mulțimi de adulți la un loc cu tineretul care în vremea asta urma să se despartă în turme noi. Fusese un an bun de prăsilă pentru *saigale*, și prielnic pentru lupi.

Lupoaica a zăbovit ceva mai mult pe colina acoperită cu colilie, trebuia să hotărască neapărat încotro, în ce parte s-o apuce ea să pornească vânătoarea fără greș.

Tocmai în acel moment, undeva, deasupra stepei, s-a auzit, un vuiet ciudat, dar care nu semăna câtuși de puțin cu vâjâitul furtunii. Acel huruit era cu totul necunoscut și răsuna din ce în ce mai tare, încât Tașceainar nu s-a mai stăpânit, a urcat și el grăbit lângă lupoaică, și amândoi s-au tras îndărăt de teamă: pe cer se întâmpla ceva, acolo apăruse o pasăre nemaivăzută, care huruia cumplit și zbura ușor înclinat deasupra savanei, gata-gata să cadă cu capul în jos. În urma ei, la distanță, zbura o matahală asemănătoare. Apoi s-au îndepărtat și zgomotul a încetat puțin câte puțin. Erau două elicoptere.

Așadar, două elicoptere au traversat cerul savanei Moiunkumi precum peștii care nu lasă urme în apă. Însă nici sus, nici jos nu s-a schimbat nimic, dacă nu am pune la socoteală faptul că aceasta era o recunoaștere aeriană, că în ceasul acela prin eter zburau liber radio-comunicările piloților despre ceea ce vedeau și unde, în ce carouri, ce drumuri de acces pentru autoșenilele și pentru camioane cu remorcă existau prin Moiunkumi…

Lupii însă habar n-aveau. Trecând prin câteva clipe de panică, au uitat iute de elicoptere și au pornit-o iar la trap mărunt prin stepă, spre locurile unde se aflau *saigalele,* și nici cu gândul nu gândeau - nu le-a fost hărăzit acest dar - că ei toți, toți cei ce viețuiau în savană, fuseseră observați, înregistrați pe hărți în carouri numerotate și osândiți la

nimicire în masă, că pieirea lor fusese planificată și coordonată și pornise spre ei pe mașini cu motoare și roți…

De unde să știe ei, lupii de stepă, că prada lor tradițională - *saigalele* - erau necesare pentru completarea planului de predări la carne, că la sfârșitul ultimului trimestru al „anului în curs” situația luase o întorsătură iritabilă pentru regiune - „intraseră în impas cu cincinalul” și un descurcăreț de la administrația regională a propus pe neașteptate să „recurgă” la resursele de carne din Moiunkumi: ideea se reducea la faptul că importantă era nu numai producția, ci predarea efectivă de carne, că asta este singura soluție de a nu se face de rușine față de popor și față de exigentele foruri superioare. De unde să știe ei, lupii de stepă, că de la centru la regiune zbârnâiau telefoanele; dezideratul momentului suna categoric: din pământ, din iarbă verde să se îndeplinească planul de predări la carne, nu se mai poate tărăgăna: este anul care încheie cincinalul, ce o să spunem poporului, unde-i planul, unde-i carnea, unde-i îndeplinirea obligațiilor?

„Planul se va face negreșit, răspundea administrația regională, în decada următoare. Avem rezerve locale, vom insista, vom cere…”

În vremea asta, lupii de stepă, fără să bănuiască nimic, se furișau pe căi ocolite spre țelul dorit, călăuziți de aceeași lupoaică Akbara, pășind neauziți pe omătul moale, se apropiau de ultima linie înainte de atac, de coliliile cu tulpini înalte și s-au pierdut printre ele, semănând cu niște mușuroaie cenușii. De aici, lupii Akbarei vedeau totul ca-n palmă. O turmă fără număr de antilope - toate parcă alese, cu aceeași culoare de la facerea lumii: coastele albe și spinările castanii - păștea într-o vale largă acoperită de tamariscă, fără să bănuiască deocamdată pericolul, rupând cu lăcomie iarba așternută cu zăpadă proaspătă. Akbara stătea acum în așteptare, trebuia să aștepte, să prindă curaj înainte de a săvârși saltul, să țâșnească brusc din

ascunziș și din mers să pornească atacul, apoi hăituiala însăși le va sugera manevra. De nerăbdare, lupii cei tineri dădeau agitați din coadă cu urechile ciulite, chiar și seriosul Tașceainar își simțea sângele clocotind și era pregătit să-și înfigă colții în victima doborâtă, însă Akbara, ascunzându-și jarul din priviri, nu dădea deocamdată semnalul de atac, aștepta momentul cel mai potrivit - numai așa putea conta pe izbândă, căci într-o clipă *saigalele* puteau să prindă o viteză de neînchipuit pentru orice animal. Trebuia să nu scape această clipă.

Și deodată, întocmai precum tunetul din cer, au apărut din nou elicopterele. De data asta zburau cu mare iuțeală și s-au îndreptat amenințător în jos, deasupra turmelor de *saigale* speriate, care au pornit nebunește în galop, să scape de monstruoasa năpastă. Totul s-a petrecut pe neașteptate și năucitor de repede: sute de antilope speriate, înnebunite, pierzându-și călăuzele și putința de orientare, au intrat într-o panică de nedescris, căci aceste animale inofensive nu se puteau împotrivi tehnicii de zbor. Și parcă tocmai de așa ceva aveau nevoie elicopterele: zburând jos peste turma în goană, trecând înaintea ei, au împins-o către o altă turmă din vecinătate, la fel de numeroasă, și atrăgând în acest apocalips alte și alte turme întâlnite în cale, la fel de numeroase, descumpăneau masa antilopelor de stepă, care goneau înfricoșate, ceea ce sporea urgia care se abătuse asupra viețuitoarelor paricopitate ale savanei care nu mai cunoscuseră nicicând ceva asemănător. Și nu doar paricopitatele, ci și lupii, însoțitorii nedespărțiți și dușmanii lor dintotdeauna, se aflau în aceeași situație.

Când a pornit atacul sinistru al elicopterelor, sub ochii Akburei și ai haitei sale, la început, de spaimă, lupii s-au chircit la pământ, lipindu-se de rădăcinile colililor, pe urmă însă nu s-au mai putut stăpâni și au rupt-o la goană din acel loc blestemat. Ei trebuiau să dispară, să scape cu fuga, să ajungă undeva într-un colțișor neprimejdios, dar

tocmai de aceasta nu le-a fost hărăzit să aibă parte. N-au apucat să fugă prea departe, când pământul a prins să vuiască și să se zguduie ca pe vreme de furtună: o puzderie nesfârșită de *saigale,* hăituită de elicoptere prin stepă într-o direcție anume, venea pe urmele lor cu o iuțeală înfricoșătoare. Lupii, neizbutind nici să se ferească la o parte, nici să se ascundă, s-au trezit în calea puhoiului viu atotnimicitor al turmelor, care se apropia ca un nor uriaș. Și dacă pentru o clipă s-ar fi oprit, ar fi fost negreșit călcați și zdrobiți sub copitele antilopelor, atât de aprigă era iuțeala acestei stihii compacte de animale care își pierduse orice control. Au scăpat cu viață tocmai pentru că n-au încetinit mersul, ci, dimpotrivă, cuprinși de spaimă, au grăbit pasul din toate puterile. Iar acum căzuseră și ei captivi, în vâltoarea goanei celei mari, neînchipuită și cu neputință de crezut - căci, dacă stai să te gândești, lupii își căutau scăparea laolaltă cu victimele lor, pe care numai ce se pregătiseră să le sfâșie în bucăți, și acum fugeau din calea primejdiei comune cot la cot cu *saigalele,* acum, în fața necruțătoarei întorsături a soartei, erau egali. Savana Moiunkumi nu mai văzuse vreodată, nici chiar în timpul marilor incendii din stepă, ca lupii și *saigalele* să fugă în aceeași grămadă.

În câteva rânduri, Akbara a încercat să iasă din avalanșa fugarilor, însă nu s-a dovedit cu putință - risca să fie călcată în picioare de sutele de antilope care goneau una lângă alta. În acest galop turbat, ucigător, lupii Akbarei încă se mai țineau în grup, și deocamdată Akbara încă putea să-i vadă cu coada ochiului. Iată-i, cele dintâi vlăstare ale ei se întind în salt iuțind fuga printre antilope, cu ochii ieșiți din cap de groază, iată-l pe Cap-Mare, iată-l pe Iute-de-Picior, și Preferata care de-abia mai ține pasul, cu puterile pe sfârșite, iar alături - vijelia savanei, Tașceainar al ei, gonind la fel de înspăimântat. Oare așa ceva visase lupoaica frumoasă și cu ochi albaștri? Acum, în loc de marea vânătoare, aleargă în turma de *saigale,* fără

putință de a găsi vreo ieșire, duși de antilope ca niște aschii de apele râului... Cea dintâi a pierit Preferata. A căzut sub picioarele turmei, s-a auzit doar un schelălăit, înăbușit în aceeași clipă de tropotul miilor de copite...

Iar elicopterele-hăitași, zburând în cele două flancuri ale turmei, comunicau prin radio, își coordonau mișcările, aveau grijă ca animalele să nu se împrăștie, ca să nu fie nevoite să fugărească din nou turmele prin savană, și le înspăimântau din ce în ce mai tare, silindu-le să-și iuțească fuga întocmai ca și ele. În căști hârâiau vocile agitate ale hăitașilor: „Douăzeci, ascultă, douăzeci! Mărește viteza! Mai mult!" Ei, piloții elicopterelor, de sus vedeau perfect cum prin stepă, pe zăpada proaspăt căzută curgea neîntreruptul fluviu negru al groazei cumplite. În căști a răsunat o voce voioasă: „Am înțeles, măresc viteza! Ha-ha-ha, privește, printre ele fug și niște lupi! Grozav! Ați pățit-o, fraților! Ați dat de dracu! Ăsta nu-i filmul «*Ți-arăt eu ție, iepuraș!*»"

Era o hăituiala de istovire, întocmai cum fusese plănuit, și planul era precis.

Și când antilopele hăituite au ieșit în năvală la șes deschis au fost întâmpinate de cei pentru care trudeau încă de dimineață elicopterele. Acolo erau așteptate de vânători, mai bine zis - trăgători. În autoturisme de teren cu capotele coborâte, trăgătorii fugăreau antilopele mai departe, împușcându-le din mers cu automatele, de aproape, fără să mai țintească, le secerau precum spicele pe ogor. În urma lor veneau camioane cu remorci, în care se încărcau trofeele, unul după altul, și oameni care strângeau această recoltă gratuită. Flăcăi zdraveni au deprins fără zăbavă o nouă îndeletnicire, înjunghiau antilopele care încă nu muriseră, alergau după cele rănite, ucigându-le și pe ele, însă îndatorirea lor principală consta în a sălta trupurile însângerate de picioare și, legănându-le, să le arunce dintr-o mișcare în camion! Savana plătea

zeilor un tribut necruțător fiindcă a cutezat să rămână savană: în camioane se înălțau munți de antilope răpuse.

Și măcelul continua. Intrând cu mașinile în mijlocul antilopelor hăituite, ajunse acum la capătul puterilor, trăgătorii doborau animalele la stânga și la dreapta, sporind și mai mult panica și disperarea. Spaima atinsese dimensiuni apocaliptice, încât lupoaicei Akbaru, asurzită de împușcături, i se părea că lumea toată surzise și amuțise, că pretutindeni se înstăpânise haosul și însuși soarele, care ardea în tăcere deasupra capului, este gonit deopotrivă cu ei în această hăituiala turbată, că și el se zbuciumă, căutându-și scăparea, și chiar elicopterele au amuțit pe neașteptate și fără să mai huruie și să vâjâie se învârtesc în tăcere deasupra stepei care se prăvălea în abis, aidoma unor ereți gigantici și tăcuți… Iar trăgătorii pistolari trăgeau în tăcere din genunchi, de pe obloanele mișinilor și în tăcere goneau, zburând ca vântul deasupra pământului, mașinile, în tăcere fugeau *saigalele* înnebunite și în tăcere se prăvăleau străpunse de gloanțe, scăldate în șiroaie de sânge… Și în această tăcere apocaliptică lupoaicei Akbara i-a apărut înainte chipul omului. I-a apărut atât de aproape, înfricoșător și deslușit, încât era gata-gata să nimerească sub roți, căci mașina gonea alături. Iar omul acela stătea în față, aplecat pe jumătate în afara mașinii. Purta ochelari de protecție, și avea fața vânăt-stacojie, biciuită de vânt, și gura-i neagră ținea un microfon și, sărind pe loc urla ceva să răsune stepa, dar vorbele lui nu se auzeau. Pesemne că el conducea vânătoarea, și dacă în acea clipă lupoaica ar fi putut auzi zgomotele și glasurile și ar fi înțeles vorbirea oamenilor, ar fi auzit atunci că el striga în microfon: „Trageți în flancuri! Loviți în flancuri! Nu trageți în mijloc, or să le zdrobească, nătărăilor!” Se temea că trupurile antilopelor ucise vor fi călcate în picioare de cele care goneau din urmă.

Atunci, omul cu microfonul a observat pe neașteptate că alături, aproape atingându-se de mașină, printre antilopele

hăituite, fugea un lup, iar în urma lui încă vreo câțiva. S-a smucit într-o parte, a urlat ceva răgușit, cu o bucurie răutăcioasă, a azvârlit microfonul, a înhățat carabina și, așezând-o pe braț, a încărcat-o în aceeași clipă. Akbara nu putea face nimic, ea nu înțelegea că omul cu ochelari de protecție ținteа în ea, și chiar dacă ar fi înțeles, tot n-ar fi putut face nimic: prinsă în puhoiul antilopelor, ea nu putea nici să se strecoare printre ele, nici să se oprească, iar omul continua s-o țintească, și asta a fost salvarea ei. Ceva a izbit năprasnic sub picioare, lupoaica s-a rostogolit peste cap, dar a sărit numaidecât în picioare ca să nu fie strivită, și în clipa următoare a văzut cât de sus a zburat în aer, împușcat din mers, Cap-Mare, cel mai mare și mai puternic dintre puii ei, cum a căzut încet, însângerat, lungindu-se încet pe o parte, s-a întins, zvâcnind din labe, poate a scos un țipăt de durere, strigătul dinaintea morții, dar ea n-a auzit nimic, iar omul cu ochelari de protecție își flutura triumfător carabina deasupra capului, și în clipa următoare Akbara a sărit peste trupul neînsuflețit al lui Cap-Mare, și atunci în conștiința ei au năvălit din nou sunetele lumii reale - voci, zgomotul hăituielii, bubuitul necontenit al împușcăturilor, claxoanele stridente ale mașinilor, strigătele oamenilor, horcăitul antilopelor în agonie, vuietul elicopterelor deasupra capului… Multe *saigale* cădeau din picioare, dădeau din copite și se zbăteau nemaiputând să se ridice, sufocate de istovire, cu bătăile inimii oprite. Ele erau înjunghiate pe loc de culegătorii de trupuri, care le loveau cu putere în gât și, apucându-le de picioarele ce zvâcneau convulsiv, le clătinau și le aruncau încă vii în camioane. Era cumplit să-i privești pe acești oameni cu hainele stropite de sânge din cap până-n picioare…

Dacă din înaltul cerului un ochi treaz ar fi privit peste lume, ar fi văzut, de bună seamă cum s-a desfășurat vânătoarea și ce a devenit ea pentru savana Moiunkumi,

dar poate nici lui nu-i era dat să știe ce va decurge din asta și ce încă se mai punea la cale…

Vânătoarea din Moiunkumi a luat sfârșit abia către seară, când toți - și hăituiți și hăitași - erau sleiți de puteri și în stepă începuse să amurgească. Era stabilit ca a doua zi, dis-de-dimineață, elicopterele, cu rezervoarele pline, să se reîntoarcă de la bază, și să ia hăituiala de la capăt; era stabilit că aici era de lucru pentru încă trei-patru zile, dacă era adevărat că în partea apuseană, cea mai nisipoasă a stepelor din Moiunkumi se află, după prospecțiunile elicopterelor, încă multe turme de antilope nesperiate, numite oficial rezervele necunoscute ale ținutului. Și întrucât existau rezerve necunoscute, de aici rezulta inevitabil necesitatea atragerii lor în circuitul planului spre interesul ținutului. Acesta era temeiul foarte oficial al „campaniei” din Moiunkumi. Este însă știut că dincolo de orice concluzie oficială se află întotdeauna niște împrejurări de viață care determină mersul istoriei. Iar împrejurările înseamnă, în ultimă instanță, oameni, cu imboldurile și pasiunile lor, cu viciile și virtuțile, cu zbuciumul și contradicțiile lor neprevăzute. În acest sens, nici tragedia din Moiunkumi nu era o excepție. În noaptea aceea, în savană se aflau oameni, cu voie sau fără voie - făptuitori ai acestei nelegiuiri.

Lupoaica Akbara și lupul ei Tașceainar, scăpați teferi din toată haita, mergeau la trap mărunt prin întuneric, încercând să se depărteze cât mai mult cu putință de locul vânătorii. De-abia mai mergeau - toată blana pe burtă și de la coada până la șale era udă și plină de noroi amestecat cu zăpadă. Picioarele numai răni ardeau de parcă fuseseră opărite, fiecare atingere a pământului le producea dureri. Nu doreau altceva decât să se întoarcă la culcușul lor, să nu mai știe de nimic și să uite de năpasta ce căzuse pe capul lor.

Dar nici acum n-au avut noroc. Când tocmai se apropiau de vizuină, pe neașteptate au dat peste oameni. La marginea vâlcelei lor, pătrunzând până la roți într-o pădurice pitică de tamariscă, se înălța un colos de autocamion. Lângă el, în întuneric, se auzeau glasuri de oameni. Lupii au zăbovit puțin, apoi s-au întors și au pornit spre largul stepei. Și, ciudat, tocmai în acel moment, străpungând întunericul, s-au aprins farurile. Însă cu toate că ele luminau în partea opusă, asta a fost de ajuns. Șchiopătând, lupii au luat-o la goană încotro au văzut cu ochii. Akbara, mai ales, se lăsa cu greu pe labele dinainte… Ca să-și răcorească picioarele istovite, ea alegea locurile pe unde zăpada de dimineață rămăsese neatinsă. Florile boțite ale urmelor ei se înșiruiau pe zăpadă trist și amar. Puii ei pieriseră. Culcușul, devenit inaccesibil, rămăsese în urmă. Acum, acolo se aflau oameni…

Ei erau șase, șase împreună cu șoferul Kepa, șase oameni adunați laolaltă de întâmplare, șase culegători de vânat ucis, rămași să înnopteze în savană, pentru ca dimineața, cât mai devreme, să se apuce de treaba care era atât de rentabilă - cincizeci de copeici de bucată. Deși încărcaseră trei camioane, nu izbutiseră nici pe departe să adune pe lumină toate antilopele împușcate și strivite în timpul hăituielii. Dimineața trebuiau să le găsească pe cele rămase și să le expedieze pentru a fi transbordate în camioanele cu remorci, care duceau vânatul din zona Moiunkumi, acoperit cu prelate.

În seara aceea, roata perfectă a lunii a răsărit foarte devreme deasupra orizontului și putea fi văzută de pretutindeni în stepa spălăcită cufundată în întuneric, din loc în loc încă așternută cu zăpadă. Strălucirea lunii ba lumina, ba umbrea copăceii, râpele și colinele savanei. Dar silueta distinctă a camionului uriaș, atât de neobișnuit în aceste locuri pustii, a înfricoșat încă multă vreme pe cei doi lupi: de câte ori priveau îndărăt, își strângeau cozile

între picioare și grăbeau pasul. Și cu toate acestea, ei se opreau și din nou priveau cu încordare ca și cum încercau să pătrundă esența celor ce se petreceau: ce fac oamenii acolo, pe locul vechiului lor culcuș, de ce s-au oprit acolo și cât de mult va mai sta acolo mașina aceea uriașă, care îi umplea de spaimă? Fiindcă veni vorba, aceasta era un „MAZ” - mașină de teren, de fabricație militară, acoperită cu prelată și cu roți atât de puternice, încât părea că nu se vor uza nici într-o sută de ani. Sus, în mașină, printre vreo zece trupuri de antilope ucise, rămase pentru a fi expediate a doua zi, zăcea un om. Avea mâinile legate, de parcă fusese luat prizonier. Simțea cum se răcesc tot mai mult și înțepenesc trupurile *saigalelor* care zăceau în jurul lui. Și totuși blana lor îl încălzea, căci altfel ar fi fost rău de el. Prin deschizătura prelatei se vedea luna, el privea discul cel mare al lunii de parcă se uita în gol, pe fața-i palidă se citea suferința.

Soarta lui depindea acum de oamenii împreună cu care venise aici, după părerea lor - să câștige bani, ca și ei, la vânătoarea din Moiunkumi…

Este greu de stabilit ce înseamnă viața omului. În orice caz, infinitele combinații ale feluritelor relații umane, ale feluritelor caractere, sunt atât de complicate, încât nici cel mai modern calculator electronic n-ar fi în stare să afle curba comună a celor mai obișnuite firi omenești. Și acești șase, îmi bine zis cinci, întrucât Kepe, care era doar șofer, nu intra la socoteală, fiind pe deasupra singurul familist, chiar dacă în ceea ce privește spiritul nu se deosebea de ceilalți - așadar acești șase puteau servi drept exemplu pentru a arăta că există și cazuri inverse, când te poți descurca și fără calculator electronic, precum și că neștiute sunt căile Domnului când e vorba chiar și despre cel mai neînsemnat colectiv de oameni. Prin urmare, Dumnezeu a vrut așa, ca ei să se asemene atât de izbitor. Cel puțin atunci când de-abia își făceau intrarea în Moiunkumi…

Întâi și-ntâi, erau niște oameni fără căpătâi, vântură-lume, bineînțeles, în afară de Kepa: trei dintre ei fuseseră părăsiți de neveste, toți, într-o măsură mai mare sau mai mică, erau niște ratați, și, deci, de cele mai multe ori, erau supărăți pe lume.

Excepție putea fi socotit doar cel mai tânăr dintre ei, cu numele ciudat, vechi, Avdeu[4] - era pomenit în biblie, în Cartea a Treia a împăraților - fiul unui diacon de undeva de pe lângă Pskov, care, după moartea tatălui, a intrat la seminarul teologic ca vlăstar de preot care promitea și peste doi ani alungat de acolo pentru erezie. Acum zăcea în acel camion cu mâinile legale în așteptarea pedepsei pentru încercarea - după cum s-a exprimat Ober însuși - de răzvrătire pe navă.

Toți, cu excepția lui Avdeu, erau alcoolici înveterați sau, cum își mai ziceau ei, profesioniști. Și, din nou, nu se poate spune despre Kepa că s-ar fi numărat printre ei, oricum, trebuia să-și păstreze cu grijă carnetul de conducere, altfel nevasta i-ar fi scos ochii din cap, dar în noaptea aceea, în Moiunkumi, i-a tras și el zdravăn, nu s-a lăsat mai prejos, și din nou, în acest sens, a produs nedumerire Avdeu-Avdiuha, el, un vântură-lume, n-avea nici un motiv, dar nu, s-a încăpățânat și n-a vrut să bea, sporind astfel ura lui Ober.

Ober - așa le-a poruncit să-l numească pe scurt culegătorilor de trupuri aflați sub comanda sa, având în vedere pesemne că acest cuvânt înseamnă major, mai mare, căci el, într-adevăr, înainte de degradare, fusese locotenent-major într-un batalion disciplinar. Când a fost degradat, unii binevoitori i-au spus mâhniți că a pățit-o, chipurile, pentru exces de zel în serviciu, la fel socotea și el, adânc jignit de nedreptatea șefilor, însă prefera să treacă sub tăcere adevărata pricină a izgonirii sale din

[4] În original: Avdii.

armată. Și apoi nu mai avea nici un rost să mai vorbească de asta, era o chestiune veche. În realitate, Ober se numea Kandalov și, inițial, poate chiar Handalov, dar asta nu interesa pe nimeni - Ober era *ober* în înțelesul deplin al acestui cuvânt.

Cea de a doua figură în această juntă - astfel își botezaseră, de comun acord, echipa, singurul care se împotrivise cât de cât a fost Hamlet-Galkin, cândva actor la teatrul regional: „Dați-o naibii de juntă, mie, băieți, nu-mi plac juntele. Să-i zicem mai bine safari, căci doar mergem la un Safari”, însă nimeni n-a aderat la propunerea lui, pesemne puțin cunoscutul „safari” a pierdut pe fundalul energicei „junte” - așadar, cea de-a doua figură a juntei era un oarecare Mișaș, mai complet - Mișka-Șabașnik, un tip de o ferocitate bestială, care putea să-l întreacă pe însuși Ober. Obiceiul de a rosti mereu „tu-i mă-sa” era pentru el ca respirația. El sugerase ideea de a-l lega și a-l arunca în camion pe Avdeu. Ceea ce junta a și pus în aplicare fără întârziere.

Locul cel mai modest în juntă îl ocupa actorul Hamlet-Galin, care căzuse în darul beției, părăsise scena înainte de vreme și trăia din câștiguri întâmplătoare. Acum, pe neașteptate, îi picase din cer un adevărat chilipir: să apuci de picioare și să arunci în camion nu știu ce antilope sau nu știu ce *saigale,* ce importanță are? și să capeți cât nici într-o lună n-ai fi câștigat, în plus și o primă de la Ober, chit că era reținută apoi din ce i se cuvenea fiecăruia: o ladă cu vodcă pentru toată șleahta. Și, în sfârșit, cel mai îngăduitor și mai inofensiv dintre ei, Uziukbai sau, mai simplu, Aborigenul - un flăcău de prin partea locului. Uziukbai-Aborigenul - lucru neprețuit la el - era cu desăvârșire lipsit de mândrie, orice i-ai fi spus, el era de acord cu totul și pentru o sticlă de vodcă ar fi fost gata să meargă chiar și la Polul Nord. Scurta lui poveste se reducea la următoarele. A fost tractorist, pe urmă a început să bea până nu mai știa de el. Într-o noapte a lăsat

tractorul în mijlocul șoselei, o mașină a intrat în el și a murit un om. Uziukbai a făcut doi ani de închisoare, în vremea asta nevasta și copiii l-au părăsit și el s-a trezit la oraș în calitate de forță de muncă neînregistrată. A lucrat ca hamal într-un magazin alimentar, bea prin ganguri, unde l-a și descoperit Ober, și Uziukbai l-a urmat fără să se mai uite îndărăt… de fapt nici n-ar fi avut la ce… Ober-Kandalov nu putea fi refuzat - el avea nas bine orientat social…

Astfel s-au adunat ei laolaltă în frunte cu Ober-Kandalov și astfel, purtați de valul expediției de vânătoare, au ajuns în savana Moiunkumi…

Și dacă ar fi să vorbim de ursită și ursite, de feluritele împrejurări de viață care determină evenimentele, atunci, zău, Ober-Kandalov n-ar fi avut nici o bătaie de cap cu păgubosul seminarist Avdeu, dacă acesta ar fi izbutit să-și termine studiile și să promoveze până la un rang corespunzător. Fiindcă veni vorba, foștii colegi de seminar ai lui Avdeu, cândva la fel de ușuratici ca toți elevii, când și-au ales drumul în viață, s-au dovedit mult mai statornici, dar mai ales mult mai înțelepți decât Avdeu, fiul răposatului diacon, și după absolvirea seminarului au urcat cu succes treptele carierei duhovnicești. Dacă și Avdeu ar fi fost printre ei - căci la început el s-a numărat printre tinerii cei mai înzestrați și îndrăgiți de părinții teologi - atunci e greu de presupus că s-ar mai fi întâlnit cu Ober-Kandalov chiar și numai din considerentul că acesta îi socotea cu toată sinceritatea pe preoți un anacronism și niciodată în viața lui n-a pășit pragul unei biserici măcar din curiozitate.

Dacă ar fi fost să… Însă cine putea să știe ce se va întâmpla? Dacă ai putea ști dinainte… Dar parcă te pune cineva să completezi un chestionar când te angajează pentru o singură ieșire în grup ca să câștigi niște bani? Asta-i ca și cum ai merge cu colectivul la strâns de cartofi. Cu deosebirea că în loc de cartofi trebuie să aduni niște

animale ucise la vânătoare… Dacă Ober-Kandalov ar fi știut că vagabondul Avdeu, pe care l-a întâlnit la gară, este țicnit, anormal, n-ar fi fost nevoit acum, în nisipurile din Moiunkumi, să-și bată capul cum să procedeze, cum să se descotorosească, fără urmări, de acest năstrușnic, care era cât pe ce să dea peste cap tot ceea ce el organizase cu atâta râvnă, în speranța că va izbuti să-și reabiliteze trecutul. Cine ar fi putut crede că, într-un chip atât de straniu, incredibil și totodată stupid, totul se va strânge într-un singur nod? Aceste gânduri îi făceau lui Ober-Kandalov o poftă nebună de băut, cum se spune să se facă praf, iar el se pricepea grozav: jumătate de pahar dintr-o înghițitură, și tot așa până la turmentare, până la surescitare, ca să dispară toate obstacolele, ca să nu mai știi de nimic… și atunci să-i dea la cap… Dar și de asta se temea, căci știa cât de greu îi va fi pe urmă…

De unde o fi căzut acest Avdeu pe capul lui? Și dacă, din nou, ar fi să vorbim de ursită și ursite, de feluritele împrejurări de viață care determină cauzele altor evenimente, trebuie să spunem că totul a început cu mult mai înainte de asta și departe de aici…

Izgonit din seminarul teologic pentru ideile sale noi, eretice, Avdeu era în vremea aceea colaborator extern la un ziar regional de comsomol. Redacția ziarului manifesta interes pentru fostul seminarist, care scria destul de bine pe teme îndrăgite de cititori. Excomunicat de biserică, el era foarte potrivit pentru propaganda antireligioasă pe înțelesul tuturor. La rândul său, seminaristul ratat era bucuros că are posibilitatea să scrie în presa de tineret pe teme de morală, scumpe inimii lui. Reflecțiile sale întrucâtva neobișnuite, strecurate în paginile ziarului, îi atrăgeau, fără îndoială, pe cititori, și nu numai pe cei tineri, mai cu seamă pe fundalul lozincilor și apelurilor sociale plicticos-didactice care inundaseră presa regională. Și deocamdată interesele celor două părți erau reciproc respectate, însă puțini știau, mai bine zis, în afară de un

singur suflet, nimeni nu știa ce gânduri avea acest tânăr și precoce reformator. Avdeu Kallistratov nădăjduia cu timpul, când își va face un nume ca ziarist, să găsească o formulă acceptabilă, o fâșie ideologică de frontieră, care să-i îngăduie să-și expună ideile înnoitoare, atât de actuale și de vitale, după convingerea lui, despre Dumnezeu și om în perioada contemporană în opoziție cu postulatele dogmei arhaice. Tot ridicolul consta în faptul că el se afla în fața a două fortărețe inexpugnabile, a căror forță se bizuia pe trăinicia de nezdruncinat a amândurora, pe caracterul lor total potrivnic: pe de o parte - milenarele și imuabilele concepții pascale, nesupuse timpului, care păzesc cu osârdie puritatea dogmei de orice fel de idei înnoitoare, fie ele chiar bine intenționate, și pe de altă parte - redutabila logică a ateismului științific, care respinge cu desăvârșire religia ca atare. Iar el, nefericitul, se afla între ele ca între două pietre de moară. Și totuși în el ardea un foc al lui. Frământat de propriile idei despre „evoluția în timp a categoriei de Dumnezeu în funcție de evoluția istorică a omenirii”, ereticul Avdeu Kallistratov nădăjduia că, mai devreme ori mai târziu, soarta îi va oferi posibilitatea să dezvăluie oamenilor miezul concluziilor lui, căci, după cum credea el, totul arată că oamenii înșiși vor dori să afle care sunt raporturile lor cu Dumnezeu în epoca postindustrială, când atotputernicia omului va atinge treapta cea mai critică. Concluziile lui Avdeu aveau deocamdată un caracter precar, discutabil, dar teologia oficială nu i-a iertat nici măcar această libertate de gândire, iar când el a refuzat să-și recunoască erezia ideilor sale noi, funcționarii eparhiei l-au eliminat din seminar.

Avdeu Kallistratov avea frunte înaltă, palidă: ca mulți tineri din generația lui, purta părul lung, până la umeri și își lăsase o bărbuță deasă, castanie, care, cu toate că nu-l făcea cine știe ce de frumos, îi dădea o expresie de seninătate și blândețe. Ochii cenușii, bulbucați, străluceau

plini de înfrigurare. În ei se putea citi neastâmpărul spiritului și al minții, propriu firii lui, ceea ce îi procura bucuria nespusă a revelațiilor personale, precum și multe suferințe grele din partea oamenilor către care el venea cu binele…

De cele mai multe ori, Avdeu umbla îmbrăcat cu cămăși în carouri, în pulover și blugi, când era frig își punea un paltonaș și o veche căciulă de blană, rămasă de la tatăl lui. Tot așa a venit și în savana Moiunkumi…

Și faptul că în acel ceas zăcea legat într-un camion îl făcea să se gândească la tot felul de lucruri triste. De data asta însă, cel mai dureros era sentimentul singurătății. Și-a adus aminte o maximă aproape uitată a unui poet oriental: „Și printre oameni, mii - tot singur ești, cu tine însuți de vei fi - tot singur ești”. Și se simțea cu atât mai trist, și mai disperat gândindu-se la ea, la aceea care de câtva timp devenise ființa cea mai dragă de pe lume, mereu prezentă în gândurile lui, ca o ipostază a propriei lui esențe, - și în acest ceas el nu putea să o despartă de sine, nu putea să nu-și îndrepte către ea simțămintele și frământările lui, iar dacă într-adevăr există telepatie, ca mijloc suprasenzorial de comunicare între firi apropiate într-o stare deosebit de încordată, ea ar fi trebuit să încerce în noaptea aceea un dor ciudat în suflet și presimțirea unei nenorociri…

Acum, în sfârșit, pătrunsese adevărul cuvintelor paradoxale ale aceluiași poet oriental, pe care, înainte, le lua în râs, nu credea că se poate afirma: „Să n-aibă de iubire parte acel ce a iubi cu-adevărat e predispus…” Ce prostie! Iar acum, plângea încetișor gândindu-se la ea, recunoscând că, de n-ar fi știut de existența ei, de n-ar fi iubit-o atât de tainic și cu atâta disperare, precum viața proprie înainte de moarte, n-ar fi încercat această durere nedomolită, acest dor, această dorință nestăvilită, nebună și chinuitoare de a se smulge numaidecât, de a se elibera și de a alerga spre ea prin noapte, prin savană, la acea gară Jalpak-Saz pierdută pe întinderea căii ferate

transcontinentale, pentru a se afla, ca și atunci, măcar pentru o jumătate de oră lângă ușa ei, în acea căsuță de lângă spital, în care locuiește ea, la hotarul marilor deșerturi… Dar neavând putința să se elibereze, Avdeu își blestema dragostea, de care ea poate nu avea nevoie, căci numai pentru ea se întorsese, venise a doua oară în aceste ținuturi asiatice și a ajuns aici, în Moiunkumi, unde zăcea acum legat, umilit și obidit. Dar sentimentele lui față de ea erau cu atât mai puternice, cu cât mai realizabilă era dorința de a o vedea, cu atât mai chinuitoare era senzația de singurătate, și, totodată, aceste simțăminte îi dezvăluiau întreaga fericire a contopirii cu Dumnezeu, fiindcă acum înțelegea că Dumnezeu, revelându-se prin iubire, dăruiește în felul acesta omului cea mai mare bucurie a existenței, și aici dărnicia lui este nesfârșită, precum nesfârșită e curgerea timpului, iar menirea iubirii este irepetabilă în fiecare caz și în fiecare om…

— Slavă lui Dumnezeu Preaînaltul! a șoptit el, privind luna, apoi și-a zis: „Dacă ar ști ea cât de mare este mila Domnului când îți pogoară iubirea în suflet…”

Atunci lângă mașină au răsunat niște pași, și cineva, fornăind și râgâind, a urcat în camion. Era Mișaș, iar în urma lui a apărut și capul lui Kepa. Se pare că trăseseră zdravăn la măsea - duhneau puternic a vodcă.

— Ce stai, bă, întins, tu-i mă-sa? Mișcă și ridică-te, câine de popă, Ober te vrea pe covor, o să te reeduce, a râs Mișaș, ca un urs în bârlog, călcând peste trupurile antilopelor din camion.

Chicotind, Kepa a adăugat la rândul lui:

— Covor nu există, o să-ți pui șezutul pe pământelul savanei Moiunkumi.

— Covoru-i mai lipsea, a spus Mișaș cu vocea lui de bas. Păi, tu-i mă-sa, pentru așa ceva merita să-nfunde Siberia! Și-a pus în gând să ne zăpăcească de cap, să ne tundă călugări, nu altceva, tu-i mă-sa, dar nu și-a găsit proștii!

IV

…În perioada asta, Avdeu Kallistratov i-a trimis Ingăi Feodorovna câteva scrisori la gara Jalpak-Saz, și ea îi răspundea post-restant la poșta din oraș, căci pe atunci el nu mai avea o adresă stabilă. Rămăsese fără mamă încă din copilărie, și tatăl lui, diaconul Kallistratov, ajuns văduv, și-a cheltuit toată bunătatea și nu puțina-i cultură, teologică și laică, pentru băiat și pentru fată, care era cu trei ani mai în vârstă decât Avdeu. Varvara, sora lui Avdeu, a plecat să studieze la Leningrad, a vrut să intre la Institutul pedagogic, dar acolo n-au primit-o, ca fiică de cleric, întrucât asta i-ar fi îngăduit accesul spre învățământul școlar, și atunci a intrat prin concurs la Institutul politehnic și astfel s-a stabilit la Leningrad, s-a măritat, și-a întemeiat o familie, iar acum lucra ca desenatoare la un Institut de proiectări. Avdeu a ales calea spre sfera bisericească, asta i-a fost dorința, și asta a vrut tare mult și tatăl lui, mai cu seamă după povestea cu înscrierea la Institutul pedagogic a fiicei sale Varvara. Când Avdeu și-a început învățătura la seminar, diaconul Kallistratov mergea bucuros și mândru - era fericit că i se împlinise visul, că ostenelile și povățuirile lui n-au fost zadarnice, că Dumnezeu i-a ascultat rugăciunile. Curând însă a murit și, poate, astfel soarta s-a milostivit de el, căci n-ar fi putut îndura acea metamorfoză eretică suferită de fiul său Avdeu, pasionat de idei înnoitoare în domeniul veșnic, precum lumea, al teologiei - doctrină dată o dată și pentru totdeauna în nemărginirea și statornicia puterii lui Dumnezeu.

Când Avdeu a început să colaboreze la ziarul regional de tineret, micuța locuință în care diaconul Kallistratov a viețuit mulți ani cu familia a fost cerută pentru noul preot,

iar fostului seminarist Avdeu Kallistratov i-au propus s-o elibereze ca persoană ce nu are nici o legătura cu biserica.

Cu acest prilej, Avdeu a chemat-o pe soră-sa Varvara ca să ia la Leningrad, după cum va crede de cuviință, lucrurile părintești, ca amintire și moștenire, în cea mai mare parte icoane vechi și tablouri. Avdeu și-a oprit cărțile tatălui. A fost ultima lor întâlnire - fiecare își avea ursita lui. După asta nu s-au mai văzut, relațiile dintre ei erau normale, însă porniseră în viață pe făgașuri diferite. De atunci Avdeu locuia cu chirie, la început singur într-o cameră, pe urmă cu mai mulți la un loc, căci camerele separate deveniseră prea scumpe pentru buzunarul lui. Din pricina asta primea scrisorile la post-restant.

Și tocmai în această perioadă a fost plănuită prima călătorie a lui Avdeu Kallistratov în Asia Centrală, ca trimis al redacției ziarului regional de tineret. Totul a pornit de la ideea lui Avdeu de a studia și descrie căile și modul de răspândire în rândurile tineretului din raioanele europene ale țării a narcoticului numit *anașa*, plantă care crește în Asia Centrală, în stepa Ciuisk și în zona Moiunkumi. Anașa este soră bună cu faimoasa marijuana, o specie de cânepă sălbatică din sud, care conține în frunze și mai ales în inflorescență și polen substanțe narcotice cu efect puternic ce stârnesc euforia, iluzia de fericire netulburată, iar odată cu mărirea dozei - starea de deprimare, urmată de agresivitate - formă a iresponsabilității, primejdioasă pentru cei din jur.

Povestea acestei călătorii, Avdeu Kallistratov a relatat-o amănunțit în reportajele sale. A povestit și cum s-a întâlnit pe negândite cu o familie de lupi, a scris despre tot ce a îndurat, cu durere și îngrijorare, ca martor și cetățean neliniștit de răspândirea otrăvii năucitoare. Însă publicarea reportajelor, la început primite în redacție cu urale, a fost amânată, iar apoi cu totul oprită.

Despre toate neizbânzile și zbuciumările sale Avdeu îi scria Ingăi Feodorovna, pe care o socotea prinos al

destinului, omul cel mai apropiat lui, căci, asemenea unui fluviu, ea îl însufleţea şi îl făcea să renască pentru viaţa de zi cu zi. Curând a înţeles că schimbul de scrisori cu Inga Feodorovna este un eveniment important în viaţa lui şi, pesemne, însăşi menirea care îi justifică existenţa.

Când îi trimitea o scrisoare, trăia pe urmă cu ea în gând, reconstituind în minte toate cele scrise şi parcă antocomentându-se. Asta era o formă ciudată de comunicare la distanţă - o emanaţie neîntreruptă în timp şi spaţiu a sufletului sau zbuciumat.

„...Şi multe zile după aceea m-am întrebat dacă nu V-au şocat cuvintele mele de la început: «În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh!» Le-am citat, pentru că, fiind educat în această tradiţie, îmi servesc întotdeauna drept camerton[5] înainte de o discuţie serioasă, punându-mă într-o stare de spirit pioasă, şi nu am renunţat la această regulă, deşi astfel Vă amintesc de obârşia mea şi de trecutul meu de seminarist. Sentimentele mele faţă de Dumneavoastră nu-mi îngăduie să trec sub tăcere nimic din ceea ce se referă la mine.

Şi mă mai gândeam la faptul că Vă scriu adresându-mă eu Dumneavoastră, deşi când ne-am despărţit ajunseserăm să ne tutuim. Iertaţi-mă, însă cu mine s-a întâmplat ceva, măcar că nu de multă vreme mă aflu departe de Dumneavoastră. De fapt, toţi oamenii ciudaţi încearcă să-şi găsească o justificare absurdă. Dar asta fiindcă veni vorba. Îngăduiţi-mi totuşi ca de la distanţă să mă adresez cu Dumneavoastră. Aşa mă simt mult mai bine. Şi dacă ne va fi hărăzit să ne întâlnim, spre ceea ce se îndreaptă de acum visurile mele tainice şi din pricina asta deosebit de dragi (aceste visuri sunt pentru mine ca nişte copii, cu le cresc şi nu pot fără ele; îmi închipui ce fericire e să-ţi iubeşti copiii, dacă-i iubeşti ca pe un vis), care s-au zămislit

---

[5] *camerton* - instrument format dintr-un tub sonor, care, prin suflare, emite nota „la” (sau din patru tuburi „sol”, „la”, „re”, „mi”), folosit la acordarea instrumentelor muzicale. - Din germ. **Kammerton**.

ca năzuință a spiritului spre desăvârșirea dumnezeiască, veșnic atrăgătoare și nesfârșită, prin urmare, mulțumită acestor visuri mă împotrivesc, fără ca însumi să-mi dau seama, primejdiei neființei, pesemne pentru că iubirea este antiteza morții și tocmai de aceea reprezintă, după taina genezei, momentul-cheie al vieții; toate acestea mi le repet precum o rugăciune ca să ne fie ursit să ne întâlnim, și făgăduiesc că, atunci când o să ne vedem n-o să Vă supăr - mă leg să Vă tutuiesc… Deocamdată însă am atâtea de spus…

Inga Feodorovna, Vă amintiți, sper, cum ne-am înțeles că, îndată ce în ziar vor apărea reportajele mele, pentru care am venit pe meleagurile Dumneavoastră, o să Vi le trimit neîntârziat cu poșta prin avion. Din păcate nu sunt sigur că însemnările mele despre puștanii-adolescenți, despre căutătorii de anașa și despre tot ce are legătură cu acest trist fenomen ce se petrece în zilele noastre, vor apărea în viitorul apropiat. Spun zilele noastre pentru că anașa crește prin aceste locuri, ca buruiană, din vremuri imemoriale, iar cu vreo cincisprezece ani în urmă - știți și Dumneavoastră ca specialist, ce să vă mai povestesc, însă, iertați-mă, eu tot am să vă povestesc. Inga Feodorovna, tocmai Dumneavoastră, și numai asta dă acum un tâlc acestei inițiative - așadar, cu vreo cincisprezece ani în urmă, după cum adeveresc localnicii, nu se gândea nimeni să culeagă această iarbă rea, sau cum îi spun anasiștii, ierbușoară, nici pentru fumat, nici pentru altă folosință. Acest rău a apărut foarte de curând, și într-o măsură deloc mică sub influența Occidentului. Și acum, iată, mi se propune să mă mulțumesc cu un fel de referat către nu știu ce instanțe - asta-i pur și simplu de neînchipuit! Înțeleg că-i vorba de ceva deosebit, însă falsa temere că un reportaj senzațional despre narcomanie în rândul tineretului - să precizăm ca să fim corecți: în rândul unei părți mai puțin conștiente a tineretului - ar aduce, chipurile, prejudicii prestigiului nostru nu poate stârni decât mânia și râsul.

Căci asta nu-i altceva decât politica struțului… Ce nevoie avem de acest prestigiu, dacă pentru el trebuie să plătim un asemenea preț?!

Îmi închipui, Inga Feodorovna, cum ați zâmbit cu îngăduință citind aceste rânduri, ați râs mai degrabă de indignarea mea naivă, sau poate că, dimpotrivă, V-ați încruntat, ceea ce, apropo, Vă șade foarte bine, când Vă încruntați, chipul Dumneavoastră devine senin și grav precum al tinerelor călugărițe profund preocupate de a pătrunde esența divină, căci adevărata frumusețe a acestor mirese ale lui Hristos stă în lumina și inspirația ce se citește pe fața lor. Dacă aș fi spus așa ceva cu glas tare și încă în prezența altor oameni, totul ar fi părut o încercare de lingușire. Însă V-am mai spus că în atitudinea mea față de Dumneavoastră nu există absolut nimic ce ar trebui să minimalizez ori să exagerez. Și dacă chipul Dumneavoastră preocupat îmi amintește de Madona din pictura Renașterii, în ultimă instanță să puneți asta pe seama puținătății cunoștințelor mele de artă picturală. Oricum, eu nădăjduiesc că Dumneavoastră credeți în sinceritatea mea… căci de aici a pornit totul - Dumneavoastră m-ați crezut de la primul cuvânt și mi-ați îndreptat ochii spre o nouă față a vieții…”

*

* *

Astăzi am fost din nou la redacția ziarului în legătură cu reportajul meu, și din nou același lucru: totul stă pe loc, nici o mișcare, nici o rază de lumină. Nimeni nu poate să-mi explice, să mă facă să pricep de ce reportajele mele din stepă, întâmpinate la început în redacție cu surle și tobe, acum nu mai entuziasmează pe nimeni, și când te gândești că problemele ridicate au stârnit atâtea mărturisiri sincere… Redactorul șef al ziarului evită în fel și chip să mă întâlnească, e cu neputință să vorbesc cu el la telefon,

secretara pretextează mereu că e ocupat - ba are ședință, ba întocmește planul de perspectivă, ba a fost chemat la organele superioare, cum îi place ei să sublinieze.

Și din nou umblu de unul singur pe străzile cunoscute, ca și cum aș fi un străin sosit aici întâmplător, ca și cum nu m-aș fi născut și n-aș fi crescut aici, atât de pustiu și de înstrăinat îmi simt sufletul. Unii dintre cunoscuți nu mă mai salută - pentru ei nu sunt decât un excomunicat, un eretic eliminat din seminar etc., etc. Doar un lucru îmi încălzește inima, o singură grijă scumpă mă însoțește mereu: scrisoarea mea. Merg și mă gândesc că o să-i scriu, că în scrisoarea următoare o să-i povestesc tot ce mi se pare că ar fi interesant pentru ea, despre tot ce-mi poate oferi motive să-i împărtășesc gândurile mele. Niciodată nu m-am închipuit că a mă gândi la femeia iubită și a-i scrie scrisori va deveni sensul vieții mele. Aștept cu nerăbdare fie și cel mai mic prilej ca să mă duc acolo unde ne-am întâlnit. Ah, de s-ar întâmpla mai curând! Merg și mă gândesc întruna la asta. Pesemne și alți oameni au trăit astfel de zile, când și ei nu găsit în dragoste sensul principal al vieții și au fost fericiți, dar, spre deosebire de ei, eu nu voi conteni să iubesc până la moarte, și iubirea va fi sensul existenței mele…

Pe bulevard au început să cadă frunzele. Și când te gândești că tot despre ceea ce am scris s-a petrecut în pragul verii. Atunci, redacția a salutat ideea mea și mă zorea. N-aș fi crezut că, în momentul când urma să treacă la fapte, redacția va da bir cu fugiții. Nu-mi închipuiam defel că straniul principiu - de a publica în presa de masă numai ceea ce e plăcut pentru noi și de prestigiu - este atât de puternic.

În acele zile însă eram cu totul absorbit de viitoarea și lunga mea călătorie în ținuturile din sud, necunoscute și atrăgătoare pentru un rus provincial ca mine. Îmi făcusem planul să nu mă duc ca observator din afară, ci ca unul dintre căutătorii de anașa, pătrunzând în tovărășia lor

secretă. Firește, ca ani eram mai vârstnic decât ei, dar nu atât de vârstnic ca înfățișare ca să le trezesc suspiciuni. Cei din redacție erau convinși că purtând niște blugi vechi și pantofi de sport ponosiți pot fi ușor luat drept un băiat simplu, mai ales dacă îmi rad și barba. Așa am și făcut - pentru acel răstimp mi-am ras barba. N-am luat cu mine nici un carnet de însemnări, mă bizuiam pe memorie. Pentru mine era important să pătrund în acel mediu, să lămuresc de ce anume acei bărbați erau atrași în această treabă, ce-i mâna într-acolo în afară de ispita câștigului și a speculei; aveam nevoie să studiez dinlăuntru aspectele personale, sociale, familiale și nu în ultimul rând cele psihologice ale acestui fenomen.

Cu asta pregătirile au luat sfârșit. Era în mai. Tocmai acum înflorește cânepa-anașa, și tocmai în acele zile încep să-i culeagă florile cei ce pornesc după buruiana asta în stepele din Ciuisk și cele ce mărginesc Moiunkumi. Toate acestea le-am aflat de la un cunoscut al meu, Viktor Nikiforevici Gorodețki, profesor de istorie la o școală din orășelul nostru. Când rămâneam numai eu cu el, discutând câte-n lună și stele, îmi spunea în glumă părintele Avdeu. Și el era destul de tânăr, a fost culeg de școală cu sora mea Varvara. Iată însă că nepotul lui, Pașa, Pahom, fiul surorii sale, căruia chiar Viktor Nikiforovici îi dăduse acest nume, așadar Pașa, cum s-a lămurit mai târziu, a nimerit în tovărășia anașiștilor. Nici părinții, nici Viktor Nikiforovici nu știau nimic despre asta.

Odată, Pașa, a cerut voie păruiților să plece la Riazan, la bunicul, pe care îl vizita deseori. Peste vreo cinci zile de la plecarea lui, Viktor Nikiforovici a primit o telegramă trimisă de Geaslibekov, un anchetator penal de la procuratura transporturilor, dintr-o gară îndepărtată din Kazahstan. În telegramă se spunea că nepotul lui, Pașa, se află în stare de arest, fiind reținut pentru delictul de a transporta narcotice pe calea ferată.

Viktor Nikiforovici a înțeles numaidecât de ce anchetatorul Geaslibekov i-a trimis lui și nu părinților telegrama. Pașa se temea de tatăl său - om aspru și brutal. Viktor Nikiforovici a luat degrabă avionul spre Alma Ata, iar de acolo, cu trenul a ajuns în douăzeci si patru de ore la acea gară din stepă. L-a găsit pe Pașa într-o stare disperată. Era în pericol să fie judecat fără întârziere și condamnat la cel puțin trei ani într-o colonie cu regim sever. Judecata era inevitabilă, neexistând nici o îndoială asupra conținutului infracțiunii. Viktor Nikiforovici a încercat cum a putut să-și lămurească nepotul că altă soluție din păcate nu există și, conform legii, după crimă urmează pedeapsa. L-a povățuit cum să se poarte, ce să spună la judecată, i-a făgăduit să explice totul părinților și că o să vină să-l vadă în colonie. Totul se petrecea în prezența lui Geaslibekov. Și, deodată, Geaslibekov a spus:

— Viktor Nikiforovici, dacă garantați că de-acum înainte nepotul dumneavoastră nu va mai săvârși o astfel de infracțiune, îl eliberez pe răspunderea mea. Nu știu de ce, dar am impresia că dumneavoastră veți reuși să-l îndrumați pe tânărul acesta pe drumul cel bun. Dacă însă va fi prins încă o dată transportând anașa, va fi judecat ca recidivist. Așadar, hotărâți.

Firește, Viktor Nikiforovici s-a bucurat nespus, a garantat fără a sta pe gânduri pentru Pașa, nu mai știa cum să-i mulțumească anchetatorului, și atunci Geaslibekov a zis:

— Viktor Nikiforovici, v-aș ruga să ne ajutați acolo, la dumneavoastră acasă. Încercați să stârniți în presă o discuție serioasă pe această temă. Doar sunteți profesor. Noi luptăm cu delictele când sunt deja săvârșite, sau pe cale de a fi săvârșite. Însă nu știm cine și ce anume îi mână pe acești, aș putea spune, băiețandri atât de departe, în locuri pustii, printre elemente declasate, ba chiar recidiviști inveterați, și îi deferim justiției, suntem nevoiți, siliți să îi judecăm. E foarte bine că dumneavoastră

personal ați răspuns și ați venit fără zăbavă. Astfel ne-ați ajutat foarte mult. Însă mulți părinți și rude - și ei sunt majoritatea - nu vin deloc. Și astfel nimerește un băiat de cincisprezece ani în colonia cu regim sever. Ce găsesc ei acolo? Ce se întâmplă cu ei, ce învață acolo? Niște oameni de nimic, mutilați - iată cum ies de acolo. Vă dați singur seama cât de dulce este viața la închisoare. Viktor Nikiforovici, te doare sufletul văzând toate astea. Mă credeți că numai vara trecută în sectorul nostru au fost judecați peste o sută de adolescenți? Și câți ne-au scăpat, pe câți nu i-am putut prinde… Dar ei vin, vin întruna, de pretutindeni, de la Arhanghelsk până la Kamceatka, mișună ca peștele la depunerea icrelor. Pe câți poți să pui mâna? Pe toți n-ai să-i prinzi niciodată. Și-au creat un întreg sistem. Printre ei sunt și călăuze - localnici si nelocalnici -, care îi conduc în locurile unde crește anașa. Și pe aceștia îi condamnăm deopotrivă. Dar ce credeți că fac cu trenurile? Opresc mărfarele în stepă, în trenurile de pasageri nu îndrăznesc să urce, sunt înhățați numaidecât. Cineva le furnizează o substanță specială, o pulbere, care, dacă o presari noaptea pe traverse și pe șine, în razele farurilor creează iluzia că toată calea ferată este în flăcări, atât șinele, cât și traversele. Firește, mecanicul oprește trenul: în stepă se poate întâmpla orice, dă fuga să vadă ce se petrece, dar nu, nu arde nimic, totul e în ordine. Și, în vremea asta, anașiștii se cațără în vagoane cu sacii și cu geamantanele lor. În ziua de azi garniturile mărfarelor sunt lungi de câte un kilometru, încearcă să le supraveghezi, iar ei se urcă și merg până la gara de încrucișare. Acolo cumpără bilete, încearcă să afli în mulțimea de călători cine și ce hram poartă! E adevărat, de curând, miliția a fost dotată cu câini speciali, descoperă anașa după miros. Pe nepotul dumneavoastră l-au prins tot cu ajutorul câinilor…

Și încă multe altele a aflat Viktor Nikiforovici prin acele locuri. El m-a inițiat în aceste probleme. Dar cu mult

înainte, eu eram lăuntric pregătit pentru o asemenea discuție. De mult mă chinuia gândul să găsesc niște cărări nestrăbătute spre mințile și inimile celor de o vârstă cu mine. Eram convins că vocația mea constă în a-i învăța pe oameni binele. S-ar putea crede că sunt puțin înfumurat socotind că asta este menirea mea, în orice caz era dorința mea sinceră și, poate, nu în ultimă instanță se datora obârșiei mele. În câteva articole mai vechi vorbisem deja, deși în linii foarte generale, despre urmările nefaste ale alcoolismului în rândul tineretului, aproape același lucru am scris și despre narcomanie, referindu-mă la experiența tristă a Occidentului. Dar toate astea, de fapt, erau luate după alții, nu lucruri constatate personal. Iar pentru a scrie un material grăitor și totodată vibrant în care să fie toate gândurile și frământările mele în legătură cu cazurile - cunoscute de toți și în același timp ocolite în mod superstițios de mulți, precum ciuma - de narcomanie în rândul tineretului, mai cu seamă în rândul adolescenților, care duceau la urmări triste, de la autodistrugerea individului până la crime sadice, - așadar pentru un astfel de material nu cunoșteam îndeajuns problema dinlăuntru, din realitate. Și tocmai atunci s-a întâmplat că Viktor Nikiforovici Gorodețki, care s-a ciocnit personal cu acest fenomen, a simțit nevoia să-mi împărtășească gândurile și necazurile lui sufletești. Pentru a-l despărți pe Pașa de foștii lui tovarăși anașiști, întreaga familie - tata, mama, copiii - a fost nevoită, schimbând locuința pe una mai mică, să se mute în alt oraș. Despre toate cele întâmplate, Viktor Nikiforovici mi-a povestit cu tristețe și amărăciune.

Asta m-a și îndemnat să mă apuc serios de ceea ce îmi pusesem în gând.

*

* *

Am sosit la Moscova. De aici, din gara Kazan, trebuia să plec spre stepele de cânepă. Trebuie să menționez că anume aici, în gara Kazan, se forma la început grupul de căutători, așa își ziceau ei - căutători. Acești căutători, cum m-am convins mai pe urmă, se adunau din cele mai diferite orașe din nord și din zona Balticii, cele mai animate puncte fiind Arhanghelsk și Klaipeda, pesemne pentru că anașa putea fi revândută acolo marinarilor care plecau în cursă. Ca să dau de urma căutătorilor, trebuia să-l găsesc mai întâi pe un hamal purtând ecusonul cu numărul optzeci și șapte, poreclit Utiug[6] sau Utea, și să-i transmit salutări de la unul dintre foștii lui prieteni, pomenit de Pașa. Utiug avea o cunoștință la casele de bilete: el asigura transportul, firește pentru o recompensă oarecare. N-am izbutit însă să aflu cine aranja asta, cineva totuși conducea, deși din umbră, formația. Prin urmare, acest Utea asigura plecarea organizată a grupului de căutători, adică trebuia să le procure tuturor bilele pentru același tren, însă, de dorit, în vagoane diferite. Cunoscându-i mai îndeaproape pe căutători am aflat că prima poruncă a tuturor anașiștilor cerea ca în caz de nereușită să nu se trădeze unul pe celălalt în ruptul capului, de aceea, trebuiau să se arate cât mai puțin împreună față de oameni.

Și iată piața cunoscută a celor trei gări, unde am fost de-atâtea ori, sosind și plecând din Moscova. E o îmbulzeală neobișnuită, mai ales în metrou și în gări, - nu poți răzbi, nu-ți poți croi drum din pricina aglomerației, și oricine și de oriunde ar veni este răsucit ca o aschie de vâltoarea vie a celor trei gări, și cu toate acestea îmi plăcea să vin din când în când la Moscova, îmi plăcea, abia spre centru găsind o oarecare lărgime, să hoinăresc pe străzi, să mă înghesui prin anticariate, să mă opresc lângă afișe și reclame și, dacă aveam noroc, să mai intru o dată la Galeriile Tretiakov sau la Muzeul Pușkin[7].

---

6 Fier de călcat (rus.).

De data asta, coborând din trenul electric în gara Iaroslav și urmând șuvoiul mulțimii spre gara Kazan, m-am trezit gândindu-mă ce bine o duceam și mă simțeam înainte, când, liber și de capul meu, cu pornirile mele modeste, nu eram împovărat de nimic și nici un fel de griji nu-mi îngrădeau prea mult timpul și peregrinările mele pe străzile Moscovei. Acum însă trebuia să-l găsesc cât mai degrabă în uriașa gară Kazan, mișunând ca un furnicar, pe acel om de legătură - un hamal poreclit Utiug, care purta ecusonul cu numărul optzeci și șapte. Doamne, cât or fi de mulți, dacă acesta era al optzeci și șaptelea? Cu siguranță, nu mai puțin de o sută. Și, într-adevăr, în acea babilonie, nu mi-a fost ușor să-l descopăr. După ce am pierdut cel puțin o jumătate de oră căutându-l prin toate locurile de staționare a hamalilor cu cărucioare, l-am găsit, în sfârșit, pe peronul trenului de Tașkent. Utiug ajuta pe cineva să urce, cărând iute geamantane și cutii de pe cărucior în vagon, schimba voios din mers glume cu însoțitorii de vagoane și repeta o zicală des auzită prin gări: „Când am bani, merg cu trenul la Kazan, de n-am bani, până la Ceșma merg pe jos”. Am așteptat deoparte până ce se va elibera, până ce călătorii vor dispărea în vagoane, iar cei ce i-au petrecut se vor înșirui de-a lungul garniturii, în fața ferestrelor de la compartimente. În sfârșit, a coborât din vagon gâfâind, vârându-și bacșișul în buzunar. Ce mai zdrahon roșcat, ce mai motan viclean, cu ochi alunecoși! Am fost la un pas de a săvârși o mare greșeală: mai-mai să

[7] Muzeul este dedicat artei occidentale și adăpostește picturi ale celor mai importanți artiști impresioniști și post-impresioniști. A fost inaugurat în 1912 și se laudă cu cea mai bogată colecție de artă europeană fiind depășită doar de Hermitage din Sankt Petersburg. Piatra de temelie a „Muzeului Pușkin” din Moscova a fost pusă în anul 1898, la inițiativa țarului Nicolae al II-lea. La 31 mai 1912, muzeul a fost inaugurat oficial în timpul împăratului Alexandru al III-lea, fiind subordonat inițial Universității din Moscova. Numele actual „Alexandr Pușkin" i-a fost dat muzeului în 1937 în onoarea centenarului morții marelui poet rus.

mă adresez cu „dumneavoastră”, ba chiar să-i cer scuze pentru deranj.

— Salut, Utiug, cum îți merg treburile? i-am spus eu cât se poate mai familiar.

— Treburile merg ca-n Polonia: cine are căruță, acela-i pan, a răspuns el cu vioiciune, de parcă ne cunoșteam de o sută de ani.

— Înseamnă că tu ești pan, am zis eu arătând spre căruciorul lui.

— Dar ce credeai? Ehe, frățioare, știm și noi cine are buzunarele doldora de bani. Da tu ce dorești, bibănașule? Poate ai nevoie să-ți car ceva? Dă-mi voie!

— De cărat pot și eu, am zis în glumă. Am altă treabă cu tine.

— Dă-i drumul, ce treabă?

— Nu aici, să ne retragem mai la o parte.

— Bine, bibanule, să ne retragem.

Și am pornit de-a lungul peronului spre clădirea gării. Trenul de Tașkent s-a urnit din loc, plutind pe lângă noi cu șirul de ferestre, cu șirul de chipuri de dincolo de geamuri, iar pe linia vecină intra un alt tren, care sosea de nu știu unde. Erau câteva șiruri de trenuri, lumea se agita grăbită, difuzorul striga întruna numerele trenurilor care plecau și care soseau.

Când am ajuns lângă clădirea gării, Utiug a cotit căruciorul spre un colț unde nu erau oameni, și acolo, după ce m-am uitat împrejur, i-am transmis salutările de la prietenul lui Pașka, pe care îl chema Igor, însă printre căutători i se zicea Morsă. De ce tocmai Morsă - nu știu.

— Dar Morsă unde este acum? s-a interesat Utiug.

— Bolește, am răspuns eu. Îl chinuie ulcerul.

— Eram sigur!… a exclamat Utiug cu milă și în același timp cu triumf, plesnindu-se peste frunte. Nu i-am spus eu, bibanule? Și data trecută i-am spus, nu te juca, Morsuleț, că o să dai de dracu. Folosea *extra* și s-a lăcomit peste măsură. Și - poftim ulcerul!

Am mimat o expresie de compătimire, deși, sincer să fiu, nu înțelegeam ce este aceea extra - vodcă sau altceva. Slavă Domnului însă că mi-am dat seama și n-am cerut precizări. Cum am aflat mai târziu prin *extra* se subînțelegea extrasul din plastilină - pastă din polen de cânepă ce seamănă cu plastilina pentru copii - cea mai prețioasă materie primă (despre plastilină știam, îmi povestise Viktor Nikiforovici), substanță narcotică finală, asemănătoare opiului. Asta era *extra*. În laboratoare *extra* putea fi transformată în prafuri pentru injecții, ca heroina. Unora ca Morsă și altor căutători acestea nu le erau accesibile, în schimb, dacă îi apuca dorința, puteau să folosească *extra*: s-o țină sub limbă, s-o mestece, s-o bea cu vodcă, s-o înghită cu pâine. La a folosi *extra* ei ziceau *a bate un cui în creier*. Cel mai accesibil și mai simplu însă era să fumezi anașa - fiecare după pofta inimii - în stare pură sau în amestec cu tutun. Pesemne că nu e mai rău decât a bate un cui în creier, e drept că acțiunea fumului trece mai repede.

Poate acestea și multe altele din viața căutătorilor le-am aflat treptat în călătoria la „halhin-gol”[8], „halhin-gol”, de asemenea, însemnând locurile unde crește anașa. Cu el era, din nou, gata-gata să dau de bucluc.

— Și tu te duci la „halhin-gol”, bibanule? m-a întrebat Utiug așa, ca între altele.

La început m-am poticnit, neștiind ce înseamnă acel „halhin-gol”, însă pe urmă m-am descurcat:

— Cam așa ceva. Desigur, altfel de ce aș mai…

— Atunci uite cum faci. În privința biletelor, să n-oi grijă. Se aranjează. Cât despre celelalte - o să vă lămurească Dog când vă întoarceți cu ierbușoara. Asta nu-i treaba mea.

---

[8] Halhin-Gol - regiune în R.P. Mongolă, în zona râului cu același nume. Aici, în 1939, Japonia a dezlănțuit agresiunea împotriva Mongoliei, respinsă cu ajutorul armatei sovietice (n. t.).

Cine era acel Dog, care ne asigura biletele, și ce trebuia să ne lămurească el pe urmă - habar n-aveam și nici n-am aflat până la urmă. În schimb, în discuția cu Utiug am aflat că plecarea noastră la „halhin-gol” nu va avea loc mai înainte de a doua zi. Asta pentru că nu se strânseseră toți căutătorii. Doi trebuiau să sosească de la Murmansk cu trenul de noapte. Și încă unul, nu știu de unde, sosea abia către dimineață. Asta nu mă deranja defel, pentru mine însemna ceva să mai stau încă o zi la Moscova.

Luându-și rămas-bun până a doua zi, când trebuia să vin în gara Kazan la ora stabilită (pentru mine nu era o problemă, fiindcă tot dormeam în gară), Utiug s-a interesat dacă am rucsac și pungi de polietilenă în care să pun ierbușoara, adică anașa. Rucsacul și pungile le aveam într-un geamantănaș. Mi-a mai recomandat să caut prin magazine un borcănel de sticlă sau de material plastic care să se închidă ermetic, ca să adun în el pasta de polen - așa-numita plastilină.

— Nu fi fraier, adună puțină plastilină, deși nu e o treabă ușoară, mi-a explicat el. Eu n-am fost niciodată acolo, dar am auzit multe. E unul Lioha, care în două sezoane s-a ales cu un „Jiguli”. Acum se plimbă prin Moscova ca un boier… Și nu-i cine știe ce osteneală - cel mult vreo zece zile…

Și cu asta ne-am despărțit. Am lăsat geamantănașul la camera de bagaje și am plecat să mă plimb prin Moscova.

Era la sfârșitul lui mai. Poate că pentru Moscova nu există vreme mai frumoasă decât aceste zile dinaintea începutului verii. Cu toate că și toamna, toamna timpurie, când transparența aerului, auriul frunzelor se oglindesc până și în ochii trecătorilor, este de asemenea nespus de frumoasă. Mie însă îmi este mai drag ajunul verii la Moscova: e plăcut și ziua și în timpul nopților albe, când până dimineața lumina amurgului dăinuiește peste oraș, precum și în cerul înstelat de deasupra lui.

M-am grăbit să ies din înghesuiala gării la aer curat, dar, amintindu-mi că în centru se ajunge mai ușor cu metroul,

m-am cufundat din nou în vălmășagul mulțimii. Până la ora aglomerației de seară mai era mult, și trecând succesiv prin întuneric și lumină, am ajuns fără greutate în centru. În piața Sverdlov am trecut prin scuarul meu preferat: o grădiniță rotundă, verde și smălțată, ca o mică insulă luxuriantă în mijlocul traficului neîntrerupt și al clădirilor dimprejur. Și aproape fără să-mi dau seama, dus de șuvoiul trecătorilor, am apucat-o mai întâi spre Manej, gândind că poate voi nimeri la vreo expoziție, însă Manejul era închis, și atunci am pornit agale pe lângă vechea clădire a Universității, pe lângă casa Pașkov de pe Volhonka și de acolo spre Muzeul Pușkin. Nu știu de ce îmi simțeam sufletul plin de liniște și de împăcare - poate că asemenea pace emană de la străzile din centrul Moscovei înaintea orelor de vârf, sau poate de la silueta de cărămidă a Kremlinului, întocmai ca lanțul neclintit de coline care domină această parte a orașului. „Câte-or fi văzut aceste ziduri și câte vor mai vedea!” mi-am zis eu, și copleșit de gânduri trecătoare, care se iscau de la sine, uitasem că de curând îmi răsesem barba și îmi mângâiam mereu bărbia goală; pentru o vreme uitasem și ceea ce încercam să înțeleg în viesparul tulbure al răului ce se cuibărise la gara Kazan.

Nu, totuși există un destin, el hotărăște toate evenimentele, și bune, și rele. Și întâmplarea trebuia să-mi aducă norocul la care, îndreptându-mă spre Muzeul Pușkin, nici nu mă gândeam. Căci eu mergeam sperând în cel mai bun caz să văd o expoziție cu noutăți, deși nu era obligatoriu, m-aș fi plimbat prin săli pur și simplu să-mi împrospătez vechile impresii. Când, chiar la intrare, în fața părculețului, o pereche care venea înspre mine m-a oprit:

— Hei, flăcăuaș, nu vrei un bilet? mi-a propus individul, care purta o cravată de un verde țipător și pantofi noi, roșcați, ce îl strângeau, fără îndoială. Pe fața lui și a însoțitoarei se citea nerăbdare și plictiseală.

— Da ce, nu mai sunt bilete? m-am interesat eu nevăzând niciun rând la casă.

— Nu, astea-s la concert. Ia-le pe-amândouă.

— La ce concert? am întrebat eu.

— Da cine știe, un cor bisericesc.

— La muzeu? m-am mirat eu.

— Le iei ori nu le iei? Ți le dau pe amândouă cu trei ruble, ia-le.

Am luat biletele și m-am grăbit spre muzeu. Nu auzisem că la Muzeul Pușkin s-ar organiza concerte. Însă administratorul mi-a explicat că de câtva timp pe lângă muzeu funcționa un fel de lectorat de muzică clasică, mai cu seamă muzică de cameră a unor compozitori de elită, în interpretarea unor muzicanți celebri. De data asta - curată minune! - în sala numită *Curtea italiană* urma să aibă loc un concert de vechi cântări religioase bulgărești. La asta nici măcar n-aș fi visat! Oare s-ar putea să interpreteze ceva din părintele liturghiei slavone Ioann Kukuzel? Din păcate, administratorul nu știa amănunte. Mi-a spus doar că sunt așteptați oaspeți de seamă, poate chiar ambasadorul bulgar. Cu toate că asta nu m-a impresionat, totuși inima mi-a fost copleșită de emoție și bucurie, căci încă de la tatăl meu auzisem de cântările bulgărești, și, deodată, poftim - un asemenea dar înainte de călătoria mea primejdioasă. Până la începutul concertului mai era încă o jumătate de oră, dar nu m-am dus să colind prin muzeu, ci am ieșit afară să respir și să mă liniștesc.

Ah, Moscova, Moscova, cu orașul vechi pe una din cele șapte coline din vecinătatea râului Moscova, la sfârșitul unei zile de mai! Totul e plăcut și are un tâlc, aici, în orașul vechi, când în suflet nu e nicio umbră și domnește scurta armonie a existenței. Respiram liber si adânc, cerul era senin, pământul - cald, și eu mă plimbam înainte și îndărăt de-a lungul gardului de fontă al micului parc din fața muzeului.

Îmi părea rău că nu aștept și eu pe cineva poate din pricină că aveam două bilete. Și cât de înțeles și de firesc ar fi fost dacă ea ar fi trebuit să apară dintr-o clipă în alta și aș fi văzut-o pe cealaltă parte a străzii cum se pregătește să traverseze, temându-se să nu întârzie, și, îngrijorat pentru ea, cea atât de frumoasă, neatentă și prostuță, i-aș fi făcut semne disperate ca nu cumva să treacă strada în fugă, - iată câte mașini gonesc nebunește, câți oameni pretutindeni, și dintre toți numai ea purta în sine fericirea destinată mie, iar ea mi ar fi zâmbit, căci mi-ar fi ghicit gândurile după expresia feței. Și atunci eu, luându-i-o înainte, aș fi alergat spre ea, în partea cealaltă a străzii, mie nu-mi era frică, cu sunt sprinten, și, traversând, aș fi privit-o în ochi și aș fi luat-o de mână. Închipuindu-mi, așa, din senin, o astfel de scenă, m-a cuprins deodată dorul de dragoste și pentru a nu știu câta oară m-am gândit că n-am întâlnit-o încă pe aceea care a fost hărăzită de soartă să-mi fie iubită. Dar oare ea, cea hărăzită, există, n-am născocit-o eu, oare nu complic niște lucruri simple? Mă gândeam de multe ori la asta și de fiecare dată ajungeam la concluzia tristă că doar eu sunt vinovat: ba că aștept marea cu sarea, ba că sunt un om neinteresant pentru fete. În orice caz, cei de o vârstă cu mine s-au dovedit în acest sens mult mai norocoși și mai destoinici. O justificare ar putea fi doar faptul că seminarul teologic nu-ți îngăduia să te cufunzi în iureșul vieții. Dar nici după plecarea din seminar nu m-am distins câtuși de puțin în această privință. De ce? Dacă într-adevăr cea pe care eram gata s-o îndrăgesc ar fi apărut acum, întâi și-ntâi i-aș fi spus: hai să ascultăm cântările bisericești și astfel să ne regăsim pe noi înșine. Dar apoi m-au cuprins îndoielile: dar dacă așa ceva i se va părea plicticos, monoton și nu prea ușor de înțeles, și mai cu seamă - una e muzica rituală într-o biserică și alta într-o clădire laică, în prezența unui public eterogen. Oare n-ar fi același lucru ca și cum niște corale de Bach ar fi

interpretate pe un stadion de fotbal sau într-o cazarmă de soldați-parașutiști, obișnuiți cu marșuri eroice?

Lângă Muzeul Pușkin au început să oprească mașini strălucitoare, a sosit chiar și un autobuz cu turiști străini. Înseamnă că era timpul să înceapă. La intrarea în Curtea italiană se înghesuiau deja oameni. Era ceva care îi făcea pe toți să semene unul cu celălalt, și femeile, și bărbații, - așa se întâmplă când oamenii așteaptă un eveniment împreună. Cineva întreba de un bilet în plus. I-am dat unul unui student, pesemne miop sau nu purta ochelari potriviți. Mai bine nu i-l dădeam. S-a apucat să numere în mijlocul mulțimii niște mărunțiș, l-a scăpat pe jos, eu i-am zis să înceteze, că biletele mi-au fost dăruite, drept care și eu îi dăruiesc unul lui, dar el o ținea una și bună și după ce intrasem în sală mi-a strecurat acel mărunțiș în buzunarul scurtei. Firește, aveam nevoie de bani, îmi câștigam pâinea de la o zi la alta, chit că nu era cine știe ce, și totuși… Mă simțeam tulburat și de faptul că publicul din capitală se îmbrăcase acătării, câtă vreme eu eram în niște blugi ponosiți, într-o scurtă descheiată la toți nasturii, cu ghete grosolane și, în plus, cu barba rasă, lucru cu care nu mă puteam obișnui, de parcă îmi lipsea ceva, - căci mă aștepta un drum lung, în niște stepe de cânepă necunoscute, împreună cu Dumnezeu știe ce traficanți de anașa. Toate astea însă nu erau decât niște amănunte neînsemnate…

În Curtea italiană, înaltă de două etaje, toate exponatele rămăseseră, cum mi s-a părut, la locul lor, doar în mijlocul sălii fuseseră aduse șiruri compacte de scaune pentru public. Nici scenă, nici microfoane, nici cortină - nimic. Acolo unde ar fi trebuit să șadă prezidiul, se afla, într-o parte, un mic pupitru. Peste vreo două minute, toate scaunele erau ocupate, unii stăteau în picioare la intrare. Pesemne că mulți dintre cei prezenți se cunoșteau, toți vorbeau cu însuflețire între ei, numai eu tăceam, singur cu gândurile mele.

Iată însă că pe o ușă laterală au intrat două femei. Una dintre ele, specialist al Muzeului Pușkin, a prezentat-o pe cealaltă - colega sa din Bulgaria, cum s-a exprimat ea, de la muzeul de pe lângă Catedrala Alexandr Nevski din Sofia. Zumzetul din sală s-a stins. Bulgăroaica, o femeie tânără, cu figură serioasă, pieptănată lins, în pantofi de calitate, cu picioare frumoase, ceea ce, nu știu de ce, mi-a sărit în ochi, privind sever pe deasupra unor ochelari mari, ușor fumurii, ne-a salutat într-o limbă rusă mulțumitoare și a făcut o scurtă expunere. Ne-a povestit că laolaltă cu exponate neprețuite de arhitectură bisericească, cu manuscrise vechi, icoane și tipărituri, ei prezintă în muzeul lor, în criptă - sălile de la demisolul catedralei - la concerte vesperale, cum ne-a spus ea zâmbind, și exponate în interpretare vie: cântări medievale bisericești. Tot în acest scop au venit aici cu capela „Cripta”, la invitația Muzeului Pușkin.

— Să-i ascultăm! a rostit ea în ropotul aplauzelor.

Coriștii au intrat, de fapt ei se aflau alături, dincolo de ușa pe care intraserăm și noi. Erau cu toții zece oameni - numai zece. Și erau tineri, aș putea spune de-o vârstă cu mine. Toți în costume negre de concert, cu papioane tari, plastroane albe și pantofi negri. Nici instrumente, nici microfoane, nici amplificatoare, nici măcar un podium, ca scenă, și firește, nici un fel de reflectoare, nimic, au stins doar câteva becuri.

Și cu toate că aici veniseră oameni care aveau idee ce este o capelă corală - eram încredințat de asta - totuși, nu știu de ce, mi s-a făcut frică pentru coriști. Se adunase atâta lume, și tineretul nostru se obișnuise cu amploarea aparatelor electronice, iar ei păreau ca niște ostași neînarmați pe câmpul de luptă.

Coriștii s-au aliniat strâns, umăr lângă umăr, formând un ușor semicerc. Chipurile lor erau liniștite și concentrate ca și cum nu se temeau de nimic. Și am mai observat încă o ciudățenie: nu știu de ce, păreau că seamănă toți unul cu

celălalt. Pesemne pentru că în acest ceas erau stăpâniți de aceeași grijă, de aceeași hotărâre, de același elan sufletesc. Căci în astfel de clipe, totul, chiar ceva deosebit de important altă dată, în viața de zi cu zi a fiecăruia, dispare cu desăvârșire din cuget, la fel ca înainte de luptă, când nimeni nu se gândește decât cum să obțină victoria.

În vremea asta, prezentatoarea, privind cu aceeași seriozitate prin ochelarii fumurii, a făcut, înainte de începerea concertului, o scurtă prezentare istorică a specificului bisericii bulgare, care are la obârșii rădăcini bizantine și totodată particularitățile ei, liturghia ei. A atins chiar și unele amănunte privind tradițiile naționale ale muzicii bisericești din Bulgaria. Apoi a declarat concertul deschis.

Coriștii erau pregătiți. Câteva clipe au mai păstrat tăcerea, potrivindu-și respirația, s-au strâns și mai tare unul într-altul și deodată s-a așternut o liniște desăvârșită, parcă sala devenise pustie: într-atât de curioși erau toți să vadă ce erau în stare acești zece, la ce se încumetaseră și ce nădăjduiau. Și iată că cel de al treilea din partea dreaptă - de bună seamă conducătorul grupului - a făcut un semn din cap, și ei au început să cânte. Glasurile și-au luat zborul…

În liniștea aceea parcă, încet, s-a urnit din loc un car divin, cu obezi și spițe strălucitoare, și s-a rostogolit pe unde nevăzute dincolo de zidurile sălii, lăsând în urma lui ecoul solemn și triumfător al glasurilor, stăruind îndelung și renăscând mereu din adâncurile nesecătuite ale spiritului.

Chiar de la început a devenit limpede că această capelă atinsese un asemenea grad de virtuozitate, o asemenea mobilitate și armonie a glasurilor, la care, practic e cu neputință să ajungă zece oameni diferiți, oricâte calități vocale și măiestrie ar deține ei, iar dacă această cântare ar fi însoțită de instrumente muzicale, mai cu seamă moderne, atunci, fără îndoială, edificiul unic sprijinit pe

cele zece coloane s-ar prăbuși. Doar un destin neobișnuit putea să ticluiască asemenea minune: ca tocmai ei, acești zece, însemnați de sus, să se nască aproape în același timp, să trăiască și să se găsească unul pe altul, să fie pătrunși de simțământul filial al datoriei față de străbuni, care, cândva, L-au dobândit prin suferință pe El, cel plăsmuit, inaccesibil și nedespărțit de spirit, - căci numai din asta putea să se ivească o astfel de cântare inefabilă, plină de dăruire. Și în asta se afla tăria artei lor, puternică doar prin pasiunea, încântarea și forța sunetelor scoase și a simțămintelor stârnite, când izvoadele bisericești învățate pe dinafară nu sunt decât un pretext, doar o chemare formală către El, pe locul dintâi fiind aici spiritul uman îndreptat spre culmile propriei măreții.

Ascultătorii erau subjugați, vrăjiți, cufundați în meditație; fiecare avea acum prilejul să adere, singur, de sine stătător, la ceea ce de veacuri se cristalizase în rătăcirile tragice și în iluminările rațiunii, care veșnic se caută pe sine în afară, și totodată laolaltă cu toți, în colectiv, să înțeleagă Cuvântul ce înzecește forța cântării prin implicarea unei mulțimi de suflete. Și în același timp închipuirea îl purta pe fiecare în acel univers obscur, dar întotdeauna dorit până la suferință, izvodit din amintiri, visuri, doruri, mustrări de cuget, din dureri și din bucurii pe care omul le încearcă pe tot parcursul vieții.

Nu înțelegeam și, drept să spun, nici nu prea doream să înțeleg ce se petrecea cu mine în acele clipe, ce anume îmi înlănțuia cu atâta putere gândurile și simțămintele de acești zece cântăreți, în aparență oameni ca și mine, dar imnurile ce le cântau parcă izvorau din mine, din propriile-mi imbolduri, din durerile, grijile și bucuriile strânse, care până acum nu-și aflaseră ieșirea, și, eliberându-mă de ele și totodată umplându-mă de o lumină nouă și de inspirație, mulțumită artei acestor coriști, pătrundeam esența primordială a muzicii bisericești - acest strigăt de viață, strigătul omului cu mâinile înălțate spre cer, vorbind

despre setea lui seculară de a-și afirma ființa, de a-și ușura ursita, de a-și găsi un punct de sprijin în întinderile nemărginite ale universului, nădăjduind fatal că, în afară de El, mai există și alte forțe cerești care îl vor ajuta în toate astea. Grandioasă sminteală! O, cât de mare este năzuința omului de a fi auzit în cer! Și câtă energie, câtă gândire a investit el în încredințări, pocăințe și osanale, silindu-se, pentru asta, să fie smerit, ascultător, supus, în ciuda sângelui său rebel, în ciuda stihiei sale, veșnic însetată de răzvrătire, de înnoiri si negații. O, câte greutăți și câte chinuri a îndurat pentru asta! Rigveda[9], psalmi, vrăji, imnuri, șamanism! Și câte alte rugăminți și rugăciuni nesfârșite nu au fost rostite în lungul veacurilor, încât, dacă ar fi avut alcătuire materială, ele ar fi potopit pământul, precum oceanele amare și sărate când se umflă și năvălesc peste țărmuri. Cât de trudnic s-a născut omenescul în om…

Și cei zece cântau, adunați laolaltă de Dumnezeii, pentru ca noi să ne cufundăm înlăuntrul nostru, în vâltorile neostoite ale subconștientului, să reînviem în noi trecutul, spiritul și durerile generațiilor dispărute și apoi să ne înălțăm, să zburăm deasupra noastră și a lumii și să aflăm frumusețea și tâlcul predestinării noastre: odată ajunși în viață - să îndrăgim minunata ei alcătuire. Cei zece cântau cu atâta uitare de sine, cu atâta har divin, încât - poate nici ei nu-și dădeau seama - trezeau în suflet acele elanuri înalte, care numai arareori dacă le încearcă oamenii în iureșul nesuferit al grijilor și agitației din viața de zi cu zi. Și astfel, cei prezenți, fără să-și dea seama, erau copleșiți

[9] colecție de imnuri vedice din India antică, dedicată zeităților rigvedice. Este considerat cel mai important dintre cele patru texte canonice hinduse (*shruti*) cunoscute drept „*Vede*”. Conform dovezilor interne (filologice și lingvistice), Rig Veda a fost compusă aproximativ între 1700 și 1100 î.Hr. (perioada vedică timpurie), în Punjab (Sapta Sindhu), ceea ce o plasează printre cele mai vechi texte religioase din lume în continuă folosire, precum și printre cele mai vechi texte scrise într-o limbă indo-europeană.

de fericire, chipurile lor erau tulburate și unora le străluceau lacrimi în ochi.

Cât m-am bucurat, cât am mulțumit întâmplării, care m-a adus aici ca să-mi dăruiască această sărbătoare, când viața mea parcă intrase pe un teritoriu nemărginit aflat în afara timpului și spațiului, unde se îmbinau miraculos toate cunoștințele și frământările mele: și în amintirile despre trecut, în conștiința prezentului, și în visurile despre viitor. Și printre aceste gânduri mi-a venit în minte că eu n-am avut încă nici o iubire, și dorul de dragoste, care trăia în sângele meu așteptând să-i sosească sorocul, se făcea simțit printr-o durere apăsătoare în piept. Cine este ea, unde se află, când și cum o să se întâmple? Fără să vreau m-am uitat de câteva ori spre ușă: poate că ea a venit și stă acolo, ascultă și așteaptă clipa când am s-o zăresc. Păcat că nu era atunci în sala aceea, păcat că nu aveam putința să-i împărtășesc tot ce mă tulbura și îmi hrănea închipuirea. Și mă mai gândeam că n-aș dori ca destinul să rânduiască din asta ceva ridicol, ceva de care apoi să-mi fie rușine să-mi amintesc…

Nu știu cum mi-am adus aminte de mama pe vremea copilăriei mele… Era într-o dimineață senină de iarnă, pe bulevard cădeau fulgi rari de nea, ea, privindu-mă în față cu ochi zâmbitori, îmi încheie nasturii la paltonaș și îmi spune ceva, iar eu fug de ea, și ea mă ajunge râzând, și deasupra orășelului nostru plutește dangătul clopotelor bisericii de pe colină, unde la ora aceea slujea tatăl meu, un diacon provincial, un om care credea cu osârdie în Dumnezeu și, în același timp, după cum socotesc astăzi, înțelegea perfect convenționalismul a tot ce a creat omul în numele lui Dumnezeu… Iar eu, cu toată înțelegerea mea pentru el, am pășit, pe un cu totul alt drum, nu pe acela care și l-a dorit. Și simțeam că mă apasă conștiința faptului că el a trecut în lumea celor drepți cu cugetul împăcat, iar eu mă zbucium, neg trecutul, deși nu-mi pot reține încântarea pentru măreția de altădată, pentru

expresivitatea neclintită a acestei idei, cândva de o putere nemărginită, care, răspândindu-se dintr-un veac într-altul, a încercat să convertească sufletele celor neconvertiți de pe toate continentele și de pe toate insulele, ca să se înrădăcineze pentru vecie în lume, în generații, în concepții, reținând și respingând în străfundurile supușeniei, precum paratrăsnetul fulgerul în pământ, veșnica provocare a răzvrătitelor îndoieli omenești. Recunoștință lor - Credinței și Îndoielii, forțele firii, ce mână deopotrivă viața înainte!

Eu m-am născut când forțele îndoielii erau în superioritate, generând la rândul lor alte îndoieli, și sunt produsul acestui proces, anatemizat de o parte și neacceptat, cu toate complicațiile mele, de cealaltă. Ce să-i faci, cu oameni ca mine, istoria își scoate pagubele, își varsă focul… Astfel de gânduri îmi treceau prin minte ascultând vechile cântări bulgărești.

Iar cânturile urmau unul după altul, cântate în sala aceea ca un ecou al vremurilor de altădată. Patimilor biblice din „Jertfa din faptul serii”, din „Uciderea pruncilor” și din „Îngerul a strigat” le-au urmat cântecele grave și înflăcărate ale altor mucenici întru credință, și în ciuda faptului că toate acestea îmi erau destul de cunoscute, mă fascina inexplicabil evenimentul însuși: cum izbuteau acești zece să încânte, să prefacă un lucru știut în mare artă, a cărei forță atârnă de capacitatea de cuprindere istorică a spiritului popular - cine a suferit mult, acela cunoaște multe…

Ascultând vocile coriștilor din Sofia, îmbătați, întraripați de propria cântare, urmărindu-le mimica, am descoperit deodată că unul dintre ei, al doilea din stânga, singurul blond între bulgarii negricioși, seamănă leit cu mine. Era uluitor să vezi un om care să-ți semene atât de mult. Cu ochi cenușii, umeri înguști - pesemne și lui i se spunea, în copilărie, pirpiriul - cu păr bălai lung, mâini slabe cu vine pronunțate, ca și ale mele, poate că și el își biruia

sfiiciunea prin cânt, după cum eu trebuie să-mi înving stinghereala aducând în discuție temele teologice preferate. Vă puteți închipui ce situație ridicolă se creează când leg asemenea discuții cu femei pe care le cunosc întâia oară. Cântărețul cu ochi cenușii se potrivea cu mine și la figură: obraji supți, nas ușor coroiat, frunte brăzdată de două cute și - lucru formidabil - barbă întocmai ca a mea înainte de a mi-o rade.

Ducând fără să vreau mâna la fosta barbă, mi-am amintit din nou că mâine trebuie să plec la drum lung împreună cu căutătorii de anașa. Și, gândindu-mă la asta, mă întrebam cu mirare: unde mă duc și ce caut cu acolo? Ce contrast: imnurile divine și patimile tenebroase ale Utiugilor din gări pentru fumul vătămător dintr-o buruiană vătămătoare. În toate timpurile însă, adevărata viață umană, cu binele și cu răul din ea, s-a scurs dincolo de zidurile bisericii. Iar epoca noastră nu face excepție…

Iată ce coincidență de chipuri am descoperit la acel concert! Pe urmă nu mi-am mai luat ochii de la dublul meu, urmărindu-l cum cântă, cum își întinde fața, cum deschide gura când lua notele cele mai înalte. Și urmărindu-l, mi-am închipuit că sunt în locul lui, ca și cum aș fi fost reîntrupat în el. În felul acesta parcă luam parte la cântare. În mine cânta totul, mă contopisem cu corul încercând un sentiment neobișnuit, ce-mi stârnea lacrimi de frățietate, măreție și comuniune, de parcă ne am fi întâlnit după o lungă despărțire: vocile noastre maturizate, puternice și triumfătoare se înalță spre ceruri, și pământul sub picioarele noastre e durabil și neclintit. Și astfel o să cântăm câtă vreme va exista cântecul, o să cântăm la nesfârșit…

Așa cântau coriștii și eu laolaltă cu ei. O asemenea stare minunată de uitare desăvârșită încerc de obicei când ascult vechi cântece georgiene. Nu știu să explic de ce, însă e de ajuns să cânte doar trei georgieni, chiar dintre cei mai obișnuiți, și simți cum ți se revarsă sufletul, simți

arta, simplă și neobișnuită ca proporții, ca forță de înrâurire a spiritului. Pesemne că acesta-i la ei un dar al naturii, un tip de cultură, sau, poate, pur și simplu de la Dumnezeu. Nu înțeleg despre ce cântă, pentru mine este important că eu sunt împreună cu ei.

Mă gândeam la toate astea, ascultând coriștii, și deodată am avut o revelație, am deslușit tâlcul unei povestiri georgiene: „Cei șase și al șaptelea", pe care o citisem mai demult. Era o povestire mică, la fel ca altele care umplu paginile periodicelor, și nu pot spune că se evidenția prin ceva deosebit, era mai mult o povestire de acțiune, decât una psihologică, mai curând de factură romantică, însă finalul acestei povești l-am ținut minte multă vreme, a rămas în mine ca un ghimpe.

Conținutul povestirii, mai bine zis al baladei, „Cei șase și al șaptelea" (numele complicat al autorului ei puțin cunoscut l-am uitat) este de asemenea destul de banal. Izbucnește revoluția, urmează sângerosul război civil, revoluția se consolidează în cele din urmă încleștări cu dușmanul, și în Georgia - prin urmare un deznodământ istoric tipic - puterea sovietică izbândește, alungând ultimele rămășițe ale contrarevoluționarilor înarmați chiar și din cele mai depărtate așezări de munte. Acționează legea fundamentală în astfel de cazuri: dacă vrăjmașul nu se predă, este nimicit. Însă cruzimea generează, la rândul ei, altă cruzime, și aceasta este tot o lege din vechime. O rezistență deosebit de înverșunată opune detașamentul bravului Guram Geohadze, care cunoștea la perfecțiune munții dimprejur, fost cioban, iar acum bandit, neînfricat, cu neputință de prins, care s-a încurcat în lupta de clasă. Dar și zilele lui sunt numărate. În vremea din urmă suferă înfrângere după înfrângere. În detașamentul lui Guram este trimis un cechist, are, riscând să fie demascat - cu toate consecințele ce decurg de aici, câștigă încrederea lui Guram Geohadze și devine unul dintre tovarășii lui de luptă. El potrivește totul astfel, încât, retrăgându-se cu

detașamentul decimat după o bătălie aprigă, la trecerea peste un râu, Guram Geohadze nimerește într-o ambuscadă. Când, după un galop turbat, ajunge la mal și se aruncă în râu, cechistul se prăvălește de pe cal lângă tufișuri: chipurile i se rupsese chinga. Ceata de călăreți a lui Geohadze înfruntă, pe caii înfierbântați, valurile râului de munte și când au ajuns la mijloc unde erau descoperiți din toate părțile, două mitraliere așezate dinainte și camuflate pe cele două maluri încep să-i secere cu foc încrucișat. Urmează un măcel cumplit, oamenii pier, înecându-se în râul de munte, însă Guram Geohadze - destinul îl ocrotește! - izbutește să iasă de sub focul nimicitor și grație calului său puternic pornește în goană de-a lungul malului, prin tufișuri. După el gonesc câțiva călăreți credincioși, scăpați cu viață, iar printre ei și cechistul, care n-a întârziat să li se alăture îndată ce și-a dat seama că operația n-a izbutit pe deplin și căpetenia scapă de pedeapsă.

Focul de mitraliere de pe râu a însemnat înfrângerea definitivă a detașamentului lui Geohadze, practic nimicirea lui.

Când, în sfârșit, scăpând de urmăritori, Guram Geohadze își oprește calul sleit de puteri, își dă seama că din tot detașamentul, împreună cu el, au rămas doar șapte oameni, și cel de al șaptelea era cechistul, care se numea Sandro. De aici, pesemne, și titlul povestirii - „*Cei șase și al șaptelea*”.

Sandro avea ordin să-l lichideze cu orice preț pe Guram Geohadze, căpetenia bandei. Capul lui fusese prețuit la o sumă foarte mare. Dar suma nu mai avea nici o importanță, ci doar faptul cum să îndeplinești acest ordin acum, când era limpede că Geohadze nu va mai da nici o luptă, unde ar fi putut fi împușcat; căci acum, când practic a rămas singur, ca o fiară hăituită, el, bizuindu-se doar pe propria-i iscusință, va fi foarte prevăzător. Era limpede că

Geohadze nu-și va da viața fără să lupte până la cea din urmă suflare…

Și iată deznodământul acestei povestiri - el m-a tulburat cel mai mult…

După cumplita înfrângere de la râu, Guram Geohadze, care cunoștea toate cărările prin trecători, seara, târziu, se oprește într-un loc greu accesibil: într-o pădure de munte, aproape de granița cu Turcia. Și toți, cei șase și al șaptelea, îndată ce și-au deșeuat caii, s-au prăvălit la pământ de oboseală. Cinci dintre ei au adormit buștean, numai doi nu dorm. Nu doarme cechistul Sandro, este muncit de griji: chibzuiește ce să facă, în ce chip ar putea să-și atingă mai bine ținta, cum să săvârșească răzbunarea. După catastrofa nimicitoare nu doarme nici viteazul Guram Geohadze: îl chinuie suferința pentru înfrângerea detașamentului, gândul la ziua de mâine. Și numai unul Dumnezeu știe la ce se mai gândesc acești dușmani de moarte, despărțiți de revoluție.

Luna plină străjuia la dreapta căpătâiului lor, pădurea foșnea în noapte apăsător și înăbușit, în vale, râul vuia necontenit printre stânci și munții dimprejur încremeniseră într-o tăcere de piatră. Și deodată Guram Geohadze a sărit în picioare, cuprins parcă de o îngrijorare.

— Nu dormi, Sandro? l-a întrebat el mirat pe cel de al șaptelea.

— Nu, dar tu de ce te-ai ridicat?

— Așa. N-am somn, nu știu de ce nu pot dormi în locul acesta, luna luminează prea tare. Mă duc să mă culc în peșteră.

Și-a luat *burka*[10], arma și șaua drept căpătâi și, plecând, a adăugat:

— Despre celelalte o să vorbim mâine. Nu ne-a mai rămas multă vreme de vorbit.

---

10 Manta caucaziană (n. t.).

După asta a plecat și s-a culcat în gura peșterii: pe vremea când era cioban se adăpostea deseori aici de ploaie și de vânt, iar acum a venit aici ori să-și plângă în singurătate nenorocirea fără margini, ori presimțirea i-a șoptit să se așeze astfel, încât nimeni să nu se poată apropia de el din nici o parte și, dimpotrivă, el să vadă pe oricine ar urca spre peșteră. Sandro era îngrijorat: cum să înțeleagă această acțiune - s-ar putea spune înțeleaptă - a căpeteniei? Nu cumva bănuiește ceva?

Astfel și-au petrecut noaptea aceea, iar dimineața, Guram Geohadze a poruncit să fie înșeuați caii. Nimeni nu știa ce are în minte, ce intenționează să facă. Când caii au fost pregătiți și toți stăteau tăcuți dinaintea lui, ținând caii de căpăstru, el a oftat adânc și a zis:

— Nu, nu se cade să plecăm așa de pe pământul patriei. Astăzi o să ne luăm rămas-bun de la glia noastră, care ne-a hrănit și ne-a crescut, apoi o să ne răspândim care încotro. Câtă vreme însă noi suntem aici, să ne simțim ca acasă.

A trimis doi călăreți într-un sat din apropiere unde avea oameni de încredere, să aducă vin și bucate, pe Sandro și pe alt flăcău i-a lăsat să adune vreascuri pentru foc și să aibă grijă de cai, iar el cu ceilalți doi au plecat în pădure să vâneze, dacă vor izbuti, vreo sălbăticiune, poate chiar o căprioară, pentru cina de adio.

Sandro cechistul nu avea altceva de făcut, decât să se supună și să aștepte momentul prielnic când va putea să-și îndeplinească ordinul. Deocamdată însă nu se întrevedea nici un prilej potrivit.

Seara, cei șase și al șaptelea s-au adunat din nou laolaltă: la marginea pădurii, lângă peșteră, au aprins focul și au așternut pe o bucată de pânză adusă din sat pâinea, vinul, sarea și bucatele ce le-au dăruit la despărțire oamenii de credință ai lui Guram Geohadze. Focul ardea puternic, cei șapte s-au rânduit în jurul lui.

— Toți caii au fost înșeuați? Toată lumea e gata să încalece? a întrebat Guram Geohadze.

Toți au încuviințat din cap în tăcere.

— Ascultă, Sandro, a continuat el, ai adunat vreascuri bune, ard cu putere, dar le-ai lăsat prea departe de foc.

— Nu-ți face griji, Guram, asta-i sarcina mea, eu răspund de foc. Tu spune ce ai de spus.

Și atunci, Guram Geohadze a grăit:

— Prieteni, cauza noastră e pierdută. Când două tabere se războiesc, una învinge, cealaltă este înfrântă. Căci pentru asta se luptă. Am vărsat sângele altora, l-am vărsat și pe al nostru. Și de o parte, și de alta, mulți flăcăi ca bradul au pierit pe câmpul de bătaie. Ce-a fost, a fost. Cer iertare prietenilor morți, cer iertare și vrăjmașilor morți. Când dușmanul a pierit în luptă, el nu-ți mai este dușman. Dacă acum aș fi călare, tot le-aș cere iertare celor ce au murit. Soarta însă și-a întors fața de la noi, din pricina asta și poporul, în majoritatea lui, și-a întors fața de la noi. Și chiar glia pe care ne-am născut și am crescut nu mai dorește să mai rămânem pe ea. Nu mai e loc pentru noi pe această glie. Și nu avem iertare. Dacă eu aș fi fost învingătorul, mărturisesc în fața lui Dumnezeu, nu i-aș fi cruțat pe dușmanii mei. O singură ieșire mai avem acum: să pribegim prin depărtările străinătății. Iată, dincolo de muntele cela mare se află Turcia, la doi pași, iar puțin mai într-o parte, dincolo de crestele peste care se ridică luna, - Iranul. Alegeți, care încotro dorește. Eu unul mă duc în Turcia, la Istanbul, o să fiu hamal pe vapoare. Fiecare dintre noi trebuie acum să hotărască unde va merge să-și plece capul. Am rămas șapte. Și nu peste multă vreme vom porni, unul după altul, spre meleaguri străine, în șapte direcții diferite. Împrăștiindu-ne prin lume, fiecare dintre noi va trebui să-și soarbă cupa lui cu venin. N-o să ne mai vedem niciodată. Este cea din urmă zi când noi, cei șapte scăpați cu viață, suntem împreună și când ne vedem și ne auzim unul pe altul. Haideți dar să ne luăm rămas-bun unul de la celălalt, să ne luăm rămas-bun de la pământul nostru, de la pâinea și sarea georgiană, de la vinul nostru. Un

astfel de vin n-o să mai gustăm nicăieri. După ce ne-om spune bun-rămas, vom porni fiecare pe făgașul lui. N-o să luăm cu noi nimic, nici măcar un firicel de nisip din pământul georgian. Nu e cu putință să duci cu tine patria, poți să duci numai dorul, căci dacă ai putea să cari patria în spate, ca pe un sac, ea n-ar prețui nici două parale. Haideți dar să bem pentru cea din urmă oară și pentru cea din urma oara să cântăm cântecele noastre…

Era vin de burduf, țărănesc, în el se înfrățeau cerul și pământul, stârnea o amețeală vitejească și dorința de a-ți vărsa amarul, și în suflet se războiau din nou veselia și tristețea. Și cântecul a prins să curgă de la sine, asemeni unui izvoraș care pornește brusc printre pietrele unui povârniș de munte, și toate câte se vor atinge de apa lui vor înflori și se vor înmulți. Au început încetișor cântecul strămbunilor, și el creștea încetișor, susurând gutural, ca izvorul în josul povârnișului: toți șapte cântau minunat, căci nu s-a pomenit georgian care să nu cânte, cântau armonios, fiecare după știința și puterea lui, și cântecul se aprindea și ardea ca focul în jurul căruia stăteau.

Astfel și-au început cântarea de rămas-bun cei șapte, nu-i bine zis cei șase și al șaptelea, care însă nu uita nici o clipă ce avea de săvârșit. Nici unul, și în primul rând Guram Geohadze, nu trebuia să treacă granița nepedepsit… El, cechistul, nu putea îngădui așa ceva - așa glăsuia ordinul primit. Și trebuia să îndeplinească ordinul.

Și cântecele curgeau unul după altul, curgea și vinul, care cu cât bei mai mult, cu atât e mai bun, și cu atât mai puternic ți se aprinde sufletul și dorește iarăși și iarăși vin și cântece.

Stăteau în cerc, uneori punându-și brațele pe după umeri, alteori lăsându-le să atârne în jos, iar când voiau să fie auziți de forța divină, neștiută și inevitabilă, dar atotvăzătoare și atotștiutoare, își înălțau mâinile spre cer. Cum așa, dacă Dumnezeu vede și știe totul, încotro îi gonește de pe pământul lor? Și de ce, există o astfel de

rânduială că oamenii se războiesc între ei, fac să curgă sânge, să curgă lacrimi, și fiecare socotește că el are dreptate, iar celălalt nu are, și unde oare se află adevărul, și cine este îndreptățit să-l rostească? Unde-i acel proroc care i-ar judeca fără strâmbătate?... Oare nu despre aceste suferințe ce răzbăteau din melodie, trăite din negura vremurilor și tâlcuite de străbuni ca experiență inițială a binelui și a răului, simțite adânc în frumusețea și veșnicia lor, oare nu despre ele vorbeau acele cântece străvechi, păstrate de memoria poporului? Iată de ce pe buzele celor șapte dintr-un cântec se năștea altul și ei nu desfăceau cercul, însă al șaptelea, Sandro, din când în când părăsea grupul ca să aducă lemne și să le pună pe foc. Poate că nu degeaba (căci toate au o noimă în viață), nu degeaba așezase vreascurile în pădure într-o grămadă mare, căci acum el se îngrijea de foc. Și de cântat cânta ca toți ceilalți, din suflet, căci cântecele aparțin tuturor deopotrivă. Nu există cântece pe care să le cânte doar împărații și alții să nu poată să le cânte, la fel cum nu există cântece vrednice numai de prostime. Cântă, veselește-te, te întristează și plângi, dănțuiește, câtă vreme trăiești...

Pe cine ai iubit, pe cine ai așteptat, înfiorat, la întâlnire, cine te-a părăsit, cum ai suferit și cum ai vrut, neînțeles, să mori, și cântecul tău dinaintea morții să-l audă ea, și cum te-a dezmierdat mama în copilărie, și unde a pierit tatăl tău, cum s-au bătut prietenii în lupta sângeroasă, căror divinități ți-ai deschis sufletul într-o pornire curată și dezinteresată; și poate te-ai gândit ce înseamnă nașterea omului, și poate te-ai gândit că moartea te însoțește necontenit, câtă vreme ai suflare în tine, iar după moarte - moarte nu există, dar viața este mai presus de moarte, nu e măsură în lume mai presus de viață, așadar ferește-te să ucizi, dacă însă vrăjmașul ți-a călcat hotarul, glia trebuie să ți-o aperi; și, precum glia scumpă, cinstea celei iubite s-o păzești; poate ai cunoscut ce înseamnă despărțirea și că

despărțirea e grea, la fel de grea ca și cum s-ar prăvăli un munte peste tine, că fără ființa iubită nimic nu-ți mai poate bucura sufletul: nici florile, nici lumina, nici ziua de mâine… Și câte și mai câte îți destăinuie cântecul, pe toate nu le poți povesti…

Și nu erau în noaptea aceea oameni mai apropiați între ei ca cei șapte georgieni, care cântau trist și însuflețit la ceasul despărțirii. Stihia cântecelor îi apropia și mai mult. Cât de mult totuși izbutiseră străbunii să îndure și să născocească întru folosul urmașilor cuvinte calde, pline de armonie nepieritoare! Așa cum poți să deosebești o pasăre după zbor, tot astfel, după cântec, georgianul recunoaște un georgian la zece poște depărtare și-ți va spune cine este și de unde este, ce se întâmplă cu el, ce are pe suflet: a fost la o nuntă de pomină sau îl chinuie jalea…

Luna se înălțase multișor deasupra munților și învăluia într-o lumină blândă întreg pământul; pădurea, parcă pe furiș, își clătina vârfurile întunecate atinse de adierea vântului, râul vuia înăbușit, sclipind cu argint jilav peste pietrele rotunjite de valuri, păsările de noapte, ca niște umbre, zburau neauzite pe deasupra celor ce cântau lângă foc, și chiar caii, înșeuați, așteptându-și răbdători stăpânii, își ciuleau urechile simțitoare, și în ochii lor jucau lucirile focului… Acelor cai le fusese hărăzit drum spre meleaguri străine și ceasul sorocit se apropia…

Însă cântecele păreau a nu avea sfârșit, pesemne Guram Geohadze hotărâse să cânte despre tot și despre toate: „Cântați dar, prieteni, beți vin, căci noi nu vom mai sta niciodată laolaltă, în cerc, și melodiile georgiene nu vor mai dezmierda auzul nostru…” Cântau când unul câte unul, cinci toți laolaltă, alteori, acompaniindu-se singuri, dansau cu patimă, cu înverșunare, ca înainte de moarte, apoi cei șapte, mai bine zis cei șase și al șaptelea, se așezau din nou în cerc. Sandro însă ieșea mereu din cerc - arunca lemne pe foc, și focul ardea în vâlvătăi dogoritoare.

Au hotărât să cânte ultimul cântec, apoi încă unul și încă unul la despărțire, dar tot nu se puteau potoli și din nou s-au așezat în cerc, și-au plecat capetele, iar melodia creștea puternică, îngândurată, ca un vuiet subpământean. Sandro însă iar s-a retras să aducă lemne, deși focul ardea cu aceeași vigoare și strălucire. Își făcuse bine socoteala: din partea opusă, îi vedea perfect pe cei șase așezați în cerc, pe când ei, cântând lângă focul ce le orbea privirea, nu puteau să vadă ce face el… Mauserul cel greu era pregătit, avea piedica ridicată. Sosise clipa inevitabilă a răsplății, clipa răzbunării. A ridicat mauserul automat, l-a sprijinit pe brațul stâng și cu prima împușcătură, care a bubuit în beznă ca un tunet, l-a doborât pe Guram Geohadze și numaidecât, nici nu se stinseseră cuvintele cântecului ce le zburaseră de pe buze, i-a culcat la rând pe toți ceilalți, și ei nici măcar n-au izbutit să priceapă ce se petrece. Și astfel, din nou în cercul vicios al morții, pentru sângele vărsat a curs din nou sânge.

Da, legile legăturilor dintre oameni nu se supun calculelor matematice, și în acest sens Pământul se învârte ca un carusel de drame sângeroase… Oare acestui carusel i-a fost sortit să se rotească până la sfârșitul lumii, câtă vreme Pământul se învârte în jurul Soarelui?

Ochise bine, doar unul, zbătându-se, s-a ridicat puțin în mâini, dar Sandro a venit repede lângă el și l-a țintuit cu un glonte în ceafă… Caii s-au smucit speriați într-o parte și din nou au încremenit în pripon…

Focul mai ardea încă, râul vuia, pădurea și munții străjuiau neclintiți, nici luna parcă nu se mișcase din locul său de pe bolta netulburată, numai cântecul amuțise, cântecul ce răsunase atâta vreme în seara aceea…

În noapte, chipul lui Sandro era alb ca varul. Simțea că se înăbușă, a luat burduful cu vinul rămas pe fund și, înecându-se, a început să bea ca să-și stingă focul ce-l mistuia pe dinăuntru… Apoi a răsuflat adânc și a pornit tăcut să dea ocol celor uciși, care zăceau în jurul locului

așa cum îi găsise moartea. Pe urmă a luat armele morților, le-a atârnat de oblâncul șeilor, a scos rupestrele și a lăsat caii slobozi, l-a slobozit pe toți șapte, și între ei se afla și murgul lui. Și s-a uitat cum caii, simțindu-se liberi, nu pornit-o, unul după altul, la vale, spre satul de la poalele muntelui, spre oameni… Caii se duc întotdeauna acolo unde trăiesc oameni… Iată însă că țăcănitul potcoavelor s-a stins și siluetele cailor coborâră în șir au dispărut în pâcla fumurie așternută de lumina lunii…

Totul fusese săvârșit… Sandro o ocolit încă o dată în tăcere pe cei șase și, retrăgându-se puțin mai la o parte, a dus țeava mauserului la tâmplă. Încă o dată a răsunat împușcătura în munți, stârnind un ecou scurt. Acum el era cel de al șaptelea care își cântase cântecele de pe urmă…

Așa se sfârșea acea baladă georgiană.

Mi-am amintit-o brusc, ascultând la muzeu vechile cântări bisericești, interpretate de coriștii bulgari. Aceste cântări au fost făcute de oameni care din negura veacurilor se rugau înălțător și pătimaș lui Dumnezeu, creat chiar de ei, o irealitate, transformată tot de ei în realitate spirituală, încredințați că sunt atât de singuri pe lumea asta, încât doar în cântece și rugăciuni îl vor găsi pe El.

Mi-am amintit și am trăit toată povestea aceea în câteva secunde. În comparație cu iuțeala gândirii, viteza luminii este un nimic, gândul care, pătrunzând în trecut, se poate deplasa în direcție inversă în timp și în spațiu este mai rapid decât orice…

Acum eram încredințat că, într-adevăr, pe vremea aceea totul putea fi întocmai. La sfârșitul povestirii „Cei șase și al șaptelea”, autorul scria că Sandro, adică al șaptelea, a fost distins post-mortem cu nu știu ce decorație.

Dacă însă tragediile războaielor civile nu s-ar fi prefăcut în tragedii ale națiunilor, dacă împotrivirea unora față de istoria nouă în ascensiune și nerăbdarea altora în lupta pentru grăbirea aceleiași istorii n-ar fi schimb și viața din temelii, ar mai fi existat oare acele brazde cumplite pe

ogorul revoluției și oare balada georgiană ar mai fi avut un asemenea deznodământ?... Prețul prin preț se cunoaște... Căci cel de al șaptelea ar fi putut să triumfe, să rămână în viață, dar n-a rămas - din pricini greu de lămurit. Fiecare poate să le interpreteze cum dorește. Iar eu, în clipele acelea, când pluteam în luntrea cântărilor bulgărești sub vela albă a spiritului sublim, care brăzdează veșnic depărtările oceanului nemărginit al existenței, mă gândeam că pricina acelui deznodământ al baladei georgiene au constituit-o cântecele, în care era cuprinsă credința fiecăruia dintre cei șapte...

Când faci o descoperire pentru tine, totul înlăuntrul tău este armonios și ți se înseninează sufletul. Privind cu cătă evlavie, cu cătă devoțiune și inspirație străluceau cehii coriștilor din Sofia cântând imnurile sacre, cum chipurile lor, de atâta încordare, șiroiau de sudoare, am simțit ciudă că nu mă aflu și eu printre ei, că nu sunt eu acela pe care îl socoteam dublul meu.

Și, năpădit de acel val de înseninare, m-am trezit deodată întrebându-mă: oare de unde toate acestea în om: cântece, muzică, rugăciuni, ce nevoie a avut și are omul de ele? Pesemne, din sentimentul subconștient al tragismului peregrinării sale prin vâltoarea vieții, când totul vine și totul trece, iar vine și iar trece, și omul nădăjduiește în felul acesta să se exprime, să se pună în lumină, să se înveșnicească. Fiindcă atunci când totul sa va sfârși, când peste miliarde de ani se va întâmpla viitorul sfârșit al lumii și planeta noastră va muri, se va stinge, o conștiință universală, venită din alte galaxii, trebuie negreșit să audă în imperiul necuprinsei tăceri și pustietăți muzica și cântările noastre... Iată dar ce ne-a fost hărăzit încă de la facere: să trăim când viața nu mai este, și credința aceasta e cu neputință de stârpit! Cât de important este ca omul să-și dea seama, cât de necesar este să fie încredințat că o asemenea prelungire a sa este posibilă în principiu. Poate că oamenii vor găsi o soluție spre a lăsa după ei un

dispozitiv automat veșnic, un fel de perpetuum mobile vocal-instrumental, ceea ce ar constitui antologia a tot ce e mai bun în cultura omenirii din toate timpurile, și, delectându-mă cu cântarea coriștilor, eram încredințat că aceia ce vor auzi cuvintele și muzica acestor cânturi vor putea înțelege și simți ce ființe contradictorii, ce genii și martiri au fost oamenii pe pământ, unicii înzestrați cu rațiune.

Viață, moarte, iubire, compasiune și inspirație - totul va fi spus în muzică, căci în ea, în muzică, am putut dobândi libertatea supremă, pentru care am luptat de-a lungul întregii istorii, începând de la cele dintâi licăriri de conștiință în om, însă am izbutit s-o dobândim numai în ea. Și una muzica, biruind dogmele tuturor timpurilor, năzuiește întotdeauna spre viitor… Iată de ce ei îi e dat să spună ceea ce noi n-am putut spune…

M-am uitat la ceas și m-am gândit, nu fără spaimă, că se va sfârși concertul de la Muzeul Pușkin și va trebui să mă îndrept către gara Kazan, într-o cu totul altă lume, și să mă cufund într-o cu totul altă viață, aceea care de când lumea forfotește în vârtejul deșertăciunii și al nestatorniciei, unde cântările divine nu pot fi auzite și nici nu înseamnă nimic… Și tocmai de aceea trebuie să fiu acolo…

V

Trecuse de amiază, trenul străbătea acum ținuturile de pe Volga, și în vagoanele împărțite în compartimente se și statornicise, pe cât era cu putință, ambianța obișnuită a călătoriilor de durată lungă, iar cei din vagonul comun, cu care călătorea Avdeu Kallistratov, duceau, s-ar putea spune, trai colectiv. Erau tot felul de oameni, și fiecare

avea motivul lui să se urce în tren. Totul era în firea lucrurilor - dacă trebuie, oamenii călătoresc. Printre ei se aflau căutătorii de anașa, tovarășii de drum ai lui Avdeu Kallistratov. El bănuia că erau cel puțin zece în acest tren, dar deocamdată nu cunoștea decât doi - cei pe lângă care îl atașase din gară descurcărețul hamal Utiug. Erau două pușlamale din Murmansk: unul mai vârstnic, Petruha, de vreo douăzeci de ani, și al doilea încă un copil, de șaisprezece ani, pe care îl chema Leonka, dar și el, Leonka, mergea în expediție pentru a doua oară. Din pricina asta se socotea lup bătrân și chiar se fălea. La început, cei doi se purtau rezervat, deși știau că Avdeu, Avdeau, cum îi ziceau ei după felul de a pronunța al nordicilor, era de-al lor, că își începe cariera de căutător la recomandarea unor oameni de nădejde. Despre treburi au trebuit să vorbească prin aluzii, mai cu seamă pe platforma de la capului vagonului, când mergeau la fumat. Acum, lumea nu-i mai suporta pe fumători în vagon, într-o asemenea aglomerație și într-un aer și fără asta greu de respirat. Așa că ieșeau pe platformă să mai trăncănească și să fumeze. Petruha a băgat de seamă cel dintâi că Avdeu nu fumează așa cum s-ar cuveni unui om de teapa lor:

— Avdeau, tu n-ai fumat niciodată? Parcă ai fi o domnișoară, ți-e frică să tragi în piept?

A fost nevoit să mintă:

— Am fumat cândva, dar m-am lăsat…

— Se vede. Eu însă am învățat din pruncie. Iar Leonka al nostru este un pipaș clasa-ntâi, duhănește ca un ghiuj, dar nici de la băut, când are ocazia, nu se dă în lături. Ce-i drept, acum n-avem voie, dar pe urmă o să pilim zdravăn.

— Dar el este încă mic!

— Cine, Leonka? Mic, da voinic. Uite, tu ești prima dată într-o afacere babană, cu așa ceva nu te joci. Dar el cunoaște toate chichițele.

— Consumă și el ierbușoara, sau vine doar să culeagă? s-a interesat Avdeu.

— Leonka? Păi cum, fumează. Acum toți fumează. Însă trebuie să fumezi cu socoteală, a început Petruha să filosofeze. Sunt unii care-i trag până li se întunecă mintea. Ăștia nu-s buni pentru ce facem noi. Sunt ca ouăle clocite. Strică toată treaba. Ierbușoara asta e grozavă, îți aduce bucurii, simți raiul în suflet.

— Cum bucurie?

— Uite-așa, să zicem că te afli lângă un pârâiaș, nu-i mare scofală să sari peste el, dar ție ți se pare că e fluviu, ocean, fericire. Asta-i bucuria. Că bucuria e o problemă, de unde s-o iei? Păi, să zicem, pâine cumperi, haine cumperi, și încălțări cumperi, iar vodca tot pe parale o bem. Însă ierbușoara, deși se plătește cu bani grei, îți dă o plăcere specială, parcă visezi, și totul în jur este exact ca la cinematograf. Cu o singură diferență, că la filme se uită sute și mii, dar aici ești doar tu, singur, și nimeni n-are treabă, iar cine se amestecă, ăluia poți să-i dai peste bot, să-i zici - nu-i treaba ta, cum doresc, așa trăiesc, nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala. Uite-așa stau lucrurile.

Și, după o scurtă tăcere, a insinuat mitocănește, mijindu-și ochii ironici:

— Ce zici, Avdeau, nu vrei să încerci și tu să pufăi puțină ierbușoară, o să-ți facă plăcere. Pot să-ți ofer din rezervele personale…

— O să încerc dintr-a mea, a refuzat Avdeu. Când o să am partea mea, atunci e altceva.

— E adevărat, a încuviințat Petruha. Ce-i al tău e al tău.

A mai tăcut o vreme, după care și-a continuat expunerea:

— În treaba noastră, Avdeau, principalul este prudența, pentru că toți cei ce ne înconjoară sunt dușmanii noștri: toate babele, toți veteranii cu tinichele pe piept, toți pensionarii, fără să mai vorbim de ceilalți. Toți nu doresc decât un singur lucru - să fim judecați și vârâți la ocnă, cât mai departe, să pierim din ochii lor. Iată de ce noi avem o regulă - până pui mâna pe gologani, să te comporți ca și

cum n-ai fi nimeni, o păsărică cenușie, neînsemnată. Pe urmă însă nu-i nimeni ca noi! Când ai banii în buzunar, poți să-i trimiți pe toți la mama dracului… Dar în caz de ceva, Avdeas, să nu-i trădezi pe ai tăi, chiar de crapi. Asta-i lege. Iar dacă nu reziști, trăncănești așa și pe dincolo, s-a isprăvit cu tine, te vor curăța ca pe un câine. Te vor găsi și-n gaură de șarpe. Cu asta nu-i de glumit…

Treptat a ieșit la iveală că Petruha lucra undeva pe tot felul de șantiere, iar cum venea vara, pornea spre ținuturile din Moiunkumi, cunoștea locuri bogate în anașa. Zicea că mai ales prin vâlcele există desișuri berechet, să ajungă pentru o lume întreagă. Acasă nu avea decât o mamă foarte bătrână și bețivă. Frații au plecat care încotro, în ținuturile de dincolo de Cercul Polar, la instalarea unei conducte de gaz. Își câștigă, pârliții, banii, cum s-a exprimat el, în geruri năprasnice și în mizerie. Pe când el - dă o raită prin Asia cea cu ochi piezișI și pe urmă poate să trăiască un an întreg scuipând în tavan, numai saliva să-i ajungă. Chestiunile familiale ale lui Leonka, partenerul său, erau și mai încurcate. Pe maică-sa nu o cunoștea. A fost dat la Casa de copii. Când avea vreo trei ani, un căpitan de cursă lungă din Murmansk, care naviga mai ales spre Cuba, o venit cu soția la orfelinat și l-a înfiat pe băiețel după toate regulile. Ei nu aveau copii. După cinci ani însă s-a ales praful de tot. Nevasta căpitanului a fugit cu ibovnicul la Leningrad. Căpitanul a început să bea și a fost transferat la muncă în port. Leonka învăța în școală ca vai de lume, locuia când la o mătușă a căpitanului, când la fratele lui, contabil. Nevasta acestuia era un cerber, astfel au pornit să curgă belelele și băiatul a început să-și facă de cap, s-a înrăit. A plecat definitiv de la căpitan. S-a aciuat la un invalid de război, fost marinar pe un submarin, care trăia singur, era om bun, dar nu avea nici o influență asupra lui Leonka. Flăcăul trăia după capul său. Vrea să plece undeva - pleca. Vrea să se întoarcă - se întorcea. Și iată că acum Leonka pornea pentru a doua

oară în căutare de anașa, și se pare că prinsese și el gustul pentru această otravă, și nu avea decât șaisprezece ani, și toată viața înainte…

Avdeu Kallistratov trebuia să dea dovadă de multă stăpânire de sine ca să nu reacționeze la toate aceste amănunte revoltătoare întrucât și propusese să înțeleagă natura acestor fenomene, care atrăgeau în mrejele lor din ce în ce mai mulți tineri. Și pe măsură ce pătrundea în miezul acestor triste istorii, cu atât mai mult se convingea că totul semăna cu un curent submarin, deși la suprafața oceanului vieții domnea un calm înșelător, și că pe lângă cauze particulare și personale, care generează înclinația către viciu, există cauze sociale care îngăduie posibilitatea apariției unui asemenea soi de maladii în rândul tineretului. La prima vedere, aceste cauze erau greu de sesizat - ele semănau cu vasele sangvine care împrăștie boala în tot organismul. Oricât ai aprofunda cauzele la nivel personal, nu te alegi cu mare lucru din asta, ba poate chiar cu nimic. Aici ar fi fost necesar să scrii cel puțin un întreg tratat de sociologie, însă cel mai bine - să provoci o discuție în presă și la televiziune. Iată ce a dorit el, ca și cum ar fi venit din altă lume… Și chiar așa era, dacă ținem seama de mărginirea lui de seminarist și de necunoașterea vieții cotidiene. La urmă se va convinge că nimeni nu e interesat să vorbească deschis despre asemenea lucruri și întotdeauna acest lucru era explicat prin considerente care țin, chipurile, de prestigiul societății noastre, deși, în realitate, era vorba, în primul rând, că nimeni nu dorea să-și riște poziția care depindea de părerea și dispoziția altor persoane. Pesemne, pentru a da alarma despre starea proastă de lucruri dintr-un anumit domeniu al societății, pe lângă toate celelalte ar mai trebui încă să nu te temi că-ți vei pricinui ție vreun rău. Spre norocul și nenorocul său, Avdeu Kallistratov nu cunoștea povara acestei spaime ascunse. Deocamdată însă toate aceste revelații cu privire la viață erau înainte. El de-abia pășea pe un astfel de

drum, de-abia venea în contact cu acea latură a realității, pe care, din compasiune pentru sufletele rătăcite, era dornic să o cunoască prin propria-i experiență, pentru a ajuta măcar unora dintre acești oameni nu prin moralizări, nu prin mustrări și condamnare, ci prin participare și pildă personală să le arate că ieșirea din această stare nefastă este posibilă doar prin propria renaștere și că, astfel, fiecare trebuie să săvârșească o revoluție măcar la scara propriului suflet. Din nou însă el nici nu bănuia cât de scump va trebui să plătească pentru asemenea idei nobile.

Era tânăr. Dar parcă era vorba numai de asta?… Când, la seminar, a studiat viața lui Hristos, a trăit într-atât chinurile Lui, încât a plâns în hohote când a citit cum L-a trădat Iuda în grădina Ghetsimani! O, și cum a văzut el năruirea lumii în faptul că Hristos a fost răstignit în acea zi dogoritoare pe acel Deal numit Pleșuv! Însă pe vremea aceea tânărul fără experiență nu și-a pus întrebarea: dar dacă există o lege după care lumea mai mult își pedepsește fiii pentru cele mai pure idei și îndemnuri ale spiritului? Ar fi meritat, poate, să se întrebe: dar dacă aceasta e forma de existență și modul de a triumfa al unor astfel de idei? Ce ar fi, dacă e așa? Dacă tocmai acesta este prețul unei astfel de biruințe?

Deși chiar de la început a avut o discuție pe această temă cu Viktor Gorodețki, pe care, cu toate că erau apropiați ca vârstă, Avdeu îl cinstea adresându-i-se și cu patronimicul - Nikiforovici. Discuția avusese loc cu puțin înainte ca Avdeu să ia hotărârea de a o rupe cu seminarul teologic.

— Ce pot eu să-ți spun? Vezi tu, părinte-flăcăiandru, - să nu te superi, Avdeu, că uneori îți zic așa, dar expresia îmi place tare mult, cugeta Gorodețki, când ședeau și beau ceai la el acasă. O să pleci din seminar, dar mai degrabă te vor excomunica, sunt convins că mentorii tăi nu vor admite ca tu să-i părăsești, aruncându-le provocarea… Mai nu seamă că pleci dintr-un motiv, ca să zic așa, neobișnuit și

foarte neplăcut pentru biserică, nu pentru că ai fi suferit vreo nedreptate, nu pentru vreo ofensă sau vreo persecuție și nici pentru că te-ai certat cu vreo față bisericească, nu, părinte-flăcăiandru, biserica, nu e vinovată cu nimic față de tine... Tu te desparți de ea, ca să zic așa, din considerente pur ideologice.

— Da, Viktor Nikiforovici, așa este. N-am nici un motiv fățiș, ar fi prea simplu - ofensă, persecuție. Însă nu e vorba de mine, ci de faptul că, în ziua de astăzi, religiile tradiționale s-au învechit în mod descurajant, nu se mai poate vorbi serios de o religie care a fost calculată pentru conștiința gentilică a păturilor de jos care începeau să se trezească, bineînțeles, dacă istoria ar putea să promoveze o nouă figură centrală pe firmamentul universal al religiilor - figura unui Dumnezeu contemporan, cu alte idei religioase, care să corespundă cerințelor actuale ale lumii, atunci ai mai putea spera ca religia să valoreze ceva. Acesta-i motivul plecării mele.

— Înțeleg, înțeleg! a zâmbit îngăduitor Gorodețki și, sorbind din ceai, a continuat: Toate astea sună cam năucitor, înainte însă de a mă referi la teoria ta, trebuie să-ți spun că, uite, stau acum, beau ceai și mă bucur în modul cel mai sincer că eu și eu tine nu trăim în evul mediu. Căci pentru această erezie nemaiauzită, undeva, în Europa catolică, în Spania sau Italia, chiar numai pentru faptul că ai cutezat să spui, iar eu am săvârșit nesăbuința de a te asculta, pe amândoi, parinte-flăcăiandru, mai întâi ne-ar sfâșia în patru, apoi ne-ar arde pe rug, iar cenușa ar risipi-o în vânt. Ah, cât de crunt și cu câtă plăcere s-ar răfui inchiziția cu noi! Fiindcă, închipuie-ți, dacă sfânta inchiziție l-a ars pe un nenorocit numai pentru că în denunț se spunea că ar fi zâmbit, chipurile, enigmatic când s-a pomenit de neprihănita concepție, trebuie să crezi că...

— Viktor Nikiforovici, iartă-mă că trebuie să le întrerup, a zâmbit Avdeu, încheindu-și nervos nasturii la surtucul lui negru de seminarist. Înțeleg că te-am înveselit grozav,

însă, fără glumă, dacă în vremea noastră ar exista inchiziție și dacă mâine m-ar aștepta arderea pe rug pentru erezia mea, eu nu m-aș dezice de nici unul din cuvintele mele.

— Te cred, a încuviințat Gorodețki clătinând din cap.

— N-am ajuns întâmplător la această idee. Am ajuns la ea studiind istoria creștinismului și observând lumea contemporană. Și eu am să caut o formă nouă, contemporană a lui Dumnezeu, chiar dacă nu voi izbuti nicicând s-o găsesc…

— E foarte bine că ai pomenit de istorie, l-a întrerupt Gorodețki. Acum ascultă-mă. Ideea ta despre un Dumnezeu nou este o teorie abstractă, deși întrucâtva - extrem de actuală, exprimându-mă în limbajul intelectualilor noștri. Aceste judecăți ale tale, cum li se spunea altădată, sunt niște speculații intelectuale. Tu îl programezi pe Dumnezeu, însă Dumnezeu nu poate fi inventat în mod speculativ, oricât de ispititor și convingător ar părea acest lucru. Vezi tu, dacă Hristos n-ar fi fost răstignit, el n-ar fi devenit Dumnezeu. Această personalitate unică, obsedată de ideea unei împărății universale a dreptății, a fost mai întâi în mod bestial ucisă de oameni, iar apoi proslăvită, jelită, în sfârșit, câștigată prin suferință. Aici se îngemănează adorația și autoacuzarea, căința și speranța, osânda și îndurarea - și iubirea de oameni. Este cu totul altceva că pe urmă toate acestea au fost denaturate și adaptate anumitor interese ale anumitor forțe, de altfel asta-i soarta tuturor ideilor universale. Atunci, gândește-te: ce este mai puternic și mai atrăgător, ce este mai apropiat: un Dumnezeu-martir, care a urcat pe eșafod, a îndurat supliciul răstignirii pe cruce pentru o idee, sau o ființă supremă desăvârșită, un ideal abstract, chit că gândește în mod contemporan?

— M-am gândit și eu la asta, Viktor Nikiforovici. Ai dreptate. Însă eu nu pot să renunț la ideea că a venit vremea să revizuim trecutul, oricât ar fi el de

nezdruncinat, ideea despre Dumnezeu nu mai corespunde de mult noilor cunoștințe ale lumii. Acest lucru este evident. Nu încape discuție. Este foarte posibil că mi pornesc de la o abstracție, caut ceea ce nici nu poate fi căutat. Ce să-i faci?! Nu mă interesează că ideile mele sunt incompatibile cu teologia canonică. Eu nu mă mai pot opri. Aș fi fericit dacă cineva ar putea să mă convingă de contrariu.

Gorodețki și-a desfăcut inimile într-un gest de înțelegere.

— Te înțeleg, părinte Avdeu. Cu toate acestea trebuie să te avertizez - căutarea de Dumnezeu este o crimă cumplită împotriva bisericii în concepția teologilor, echivalentă cu intenția de a răsturna lumea cu fundul în sus.

— Știu asta, a rostit Avdeu liniștit.

— Însă căutarea de Dumnezeu este și mai puțin agreată în viața laică. La asta te-ai gândit?

— Asta-i paradoxal! s-a mirat Avdeu.

— Vei trăi și vei vedea…

— Cum vine asta? Aici pozițiile lor coincid?

— Nu numai atât, însă nimeni nu are nevoie…

— Ciudat, rezultă că nimeni nu are nevoie tocmai de lucrul cel mai necesar…

— Cred că o să-ți vină tare greu, părinte Avdeu. Eu nu te invidiez, dar nici nu te opresc, a spus la sfârșit Gorodețki.

Avea dreptate. În toate. Peste puțină vreme, Avdeu Kallistratov a avut prilejul să se convingă de asta.

Această mică întâmplare s-a petrecut înainte de a fi alungat din seminar. În ziua aceea, în orășelul lor venise un personaj important, întâmpinat la gară cu mare cinstire de către întreg rectoratul. Era părintele Dmitri, Coordonatorul instituțiilor de învățământ ale patriarhiei. Printre seminariști era numit părintele Coordonator. Bărbat de vârstă mijlocie, plăcut la înfățișare și înțelept, așa cum ar fi trebuit să fie în mod ideal, părintele Coordonator sosise în legătură cu un incident ieșit din

comun, al cărui vinovat, unul dintre cei mai buni seminariști, Avdeu Kallistratov, a pornit pe calea ereziei - revizuirea deschisă a Sfintei Scripturi, lansând ideea suspectă despre un Dumnezeu contemporan. Firește, părintele Coordonator sosise ca povățuitor și conciliator, ca prin puterea autorității sale să-l readucă pe tânărul rătăcit în sânul bisericii, ca să nu ducă discordia dincolo de zidurile ei. În acest sens, biserica nu se deosebește prea mult de instituțiile laice, pentru care onoarea uniformei este lucrul cel mai important. Dacă în locul lui Avdeu Kallistratov ar fi fost un om cu mai multă experiență de viață ar fi luat ca atare intenția părintească a Coordonatorului, însă Avdeu sincer nu l-a înțeles pe înaltul prelat și astfel i-a complicat serios socotelile.

Avdeu a fost chemat la discuția cu părintele Coordonator pe la amiză și a rămas cu el cam trei ceasuri, în nici un caz mai puțin. La început, părintele Coordonator i-a propus să se roage împreună la altarul bisericii academice, care se afla într-una din sălile corpului central.

— Fiul meu, cred că-ți dai seama că noi doi o să avem o discuție serioasă, dar să nu ne grăbim, binevoiește a mă conduce la altarul Domnului, l-a rugat el pe Avdeu, privindu-l cu ochii bulbucați și ușor înroșiți. Simt că mai întâi trebuie să ne rugăm împreună.

— Domnul să vă izbăvească, preasfinte, a spus Avdeu. Sunt pregătit. Personal, pentru mine rugăciunea constituie contrapunctul unor necurmate meditații la Cel de Sus. Cred că ideea despre un Dumnezeu contemporan nu mă va părăsi niciodată.

— Să nu fim atât de grăbiți, fiul meu, a rostit reținut părintele Coordonator, ridicându-se din jilț.

El s-a făcut că nu aude fraza îndrăzneață despre Dumnezeul contemporan, despre contrapunct, clericul experimentat nu dorea să înăsprească discuția chiar de la început.

— Să ne rugăm. Trebuie să-ți spun, a continuat el, că pe zi ce trece mă conving tot mai mult de bunătatea lui Dumnezeu, de nemărginirea milei lui față de noi. Și sunt fericit că mi-a fost dat să simt asta în rugăciunea plină de cucernicie. Nesfârșită este iertarea Domnului. Cel de Sus este cu adevărat nemărginit în iubirea lui față de noi. Poate că rugăciunile nu sunt pentru el decât niște bâiguieli superficiale, însă în ele rezidă unitatea noastră indestructibilă cu Dumnezeu.

— Aveți dreptate, preasfinte, a rostit Avdeu, așteptând lângă ușă.

Apoi, fiindcă era încă lipsit de experiență și nerăbdător, fără a mai respecta pauza pe care politețea o cere într-o discuție, și-a dat numaidecât cărțile pe față:

— Îndrăznesc totuși să remarc că Dumnezeu este, în înțelegerea noastră, nemărginit, dar întrucât gândirea pe pământ evoluează agonisind cunoștință după cunoștință, se impune concluzia: Dumnezeu trebuie să fie de asemenea înzestrat cu proprietatea evoluției. Dumneavoastră ce credeți, preasfinte?

Aici, părintele Coordonator n-a mai putut ocoli răspunsul.

— Tare aprig mai ești, fiul meu, a rostit el tușind înăbușit și potrivindu-și veșmintele călduroase. Nu se cade să cugeți astfel despre Dumnezeu chiar dacă ești tânăr. Nouă nu ne este dat să-l cunoaștem pe Creatorul cel fără de început. El există independent de noi. Chiar materialismul afirmă că lumea există independent de conștiința noastră. Iar Dumnezeu cu atât mai mult.

— Iertați-mă, preasfinte, dar mai bine să spunem lucrurilor pe nume. Independent de conștiința noastră - Dumnezeu nu există.

— Și tu ești convins de asta?

— Da, de aceea și vorbesc.

— Bine, să nu punem numaidecât punctele pe „i”. Să presupunem că asta n-a fost decât o mică discuție

preliminară. O să revenim la ea după rugăciune. Deocamdată fii bun și condu-mă în biserică.

Singur faptul că părintele Coordonator i-a acordat lui Avdeu cinstea de a se ruga împreună în biserica academică, prin logica lucrurilor, trebuia să fie înțeles ca un semn de bunăvoință, și seminaristul amenințat cu eliminarea, normal, ar fi trebuit să se folosească de această situație favorabilă.

Mergeau pe coridor - părintele Coordonator înainte și într-o parte la jumătate de pas în urmă Avdeu Kallistratov. Privind ținuta dreaptă a preotului, mersul lui plin de siguranță, rasa lui neagră, largă, care ajungea până la pământ și îi dădea o măreție deosebită, Avdeu a simțit în prelat acea forță întocmită de veacuri, care în fiece faptă omenească, păzind canoanele credinței, își urmărește înainte de toate propriile interese. Tocmai cu ea, cu această străveche forță opusă trebuia el să se înfrunte pe calea căutărilor adevărului vieții. Deocamdată însă amândoi mergeau către Acela în care credeau, fiecare în felul lui, și în numele căruia erau obligați să insufle celorlalți oameni gânduri comune tuturor despre lume și despre locul omului în ea. Și unul și celălalt nădăjduiau în El, întrucât era atoateștiutor și milostiv. Așadar, mergeau…

La ora aceea, biserica academică era pustie și din pricina asta părea destul de mare. În rest, era o biserică precum toate bisericile, cu singura deosebire că, în fundul altarului întunecat, chipul lui Hristos, încadrat auster de părul negru, cu privirea fixă, scrutătoare, lucea în lumina mată a unei candele. Spre El și-au îndreptat privirile și gândurile cei doi oameni îngenuncheați - duhovnicul și ucenicul cel tânăr, care, deocamdată, încă nu era lipsit de libertatea propriei opinii. Fiecare dintre ei venise aici parcă sperând într-o convorbire personală cu El, fiindcă El putea să poarte un dialog simultan la orice oră din zi și din noapte cu un număr incalculabil, cu toți cei ce doresc să I

se adreseze, practic cu întreaga omenire, în același timp și în orice punct al spațiului terestru.

Și de data asta totul decurgea la fel: făcându-și rugăciunea, fiecare dorea să-și expună totodată grijile și necazurile sale, și justificarea faptelor sale, care izvorau din credința în El, și fiecare încerca să stabilească relația dintre el și acel univers pe care și-l imagina, în care ocupa un loc atât de infim pentru o durată atât de infimă, și fiecare, făcându-și semnul crucii, mulțumea Creatorului pentru faptul că i-a fost hărăzit să se nască pe lume, și se ruga ca atunci, când îi va bate consul ceasul de pe urmă, să-i fie dat să moară cu numele Lui pe buze…

Pe urmă s-au întors din nou în cabinet și aici a avut loc o discuție deschisă, între patru ochi.

— Fiul meu, eu n-o să-ți țin o predică, n-o să-ți fac morală, a rostit pentru început părintele Coordonator, așezându-se cât mai comod în jilțul de piele din fața lui Avdeu Kallistratov, care ședea pe un scaun, ținându-și smerit mâinile pe genunchii subțiri, care se profilau colțuroși de sub veșmântul cenușiu de seminarist.

Avdeu se aștepta la o discuție drastică, și asta l-a uimit întrucâtva: el n-a zărit în ochii prelatului nici mânie, nici alte porniri ostile, dimpotrivă, aparent, părintele Coordonator era cu desăvârșire liniștit.

— Vă ascult, preasfinte, a răspuns supus seminaristul.

— Așadar, îți repet, n-o să te dojenesc și n-o să-ți fac morală. Asemenea mijloace primitive de înrâurire nu sunt pentru tine. Însă acele cuvinte pe care ți le îngădui - și nu atât din ușurință cât mai ales din înflăcărare -, nu pot să nu stârnească ciuda. Cu toate acestea, pesemne ai observat că eu discut cu tine de la egal la egal. Mai mult decât atât, tu ești destul de inteligent… Îți spun deschis: în interesul bisericii, vreau ca inteligența ta să nu se împotrivească învățăturii ei, ci să slujească exclusiv și necondiționat poruncilor Domnului. Nu ascund asta. Deși puteam să te trag părintește de urechi, pentru că l-am cunoscut bine pe

răposatul tău tată și ne-am înțeles foarte bine. Era într-adevăr un om cu virtuți creștinești și pe deasupra foarte cult. Iată însă că soarta a făcut să mă întâlnesc și cu tine, Avdeu, cu fiul răposatului diacon Innokenti Kallistratov, exprimându-mă în limbaj de cancelarie, care a fost mulți ani slujitorul bisericii. Și ce rezultă? Nu-ți ascund că la început am auzit despre tine numai lucruri foarte bune, însă, după cum bine îți dai seama, acum m-au adus aici niște împrejurări îngrijorătoare. Rezultă că tu ai apucat-o pe calea revizuirii dogmei, fiind, dacă ținem seama de statutul tău, încă un ucenic. Chiar din afirmațiile tale pur întâmplătoare am izbutit să mă conving că rătăcirile tale se datorează, poate, caracteristicilor vârstei. Aș fi vrut să cred că așa este. Vezi tu, prin forța unui șir întreg de cauze, tinereții îi este proprie o prea mare încredere în sine, care se manifestă în mod diferit la persoane diferite în funcție de temperament și educație. Ai auzit tu vreodată ca vreun om în vârstă, care a trecut prin multe suferințe în viață, să-și piardă credința în Dumnezeu spre sfârșitul vieții sau că a început să interpreteze după capul lui învățătura divină? Nu, așa ceva chiar dacă se întâmplă, se întâmplă extrem de rar. Esența Divinității este cunoscută din ce în ce mai profund tocmai o dată cu vârsta. Toți filosofii europeni, în special așa-numiții „enciclopediști" francezi, care în epoca tulbure dinaintea revoluției au început asaltul ateist al religiei, ce durează aproape de trei sute de ani, au fost, fiindcă veni vorba, tineri, nu-i așa?

— Da, preasfinte, au fost tineri, a confirmat Avdeu.

— Ei vezi? Asta nu dovedește oare că tinereții îi este propriu un asemenea extremism - ca să folosesc un termen la modă - tocmai pentru că acest lucru constituie o particularitate de vârstă?

— Da, însă acești tineri, care după opinia dumneavoastră, preasfinte, au fost extremiști, au avut pe deasupra, trebuie s-o recunoaștem, niște convingeri destul de întemeiate, a intervenit Avdeu.

— Fără îndoială, fără îndoială, s-a grăbit să consimtă părintele Coordonator, dar asta-i o problemă specială, în orice caz, ei nu erau slujitori ai bisericii, atitudinea lor față de biserică era treaba lor personală, pe când tu, fiul meu, ești un viitor preot.

— Cu atât mai mult, l-a întrerupt Avdeu. Căci conform regulii, oamenii trebuie să creadă în mine și în cunoștințele mele.

— Nu te grăbi, s-a posomorât, părintele Coordonator. Dacă nu vrei să înțelegi cele spuse de mine doar spre binele tău, hai să discutăm altfel. În primul rând, nu ești nici primul, nici ultimul stăpânit de spiritul contrazicerii pe calea spre înțelegerea credinței. De când există, biserica a cunoscut mulți care nu pus credința la îndoială ca tine. Ei și? Fiecare cauză mare presupune și pierderi inevitabile. Asemenea momente, întâmplări trecătoare au fost și vor mai fi. Important este faptul că ele au un deznodământ sigur: fie renunțarea categorică a individului la îndoielile sale și întoarcerea lui hotărâtă, cu o și mai mare osârdie la recunoașterea necondiționată a adevăratei credințe, obținând astfel iertarea părinților superiori, fie, în caz de îndărătnicie și refuz, izgonirea ereticului respectiv din sânul bisericii și afurisirea lui. Este clar, cred, că a treia cale nu există, este exclusă? Ideile tale noi nu pot fi acceptate. E limpede?

— Da, preasfinte, însă eu socotesc că această a treia cale este mai necesară bisericii, decât mie însumi.

— Bravo! a clătinat ironic din cap părintele Coordonator. Ce fleacuri poți îndruga! a exclamat el și cu o bucurie răutăcioasă și oarecum amară a propus: Atunci, fii bun și arată-mi care-i această a treia cale ce ai pregătit-o Sfintei Biserici? Nu cumva o revoluție? Așa ceva istoria încă n-a cunoscut…

— Învingerea rutinei de veacuri, eliberarea din chingile dogmatismului, libertatea spiritului uman în cunoașterea lui Dumnezeu ca esență superioară a propriei existențe…

— Oprește-te, oprește-te! a protestat părintele Coordonator. Această inițiativă este ridicolă, dragul meu.

— Dacă dumneavoastră excludeți independența gândirii ca atare, atunci, cu părere de rău, preasfinte, nu are rost să discutăm mai departe!...

— Exact, n-are nici un rost! s-a aprins părintele Coordonator, ridicându-se din jilț. Glasul lui a răsunat bubuitor: Trezește-te, tinere, leapădă-te de trufie! Te afli pe o cale primejdioasă! Tu socotești, nefericitule, că Dumnezeu nu este decât rodul închipuirii tale și astfel omul însuși este aproape un Dumnezeu peste Dumnezeu, când conștiința însăși a fost creată de forța cerească. Dând frâu liber ideilor noi, tu reduci la zero poruncile și interdicțiile milenare atât de scump plătite de oameni prin revelații și chinuri, ca să treacă principiile divine din generație în generație. Iată încotro țintești tu luptând pentru eliberarea de dogmatism, când dogmele au fost date prin harul Domnului. Fără idei, noi, biserica poate să fiinţeze, așa cum a fiinţat și până acum, însă fără dogmă religia nu poate să existe. Și dacă așa stau lucrurile, ia aminte: dogmatismul este reazemul de prim ordin al oricărui principiu și al oricărei puteri. Ține minte, îmbunătățindu-l, chipurile, pe Dumnezeu cu idei noi, tu de fapt îl ignorezi. Și ești gata să i te substitui! Bine însă că existența lui Dumnezeu și a noastră nu depinde de tine și de alții ca tine - blasfemia nu te va distruge decât pe tine. Iar Dumnezeu va exista nestrămutat și veșnic! Amin.

Avdeu Kallistratov stătea în fața părintelui Coordonator ca buzele albite: era îndurerat de indignarea lui furtunoasă.

Și totuși n-a renunțat:

— Iertați-mă, preasfinte, însă nu trebuie să atribuim forțelor cerești ceea ce purcede de la noi înșine. De ce ne-ar fi creat Dumnezeu atât de imperfecți dacă ar fi putut evita ca noi, făpturile Lui, să nu întrunim în sine concomitent două forțe opuse - forța binelui și forța răului?

Ce nevoie ar fi avut să ne facă atât de predispuși îndoielii, viciului, vicleniei, chiar în relațiile cu El însuși? Dumneavoastră luptați pentru absolutul dogmei, pentru înțelegerea o dată pentru totdeauna a esenței lumii și a spiritului nostru, însă așa ceva nu e logic - oare în două mii de ani de creștinism să nu fim în stare să adăugăm nici un singur cuvânt la ceea ce a fost spus, foarte probabil, încă în timpurile prebiblice? Dumneavoastră luptați pentru monopolul adevărului, însă asta înseamnă cel puțin autoamăgire, căci nu poate exista o astfel de învățătură, fie ea chiar de la Dumnezeu lăsată, care să cunoască o dată pentru totdeauna adevărul până la capăt, fiindcă dacă e așa, înseamnă că este învățătură moartă.

El a tăcut, și în liniștea care s-a așternut s-a auzit cum bate clopotul bisericii din oraș. Era atât de aproape și atât de cunoscut acel dangăt de clopot - legătura simbolică dintre om și Dumnezeu, încât Avdeu ar fi vrut să plutească, să se depărteze, să dispară, precum acele sunete, în nemărginire…

— Întreci măsura, tinere, a rostit părintele Coordonator pe un ton rece, înstrăinat. N-ar fi trebuit să mă angajez cu tine într-o discuție teologică, deoarece cunoștințele tale sunt foarte necoapte și chiar îndoielnice, - oare nu cumva vorbești din îndemnul diavolului, vrăjmașul neamului omenesc? Un singur lucru am să-ți spun la despărțire: cu astfel de idei o să-ți frângi gâtul, pentru că nici în viața laică nu sunt tolerați cei ce pun la îndoială principiile fundamentale, fiindcă orice ideologie pretinde că deține adevărul absolut, și o să te izbești de asta negreșit. Iar viața laică este mult mai dură decât poate să pară, o să plătești scump pentru nechibzuința ta și-o să-ți aduci aminte de convorbirea noastră. Însă, acum, ajunge, pregătește-te să pleci din seminar, vei fi excomunicat, nu mai ai ce căuta în biserică - în casa Domnului!

— Biserica mea va fi întotdeauna cu mine, nu s-a lăsat Avdeu Kallistratov. Biserica mea este în mine însumi. Eu

nu recunosc lăcașurile sfinte și cu atât mai mult pe slujitorii lor, mai ales în calitatea lor actuală.

— Prea bine, băiete, să dea Domnul ca totul să iasă bine, dar poți să fii convins: lumea te va învăța ce înseamnă supunerea, fiindcă acolo există o necesitate vitală - aceea de a-ți câștiga o bucată de pâine. Și până acum, această necesitate a hotărât viața la milioane dintre cei ca tine…

Într-adevăr, Avdeu Kallistratov și-a amintit de aceste avertismente nu o dată și nici de două ori, însă mereu i se părea că esența menirii lui, un anume tâlc suprem, se află încă înainte precum linia orizontului, că toate peripețiile și necazurile vieții în drum spre această menire sunt vremelnice și că va veni și ziua când mulți oameni îi vor urma pilda, căci oare nu acesta este scopul existenței sale?

În zilele acelea când călătorea cu căutătorii de anașa spre stepele de cânepă, privind de la fereastra vagonului întinsurile pustii, își zicea: „Iată, acum ești liber, n-ai nici o obligație, în afara însărcinării redacției, în rest ești slobod să dispui de tine cum vei crede de cuviință. Ei, cum e, ce ai descoperit pe calea suferinței? Iată viața așa cum este, și tu te afli față-n față cu ea. Ca și acum o sută de ani, oamenii merg cu trenul, plecând de undeva încotrova, și tu ești unul dintre pasageri, și căutătorii sunt tot pasageri obișnuiți, însă potențial ei sunt indivizi în stare de orice, căci duc o existență parazitară pe seama unuia dintre cele mai cumplite vicii. S-ar părea că acel fum amărui nu înseamnă nimic, ia, acolo, o amețeală dulce, însă el distruge omul din om. Și cum o să i aperi tu, când ei se sacrifică din proprie voință? Știi tu oare de ce se întâmplă toate acestea? În ce constau cauzele? Taci, nu știi cum să procedezi, cum să explici, ce să întreprinzi? Oare nu erai tu cel mistuit de dorința nestăvilită de a ieși din reziduurile seminarului ca să te arunci în vâltoarea vieții pentru a o schimba cât de cât în bine? Colegii de seminar te botezaseră idealist, probabil, pe bună dreptate. Iar acum stai și te gândești dacă acești căutători au nevoie de tine,

dacă vor să te amesteci în treburile lor. Și ce poți tu să faci pentru ei? Să-i convingi să renunțe, să-i determini să-și schimbe felul de viață? În timp ce tu te zbuciumi, te gândești ce să faci, cum să faci, ei călătoresc cu un scop foarte precis și doresc cu ardoare să izbândească, încredințați că în asta constă fericirea lor. Dar cum să-i convingi, cum să-i întorci cu fața către adevăr? Căci dacă nu te amesteci, nu-i ajuți, mai devreme sau mai târziu vor fi condamnați, aruncați în colonii de reeducare, însă nu vor socoti asta o vină, ci o nenorocire. Ar fi cu totul altfel să izbutești a-i opri de la rău, să-i purifici prin căință, să-i determini să renunțe de bună voie la această îndeletnicire criminală, să vadă adevărata fericire în altceva. Ce minunat ar fi! Însă unde, în ce ar trebui să-și vadă fericirea? În mult-lăudatele noastre valori? Păi ele au fost foarte mult devalorizate și vulgarizate. În Dumnezeu, în care văd din fragedă copilărie bătaia de joc a bunicilor, o poveste și nimic mai mult? Și în ultimă instanță ce înseamnă cuvântul față de posibilitatea de a câștiga fără prea multă bătaie de cap bani frumoși? Astăzi se bucură de mare popularitate aforismul: un mulțumesc nu te-ncălzește, dar banii sunt bani! Iar acești bani, pe care îi câștigă căutătorii, pesemne că nu sunt doar bai autohtoni, este foarte posibil să fie și străini, căci destul de mulți căutători vin din orașele-porturi - din Murmansk, Odessa, de la Baltica și, se spune, chiar din Orientul Îndepărtat. Unde ajung această anașa și derivatele din plastilină și extra? Dar parcă important este unde ajung? De ce se întâmplă așa ceva, cum de e posibil una ca asta în viața noastră, în societatea noastră, care a declarat în toată lumea că sistemul nostru social este inaccesibil viciului? O, dacă ar putea să scrie un astfel de material la care mulți, foarte mulți, să reacționeze ca și cum ar fi vorba de interesul lor vital, de un incendiu în propria casă, de nenorocirea propriilor lor copii, numai atunci cuvântul, reluat de mulți oameni pasionați, va putea să înfrunte

banii, să biruiască viciul! Să dea Domnul să fie așa, să nu fie rostit în zadar și dacă într-adevăr «La început a fost cuvântul», atunci să-și păstreze forța inițială… Așa să tot trăiești, să gândești…

Însă, Doamne, mă adresez din nou Ție: ce înseamnă verbul în fața banilor sunători? Ce poate însemna o predică în fața viciului ascuns? Cum să învingi prin cuvânt substanța răului? Dă-mi dar putere, nu mă părăsi în drumul meu, căci sunt singur, deocamdată singur, iar ei, cei posedați de setea câștigului ușor, sunt fără de număr…”

*
* *

Lăsând în urmă pământurile Saratovului, trenul Moscova-Alma-Ata străbătea de două zile și două nopți ținuturile Kazahstanului. Călătorind pentru prima dată prin zona depresionară a Turanului, Avdeu Kallistratov era uimit de vastitatea și proporțiile ținutului, de spațiul geografic dobândit cândva de Rusia. În fața ochilor se întindeau spații cu adevărat nemărginite: dacă le pui alături de Siberia, socotea el în minte, asta înseamnă aproape jumătate din uscatul lumii… Și ce rare sunt pe aici așezările… Orașe, sate și aule[11], gări, halte de încrucișare, ocoale de vite și căsuțe singuratice mărgineau calea ferată ca niște rare tușe de penel pe o pânză imensă, grunduită, însă nepictată, rămasă într-o monotonie cenușie… Prin părțile acestea, pretutindeni, se așterneau stepe nesfârșite, acum se aflau la vremea înfloririi, când ierburile mari și mici ating apoteoza, transformând chipul pământului numai pentru câteva zile, pentru ca să pălească din nou sub soarele necruțător și apoi să aștepte un an întreg venirea primăverii…

---

11 *Aul* - așezare rurală, sat, în Caucaz și în Asia Centrală.

Prin ferestrele deschise ale vagoanelor răbufneau miresmele dense ale ierburilor de stepă înflorite, care se simțeau deosebit de tare mai cu seamă când trenul se oprea în vreo haltă anonimă, deschisă dinspre toate cele patru puncte cardinale, și atunci îți venea să sari din vagonul înăbușitor și să alergi în voie prin acele ierburi, nearătoase ca înfățișare, dar care miroseau atât de plăcut-amărui, emanând deopotrivă boarea sevei și uscăciunii pământului. Ciudat, se gândea Avdeu, oare și acea blestemată cânepă-anașa crește la fel de slobod și miroase la fel de ademenitor? Poate că mirosul ei trebuie să fie mult mai pătrunzător, judecând după cele ce spun căutătorii în rarele clipe de sinceritate, însă, principalul, zic ei, este că această anașna este lungă, cu tulpini puternice care îți ajung aproape până la brâu. Însă iarba sălbatică nu crește pretutindeni, ci doar în anumite locuri, și e bine că nu crește oriunde, că trebuie să mergi și s-o cauți, dacă ar fi mai accesibilă, îți poți închipui ce s-ar întâmpla… Iată de ce vin atâția căutători din cele mai îndepărtate orașe-porturi, de la un capăt al lumii la altul, vin, parcă vrăjiți, să caute această cânepă amețitoare… Mai au încă de mers cale lungă, și nu se știe ce întorsătură vor lua lucrurile, ce va ieși din toate planurile lor.

Uneori, Avdeu Kallistratov, uitând pentru o vreme de scopul călătoriei sale secrete, încerca să-și închipuie de cine și în ce timpuri au fost populate aceste meleaguri, își amintea de cărțile citite, de filmele văzute în anii de școală, și se bucura că se mai întâlneau încă semnele și urmele vieții de odinioară: turme de cămile brun-cenușii, risipite prin stepă ca niște orașe pustii, cimitire părăsite, aule mici, alcătuite din câteva locuințe, ba uneori răsărea și câte o iurtă - singură-singurică, cât vezi cu ochii, și ți se făcea teamă pentru locuitorii acestui sălaș șubred, pierdut în lume, treceau prin fața ochilor și călăreți, câte unul sau în grup, unii, ca în vremurile de demult, cu căciuli țuguiate, pe cai cu harnașamente străvechi… Și se întreba Avdeu:

cum puteau oamenii să trăiască aici și nu mureau de urât și de sete în aceste spații fără sfârșit? Dar noaptea? Ce simte omul față în față cu noaptea cosmică? Ce frică, ce groază trebuie să încerce văzându-se atât de singur în nemărginirea universului! Și de aceea, pesemne că trenurile care trec pe aici sunt o bucurie și nu enervează câtuși de puțin, cum se întâmplă în marile orașe. Sau poate, dimpotrivă, măreția nopților de stepă zămislește în suflete versuri sublime, fiindcă ce poate fi poezia daca nu afirmarea spiritului uman în spațiul universal?…

Însă asemenea gânduri îl distrăgeau nu pentru multă vreme, din nou își aducea aminte că plecase împreună cu căutătorii după anașa, că din punctul de vedere al legii are de a face cu niște infractori și că un timp, în interesul reportajului social-moral pentru ziar, va trebui să se împace cu această viață, cu acel rău pe care anașiștii îl poartă în sine. În asemenea clipe simțea un fior, o senzație neplăcută în stomac, o neliniște tulbure, ca și cum ar fi fost într-adevăr unul dintre căutători, amestecat în afacerile lor criminale. Și atunci înțelegea starea celor ce trăiesc cu o povară secretă pe suflet, înțelegea că, oricât de mare ar fi pământul, oricât de plăcute ar fi noile impresii, toate acestea nu prețuiesc nimic, nu oferă nimic nici inimii, nici minții, dacă pe conștiință există un punct dureros cât de mic - el determină puțin câte puțin și dispoziția sufletească a omului, și atitudinea lui față de cei din jur. Observându-i pe căutătorii alături de care călătorea spre stepele de cânepă, încercând să-i ia cu vorba, să le stârbească dorința de destăinuire, Avdeu Kallistratov bănuia că sub aparenta încredere în sine, fiecare dintre tovarășii săi de drum ascundea apăsătoarea povară a îndeletnicirii lui și a fricii stăruitoare în fața osândei inevitabile și îi compătimea. Căci altfel nu putea fi explicată bravada lor, jargonul provocator, jocul de cărți, vodca, îndrăzneala lor - ori Stan, ori căpitan -, fiindcă alt mod de viață ei nu concep. A elibera sufletele acestor oameni de sub imperiul viciului, a-

i dezrobi, a le deschide ochii asupra lor înșiși, a-i scăpa de teama care îi urmărește veșnic, îi otrăvește ca un venin împrăștiat în aer, - iată ce dorea Avdeu Kallistratov, și, apelând la toate cunoștințele sale și la experiența lui de viață nu prea bogată, totuși suficientă, el încerca să găsească mijloace pentru înfăptuirea acestei intenții nobile și acum înțelegea că plecând din seminar, despărțindu-se de biserica oficială, în suflet rămăsese un propovăduitor și că a duce oamenilor cuvântul adevărului și al binelui așa cum îl înțelegea el este cel mai măreț lucru ce l-ar putea săvârși în viața lui. Iar pentru asta nu e nevoie să fii hirotonisit, pentru asta trebuie să fii devotat cauzei căreia i te dedici, deduși, deocamdată, el încă nu-și dădea seama pe deplin la ce se încumetase din îndemnul minții și al inimii, împins de cele mai frumoase dorințe. Căci una e să visezi și în visuri să izbăvești de viciu, și alta să săvârșești binele printre oameni reali, care nu sunt deloc doritori să fie îndreptați pe făgașul virtuții de către un oarecare Avdeu, un căutător ca și ei, care a pornit, ca și ei, la capătul lumii după bani ușor de câștigat. Ce-i interesa pe ei că Avdeu Kallistratov era stăpânit de dorința nobilă de a le întoarce destinele spre lumină prin forța cuvântului, fiindcă el credea cu nestrămutare că Dumnezeu sălășluiește în cuvânt și, ca să aibă putere divină, cuvântul trebuie să izvorască din adevărul adevărat și desăvârșit. În asta credea, ca într-o lege a universului. Deocamdată însă el nu știa un lucru: că răul se opune binelui chiar și atunci când binele vrea să-i ajute pe cei ce au pășit pe calea răului… Asta urma s-o afle mai târziu…

VI

Culmile înzăpezite ale unor munți care s-au ivit în zorii zilei a patra vesteau că trenul se apropia de stepele Ciuisk și Moiunkumi, unde trebuiau să ajungă ei. Munții cei înzăpeziți nu erau decât un reper general în aceste spații ce se pierdeau în nemărginirea stepei, și trebuiau să dispară din vedere. Iată însă că la marginea pământului a răsărit soarele și pentru a nu se știe câta oară totul s-a umplut de o lumină blândă, și trenul, plin de oameni cu destine atât de diferite, înainte de a ajunge la munți, a sclipit în stepă, cu șirul lung de vagoane, cotind spre șesurile acoperite de pâclă, de unde nu se mai vedeau munții…

În gara Jalpak-Saz, căutătorii trebuiau să coboare, urmând să se deplaseze mai departe pe riscul și răspunderea lor, fiecare de sine stătător, însă conform unui plan unic și sub comandă unică. Acest lucru îl preocupa pe Avdeu Kallistratov mai mult ca orice - cine este Șeful, cel ce comandă această acțiune, al cărui ochi vigilent veghează asupra lor și care era pomenit în treacăt și în șoaptă.

Până la gara Jalpak-Saz mai aveau de mers încă vreo trei ore. Căutătorii au început să se foiască, făcându-și pregătirile. Dis-de-dimineață, stârnind nemulțumirea pasagerilor, Petruha s-a spălat îndelung la toaletă, după cheful din timpul nopții, înainte de a se duce la Șef să primească ultimele indicații. În seara din ajun, el și amicii au început cu șampanie, care pentru ei era ca un joc de copii, o beau din pahare mari ca pe limonadă, apoi au trecut la vodcă și asta s-a resimțit. Nevârstnicul Leonka era de-a dreptul amorțit, și Avdeu a izbutit cu greu să-l pună pe picioare. Numai când a auzit că în curând urmează stația Jalpak-Saz, și-a biruit înțepeneala și s-a așezat pe banchetă, dar capul ciufulit îi atârna neputincios pe gâtul subțire și murdar. Cine și-ar fi putut închipui că acest băiețandru câștigă bani frumoși în mod nelegiuit și că viața lui este distrusă?

Trenul mergea iute și lin pe întinderile drepte ale stepei, și undeva, într-unul din vagoane, se afla Șeful, spre care se grăbea acum Petruha, buimac de băutură, dând pe gât un pahar de ceai tare și negru ca păcura, pentru a se trezi definitiv. Pesemne că Șeful nu prea vedea cu ochi buni bețiile. Tot drumul însă Avdeu Kallistratov n-a izbutit să-l vadă nici măcar de departe, și doar călătoreau în același tren. Cine o fi, cum arată? Încearcă să-l dibuiești printre sute de pasageri. Însă oricine ar fi fost el, era precaut ca un animal de baltă care se ascunde în stuf. Tot dramul nu s-a trădat prin nimic. Curând, Petruha s-a întors de la Șef ca un câine bătut, posomorât, furios și foarte grav. Firește, Șeful îi trăsese o săpuneală zdravănă pentru cheful de noapte, tocmai în ajunul sosirii. Era de înțeles - din momentul când trenul va sosi în Jalpak-Saz, căutătorii de anașa trebuie să intre în acțiune, iar nătărăul de Petruha s-a îmbătat într-un asemenea hal, încât toată săptămâna o să-l chinuie durerea de cap. Privindu-l nemulțumit pe Avdeu, ca și cum îi greșise cu ceva, Petruha a mormăit:

— Haide, avem de discutat.

S-au retras pe platforma de la capătul vagonului. Acolo și-au aprins câte o țigară. Roțile țăcăneau monoton.

— Iată ce e, Avdeu, vasăzică ține minte, a început Petruha.

— Da, te ascult, a zis Avdeu, strâmbându-se.

— Tu să nu-mi strâmbi din nas, s-a înfuriat Petruha. Cine ești tu?

— Ce-i cu tine, Piotr? a încercat Avdeu să-l domolească. De ce te superi degeaba? Tu bei, eu nu beau, înseamnă că trebuie să ne certăm din asta? Mai bine spune-mi ce-o să facem mai departe.

— Mai departe o să facem ce-o să ne spună Șeful.

— Tocmai asta zic și eu. Ce-a spus Șeful?

— Ce-ți pasă? l-a întrerupt Petruha. Tu ești nou, așa că o să mergi cu mine și cu Leonka, deci vom fi trei. Ceilalți băieți - care de unul singur, care perechi.

— E clar. Însă încotro trebuie să mergem?

— N-ai grijă, mergi cu mine. Ne coborâm la Jalpak-Saz. Mai departe trebuie să răzbim singuri. Până la sovhozul „Moiurkumski” cu mașini de ocazie, de-acolo începe pustiul, așa că o să mergem pe jos.

— Așa, care vasăzică?

— Dar ce, credeai că o să te ducă cineva cu „Jiguli”? Nu, frățioare! Că acolo de te vede cineva, poți fi înhățat, iar dacă cineva e cu mașina sau cu motocicleta, ăla o-ncurcă mie-n sută!

— Ce spui? Da Șeful unde o să fie, cu cine merge?

— Da tu ce treabă ai? s-a indignat Petruha. Și ce tot întrebi de el? Merge, nu merge! Poate că nu merge deloc! Trebuie să-ți dea ție socoteală sau cum să înțeleg asta?

— Nicicum. Dacă el ne conduce, trebuie să știm, în caz de ceva, unde se află.

— Uite că tocmai asta nu trebuie să știi! a declarat Petruha arogant. Nu-i treaba noastră să știm unde-o să fie și ce-o să facă. Dacă are nevoie de tine, te scoate și din pământ.

Petruha a făcut o pauză semnificativă, ca și cum ar fi cântărit impresia produsă, și apoi a adăugat, privindu-l țintă cu ochi încă tulburi de aburii beției:

— Ție, Avdeu, Șeful îți transmite - dacă o să lucrezi cum trebuie, de-acum încolo o să ne însoțești în toate călătoriile, însă, dacă Doamne ferește, se va dovedi că ești târfă, mai bine să ieși acum din afacere. Uite, când coborâm în gară, o ștergi încetișor încotro vezi cu ochii, n-o să ne-atingem de tine, dar dacă apuci să intri în afacere - gata, nu mai ai cale de întoarcere. Dacă o să faci pe târfa - pentru tine n-o să mai fie loc sub soare. Ai priceput?

— Am priceput, desigur, ce mare greutate? Doar nu-s copil, a răspuns Avdeu.

— Atunci ia aminte: eu ți-am transmis, tu ai auzit, pe urmă să n-avem discuții - n-am știut, n-am înțeles, scuzați-mă și iertați-mă!

— Destul, Piotr, l-a întrerupt Avdeu. N-are rost să mai repeți. Doar am și eu cap pe umeri. Știu la ce merg și știu ce-mi trebuie. Acum mai bine ascultă sfatul meu. De azi înainte să nu-i mai dai lui Leonka să bea. El e un copil prost. Și nici tu n-ar mai trebui… Acum vom porni spre ținuturile acelea. Dacă mai și bem pe o asemenea căldură, ce fel de căutători o să fim?

— De acord, l-a întrerupt Petruha și a zâmbit ușurat, strâmbându-și buzele umede. Ce e drept, e drept. Crede-mă, Avdeau, n-am să mai pun picătură în gură și nici lui Leonka n-o să-i îngădui. Gata, am terminat!

Au tăcut amândoi, mulțumiți că discuția se încheiase în interesul general. Trenul grăbea, legănându-se, spre gara de încrucișare Jalpak-Saz, unde se vor schimba locomotivele și mecanicii. Mulți pasageri, care trebuiau să coboare, începuseră să-și strângă lucrurile. Neliniștit, Leonka și-a făcut apariția pe platformă.

— Ce faceți aici? s-a interesat el, strâmbându-se din pricina durerii de cap. Trebuie să ne pregătim. Peste un ceas ajungem.

— N-ai grijă, o răspuns Petruha. Ce avem de pregătit? Că doar nu suntem fete. Rucsacul pe umăr - și gata.

— Leonka, l-a chemat Avdeu pe băiat. Vino mai aproape. Te doare capul?

Leonka a clătinat vinovat din cap.

— Iată ce am hotărât împreună cu Piotr: de astăzi nici o picătură. Ne-am înțeles?

Leonka a aprobat, dând iarăși din cap.

— Hai, du-te, venim și noi îndată. Avem timp, nu fi îngrijorat.

— Da, mai avem o grămadă de vreme, a zis Petruha, uitându-se la ceas. Un ceas și mai bine.

După ce Leonka a plecat, a continuat:

— În ce-l privește pe Leonka, ai dreptate. Însă, micul ticălos e mort după băutură, iar când bea - cade din picioare. Pe drum ne-am răsfățat un pic. Dar acum - basta!

Treaba e treabă. Și apoi să nu crezi că eu beau pe banii lui Leonka, poate că el… eu însă beau pe banii mei.

— Da parcă de asta e vorba? a zis Avdeu cu amărăciune. Pur și simplu mi-e milă de el.

— Ai dreptate, a oftat Petruha cu înțelegere.

Pesemne că această discuție sinceră i-a adus în minte un gând care îl muncea de multă vreme.

— Ascultă, Avdeu, dar mai înainte, adică înainte de noi, cu ce te îndeletniceai, unde lucrai? Poate că ești vreun filfizon?? Nu te strâmba, acum ori chefuim la aceeași masă în restaurant, ori vom căra împreună găleata cu zoaie din celulă… Ori una, ori alta – alege!

Avdeu n-a vrut să ascundă:

— Nu sunt nici un filfizon. Și n-am de ce să mă strâmb. Înainte am studiat la seminarul teologic.

Petruha, pesemne, nu se aștepta la o asemenea întorsătură.

— Stai așa! a zis el. Zici c-ai fost la seminar - înseamnă că învățat să te faci popă?

— Cam așa…

— Oho! a făcut Petruha holbându-și ochii, și a fluierat năstrușnic, țuguindu-și buzele. Păi de ce ai plecat de acolo, sau te-au dat afară?

— Și una, și alta. De fapt, am plecat eu.

— Da de ce? Nu v-ați înțeles în privința lui Dumnezeu? a continuat hâtru Petruha. Să mori de râs, nu alta!

— Cam așa ceva.

— Spune-mi atunci, dacă le știi așa de bine… Există Dumnezeu sau nu există?

— La întrebarea asta e greu de răspuns, Piotr. Pentru unii există, pentru alții nu. Totul depinde de om. Și cât vor trăi oameni pe pământ, ei se vor gândi mereu - există Dumnezeu sau nu există?

— Da unde-i el, Avdeu, dacă, să zicem, există?

— În gândurile și în cuvintele noastre…

Petruha a tăcut, chibzuind la cele auzite. Roțile trenului răsunau mai tare și mai deslușit, zgomotul lor năvălea prin ușa platformei lăsată deschisă de niște pasageri care trecuseră în celălalt vagon. Petruha a închis ușa, a ascultat o vreme țăcănitul înăbușit al roților și, în sfârșit, a grăit:

— Cred că pentru mine nu există. Dar pentru tine Avdeau, există sau nu există?

— Nu știu, Piotr. Aș vrea să cred că există, aș vrea să existe…

— Înseamnă că ai nevoie de El?

— Pentru mine este indispensabil…

— Naiba să te înțeleagă, s-a oțărât Petruha, pesemne îl jignise ceva. Atunci de ce mama dracului mergi cu noi, dacă ai nevoie de Dumnezeu?

Avdeu a hotărât că deocamdată nu e timpul și nici locul să adâncească discuția.

— Dar și de bani am nevoie, a spus el împăciuitor.

— Aha, iată cum ai întors-o. Ori Dumnezeu, ori bani mulți, câștigați fără trudă. Și totuși ai pornit după bani!

— Da, deocamdată, așa este, a fost nevoit să recunoască Avdeu.

Această discuție a constituit pentru Avdeu un imbold spre meditație. În primul rând, i-a devenit foarte clar că Șeful, acela care ținea din umbră sub controlul său călătoria căutătorilor de anașa, este extrem de neîncrezător, precaut și pesemne crud, iar dacă va bănui că e ceva în neregulă la vreuna din verigile operației conduse de el, nimic nu-l va opri să se răfuiască ori să pună la adăpost pe el și pe cei ce stăteau în spatele lui. La asta trebuia să te aștepți, căci doar era vorba de comerțul cu narcotice. În al doilea rând, din discuțiile purtate în timpul călătoriei cu Petruha și cu alții, a înțeles că pe căutători poți să-i influențezi prin cuvânt, că datoria propovăduitorului este convorbirea care trezește încrederea, convingerea prin cuvânt fără a te feri de primejdia care te amenință: doar e știut că misionari plini

de abnegație au dus cuvântul lui Hristos triburilor sălbatice din Africa riscându-și viața, căci izbăvirea sufletelor cu prețul vieții poate constitui rezultatul final, ursita, sensul vieții lui, - deci, el va izbăvi sufletul.

În gara Jalpak-Suz au ajuns în jurul orei unsprezece. Era o gară de încrucișare, de transbordare, două linii secundare porneau de aici înspre îndepărtații munți înzăpeziți pe care îi zăriseră în zori, astfel că erau mulți călători care mergeau în diferite direcții, ceea ce le convenea de minune căutătorilor; puteau ușor să se piardă în furnicarul gării. Și totul s-a aranjat cât se poate de bine. Avdeu a rămas uimit cât de simplu și de firesc s-au strecurat ei la vremea prânzului în ospătăria gării. Împreună cu Avdeu, cei ce urmau să pornească mai departe în stepă după anașa erau cu toții vreo doisprezece (așa i s-a părut lui). Căutătorii s-au așezat la mese separate, câte unul, câte doi, însă având grijă să nu se piardă din ochi, cu toate că nu comunicau între ei deschis și aparent nu se deosebeau în mulțimea de la gară - băieți ca Leonka și mai mari, ca Petruha, erau fără număr. Toți plecau undeva și veneau de undeva în toiul sezonului de vară - un amestec tipic de figuri asiatice și europene... Și cu toate că aici intrau una-două lucrătorii miliției pentru supravegherea ordinii și cu toate că în gară întâlneai la fiece pas câte un milițian, acest lucru nu-i îngrijora. Au prânzit repede, cedând locul altor doritori care își așteptau rândul să-și astâmpere foamea cu meniul zilei, și după asta, ca la un semn imperceptibil, s-au împrăștiat pe nesimțite - fiecare cu bagajul său: rucsacuri, serviete, în care își cărau pâinea, conservele și alte lucruri trebuincioase. Și astfel căutătorii s-au despărțit, pornind care încotro, topindu-se în spațiile nemărginite ale stepelor din ținutul Moiunkumi.

Petruha, Avdeu și Leonka au pornit împreună, așa cum a fost plănuit și sancționat de către Șef, pe care Avdeu n-a izbutit să-l vadă. Nu exista însă nici o îndoială că Șeful

conducea din umbră întreaga operație. Spre punctul cel mai îndepărtat, foarte aproape de Moiunkumi, au mers cu o mașină de ocazie, care i-a dus până la o secție o sovhozului „Ucikuduk” pentru douăzeci și cinci de ruble, plătiți de Petruha din bunii ce-i dăduse Șeful. Pentru orice eventualitate își compuseseră o legendă: veniseră, chipurile, în căutare de lucru. Avdeu era dulgher, meșter foarte căutat prin aceste ținuturi, ceea ce, de fapt, corespundea adevărului: cunoștea, într-adevăr, destul de bine dulgheria. Îl Învățase tatăl său încă din copilărie. Petruha îi pusese în rucsac, de asemenea pentru orice eventualitate, câteva unelte simple: o rindea, un topor, o daltă, pe care le luase prevăzător de acasă. El și Leonka trebuiau să se dea drept tencuitori și zugravi: ei erau elevi la o școală tehnică profesională, acum în vacanță, și plecaseră la munci sezoniere, în îndepărtatul „Ucikuduk” din ținutul Moiunkumi, ca să mai câștige un ban de la locuitorii stepelor care își construiau case. O versiune destul de verosimilă.

Era o zi toridă, însă în camionul deschis era mai bine, nu dogora prea tare și bătea un vânticel răcoros de stepă. E drept, drumul, ca orice șleau de țară, era tot numai hârtoape.

Când mașina frâna în apropierea hopurilor, praful de sub roți se ridica până la nori, nu-ți rămânea decât să-ți faci vânt cu mâna și să tușești. Singurul lucru ce te făcea să te împaci cu drumul greu erau întinderile nesfârșite din jur și fără să vrei îți venea în minte gândul: dacă aș avea aripi, aș zbura deasupra pământului… „Acum parcă m-am convins personal că pământul este o planetă, își zicea Avdeu, stând în picioare lângă cabină. Și omului tot i se pare că nu are loc destul pe planetă, și cât se teme că nu va încăpea, că nu-și va găsi hrana, că nu se va înțelege cu semenii săi. Și oare nu în asta rezidă motivul faptului că ideile preconcepute, teama, ura reduc planeta la dimensiunile unui stadion pe care toți spectatorii sunt

ostatici, fiindcă amândouă echipele, ca să câștige, au adus cu sine bombe nucleare, iar suporterii, fără să țină seama de nimic, urlă necontenit: gol, gol, gol! Tocmai aceasta este planeta. Și doar fiecare om are înaintea sa încă un țel greu de înfăptuit - să fie om, astăzi, mâine, întotdeauna. Din asta se alcătuiește istoria. Încotro mergem noi acum, pentru ce trebuință vitală oamenii caută otravă, pentru ei și pentru alții, ce îi împinge înspre asta și ce găsesc ei în acel cerc cumplit al lepădării de sine?”

*
* *

În Ucikuduk, o așezare kazahă într-adevăr pierdută de lume și uitată de Dumnezeu, s-au tocmit pentru vreo câteva zile să lucreze tâmplărie în casa neterminată a unui cioban și s-o tencuiască. Ciobanul și toți ai lui erau plecați cu turma la pășunatul de vară, iar casa în construcție fusese lăsată în grija unei rude din vecinătate în caz că vor apărea pe neașteptate, ca și anul trecut, niscai meșteri în căutare de lucru. Și ei au apărut, ca și cum ar fi știut dinainte, - Petruha, Avdeu, Leonka, trei bravi căutători de anașa.

S-au adăpostit în aceeași casă, bine că avea acoperiș și vremea era călduroasă. În curte au aranjat un fel de vatră unde puteau fierbe câte ceva și chiar să gătească. Trebuie să spunem că lucrau îndrăcit. Petruha se scula din toiul nopții, îi trezea numaidecât pe Avdeu și pe Leonka, membrii echipei sale, ei se apucau de lucru numaidecât și munceau până se lăsa întunericul. Apoi cinau la lumina focului, și numai atunci Petruha își îngăduia să se odihnească puțin și să mediteze.

— Tu, Avdeau, bag de seamă, ești foarte mulțumit că muncești. Firește, așa cum se cuvine, ceva o să primim de la gospodar. Însă, dacă vrei să știi, pentru noi asta-i un rahat! Nici cât a pune pe o măsea! Facem asta de ochii

lumii. Când însă vom ajunge unde trebuie și dacă nimerim și un loc bun, ca să rupi cu amândouă mâinile floarea aceea, atunci e altceva - hoinărești o zi întreagă prin stepă, în schimb, un an întreg trăiești cu un ministru. Tu știi, Leonka, nu-i așa?

— Știu… răspundea Leonka scurt, căci de la o vreme devenise din ce în ce mai tăcut.

— Numai că luați seama, băieți, nici o vorbă la nimeni, nici vecinului, nici altora de pe aici, îi prevenea Petruha sever. Sunt oameni cumsecade, dar n-are a face - poți să mori, însă nu trebuie să scapi nici o vorbă. Mai ales dacă apare cineva și începe să te descoase. Tu, Avdeau să spui așa: eu habar n-am, nu știu nimic, duceți-vă la brigadierul nostru, adică la mine, și întrebați-l pe el, eu sunt un om neînsemnat, nu știu nimic. E clar?

Ce poți să mai răspunzi? Dacă e clar - e clar… Însă nu asta îl tulbura pe Avdeu, ci faptul că era nevoit să tacă și nu putea să-i influențeze pe acești băieți care o apucaseră pe un drum periculos și doreau cu orice preț să obțină acei bani necinstiți. Sufletul lui cerea o astfel de intervenție, însă el nu-și putea îngădui așa ceva și chiar dacă Avdeu ar fi izbutit prin forța minții și a cuvântului să-i facă să se îndoiască, să-i determine să se gândească la decăderea lor, chiar dacă ar putea admite că aceștia doi vor asculta glasul rațiunii și se hotărăsc s-o rupă cu un asemenea fel de viață, ei nu vor îndrăzni și nu vor putea face asta din simplul motiv că sunt cu strășnicie legați printr-o drastică răspundere colectivă de alții, care beneficiază de dreptul nescris de a pedepsi pentru trădare. Însă cum poți să rupi acest cerc vicios? Avdeu se consola numai la gândul că poate servi unei cauze nobile, aflând prin propria-i experiență cum acționează căutătorii-anașiști, și apoi, expunând totul într-un amplu material de presă, să deschidă ochii oamenilor. Asta va însemna, spera el, începutul bătăliei morale pentru sufletele acelor tineri care pășiseră pe o cale greșită. Doar acest lucru îl ajuta să se

împace cu gândul că se amestecase în treburile lor și acum făcea parte din grupa lui Petruha.

A treia zi de la sosirea lor în Ucikuduk a avut loc o mică întâmplare. Avdeu nu i-a acordat prea multă atenție, însă Petruha, când a aflat, s-a alarmat serios. La ora aceea el lipsea, plecase cu vecinul, un bătrân invalid de război, cu brișca acestuia la sediul central al sovhozului să cumpere conserve, țigări și zahăr, întrucât hotărâseră ca a doua zi dis-de-dimineață s-o pornească spre stepă, chipurile se duceau să caute de lucru în altă parte.

Leonka termina de tencuit casa pe dinăuntru, iar Avdeu, așezat în umbră, meșterea o ușă pentru magazie. Când din uliță a răsunat deodată păcănitul unei motociclete, Avdeu s-a îndreptat și s-a uitat, punându-și mâna streașină la ochi. Lângă casă s-a oprit, duduind, o motocicletă mare și cel ce o conducea a sărit ușor din șa. Spre uimirea lui, motociclistul era o femeie foarte tânără. Oare cum o fi putând conduce o mașină atât de grea, și încă pe asemenea drumuri?! Femeia și-a scos casca rotundă din care atârna o curelușă, ochelarii de protecție și, scuturând din cap, și-a revărsat pe umeri părul des și blond.

— Ce zăduf! a zâmbit ea, arătându-și șirul alb al dinților. Și ce m-am prăfuit, Doamne-Dumnezeule! a exclamat, scuturându-se de praf. Bună ziua!

— Bură ziua, a răspuns Avdeu sfios.

Îndrumările stupide ale lui Petruha acționau asupra lui. „Cine o fi? De ce o fi venit?” se întreba el.

— Stăpânul e acasă? a întrebat motociclista zâmbind la fel de plicticos.

— Cere stăpân? n-a înțeles Avdeu. Stăpânul casei?

— Da, firește.

— Acum, se pare că nu-i acasă, e dus undeva la pășunat.

— Păi, dimineața nu l-ai văzut?

— Nu, nu l-am văzut. Adică l-am văzut, însă din fugă, a trecut nu demult pe aici. Dar eu n-am vorbit cu el.

— Ciudat. Însă cum de n-ați vorbit cu el, doar lucrați, se pare, aici la casa lui?

— Iertați-mă, dar, într-adevăr, eu n-am apucat să vorbesc cu el. Cred că era tare grăbit. A vorbit cu Piotr, șeful meu. Acum nu e aici, dar trebuie să se întoarcă în curând.

— Nu, iertați-mă, nu cu el vreau să vorbesc. Voiam doar să-l văd pe Orman. El e cioban și știi ceea ce mă interesează pe mine. De-asta m-am și abătut pe la el, credeam că-l găsesc acasă. Scuzați-mă, cred că v-am deranjat.

— Nu, câtuși de puțin.

Motociclista și-a pus din nou casca de care atârna o curelușă și a pornit motorul. Apoi, privindu-l pe Avdeu prin ochelarii de protecție, a făcut un semn scurt din cep și dusă a fost. Drept răspuns, Avdeu, fără să-și dea seama, i-a făcut semn cu mâna. Și multă vreme după aceea gândurile lui au fost ocupate de acest episod, s-ar părea, neînsemnat și întâmplător. Nu pentru că în sufletul lui s-ar fi strecurat bănuiala: să fie oare chiar inofensivă vizita ei neașteptată În jurul plecării lor după pradă și nu cumva o fi mirosit ceva? Nu, el se gândea la cu totul altceva. Îndată după ce a plecat ca o vijelie, lăsând în urmă trâmbe de praf, el și-o închipuia aievea, amănunțit, de parcă își pusese în gând să o țină minte toată viața. Și acum își dădea seama cu mirare și bucurie că era bine făcută, de statură puțin mai înaltă decât cea mijlocie, însă totul la ea era feminin și armonios, așa cum îi plăcea lui. „Zău, fără glume, tocmai așa trebuie să fie femeia”, își zicea el, de parcă discuta cu cineva. Lui Avdeu i se întipăriseră în minte trăsăturile neobișnuit de fine ale feței ei însuflețite, ochii căprui, aproape negri, luminați de o strălucire vie, deși părul, care-i cădea liber pe umeri, încadrându-i chipul, era cu desăvârșire blond, și această îmbinare îi dădea un farmec deosebit. Totul îi plăcea la ea: și cicatricea abia vizibilă de pe obrazul stâng (o fi căzut când era mică?), și felul cum era îmbrăcată -

blugi, geacă din același material, cizme uzate cu turetcile răsfrânte -, și siguranța cu care conducea motocicleta: Avdeu însuși abia dacă știa să meargă pe bicicletă… Și s-a mai și fâstâcit când ea l-a întrebat despre stăpân, iar el: l-am văzut, nu, nu l-am văzut, nu, l-am văzut… Oare de ce s-o fi zăpăcit așa? Pur și simplu ca un băiețandru…

Îi plăcea, îi plăcea tare mult lui Avdeu Kallistratov să se gândească la ea, deși s-ar părea că nici nu prea avea ce să-și amintească - a venit, a plecat brusc, și atât. Și totuși cine este ea, de unde a apărut, căci, stând și judecând, ea a venit de undeva însă cu ce scop și ce să facă o femeie prin aceste locuri pustii?…

Aflând că pe la ei a trecut o femeie ciudată pe motocicletă, Petruha a fost serios cuprins de îngrijorare și multă vreme a întrebat până la agasare ce a spus ea, de ce s-a interesat și ce i-a răspuns Avdeu. A fost nevoit să repovestească de câteva ori discuția lor, cuvânt cu cuvânt..

— Aici nu e lucru curat, nu e lucru curat, zicea Petruha clătinând cu îndoială din cap. Păcat că am fost plecat, aș fi mirosit numaidecât ce e de capul ei. Vezi, Avdeau, cu toate că ești deștept și învățat, eu m-aș fi descurcat mai bine, aș fi luat-o la întrebări dacă-i vorba pe așa. Aș fi lămurit cine este și ce vrea, pe când tu, amice, te-ai pierdut, sunt sigur că te-ai zăpăcit, deși te-am prevenit pentru astfel de cazuri.

— Ce te frământi atâta? a încercat Avdeu să-l potolească. Ce-i în asta atât de grozav, încât să te sperii în asemenea măsură?

— Aia că pot să ne ia urma copoii. Dacă au trimis-o să cerceteze și să afle?

— Vorbești prostii!

— E interesant ce o să zici când o să te trezești la zdup sau când o să te întrebe Șeful, că el o să te ia la întrebări mai strașnic decât copoii: te jupoaie de piele, te trăsnește, te năucește. Măcar știi ce înseamnă a năuci?

— Liniștește-te. Piotr, de ce ți-e scris nu scapi. La asta trebuia să te gândești mai înainte. Uite Leonka, e încă un

copil, cine l-a târât în afacerea asta? Chiar și tu, câți ani ai - douăzeci, nu? Și ca un tembel nu îndrăznești să faci un pas ori să scapi o vorbă de frică să nu-l mânii pe Șef. Mai bine te-ai gândi ce-o să fie mai departe, e o problemă și trebuie bine chibzuită.

Dar încercarea lui Avdeu n-a avut succes - Petruha și-a ieșit din fire.

— Încetează, Avdeau, și pe Leonka să-l lași în pace. Dacă ai fost la școala de popi - să uiți asta. Vorbele tale frumoase nu fac nici o para chioară, însă cu el, cu Șeful, noi câștigăm bani cu lopata. E clar? Leonka e orfan - cine are nevoie de el? Dar cu bani e stăpân pe viața lui. Am chef beau, am chef - mănânc. Palavrele tale nu satură pe nimeni, cât despre a petrece cu amicii pe cinste, cu mese încărcate și cu fete care cântă de te frige la ficați, - nici nu poți să visezi. Uită-te la frații mei, harnici, muncitori, dar dacă ai ști cum își câștigă banul! Muncesc de se spetesc, pe când pentru mine nu-i o problemă să mă șterg undeva cu o rublă! Numai proștii nu iubesc banii, nu-i așa, Leonka?

— Așa e, a aprobat el dând din cap, zâmbind fericit, fără să se îndoiască de nimic.

Aceasta însă nu era decât o introducere pentru o discuție mai temeinică, atunci când se va ivi prilejul. Avdeu își dădea seama că nu trebuie să meargă prea departe, altfel cine ar crede că el este un căutător-anașist ahtiat în primul rând după bani.

A doua zi s-au sculat în revărsat de zori. La marginea pământului de-abia se aprinsese geana răsăritului, gospodăriile așezării ce se întindeau ceva mai departe nu se treziseră și nici chiar câinii nu lătrau, când cei trei căutători s-au furișat fără zgomot, prin grădini, spre stepa deschisă. După cum spunea Petruha, nu mai aveau mult de mers. El știa drumul și a făgăduit că îndată ce o să vadă cânepă-anașa, o să i-o arate lui Avdeu.

Acest prilej s-a ivit curând. O plantă destul de impunătoare, dreaptă, cu franjurii deși ai inflorescenței în jurul tulpinii s-a dovedit a fi vestita anașa pentru care ei veniseră din Europa în Asia. „Doamne, își zicea Avdeu, privind cânepa, după aspect pare o plantă obișnuită, aproape ca o buruiană, dar câtă dulceață amețitoare se află în ea pentru aceia care își dau viața pentru această otravă! Și aici calci cu picioarele pe ea!” Da, asta era anașa, soarele se înălțase și începuse să dogorească, iar ei stăteau în mijlocul stepei întinse și pustii, unde nu se zărea nici măcar un copăcel, și respirau, frecând florile între degete, mireasma lipicioasă, pătrunzătoare, a cânepei sălbatice. Și câte vedenii ciudate n-o fi iscat această anașa celor ce au fumat-o de-a lungul veacurilor! Avdeu încerca să-și închipuie bazarele orientale de odinioară (citise despre ele în cărți), din India, Afganistan sau Turcia undeva în Istanbul sau Jaipur lângă niște vechi ziduri de cetate, lângă porțile unor palate cândva vestite, unde cânepa-anașa se vindea fățiș, era cumpărată și fumată chiar acolo, și unde fiecare în felul său, potrivit fanteziei sale, se lăsa pradă feluritelor halucinații: unora li se năzăreau desfătări în haremuri, unora plimbări pe elefanți împărătești auriți, sub baldachine somptuoase, înconjurați de mulțimi pestrițe de oameni și în sunete de trâmbițe pe străzi împodobite de sărbătoare, altora bezna întunecoasă a singurătății, iscată în adâncurile conștiinței amorțite, beznă care stârnea o furie nestăpânită, dorința de a distruge și a preface în cenușă lumea întreagă. Acum, neîntârziat, până la unul!… Oara nu în asta se ascundea unul din dezastrele inexorabile ale Orientului cândva înfloritor? Și oare acea dulce întunecare a minții era tăinuită în cânepa-anașa, care creștea nestingherită, ca orice buruiană, în aceste stepe uscate?…

— Iat-o, scumpa de ea! a rostit Petruha bucuros, arătând cu un gest larg spre întinderile stepei. Privește, uite și colo, și colo! Numai anașa! Însă n-o să culegem aici. Asta

nu-i nimic! O să vă duc în niște locuri unde te apucă amețeala de cap…

Au pornit mai departe și peste un ceas au dat peste niște holde de anașa atât de dese, încât numai de la mirosul ei s-au înveselit, de parcă erau ușor amețiți de băutură. Cât vedeai cu ochii - cânepă după pofta inimii. Și au început să culeagă și frunze, și floare de anașa, pe care le puneau apoi la soare. Petruha afirma că trebuie să stea la uscat doar vreo două ceasuri, nu mai mult. Lucrau cu spor… Totul mergea cum nu se poate mai bine. Deodată însă a răsunat, nu știu de unde, huruitul unui elicopter. Zbura jos deasupra stepei și, se pare, se îndrepta în direcția lor.

— Un elicopter, un elicopter! a început să strige Leonka bucuros ca un copil, țopăind ca un apucat.

Petruha însă nu s-a pierdut eu firea.

— Culcă-te, nătărăule! a zbierat el și a slobozit o înjurătură de mamă.

Toți trei s-au culcat cu fața la pământ, s-au ascuns în iarbă. Elicopterul a trecut puțin mai încolo de ei și e greu de spus că piloții i-ar fi observat… însă Petruha nu se putea liniști și multă vreme l-a ocărât pe Leonka - el credea că elicopterul venise special ca să-i descopere pe căutători.

— Păi cum, filozofa el, de sus se vede totul, orice șoricel. Iar niște proști ca noi se văd de la o sută de verste. Cum ne vede - cum comunică unde trebuie prin radio. Și dacă apare miliția cu mașinile, aici n-ai unde să te ascunzi - mâinile sus, și gata!

Curând însă a uitat și el de asta, trebuia să-i dea zor cu treaba. Și tocmai în ziua aceea a avut loc o întâmplare de necrezut: Avdeu s-a întâlnit cu o familie de lupi. Iată cum s-a întâmplat.

Când au făcut o pauză ca să guste ceva și să fumeze câte o țigară, Petruha a zis:

— Ascultă, Avdeau, se pare că te-ai obișnuit la noi, ai devenit cu adevărat unul de-ai noștri. Așadar uite ce-ți spun. La noi, care vasăzică, există o lege pentru novici, așa

ca tine. Așadar, dacă ai ieșit pentru prima oară la treabă, trebuie, ca să zic așa, să mulțumești într-un fel Șefului, ori să-i faci un cadou, ia-o cum vrei.

— Ce cadou? a întrebat Avdeu, desfăcându-și brațele nedumerit și uimit de această întorsătură.

— Stai ușor, n-ai de ce să te alarmezi. Crezi că trebuie să colinzi magazinele pentru acel cadou? Nici vorbă. Uite însă ce vreau să-ți spun. Trebuie să strângi puțină plastilină, măcar cât o cutie de chibrituri. O să alergi prin cânepă, o să-ți povestesc eu cum se face asta, iar plastilina o să i-o oferi la prima întâlnire, în semn de prietenie, ca să zic așa, da tu ești băiat deștept, înțelegi că Șeful e conducătorul, iar tu un subordonat, asta ca un fel de încredere din partea lui…

După o clipă de gândire, Avdeu și-a zis că asta pica tocmai bine: înmânarea cadoului, a plastilinei - polen de anașa, cel mai prețios produs - îi putea deschide calea spre Șeful. În sfârșit, apăruse posibilitatea să-l vadă. Și cât de necesar era acest lucru! Poate că izbutește să stea de vorbă cu Șeful, sub a cărui putere se află toți căutătorii. „Putere, putere, unde sunt doi oameni, acolo apare și puterea!” a surâs amar Avdeu Kallistratov.

— Bine, a zis el, deci să adun plastilină și să o dau Șefului. Dar când i-o dau, la gară sau când?

— Precis nu știu, a recunoscut Petruha. Poate o s-o i-o dai mâine.

— Cum mâine?

— Așa, bine. E timpul să ne întoarcem acasă. Ajunge. Mâine e data de douăzeci și unu și, morți, copți, până la ceasurile patru din zi trebuie să fim la punctul stabilit. Așa că o luăm din loc.

— În ce punct?

— În acela, s-a fudulit Petruha, mândru de cunoștințele sale. Când ne vom aduna, o să afli. La kilometrul trei sute treizeci.

Avdeu n-a mai întrebat altceva, a priceput că kilometrul trei sute treizeci este un punct pe calea ferată a Ciuisk-ului; important era altceva: întâlnirea cu Șeful putea să aibă loc acolo și foarte probabil - mâine. Astfel încât cel mai bine era să înceapă fără zăbavă strânsul faimoasei plastiline.

Treaba nu s-a dovedit prea complicată, însă extrem de istovitoare și barbară prin modul de realizare. Trebuia să alerge prin lanurile de cânepă gol-goluț pentru ca polenul din inflorescențe să se lipească de corp. Ceea ce a și făcut. Și Avdeu Kallistratov a trebuit să alerge în ziua aceea cât n-a alergat el toată viața! Acest polen, care de-abia putea fi zărit, era aproape microscopic și incolor, și cu toate că se lipea, nu era deloc simplu să strângi de pe trup acel strat aproape invizibil, iar cantitatea de plastilină obținută după atâtea eforturi era infimă. Numai conștiința faptului că aceasta îi era necesară la întâlnirea cu cel căruia i se dăduse porecla de Șeful, pentru ca apoi, adunând material, să dezvăluie resorturile ascunse ale conduitei căutătorilor și prin intermediul cuvântului, al presei, ca un strigăt de durere, să ajungă la cunoștința întregii țări, - doar asta îl determina pe Avdeu să alerge fără contenire înainte și înapoi sub soarele dogoritor.

Tot alergând așa, Avdeu s-a depărtat destul de mult de tovarășii lui, căutând în stepă locurile unde cânepa crescuse deasă. La un moment dat a simțit că este nemaipomenit de ușor, că plutește în zbor, și nu știa dacă totul se petrecea aievea sau doar în închipuire. Avdeu nici nu și-a dat seama cum s-a întâmplat. Pe cer, soarele strălucea generos, aerul era îmbibat de căldură, păsările zburau din loc în loc și cântau care mai de care, îndeosebi ciocârliile, ici-colo licăreau fluturi și alte gâze, care, de asemenea, scoteau tot felul de sunete, într-un cuvânt - raiul pe pământ, nici mai mult, nici mai puțin, și în acest rai, după ce și-a dezbrăcat hainele, păstrându-și doar panamaua, ochelarii, slipul și basche ții, Avdeu Kallistratov

- nordic slăbuț și cu pielea albă, ametit de polen, alerga încolo și-ncoace, prin stepă, ca o jucărie mecanică, alegând pâlcurile de cânepă deasă și înaltă. În jurul lui se ridica în valuri polenul cânepei înflorite, care făcea să rodească sămânța, și din pricină că respirase multă vreme acea substanță ametitoare, în închipuirea lui Avdeu apăreau, firesc, felurite năluciri. Una dintre ele îi producea deosebită plăcere: gonește cu motocicleta, așezat pe șaua din spatele fetei care îi vizitase ieri. Și nu era câtuși de puțin tulburat de faptul că nu el conduce motocicleta, cum ar trebui să facă un bărbat adevărat, ci este doar un pasager, așezat în spate, acolo unde, în mod obișnuit, stau femeile. Ce să-i faci însă dacă el nu știe să conducă o motocicletă și, în general, este străin de tehnică? Tare mult îi plăcea să meargă cu ea pe aceeași motocicletă. Părul ei flutura în vânt, ieșind de sub cască, îi atingea fața, ca și cum ar fi fost mâna vântului, i se lipea de buze, de ochi, îi gâdila gâtul, și asta era grozav; uneori ea se uita îndărăt, și zâmbea strengărește, cu ochi strălucitori - ah, cât ar fi vrut ca toate acestea să continue veșnic… la nesfârșit…

S-a trezit doar în clipa când a zărit lângă el cei trei pui de lup. Ia te uită! De unde or fi răsărit? Nu-i venea să-și creadă ochilor. Trei pui de lup, dând din coadă, voiau să se apropie de el, să se joace cu el, și cu toate că se sfiau - n-au fugit. Aveau picioare lungi, ca niște adolescenți, urechi încă pe jumătate pleoștite, boturi ascuțite și ochi vii, caraghios de încrezători. Nu știu de ce, acest lucru l-a înduioșat într-atât pe Avdeu, încât, uitând de toate, a prins să-i cheme blând spre el, să-i alinte și să-i ademenească, strălucind tot de bună dispoziție omenească, și tocmai în clipa aceea a zărit sclipirea fulgerului alb, rânjetul lupoaicei, care pornise în atac asupra lui. Totul a fost atât de neașteptat, atât de năvalnic, și totodată atât de încet și înfricoșător, încât nici n-a simțit cum genunchii singuri i s-au îndoit și cum s-a ghemuit, apelându-se cu mâinile de cap. Nici nu bănuia că tocmai asta i-a salvat viața. De la

trei pași, lupoaica a țâșnit într-un salt plin de înverșunare, a sărit brusc peste capul lui, împroșcându-l cu duhoare de fiară, și în clipa aceea privirile lor s-au întâlnit, Avdeu a zărit privirea albastră, de foc, a lupoaicei, ochii ei neasemuit de albaștri și cruzi, și a simțit că pielea i se zgribulește de frig, iar lupoaica a sărit încă o dată peste el, năvalnic ca o rafală de vânt, s-a repezit spre cățelandri, i-a alungat din goană, folosindu-și colții, și în același timp a întors brusc din drum o jivină fioroasă care ieșise din văgăună - un lup uriaș cu coama zbârlită, apoi, într-o clipă au dispărut cu toții, parcă măturați de furtună…

Iar Avdeu a rupt-o la goană și multă vreme a fugit prin stepă înnebunit de spaimă. Fugea cuprins de amețeală, trupul îi era ca de plumb, și pământul se clătina sub picioarele-i împleticite - ar fi vrut să cadă, să se prăvălească, să adoarmă, și atunci a început să verse, simțind că i-a bătut ceasul cel din urmă. Totuși mai avea atâta voință să ocolească de fiecare dată vărsătura scârboasă și să fugă mai departe până ce un nou acces de greață îl făcea să se opintească și să se încovoaie, stârnindu-i dureri cumplite, crampe insuportabile în pântece. Vărsând veninul polenului, chinuit de spasme, gemând, Avdeu murmura: „O, Doamne, oprește, destul! Niciodată, niciodată n-am să mai culeg anașa! Mie de ajuns, nu mai vreau să simt acest miros, o, Doamne, milostivește-te de mine…”

Când, în sfârșit, greața s-a potolit și se pregătea să-și caute hainele, de el s-a apropiat în fugă Petruha și Leonka. Povestirea despre întâlnirea cu lupii i-a impresionat teribil. Cel mai tare s-a speriat Leonka.

— Nu te pierde cu firea! De ce tremuri în halul ăsta? s-a năpustit cu gura pe el Petruha. Când oamenii au plecat să caute aur, câte nu le-a fost dat să pățească, și tot s-au dus… Iar tu te-ai speriat de niște lupi. Păi ei au dispărut de mult, ia-i de unde nu-s…

— Atunci mergeau după aur, a zis Leonka și n-a mai scos nici o vorbă.

— Și ce diferență e? s-a răstit Petruha.

Avdeu a profitat de acest prilej.

— Este o diferență, Piotr, a rostit el. Și încă una foarte mare. Și aurul aduce mult rău, însă el este obținut în mod deschis, pe când cânepa-anașa este otravă pentru toți. Am încercat-o pe pielea mea, mai-mai să dau ortul popii, am vărsat și mațele din mine prin toată stepa…

— Potolește-te! Te-ai intoxicat puțin pentru că nu ești obișnuit, dar cine-i vinovat? a gesticulat Petruha nemulțumit. Te-a adus cineva cu forța încoace? Trăncănești întruna despre Dumnezeu, despre ce e bine și ce e rău. De ce ne strici jocul? De ce vrei să tulburi apele? Dar cum ți-a mirosit a bani - hop și tu, gata-gata să nimerești în gura lupilor!

— Eu nu vreau să tulbur apele, ci să le limpezesc.

Avdeu a decis să iasă la iveală mai mult decât își propusese.

— Tu, Piotr, pari băiat deștept, nu e cu putință să nu înțelegi că drumul tău duce spre crimă…

— Duce! Da al tău unde duce?!

— Al meu - spre izbăvire!

— Izbăvire! a strigat Petruha furios. Tare aș vrea să văd cum o să ne izbăvești! Hai, povestește!

— Pentru început - să ne căim în fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor…

Spre uimirea lui Avdeu, ei n-au râs. Doar Petruha a scuipat, de parcă îi intrase în gură o scârboșenie.

— Să ne căim! Ai brodit-o, ce să zic, a mârâit el. Să te căiești tu, noi vrem să câștigăm bani! Avem nevoie de bani, pricepi? E simplu și clar ca bună ziua! N-ai decât să te căiești! Iar dacă glumești, Avdeau, glumește mai cu băgare de seamă! Dacă află Șeful că umbli să ne încurci, nu mai apuci să ajungi acolo de unde ai plecat, ia aminte! Îți spun ca unui prieten. Și nouă să nu ne zăpăcești mințile, pentru

noi banii contează înainte de toate! Leonka, spune de ce ai nevoie - de Dumnezeu sau de bani?

— De bani! a răspuns acesta.

Avdeu a tăcut. A hotărât să mai amâne discuția.

— Bine, ajunge, am vorbit destul, acum - gata, ne pregătim de plecare, a poruncit Petruha împăciuitor. Înseamnă că de plastilina ta s-a ales praful, Avdeau?

— Din păcate așa este. Când a sărit lupoaica asupra mea, nu știu unde am lăsat-o. Nici hainele nu știu pe unde au rămas, mă duc să le caut...

— Hainele o să le găsești, n-au unde să dispară, dar plastilină nu mai ai când să aduni. Azi trebuie să plecăm. Nu-i nimic, o să-i povestim cum a fost treaba, o să înțeleagă. Iar dacă nu va înțelege, o să-i strângi data viitoare.

Cu rucsacurile doldora de anașa, au mers până la miezul nopții înspre calea ferată. Mergeau cu ușurință, nu cărau mare greutate - cânepa era uscată, însă mirosul ei puternic, care răzbătea chiar și prin pungile de polietilenă, îi amețea și îi trăgea la somn. La miezul nopții, căutătorii s-au culcat undeva în stepă, pentru ca în revărsatul zorilor să pornească mai departe. Leonka s-a înghesuit între Avdeu și Petruha - după întâmplarea cu lupii îi era teamă. Lucru ușor de înțeles, căci nu era decât un copilandru. Dar s-a întâmplat taman pe dos: pe drum, Avdeu nu mai putea de somn, însă când s-au culcat, dimpotrivă, multă vreme n-a izbutit să adoarmă. Faptul că Leonka i-a rugat să se culce la mijloc l-a înduioșat nespus - ditamai flăcăul să se teamă de lupi! Cât de mare însă trebuia să fie puterea viciului, a reprezentărilor despre viață, denaturate din fragedă copilărie, dacă însuși Leonka, fără să clipească, răspunsese că pentru el banii sunt mai importanți decât Dumnezeu. Firește, Dumnezeu era privit convențional, ca simbol al unei vieți fără de prihană. Iată la ce se gândea Avdeu.

Vara în stepă, nopțile au o frumusețe aparte. Liniștea nemărginită, izvorând din măreția pământului și a cerului, aerul cald, înmiresmat de răsuflarea ierburilor, și cea mai tulburătoare priveliște: lumina lunii și licărul puzderiei de stele, și nici un firicel de praf în spațiul dintre privire și stea, și atâta limpezime în genunea acestui univers misterios, încât gândul omului, în rarele clipe când se rupe de grijile vieții, în primul rând într-acolo se îndreaptă. Păcat însă că doar pentru scurtă vreme…

Și se mai gândea Avdeu că deocamdată totul a ieșit așa cum își dorise: a ajuns în stepele de cânepă, a văzut totul cu ochii lui și cum se spune, a încercat totul pe propria-i piele. Acum mai rămânea lucrul cel mai complicat - să urce în tren și să plece. Pentru căutători, momentul cel mai periculos era transportul cânepei-anașa. Miliția îi prindea mai ales în gările asiatice, în ținuturile rusești. În acest sens, era mai ușor. Iar dacă izbuteau să ajungă la Moscova și apoi mai departe, la destinație, asta însemna triumf deplin. Marele rău al existenței jubila, prefăcându-se într-o izbândă măruntă a unor oameni mărunți…

Avdeu nu putea să se împace cu asta nici măcar în gând, dar nici să întreprindă ceva, care, să zicem, nu să stârpească pur și simplu delictul respectiv, ci să remodeleze felul de a gândi al căutătorilor, să-i convingă de contrariu, asta - își dădea prea bine seama - nu stătea în puterile lui. Cel ce i se împotrivea și se afla undeva aici, în aceste stepe, cel care nevăzut îi ținea în mână pe toți căutătorii, având, prin urmare, control și asupra lui Avdeu, cel pe care ei îl numeau Șeful era mult mai puternic decât, el. Și tocmai el, Șeful, era stăpânul, dacă nu mai mult, - microdictatorul expediției lor după anașa, iar el, Avdeu, care li se alăturase, precum un călugăr rătăcitor unor tâlhari, era cel puțin ridicol… Însă călugărul, idealist și fanatic întru Dumnezeu, trebuie să rămână, în toate împrejurările, călugăr… Și cu el urma să se întâmple același lucru…

Și se mai gândea la ciudata întâmplare pe care o trăise în timpul zilei, - acei puiandri de lup fără minte, cu picioare lungi, care luaseră omul drept o făptură hazlie și inofensivă, cu care nu s-ar fi dat în lături să se zbenguiască, și brusc lupoaica aceea înfuriată, cu ochi albaștri. Câtă mânie clocotea în ea, și cum apoi s-a terminat totul cu bine, și ce tâlc putea avea faptul că sărise de două ori peste el? Și dacă așa stăteau lucrurile, pentru ea și pentru lupul ei ar fi fost un fleac să-l sfâșie într-o clipă pe idiotul de orășean, gol - excluzând panamaua și slipul - și lipsit de apărare, atât de gol și lipsit de apărare, cum numai în anecdote mai poți întâlni așa ceva. Iată însă, ca un făcut, destinul, personificat în cele două sălbăticiuni, s-a milostivit de el: oare asta nu vrea să însemne că el este încă necesar vieții? Dar ce frumoasă, ce aprigă era lupoaica aceea neobișnuită, cu ochi albaștri, în pornirea ei furioasă, cuprinsă de teamă pentru viața puilor. Da, firește, în felul său ea avea dreptate, și trebuie să-i fie recunoscător că nu l-a atacat, că n-a săvârșit prăpădul, fiindcă nici el nu era vinovat cu nimic. Cum se gândea așa, Avdeu a râs încetișor, închipuindu-și cum ar fi fost dacă l-ar fi văzut atunci motociclista aceea. Ce-ar mai fi râs! S-ar fi amuzat ca la circ de giumbușlucurile clovnilor. Pe urmă însă l-a apucat teama: dacă motocicleta i se va opri undeva în stepa pustie și, singură fiind, or s-o atace pe neașteptate lupii?! Și atunci, superstițios, a prins să se roage lupoaicei cu ochi albaștri: „Auzi-mă, preafrumoasă maică-lupoaică! Tu viețuiești aici, și poți viețui cum dorești, așa cum ți-a fost hărăzit de natură. Te rog însă un singur lucru: dacă vreodată i se va opri motocicleta, te implor pe Dumnezeu, pe toți zeii lupilor, pe cei trei pui ai tăi, să nu te atingi de ea! Să nu-i pricinuiești vreun rău! Iar dacă vei dori s-o admiri, frumoasă, călare pe mașina cu două roți, să alergi alături, pe margine, să alergi în taină, să te întraripezi și să zbori pe lângă ea. Și poate, dacă ar fi să-i credem pe budiști, vei recunoaște în ea pe sora ta cu chip de om. Căci

s-ar putea să fie adevărat, ce dacă tu ești lupoaică, iar ea om, fiindcă amândouă sunteți frumoase, fiecare în felul său! Nu mă ascund de tine - am îndrăgit-o din tot sufletul, da, sunt un prost, un prost și nimic mai mult! Doar proștii fără lecuire pot să viseze astfel. Iar dacă ea mi-ar afla în vreun fel gândurile, pesemne că tare ar mai râde, ar râde să se prăpădească! Dar dacă asta i-ar face plăcere, las-o să râdă…”

Era încă întuneric - abia începeau să mijească zorile, când Petruha i-a trezit pe Avdeu și pe Leonka. Era timpul să se scoale și să pornească spre kilometrul trei sute treizeci. Nu strica să ajungă mai devreme. Fiindcă nu numai ei, ci încă două-trei grupuri trebuiau să vină la punctul de întâlnire cu recolta de anașa strânsă și uscată. Urma să oprească un mărfar, să urce neobservați și să ajungă până la gara Jalpak-Saz, iar acolo să se strecoare în alte trenuri. Aici, de fapt, pentru căutători începea partea cea mai primejdioasă a drumului. Întreaga operație, după toate probabilitățile, trebuia s-o conducă Șeful. Dacă el o să-i întâmpine sau ei or să-l caute la kilometrul trei sute treizeci - Petruha nu le-a explicat, clar. Ori nu știa, ori n-a vrut să le spună.

Și din nou au luat rucsacurile la spinare și nu pornit în urma lui Petruha. Avdeu era uimit de simțul topografic, de memoria lui Petruha. El știa dinainte în ce loc se afla o râpă, un izvoraș ascuns sau o vâlcea. Și îi părea rău că aceste însușiri, această memorie se pierdeau de pomană. Fusese pe aici doar de câteva ori, dar cât de bine știa totul!

Așadar, eu mă trag dintr-o familie de țărani, zicea el. Și mai povestea Petruha că, după cum auzise, la vreo două sute de kilometri de aceste locuri începe deșertul Moiunkumi, iar acolo s-ar afla *saigale,* antilope de stepă, câtă frunză, câtă iarbă, și că lumea bună, care dispune de „GAZ”-uri zdravene, vine la vânătoare chiar din îndepărtatul Orenburg. Aduc cu ei băutură de tot felul, căci gustarea se găsește acolo, aleargă vie. Da, vânătoare

regală! Însă există și multe primejdii, au fost cazuri când s-a defectat mașina, iar vânătorii, rătăcindu-se în stepă, au murit de sete. Iarna, s-a întâmplat să fie prinși de furtuni de zăpadă. Pe urmă, cică, le-au găsit numai oasele. Iar un vânător, se spune, chiar s-a scrântit la cap - l-au găsit pe urmă cu elicopterul. Elicopterul zboară după el, vrea să-l salveze, dar el fuge și se ascunde. Au alergat multă vreme după el, iar când l-au prins, el nici nu mai știa să vorbească. Nevasta lui, cică, în vremea asta, s-a măritat cu altul! Târfa! Toate sunt la fel! De-aia eu nici nu mă gândesc să mă însor. Acasă, în oraș, am o muiere clasa-ntâi, îi arunci acolo ceva, să-și cumpere țoale și nici că poate fi ceva mai bun, îți dă și cuvântul că n-o să-ți atârne de gât vreun plod. Important e că deja mi-am cumpărat o motocicletă sport, cehoslovacă, o am în magazie, iar acum, vasăzică, o să-mi iau un „Jiguli” - nu-i o problemă. Ah, dacaș putea să pun mâna pe-o „Volga”, una de-aia nouă, care seamănă cu „Mercedesul”, cu casetofon, să-i dai drumul și să-ți cânte ca să te frigă la ficați! Trebuie pile, peste tot trebuie să dai bani și bacșiș. Și cu „Volga” asta a mea aș trage o plimbare până la Vorkuta - să mă vadă și frățiorii mei. He-he, nevestele lor ar crăpa de necaz. Iar portbagajul ar fi plin cu băuturi, la alegere, toate străinești. Ar fi desigur și vodcă de-a noastră - nu-i alta mai bună. Și cum să nu te invidieze, când te socoteau Ivan cel prost și deodată - poftim… De-aia m-am făcut căutător și vă ajut și pe voi, dragi amici, să vă pricopsiți. Trăiește, dacă ai biștari, dacă nu - suge-ți degetele până ți se umflă burta…

Ascultând flecăreala vulgară a lui Petruha, care totuși făcea să treacă vremea atât lui, cât și însoțitorilor săi, Avdeu se gândea la ale sale. Se gândea că omul este sfâșiat între ispita îmbogățirii, imitația imitației totale și vanitate, că acestea constituie cei trei stâlpi de susținere ai conștiinței de masă, pe care pretutindeni și în toate timpurile se sprijină universul neclintit al filistinului, refugiul tuturor relelor - mari și mici, ale deșertăciunii și

caliciei concepțiilor, că e greu să găsești pe pământ o astfel de forță, inclusiv religia, care ar putea să înfrângă ideologia atotputernică a lumii filistinilor. Câte elanuri pline de abnegație ale spiritului s-au sfărâmat de această - deși amorfă - indestructibilă fortăreață... Și faptul că el mergea în acest ceas la întâlnirea căutătorilor de anașa era tot o dovadă a neputinței spiritului, deși, totuși, se zbate fără preget... Se vede că așa i-a fost hărăzit... Tot drumul, în minte, s-a pregătit pentru întâlnirea cu Șeful, trebuia să fie gata de luptă...

La kilometrul trei sute treizeci au ajuns cu vreo două ceasuri mai devreme și la ora trei erau la locul stabilit. Apropiindu-se de o vâlcea care mergea în lungul căii ferate, Petruha i-a prevenit: să ascundă rucsacurile unde o să le arate el, să nu scoată capul și să nu se fâțâie prin fața trenurilor care trec. Să stea și să aștepte instrucțiunile lui.

Erau totuși destul de obosiți - ba bine că nu, să străbați atâta drum într-o singură zi! Ce plăcere să stai întins în vâlcea pe iarba mătăsoasă, unde salvia creștea de-a valma cu negara[12]. Era plăcut să auzi cum se înfiripa în depărtare uruitul trenurilor, cum acesta creștea, cum răsunau și tresăreau șinele sub garniturile grele și lungi de câte un kilometru, cum zburau, amenințătoare, trenurile, duduind din roți și aducând cu ele miros de fier și de păcură, și cum multă vreme zgomotul mișcării mai dăinuia încă, dizolvându-se treptat în oceanul liniștii dimprejur... Treceau în goană și trenuri de pasageri - și într-un sens, și-ntr-altul. Avdeu simțea fiori în inimă: de mic copil îi plăcea să se uite cum treceau trenurile de pasageri, cine se ivea la ferestre, ce figuri și ce fete. Ah, fericiților, luați-mă și pe mine cu voi! De data asta însă era lipsit chiar și de aceste bucurii trecătoare - era nevoit să stea ascuns după un tufiș și să nu ridice capul. Și lucrul cel mai rău - trebuia să fie

[12] 1. Plantă erbacee din familia gramineelor, caracteristică vegetației din stepe, cu paiul înalt, frunzele înguste și spicul cu fire lungi și aspre (*Stipa capillata*). 2. (Reg.) Colilie. 3. (Rar) Neghină.

complice sau măcar martor la oprirea banditească, în acest sector, a unuia dintre marfare. Nu, nimeni nu avea de gând să-l jefuiască, însă oprirea trenului îngăduia căutătorilor să se cațere în vagoane, iar mai departe totul mergea de la sine. Mai departe trebuiau să călătorească ascunși în marfar…

Trenurile treceau într-o direcție și-n alta. Apoi a urmat o pauză îndelungă și liniște desăvârșită. Avdeu era pe cale să aținească, dar deodată s-a auzit un fluierat. Petruha și-a încordat auzul, a fluierat și el, iar drept răspuns a mai răsunat o fluierătură.

— Așteptați liniștiți aici, a zis Petruha. Eu mă duc, am fost chemat. Fără mine - nici o mișcare! Ai înțeles, Avdeu? Ai înțeles, Leonka? Să oprești un marfar nu e o treabă simplă. Aici trebuie acționat cu cap.

Spunând acestea, s-a făcut nevăzut. S-a întors după vreo jumătate de ceas și avea o înfățișare cam ciudată. Ceva în el se schimbase insesizabil, în ochi îi apăruse o licărire vicleană, evita să privească direct. În astfel de cazuri, lui Avdeu nu-i plăcea să dea frâu liber suspiciunii, alunga gândurile inutile. Pot să ți se pară multe, dar dacă pe om îl doare pur și simplu burta? Așa că a întrebat liniștit:

— Ce-i, Piotr, cum stau lucrurile?

— Deocamdată bine, totu-i normal. Curând o să trecem la acțiune.

— Să oprim mărfarul?

— Se-nțelege. Cel mai sigur, în cazul nostru, este s-o roim cu mărfarul. Iar cel mai bine ar fi să ajungem la gară noaptea și să avem norocul ca garnitura să fie trasă pe o linie de garaj.

— Așa, vasăzică!

Au tăcut. Petruha și-a aprins o țigară și, trăgând fumul în piept, a zis, așa, ca printre altele:

— Un ortac de-al nostru și-a scrântit piciorul, îl cheamă Grișan. L-am văzut adineauri. N-a avut noroc Grișan. Ce poți aduna când ai piciorul beteag și trebuie să mergi în

ciomag? Firește, îi este necaz bietului om. Eu zic că, poate, ar fi bine să strângem câte puțină anașa de la toți câți suntem aici, - vreo zece oameni, și să-l ajutăm pe flăcău.

— Sunt de acord, a răspuns Avdeu. Leonka doarme, dar cred că nici el nu se va zgârci.

— Nu, Leonka e un puști cumsecade. Avdeau, ce-ar fi să te duci să stai de vorbă cu Grișan? Îl întrebi de una, de alta, tu ești om cu carte, poate-i mai ridici moralul ghinionistului…

— Dar Șeful unde este, tot acolo? i-a scăpat lui Avdeu din neatenție.

— Ce tot îi dai întruna cu Șeful? s-a înfuriat Petruha. De unde să știu eu? Eu îți vorbesc de Grișan, iar tu mă întrebi de Șeful. Dacă trebuie, ne găsește el, dacă nu trebuie - pe noi nu ne privește. De ce ești atât de îngrijorat?

— Bine, bine. Am întrebat și eu fără să-mi dau seama. Liniștește-te. Da Grișan ăsta unde este? În ce parte să-l caut?

— Ia-o pe-acolo, uite, îl găsești lângă tufișul ăla, șade la umbră. Du-te, du-te!

Avdeu a pornit în direcția arătată și curând l-a zărit pe Grișan - ședea pe un scăunel pliant și ținea în mână un toiag. O șepcuță îi acoperea fruntea. Era un tip ager, se pare, căci Avdeu nici nu se apropiase bine, când el s-a întors și a tușit în pumn. Nu departe de el ședeau încă doi. În total - erau trei. Și Adveu a înțeles că acesta era Șeful… Încetinindu-și pașii, a simțit că-l trec fiorii și inima începe să-i bată mai repede…

PARTEA A DOUA

I

— Salutare celui în suferință, a zis Avdeu pe un ton cât se poate mai obișnuit, încercând să-și potolească bătăile inimii.

Grișan, care ședea pe scăunelul pliant precum pescarii, jucându-se cu bastonul, și-a mijit un ochi.

— Salutare - salutare, dar de la cine?

Avdeu a zâmbit fără voie.

— Păi de la cel care pentru început trebuie să se intereseze de starea dispoziției tale.

— Așa, vasăzică! Îți sunt foarte recunoscător, realmente recunoscător, deși e numai pentru început. În stepa asta pustie o astfel de atenție este de două ori prețioasă. Ba bine că nu! Toți suntem oameni, nu-i așa?

„E vorbăreț și dacă pe deasupra mai este și citit, nu-i a bine. La asta nu m-aș fi așteptat. Pozează, face pe limbutul, și-a zis Avdeu. La ce-i folosește? Sau acesta-i jocul Șefului?” În sinea lui, Avdeu a mai observat că figura lui Grișan nu avea nici o trăsătură distinctivă, care să sară în ochi. La el totul era comun: șaten, de statură ceva mai înaltă decât cea mijlocie, uscățiv, fără nimic țipător în vestimentație, cum se îmbracă de obicei toți cei de vârsta lui, - blugi, cămașă cu fermoar purtată, o șepcuță simplă, care la nevoie putea fi vârâtă în buzunar. Dacă n-ar fi șchiopătat și nu s-ar fi sprijinit într-un toiag gros și noduros, Grișan ar fi fost greu de remarcat, oriunde s-ar fi pierdut în mulțime. Poate doar ochii i-ai fi putut ține minte, dacă îi priveai cu mai multă atenție. Expresia ochilor lui căprui și sprințari se schimba fără contenire, poate că nici

el nu-și dădea seama cât de des și-i mijea, cum se uita cu coada ochiului și își mișca sprâncenele incolore, semănând cu un mic animal de prada hărțuit și înghesuit într-un colț, care vrea să se repeadă și să muște, dar nu se hotărăște și totuși face pe curajosul, adoptând o poză amenințătoare. Poate la această impresie contribuia și faptul că avea incisivul superior rupt, care se vedea când vorbea. „Ar fi putut să-și pună unul de aur, și-a zis Avdeu. Dar, pesemne, că nu dorește să aibă un semnalment în plus”.

— Ce-i cu piciorul? L-ai scrântit? Ai călcat greșit, de bună seamă! s-a interesat el din politețe.

Grișan a clătinat vag din cap.

— Da, s-ar zice ca l-am vătămat nițeluș. Am călcat greșit, ai dreptate, Avdeu, parcă așa te cheamă?

— Da, eu mă numesc Avdeu.

— Un nume rar, biblic, a cugetat Grișan, tărăgănind dinadins cuvintele, savurându-le. Avdeu - nu încape nici o îndoială, este un nume de obârșie bisericească, a încheiat el gânditor. Da, odinioară oamenii trăiau cu Dumnezeu. Iată de unde în Rusia atâtea nume și denumiri parcă luate din cărțile sfinte. Păi, Avdeu, ar trebui să ai și un nume de familie corespunzător?

— Kallistratov.

— Uite, vezi, totul se potrivește… Eu însă am un nume mai simplu, proletar, Grișan. Dar asta n-are nici o importanță. Așadar, ai dreptate, Avdeu Kallistratov, în privința piciorului, am călcat greșit. De aici decurge o concluzie cam brutală: omul, dacă nu e un prost și jumătate, trebuie să se uite pe unde calcă. Și brașoava despre capul prost din pricina căruia picioarele n-au hodină se referă la același lucru. După cum vezi, acum sunt invalid. De fapt - o poveste banală.

— Și ce consecințe are asta? a întrebat Avdeu, având în vedere aluziile lui Petruha.

— N-am înțeles, a zis Grișan devenind atent.

— Mă refer la faptul că această poveste banală se răsfrânge asupra reușitei afacerilor tale, așa trebuie înțeles, nu? a lămurit Avdeu.

— Ei, asta-i cu totul altă treabă!

Grișan s-a schimbat dintr-o dată, renunțând să mai facă pe cabotinul.

— Dacă ai adus vorba de afaceri, atunci ai dreptate. Însă acum nu ăsta este lucrul cel mai important, nu asta mă neliniștește. Eu, firește, îți dai și singur seama, altfel ce rost ar mai avea discuția noastră, de ce să ne pierdem timpul cu vorbe goale… Într-un cuvânt, eu sunt aici un fel de conducător, cam așa ceva, sau, să zicem, un fel de plutonier, și pentru mine lucrul cel mai de seamă este să răzbat peste linia frontului cu efectivul intact.

— În acest caz cu ce aș putea fi de folos? De fapt ar merita să stăm de vorbă, a propus Avdeu. Căci am și eu ceva de spus despre acest efectiv…

— Păi, dacă interesele coincid într-atât, e nevoie de o discuție în toată regula, a precizat Grișan. De altminteri, asta și doream. Iată, de pildă, se ridică întrebarea, ca să zicem așa - fie vorba între noi, fetițele, a insinuat el șmecherește și, făcând o scurtă pauză, a poruncit celor doi căutători care ședeau deoparte fără să se amestece în discuție: Da voi de ce vă pierdeți vremea, mergeți și începeți pregătirile!

Și ei au plecat tăcuți să îndeplinească treaba stabilită, pesemne, dinainte. După ce a dat porunca, Grișan s-a uitat la ceas.

— Peste vreo oră începem operația de îmbarcare. O să vezi cum se face asta, i-a făgăduit el lui Avdeu. La noi totul este strict. Disciplină ca la cei din desant. De altminteri, noi suntem un adevărat desant, devotat trup și suflet patriei. Cu literă mare. Și tu va trebui să acționezi la poruncă. Fără nici un fel de „pot” sau „nu pot”. Dacă totul o să decurgă cum trebuie, către seară ajungem la Jalpak-Saz.

Grișan a lăsat să se scurgă o pauză semnificativă. Apoi, privindu-l cu răutate pe Avdeu, a spus, dezvelindu-și știrbitura dintre dinți într-un zâmbet ironic:

— Iar acum să ne oprim la lucrul cel mai important. La ceea ce te-a adus printre noi. Fii calm, nu te grăbi. Așadar, în așa-zisa lume a infractorilor, unde tu ai nimerit într-un chip ciudat, lucru despre care o să vorbim mai pe urmă, situația ta se prezintă în felul următor: ești căutător, te-ai legat cu noi și știi prea multe. Se pare că nu ești prost, dar te-ai vârât singur în capcană. Așa că, acum, te rog să fii drăguț și pentru marea mea încredere să-mi plătești cu un preț la fel de mare.

— La ce te referi?

— Cred că ghicești…

— Să ghicești e una, să vorbești deschis - altceva.

Au tăcut amândoi, așteptând să contenească huruitul unei garnituri de vagoane ce trecea pe alături. Fiecare se pregătea în felul său pentru duelul acum inevitabil. În acele clipe, Avdeu se gândea la cât de ciudat sunt alcătuite relațiile dintre oameni: până și aici, în pustiul stepei, unde, s-ar părea, toți sunt egali, unde toți au aceleași șanse, pe toți îi amenință același eșec și aceeași răspundere penală, iar în caz de noroc - aceeași izbândă, oamenii au adus cu ei, precum propriul sânge, legile cu neputință de stârpit, potrivit cărora mai cu seamă Grișan avea acel drept nescris de a porunci, pentru că aici el era stăpânul.

— Așadar, poruncești să vorbim deschis, a rupt tăcerea Grișan. Foarte bine, a rostit el vag și, brusc, ca și când atunci și-ar fi adus aminte, a adăugat cu viclenie: Ascultă, e adevărat că te-au atacat lupii?

— Da, este adevărat, a confirmat Avdeu.

— Și tu, Avdeu Kallistratov, nu crezi că destinul te-a lăsat în viață tocmai ca să-mi răspunzi acum la câteva întrebări? a zis el, și surâsul i-a dezvelit din nou colțul dintelui rupt.

— Să zicem.

— Atunci n-o mai scălda. Mie trebuie să-mi explici acum, aici, fără să te miști din loc: de ce îi instigi pe băieții mei?

— O rectificare, l-a întrerupt Avdeu.

— Ce rectificare?

— Eu încerc să-i îndrum pe calea cea dreaptă și deci, cuvântul „a instiga” aici nu se potrivește nicicum.

— Încetează, tovarășe Kallistratov. Dreaptă, nedreaptă în privința asta fiecare are ideea lui. Lasă-te de chestiile astea. Nu-i momentul pentru subtilități de logomahie[13]. Doresc să știu ce vrei să înțelegi, ce câștigi tu din asta, sfinte părinte?

— Te referi la un profil personal?

— Fără îndoială, altfel cum? a zis Grișan, desfăcându-si larg brațele, cu un zâmbet triumfător și zeflemitor.

— Nimic, absolut nimic, i-a retezat-o Avdeu.

— Minunat! a strigat Grișan cu un soi de bucurie. Ceva mai bun nu se poate, născoci! Totul coincide. Deci, tu faci parte din acea rasă de idioți obsedați, care…

— Oprește-te! Știu ce vrei să spui.

— Prin urmare, ai luat drumul spre Moiunkumi în chip de culegător de anașa, te-ai strecurat printre noi și ai devenit ca și unul de-ai noștri nu pentru că jinduiai după bani frumoși, ci de dragul lui Hristos, și nu pentru că nu ți-ai fi găsit un rost după ce te-au zvârlit din seminar și-ai fi rămas pe drumuri? Să fi fost eu în locul acelor popi, te dădeam afară în șuturi, cât ai zice pește, căci, vezi bine, nici lor nu le trebuie unul ca tine. Fiindcă ei își joacă jocul lor vechi, pe când tu iei totul în serios…

— Da, în serios. Și tu să mă iei în serios, a declarat Avdeu.

— Ba bine că nu! Tu socotești, pesemne, că nu te înțeleg, da eu văd prin tine ca prin sticlă, știu cine ești. Ești un smintit, fanatic al propriei idioțenii, de aceea ai venit aici, altfel ce te-ar fi adus încoace? Ai venit, așadar, precum Messia, cu nobilul țel de a ne descinde ochii, nouă

[13] Discuție, polemică în jurul unor termeni.

- celor decăzuți, braconieri de anașa, care vindem și speculăm drogul interzis. Ai venit să propovăduiești străvechile idei despre izbăvire, care, precum mâna, put de la trei poște a adevăruri dintre cele mai banale. Ai venit să ne oprești de la rău, ca să ne căim, să ne schimbăm, să acceptăm șabloanele conștiinței totale, pe care tu le divinizezi. Căci până și Occidentul susține că la noi toți gândesc în același fel.

Cu o sprinteneală nebănuită la un om cu piciorul beteag, Grișan s-a ridicat de pe scăunelul său de pânză și a pășit spre Avdeu, apropiindu-și fața aprinsă de fața lui.

— Dar mai întâi te-ai gândit, emisar-Mântuitor, la forța care ți se opune?

— M-am gândit, de aceea mă aflu aici. Și ia aminte: oricât m-ar costa, eu îmi voi atinge țelul, pentru binele vostru, tu să nu te miri.

— Pentru binele nostru! s-a strâmbat Grișan. Fii liniștit, nu mă mir, la ce bun să mă mir de un lucru pentru care s-a scrântit încă cel ce a fost răstignit, Mântuitorul neamului omenesc… Și-a întins mâinile pe cruce, și-a lăsat capul în jos, schimonosindu-se ca un mucenic și - poftim: admirați, jeliți și închinați-vă până la sfârșitul lumii. Veac de veac, înțelegi, s-au găsit unii deștepți care și-au născocit o ocupație destul de bunicică - să ne izbăvească de noi înșine! Și ce s-a ales? Cine și ce a fost izbăvit pe lumea asta? Răspunde-mi! Totul a rămas la fel, cum a fost înainte de Golgota, așa e și astăzi. Și noi, păcătoșii, tot așteptăm că doar-doar o veni cineva să ne izbăvească. Numai tu mai lipseai din treaba asta, Kallistratov. Iată însă că ai apărut și tu la noi. Ai apărut și nu te-ai murdărit! a zis Grișan, compunându-și o mină comică. Bine ai venit, noule Hristos!

— Despre mine poți să spui ce poftești, dar numele lui Hristos să nu-l iei în deșert! i-a retezat-o scurt Avdeu. Te indignează și te miră faptul că eu am apărui aici, însă asta nu e de mirare, căci întâlnirea noastră era inevitabilă. Gândește-te bine! Oare nu poți să înțelegi? Dacă nu eu,

oricum, altcineva trebuia negreșit să te întâlnească și să te înfrunte. Eu am programat această întâlnire…

— Te pomenești că m-ai programat și pe mine?

— Și pe tine. Întâlnirea noastră era inevitabilă. Iată dar că am apărut și nu m-am murdărit, cum spui tu.

— Logic, foarte logic, pe toți dracii, - noi doi nu ne putem lipsi unul de altul. Și aici, pesemne, acționează o legitate ticăloasă. Însă tu să nu jubilezi, Mântuitor Kallistratov, în practică, teoria ta nu face două parale. Dar, acum, gata, am filosofat destul, cu toate că ești un tip destul de interesant. Gata, cu tine lucrurile sunt cât se poate de clare! Ascultă sfatul meu prietenesc dacă tot am ajuns până aici: du-te, Kallistratov, în drumul tău și izbăvește-ți mai întâi propria căpățână, acum nimeni nu se va atinge de tine, iar ceea ce ai adunat în stepă, poți să împarți, să arzi sau să spulberi în vânt, treaba ta. Dar bagă de seamă, ai grijă ca drumurile noastre să nu se mai intersecteze niciodată!

Și Grișan a lovit grăitor cu toiagul într-o piatră.

— Numai că nu pot să primesc sfatul tău. Așa ceva pentru mine este exclus.

— Ascultă, da tu ești idiot de-a binelea! Ce te împiedică?

— Eu răspund pentru voi toți față de Dumnezeu și față de mine însumi… Tu, probabil, nu poți pricepe asta…

— Ba nu! De ce? a strigat Grișan, galben de mânie. Eu, fiindcă veni vorba, am crescut într-o familie de actori și, crede-mă, înțeleg și apreciez jocul tău. Mă întreb însă dacă n-ai mers prea departe cu înflăcărarea ta, căci, știi, după oricare prezentație, chiar genială, la sfârșit se trage cortina. Și acum, tovarășe Kallistratov, cortina se va lăsa în fața unui singur și unic spectator. Resemnează-te! Nu mă sili să-mi încarc sufletul ca un păcat în plus. Pleacă până nu-i prea târziu.

— Ai pomenit de păcat. Îmi dau seama la ce te referi, însă a renunța, când vad nelegiuirea cu ochii mei, pentru mine este echivalent cu a săvârși un păcat covârșitor.

Zadarnic ai încerca să mă convingi. Nu-mi este deloc indiferent ce se va întâmpla, să zicem, cu minorul Leonka sau cu Petruha și cu ceilalți băieți care te înconjoară, ba chiar și cu tine.

— Zguduitor! l-a întrerupt Grișan. Cine îți dă dreptul să te amesteci în viața noastră? La urma urmelor, fiecare e slobod să dispună de soarta sa. Păi eu te văd pentru prima oară în viață, cine ești tu ca să te îngrijești de mine și de alții, ca și când ți-au fost acordate niște împuterniciri de sus? Scutește-mă! Și să nu pui destinul la încercare. Dacă ești țicnit, du-te cu Dumnezeu, iar noi o să ne descurcăm cumva și fără tine. Ai înțeles?!

— Eu însă nu mă descurc! Îmi ceri împuterniciri - află dar că nu mi-a dat nimeni nici un mandat. Dreptatea și conștiința datoriei - ele sunt împuternicirile mele, iar tu ești liber să ții sau să nu ții seama de ele. Dar eu le voi îndeplini fără șovăire. Adineauri ai afirmat că ai dreptul să-ți hotărăști singur destinul. Sună frumos. Însă nu există destine izolate, nu există hotar care să despartă un destin de altul în afară de naștere și de moarte. Iar între naștere și moarte, toți suntem precum firele într-o țesătură. Știi, Grișan, tu și cei ce se află sub puterea ta, ahtiați de profit, din aceste stepe duceți acum și altora nenorocire și prăpăd. Cu o ispită efemeră atrageți oamenii în cercul vostru - cercul disperării și al decăderii.

— Da ce, tu ești judecătorul nostru? Tu hotărăști cum să trăim, cum să ne purtăm?

— Nu sunt judecător. Sunt un om ca și voi, numai că…

— „Numai că” ce?

— …eu recunosc că deasupra noastră există un Dumnezeu ca măsură supremă a conștiinței și îndurării.

— Iar Dumnezeu! Și ce vrei să ne mai spui cu asta?

— Că harul divin se manifestă în voința fiecăruia. El se află în noi și prin conștiință acționează asupra noastră.

— Ascultă, la ce bun atâtea complicații? Ce rezultă din asta? Noi ce folos avem?

— Cum ce folos? Datorită forței rațiunii, omul domnește asupra sa ca un Dumnezeu. Căci ce înseamnă recunoașterea sinceră a viciului? După mine asta nu e decât osândirea răului din sine la nivel de Dumnezeu. Omul își formează singur o nouă concepție despre propria-i ființă.

— Și prin ce se deosebește concepția ta de conștiința de masă? Căci noi fugim de ea ca să nu devenim prizonierii mulțimii. Noi nu ne potrivim cu voi - noi suntem liberi.

— Eroare. Libertatea numai atunci o libertate când nu se teme de lege, altminteri este o ficțiune. Libertatea ta stă veșnic sub jugul fricii și al sancțiunii legale…

— Și ce-i cu asta? Ce te doare pe tine, că doar asta e opțiunea mea, nu a ta?

— A ta, dar ea îi privește și pe alții, nu numai pe tine. Trebuie să pricepi că există ieșire din impas. Căiți-vă chiar aici, sub cerul senin, jurați-vă să sfârșiți odată pentru totdeauna cu treaba asta, să renunțați la câștigul ușor cu care vă ademenește piața neagră, să vă lepădați de viciu și să căutați împăcarea cu sine și cu acela care poartă numele lui Dumnezeu și ne unește pe toți prin rațiunea unică…

— Și ce se va întâmpla atunci?

— Atunci o să redobândiți adevărata esență umană.

— Sună frumos, pe toți dracii! Și e atât de simplu!

Grișan s-a posomorât și, jucându-se cu toiagul cel noduros, a așteptat să treacă încă o garnitură, ascunsă de taluz, iar când huruitul trenului s-a stins, în liniștea care s-a lăsat a rostit, sfredelindu-l crunt și batjocoritor cu privirea pe Avdeu, pornit să-și deschidă inima:

— Uite ce-i, venerabile Avdeu, am ascultat cu atenție părerile tale, chiar numai din pură curiozitate, cum s-ar zice, și trebuie să te dezamăgesc cumplit: greșești dacă în automulțumirea ta crezi că doar tie ți-a fost hărăzit să vorbești cu Dumnezeu în gândurile tale, că eu nu am nici un contact cu el, că numai tu ai acest privilegiu, ca unul

fără de prihană, iar eu nu. Vezi, acum era cât pe ce să te înăbuși de mirare, te-a zgâriat la ureche, auzind că unul ca mine poate avea contact cu Dumnezeu.

— Nicidecum. Pur și simplu, cuvântul „contact” sună aici mai puțin obișnuit. Dimpotrivă, sunt bucuros să aud asta din gura ta. Poate, ceva s-a schimbat în tine?

— Câtuși de puțin! Ce naivitate. Află dar, Kallistratov, numai ia aminte să nu te lovească damblaua - că eu am calea mea către Dumnezeu, am altfel de acces la el, pe ușa din dos. Dumnezeul tău nu-i chiar atât de pretențios și inaccesibil cum ți se pare ție…

— Și ce realizezi, intrând la Dumnezeu pe ușa din dos?

— Nu mai puțin decât tine. Eu îi ajut pe oameni să guste fericirea, să cunoască pe Dumnezeu în drog. Le dau ceea ce voi nu le puteți da cu toate predicile și cu toate rugăciunile voastre… Și pe oamenii mei îi apropii de Dumnezeu mult mai operativ decât oricine.

— Îi apropii de Dumnezeu, cumpărându-l cu bani? Cu ajutorul otrăvii? Prin drog? Asta numești tu fericire a cunoașterii lui Dumnezeu?

— Dar ce? Crezi, pesemne, că asta-i blasfemie, hulire? Ei da! Eu îți pângăresc auzul. Sunt concurentul tău, pricepi? Ți-am luat-o înainte. Da, pe toți dracii, bani, da, narcotice! Uite, dacă vrei să știi, banii înseamnă totul. Ce, crezi că banii au un alt Dumnezeu? Voi, în biserici și alte instituții, vă puteți lipsi de bani?

— Dar asta-i cu totul altceva!

— Să fim serioși! Lasă minciunile! Pe lume totul se vinde, totul se cumpără, și Dumnezeul tău nu face excepție. Eu cel puțin le ofer oamenilor posibilitatea să încerce ceea ce voi le făgăduiți numai în vorbe și pe deasupra - pe lumea cealaltă. Doar otrava asta le aduce fericire netulburată, împăcare și descătușare în timp și în spațiu. Nu contează că această beatitudine este trecătoare, iluzorie, că există doar în halucinații, este totuși fericire și

poate fi atinsă doar în stare de transă. Voi însă, cei fără de prihană, n-aveți parte nici măcar de această autoamăgire.

— Un singur lucru just ai spus: totul nu-i decât amăgire.

— Da tu ce voiai? Să obții adevărul doar pentru cinci copeici? Așa ceva nu se întâmplă, sfinte părinte! În lipsă de altă fericire, drogul este înlocuitorul lui amar.

— Dar cine te roagă să înlocuiești ceea ce nu există?! Asta e rea intenție și nimic altceva!

— Ușurel, ușurel, Kallistratov! Vezi tu, dacă stăm să ne gândim, eu sunt ajutorul vostru!

— Cum așa?

— Uite-așa, și nu-i nimic de mirare în asta! Ce multe i s-au promis omului încă din prima zi a facerii, câte minuni nu li s-au făgăduit celor umiliți și obidiți: ba împărăția lui Dumnezeu ce va să vie, democrație, egalitate, fraternitate, ba fericirea vieții în colectiv, iar pentru sârguință, pe lângă toate celelalte, - raiul. Și în realitate? Doar vorbe frumoase! Pe când eu, dacă vrei să știi, îi distrag pe cei nealinați, pe cei neajutorați. Eu sunt un paratrăsnet, îi conduc pe oameni, pe ușa din dos, spre Dumnezeul cel himeric.

— Da tu ești mai periculos decât mă așteptam! Ce răzmeriță mondială ai putea stârni - mi-e groază să mă gândesc! Poate că în tine a murit un mic Napoleon.

— Saltă mai sus! De ce nu unul mare? Ehe, dacă aș fi eu liber, ce m-aș mai desfășura! Dacă, nu știu cum, ne-am afla în Occident, aș învârti altfel de treburi. Atunci, tu n-ai mai cuteza să polemizezi cu mine, ci ai privi binele și răul cum îmi convine mie…

— Nu mă îndoiesc. Însă nu văd nimic grozav în cuvintele tale. Nimic din ce spui nu e nou. Tu, Grișan, duci viață de parazit, bazându-te pe faptul că oamenii și-au pierdut credința, și e mult mai ușor să cultivi asta. Totul e rău, totu-i minciună, iar dacă-i așa - consolează-te cu drogul! Dar dacă înfierezi tot ce a fost, ia încearcă să oferi oamenilor o nouă concepție asupra lumii. Credința nu

înseamnă drog, credința este produsul suferințelor multor generații, pentru credință trebuie să trudești milenii, zi de zi. Iar tu, printr-o îndeletnicire rușinoasă, vrei să răstorni succesiunea zilei și a nopții, ordinea veșnică a lucrurilor. Și, în fine, tu începi cu „la mulți ani”, însă va trebui să sfârșești cu „veșnica pomenire”, căci după drogul pe care-l proslăvești urmează starea de nebunie, degradarea definitivă a sufletului. De ce nu spui lucrurilor pe nume, până la capăt? Rezultă că drogul tău este o provocare: venind spre Dumnezeu cel iluzoriu, nimerești numaidecât în brațele Satanei. În cazul ăsta ce-i de făcut?

— Nimic. Pentru toate pe lume trebuie să plătești. Așa și pentru asta. La fel cum pentru viață trebuie să plătești cu moartea… Nu ți-a trecut așa ceva prin cap? De ce ai amuțit? Ție, fariseule, firește, nu-ți place concepția mea!

— Concepția unui anticrist? Niciodată!

— Ha, ha! Ce mai valorează creștinismul tău fără anticrist? Fără provocarea lui? Cine mai are nevoie de el? Rezultă deci că vă sunt indispensabil! Altfel cu cine v-ați mai război, cum ați mai demonstra caracterul belicos al ideilor voastre?

— Ești grozav de abil! a zis Avdeu, izbucnind fără să vrea în râs. Ești gata să arunci în joc contradicțiile. Dar lasă elocința la o parte. Oricum, noi doi n-o să găsim un limbaj comun. Noi suntem antipozi, suntem incompatibili, iată de ce mă alungi de aici. Te temi de mine. Eu, totuși, insist: căiește-te, eliberează-i pe căutători din păienjenișul tău. Îți propun ajutorul meu.

Cu totul neașteptat, Grișan a tăcut. Posomorât, a început să umble încolo și-ncoace fără să scoată o vorbă, sprijinindu-se în toiag, apoi s-a oprit.

— Dacă tu crezi, tovarășe Kallistratov, că mă tem de tine, greșești nespus. Rămâi, eu nu te gonesc. Curând ne vom furișa în marfar. Vom efectua, ca să zic așa, un atac organizat asupra mijloacelor de transport.

— Zi-i, mai bine, banditesc, l-a corectat Avdeu.

— Cum îți poftește inima, fie și banditesc, dacă așa vrei, însă nu pentru jaf, ci cu scopul de a călători ilegal, iar astea-s două lucruri diferite, căci statul tău ne lipsește de libertatea deplasării…

— Lasă statul în pace. Așadar, ce vrei să-mi propui?

— Nimic deosebit. La îmbarcarea banditească, așa cum ai binevoit să precizezi, a zis Grișan, arătând cu capul înspre calea ferată, vor fi cu toții de față. Încearcă, deci, să-i convingi pe minorii de Leonka, pe rătăciții de Petruha, salvează-le sufletele, Mântuitorule! Eu n-o să te împiedic cu nimic, nici măcar cu o vorbă. Poți socoti că nici nu exist. Și dacă vei izbuti să atragi acești oameni după tine, să-i convertești întru Dumnezeul tău, eu mă voi retrage numaidecât, așa cum se cuvine să te retragi în caz de înfrângere. M-ai înțeles? Primești provocarea mea?

— O primesc! a răspuns scurt Avdeu.

— Atunci acționează! Și nimeni n-o să afle despre cele ce am discutat aici. O să spunem că am vorbit de una și de alta.

— Mulțumesc! Eu însă nu am nimic de ascuns.

Grișan a ridicat din umeri.

— Mă rog, ia seama, cum zice la Biblie - „tu ai spus-o!”

Bătuse ora șapte seara a uneia din ultimele zile de mai. Soarele însă strălucea ca și mai înainte, puternic și dogoritor, peste întinsul stepei, iar norii argintii, ce încremeniseră suspect și toată ziua stătuseră parcă ancorați. În început palizi, spre seară s-au îngroșat și atârnau ca o dungă întunecată chiar deasupra orizontului, strecurând în sufletul lui Avdeu un sentiment de neliniște inexplicabilă. Pesemne că se apropia furtuna.

Iar trenurile treceau întruna într-o parte și în alta, de la nord la sud și de la sud la nord, și pământul se mișca și se cutremura sub roțile lor grele. „Cât pământ… câtă întindere și lumină, cu toate astea omului îi lipsește întotdeauna ceva, și în primul rând - libertatea, gândea Avdeu privind spațiul de necuprins al stepei. Fără oameni,

omul nu poate trăi și nici cu oameni nu-i este ușor. Acum, de pildă, ce-i de făcut? Ce trebuie să fac pentru ca fiecare dintre cei ce au nimerit în plasa lui Grișan să procedeze cum îi dictează rațiunea, nu cum îl silesc să acționeze complicii, de frică sau din spirit gregar, și mai întâi pentru că nu e în stare să înfrângă influența acestui iezuit al narcomaniei. Nu, e prea puțin! O bestie atroce, dintre cele mai primejdioase. Ce să fac, ce să întreprind?”

Și a venit ceasul. Înainte de a opri mărfarul, căutătorii, ascunzându-se prin ierburi și tufișuri, s-au împrăștiat în grupuri de câte doi-trei de-a lungul liniei ferate. O fluierătură era semnalul convențional. Când garnitura s-a ivit în depărtare, după o cotitură, târându-se ca un șarpe, de îndată ce s-a auzit fluierătura, toți s-au pregătit de îmbarcare. Rucsacurile și geamantanele cu anașa le țineau la îndemână. Avdeu, Petruha și Leonka s-au lungit toți trei după o grămadă de pietriș, rămas de la lucrările de reparații ale liniei ferate. Ceva mai departe, se adăpostise Grișan cu încă doi căutători: unul, cu părul roșcat, se numea Kolea, celălalt, șmecher, cu nasul coroiat, care vorbea cu accent caucazian, se numea Mahaci, după toate probabilitățile era originar din Mahacikala. Despre ceilalți Avdeu nu știa nimic, însă era limpede că vreo doi-trei căutători își găsiseră adăposturi comode și erau pregătiți pentru saltul hotărâtor. Cât despre cei doi pe care Grișan îi trimisese să „chimizeze” liniile, să creeze iluzia de incendiu la pod, silindu-l astfel pe mecanic să oprească locomotiva, aceștia se aflau undeva înainte, pe direcția trenului, lângă indicatorul rutier pe care scria „km 330”. Aici, calea ferată trecea peste un pod nu prea mare, întins peste o văgăună adâncă, spălată de puhoaiele primăverii. Tocmai acolo, în acel punct nevralgic, chimizau cei doi, care printre căutători erau numiți „diversioniști”.

Trenul înainta cu repeziciune, și Avdeu își dădea seama că toți erau nervoși, neștiind ce va ieși, vor izbuti oare să se cațere iute în vagoane și oare cum va fi garnitura, dacă

este toată numai din cisterne - ce te faci atunci, unde urci? S-ar putea să fie un eșalon militar păzit, atunci chiar că au încurcat-o!

Leonka, tremurând tot de emoție, și-a aprins o țigară. Petruha s-a răstit numaidecât la el:

— Arunc-o, jigodie! Te omor!

Acesta, însă, palid, aproape verde, continua să tragă lacom fum după fum, și atunci Petruha s-a aruncat spre el ca o fiară, l-a lovit în cap din toate puterile dându-i jos șapca. Dar nici Leonka nu i-a rămas dator - i-a înapoiat lovitura și, prinzând un moment prielnic, l-a izbit zdravăn cu piciorul. În clipa acera, Petruha parcă a turbat, și între ei s-a încins o bătaie înverșunată.

Avdeu se văzu silit să se ridice în picioare:

— Încetați, încetați numaidecât! Petruha, lasă-l în pace! Cum de nu-ți e rușine?!

În culmea furiei, Petruha a tăbărât pe Avdeu:

— Tu ce te bagi, popă netot! Imbecilule, de ce te-ai ridicat, poți fi zărit de la o poștă!

Și l-a apucat de pantaloni, trăgându-l cu putere în jos. Înfierbântați de încăierare, înjurându-se și gâfâind, s-au rostogolit spre locurile lor.

Trenul se apropia. Emoția căutătorilor i s-a transmis involuntar și lui Avdeu. Era fără îndoială un moment plin de încordare și extrem de periculos.

Încă de mic copil, lui Avdeu îi plăcea să privească trenurile trecând: el mai apucase locomotivele de după război, acele mașini romantice, care azvârleau coloane uriașe de fum și rotocoale de abur, care asurzeau împrejurimile cu șuierăturile lor, - însă nu și-ar fi închipuit că ar putea vreodată să aștepte un tren cu atâta înfrigurare, căci acum trebuia să urce în el ilegal și, pe deasupra, folosind forța.

Garnitura gigantică a mărfarului, trasă de două locomotive cuplate, se apropia tot mereu, și apropierea ei îți dădea fiori și îți făcea pielea de găină. Vechile

locomotive nu se puteau nici pe departe compara cu actualele diesele. Forța acestora era ascunsă înlăuntrul lor, însă ele trăgeau un șir de vagoane atât de lung încât părea că nu are sfârșit. Iar roțile fără număr se rostogoleau necontenit, de sub vagoane țâșneau rafale de vânt, vuiet și țăcănit des. Avdeu privea colosul care gonea năvalnic și precis și nu-i venea să creadă că această garnitură de proporții monstruoase poate fi oprită.

Vagoanele - pentru cherestea, platforme, cisterne, containere cu și fără acoperiș - zburau unul după altul, iată că trecuse deja jumătate de garnitură, și Avdeu își zicea că n-o să iasă nimic, că totul a fost un proiect zadarnic: nu e cu putință să oprești o namilă care se rostogolește cu o asemenea iuțeală, dar, deodată, viteza trenului a început să scadă, roțile se învârteau tot mai încet, s-a auzit scrâșnetul frânelor, și eșalonul, smucindu-se convulsiv, parcă împiedicându-se, treptat și-a încetinit mersul. Avdeu nu-și credea ochilor: garnitura aproape că se oprise. Numaidecât a răsunat o fluierătură puternică, apoi alta, identică, drept răspuns.

— Haideți! a comandat Petruha. Înainte!

Înhățându-și rucsacurile și sacoșele, toți s-au repezit spre vagoanele care își încetineau mersul. Totul s-a desfășurat repede și năvalnic, ca un atac prin surprindere. Trebuia, apucându-te sau agățându-te de ceva, să izbutești să te cațeri în orice vagon, pe orice platformă - numai să te urci, căci pe urmă, escaladând acoperișurile, puteai să te aranjezi mai comod. Mai departe, pentru Avdeu totul s-a petrecut ca într-un coșmar: se agita în fața zidului orb al vagoanelor ce se înălța aproape până la cer, mirându-se în subconștient cât sunt de înalte și ce puternic miroase păcura de la roți, care erau gata s-o pornească în orice clipă mai departe. Cu toate acestea însă, Avdeu a început să se cațere cuprins de febrilitate, a ajutat pe cineva, altcineva l-a ajutat pe el. Trenul s-a smucit de vreo două ori amenințător, garnitura a scrâșnit și a zăngănit -

Doamne ferește, poți să te pomenești sub roți! Totul însă s-a terminat cum nu se poate mai bine. Și când trenul s-a smucit încă o dată și a pornit din nou, repede, să recupereze timpul pierdut, Avdeu s-a uitat în jur și a observat că se află într-un vagon de marfă gol împreună cu tovarășii săi de luptă nedespărțiți - Petruha și Leonka. Era aici și Grișan. Numai Dumnezeu știe cum a izbutit să urce în tren cu piciorul scrântit. Lângă el se aflau și ceilalți doi - Mahaci și Kolea. Toți erau palizi și gâfâiau, dar pe față li se citea bucuria și mulțumirea. Lui Avdeu nu-i venea să creadă că totul se isprăvise cu bine și cel mai dificil moment rămăsese în urmă. Acum culegătorii de anașa se îndreptau înspre Jalpak-Saz, iar de acolo drumul o pornea către pământul cel mare, spre marile orașe, cu lume multă…

Aveau de mers vreo cinci ceasuri. Norocul lor că în vagon au găsit niște lăzi de lemn goale, aruncate pesemne după descărcarea mărfurilor, pe care le-au folosit în loc de bănci. La porunca lui Grișan, s-au așezat astfel, încât să nu fie văzuți din afară. Vagonul era destul de luminos dacă deschideau numai ușa de pe o singură latură, în plus erau deschise și ferestruicile din plafon pentru aerisire.

La cea dintâi oprire, în dreptul unei halte de încrucișare, au închis ușa bine și au amuțit, așteptând în zăpușeală, dar n-a apărut, nimeni pe lângă vagoane. Petruha a scos cu grijă capul pe ușă și a anunțat că totul e în ordine, nu se vede nimeni prin apropiere. După ce a trecut un accelerat venind din direcție opusă, trenul lor a pornit din nou. La următoarea haltă, Mahaci a izbutit să facă rost de o canistră plină cu apă rece, și în vagon viața și-a reluat cursul - toți sau înviorat, au înfulecat conserve cu pesmeți, visând la mâncarea caldă cu care se vor desfăta la bufetul din gara Jalpak-Soz.

Iar trenul își urma rula prin stepele Ciuisli-ului înspre munți.

În acea lungă seară de mai era încă lumină. Vorbeau de una, de alta, dar mai mult despre mâncare, despre bani. Petruha și-a amintit de muierea lui grozavă care îi aștepta la Murmansk. Asta l-a făcut pe Mahaci să observe cu accentul și vorbirea lui pur caucaziană:

— Ascultă, Petruha, scumpule, da tu numai la Murmansk poți ai o muiere? Ce, la Moscova nu-i voie ai muiere? Ha-ha-ha! Ce, la Moscova nu sunt muiere?

— Ești un mucos, Mahacika, tu nu te pricepi la de-alde astea! s-a înfuriat Petruha. Câți ani ai?

— Câți ani am?! Câți-necâți - sunt ai mei! La noi, la Caucaz, cei de vârsta mea fac de mult copii! Ha-ha-ha!

Discuția i-a înveselit pe toți, chiar Avdeu zâmbea fără voie, uitându-se din când în când la Grișan. Acesta, stând mai la o parte, surâdea îngăduitor. Se așezase ca de obicei pe scăunelul său pliant, și ținea în mâini același toiag noduros. El semăna cu ceilalți căutători numai prin faptul că fuma cu și el aceleași țigări ieftine.

Călătoreau, așadar, ca o bandă veselă, însuflețind vagonul de marfă gol. Leonka ațipise ghemuit într-un colț, ceilalți se pregăteau și ei să tragă un pui de somn, deși soarele nu se stinsese la marginea pământului și lumina totul împrejur. Căutătorii, care fumau și discutau despre nimicuri, au amuțit deodată, apoi au început să șușotească între ei, aruncând priviri înspre Grișan.

— Ascultă, Grișan, i s-a adresat Mahaci, uite, noi aici, în adunare generală, hotărât, fiindcă tot stăm degeaba, duhănim niște ierbușoară, ce zici? Avem destul timp, duhănim? Am eu, dragă staroste, o rezervă clasa-ntâi, puf-puf, doar hoțul din Bagdad mai fumat din asta!

Grișan a aruncat o privire rapidă către Avdeu: ei, ce părere ai? Apoi, după o vreme de tăcere, a rostit:

— Dați-i drumul!

Toți s-au înviorat, îngrămădindu-se în jurul lui Mahaci. Iar el a scos dintr-un buzunar acea rezervă de anașa din care fuma numai hoțul din Bagdad. A răsucit o ditamai

țigara, a tras primul din ea și i-a dat drumul să circule în cerc. Fiecare inspira cu evlavie fumul de anașa și transmitea țigara celui următor. Când a venit rândul lui Petruha, acela a tras din ea cu lăcomie, mijindu-și ochii, apoi i-a întins-o lui Avdeu:

— Hai, Avdeas, înghite și tu nițeluș! Că doar nu ești beteag din născare! Na, ia și fumează! Da nu te zgribuli așa, că nu ești fată, zău!

— Nu, Piotr, n-o să fumez, și nu mai insista! a refuzat Avdeu categoric propunerea lui Petruha.

Acesta s-a ofensat numaidecât:

— Popă ai fost, popă să rămâi! Ce să zic, popă răspopit! Omul îți vrea binele, iar tu îi scuipi în suflet!

— Eu nu-ți scuip în suflet, Piotr, n-ai dreptate!

— Nimeni nu te-ntrece de gură! a zis Petruha dând din mână și, trăgând încă o dată, i-a întins țigara lui Mahaci. Acesta, cu abilitatea-i caucaziană, i-a oferit-o lui Grișan.

— Acum, dragă staroste, e rândul tău! Toastul tău!

Fără să spună nimic, Grișan i-a dat mâna la o parte.

— Cum crezi, stăpâne-boier! a spus Mahaci, clătinând din cap cu regret, și țigara a pornit iar să facă turul cercului. Mai întâi a tras cu lăcomie Leonka, apoi roșcovanul Kolea, după el Petruha și din nou Mahaci. Curând dispoziția fumătorilor a început să se schimbe, ochii aci li se întunecau, aci străluceau, buzele li se întinseseră în zâmbete de fericire, fără motiv, și doar Petruha nu putea să uite jignirea, arunca mereu priviri piezișe, nemulțumite, spre Avdeu și bombănea pe sub nas ceva despre popi, că toți sunt la fel, canaliile.

Stând pe scăunelul său, Grișan urmărea, tăcut și imperturbabil ședința de fumat, cu surâsul lui ironic-provocator, îngăduitor de superman. Privirile iuți, ucigătoare, pe care le arunca din când în când spre Avdeu, care stătea lângă ușa deschisă, arătau că este mulțumit de cele ce se petrec și că ghicește, fără îndoială, cât suferă evlaviosul Avdeu.

Avdeu a înțeles că Grișan, îngăduind căutătorilor să se drogheze în timpul călătoriei, de fapt organizase pentru el un spectacol demonstrativ. Poftim, ce părere ai? Vezi cât sunt eu de puternic și ce neputincioase sunt pornirile tale înalte în lupta cu răul?

Și cu toate că Avdeu se prefăcea că lui, chipurile, îi este indiferent ce fac ei aici, în sufletul său era revoltat și suferea din pricina neputinței de a-i opune ceva lui Grișan, de a întreprinde ceva practic care ar putea să-i smulgă pe căutători de sub influența lui Grișan. Iată însă că tocmai aici pe Avdeu l-a trădat stăpânirea de sine. Nu mai era în stare să-și domine mânia care se strângea în el din ce în ce mai mult. Și ultima picătură a fost din nou propunerea lui Petruha de a trage din chiștocul lui, din acea țigară, care de fiecare dată se umezea tot mai mult de salivă până ce, în sfârșit, a căpătat o nuanță galben-verzuie sinistră.

— Ia, Avdeas, nu strâmba din bot, preoțelul nostru drag! Primește, e din toată inima. În chiștocul ăsta a rămas toată dulceața, îți face creierii chisăliță! stăruia Petruha pe un ton familiar.

— Nu mă bate la cap! l-a întrerupt Avdeu enervat.

— Cum adică te bat la cap?! Eu îți ofer, vorba aia, din tot sufletul, iar tu te sclifosești, faci mutre!

— Dă-l încoa', hai, dă-l! a zis Avdeu mânios și, întinzând mâna după chiștocul care ardea mocnit, l-a ridicat deasupra capului, provocându-l parcă pe Petruha, și l-a aruncat pe ușa deschisă a vagonului. Asta s-a petrecut atât de repede încât toți, până și Grișan, au rămas cu gura căscată. În liniștea care s-a lăsat, țăcănitul roților alergând iute pe șine se auzea mai clar, mai tare și mai amenințător. - Ai văzut? i s-a adresat Avdeu cu sfidare lui Petruha. Au văzut toți ce-a am făcut? a strigat el învăluindu-i cu o privire mânioasă pe căutători. Și așa va fi mereu!

Petruha și, după el, toți ceilalți s-au întors nedumeriți și întrebători spre Grișan: cum, adică, stăpâne, să înțelegem asta, de unde s-a mai ivit aici acest parvenit?

Grișan tăcea în mod demonstrativ, plimbându-și ironic privirea de la Avdeu la fețele jignite ale căutătorilor. Mahaci a fost primul care n-a mai răbdat:

— Ascultă, staroste, ce taci? Ești mut?

— Nu, nu mut, a răspuns Grișan, imitându-i accentul, și a adăugat dur, fără a-și ascunde bucuria răutăcioasă: Mi-am dat cuvântul față de acest individ că o să tac. În rest - descurcați-vă singuri! Altceva nu mai am de spus…

— Adevărat? l-a întrebat Mahaci nedumerit pe Avdeu.

— E adevărat, dar asta nu-i tot! a strigat Avdeu. Eu mi-am dat cuvântul că o să-l demasc, - a arătat el spre Grișan -, pe acest diavol care v-a ademenit cu o ispită atât de nefastă! Și n-am să tac, fiindcă adevărul este de partea mea!

Și singur, neînțelegând ce se întâmplă cu el, ce face și ce strigă, și-a înhățat rucsacul din grămada rucsacurilor pline cu anașa. Toți, în afară de Grișan, au sărit surprinși de pe locurile lor, neînțelegând ce intenție are acest modest popă răspopit pe nume Avdeu Kallistratov.

— Iată, băieți, priviți! a zis Avdeu, fluturând rucsacul deasupra capului. Noi cărăm aici năpastă, ciumă, otravă pentru oameni. Și asta o faceți voi, căutătorii, amețiți de bani câștigați ușor, tu, Piotr, tu, Mahaci, tu, Leonka, tu, Kolea! De Grișan nici n-am ce să zic, singuri știți ce hram poartă!

— Stai, Avdeu, oprește-te! Scumpule, dă-ncoace sacul! a zis Petruha, îndreptându-se spre el.

— La o parte! l-a îmbrâncit Avdeu. Nu te băga! Știu cum să distrug otrava omenească.

Căutătorii nici nu se dezmeticiseră, când Avdeu, smulgând șnurul rucsacului, a început să azvârle cânepa în vânt din ușa vagonului. Și otrava - e de mirare cât de multe frunze și inflorescențe galben-verzui de cânepă izbutise să culeagă - a prins să zboare de-a lungul terasamentului căii ferate, învârtindu-se și plutind ca frunzele toamna. Zburau

în vânt bani - sute și mii de ruble! Căutătorii încremeniseră, privind ca vrăjiți la Avdeu.

— Ați văzut? a strigat Avdeu, azvârlind și rucsacul pe ușa vagonului. Acum urmați-mi exemplul! Și să ne căim împreună, iar Dumnezeu ne va îndrăgi și ne va ierta! Hai, Leonka, Piotr! Aruncați, scuturați în vânt cânepa cea blestemată!

— S-a țicnit! La gară o să ne dea pe mâna copoilor! Puneți mâna pe popă, altoiți-l! a început să urle Petruha ieșit din minți.

— Stați, stați! Ascultați-mă! striga Avdeu și încerca să le explice ceva, văzând cum se dezlănțuiseră căutătorii care fumaseră anașa, dar era prea târziu.

Căutătorii s-au aruncat asupra lui ca niște câini turbați. Petruha, Mahaci și Kolea îl burdușeau pe întrecute cu pumnii. Doar Leonka încerca zadarnic să-i despartă pe bătăuși.

— Încetați! zicea el, alergând neputincios în jurul lor.

Dar nu izbutea să-i oprească și cum ar fi putut el să se descurce cu trei deodată? S-a încins o luptă corp la corp înverșunată.

— Dă-i! Trage-i! Aruncă-l din vagon! răcnea Petruha înfuriat.

— Strânge-l de gât! Aruncă-l jos! îi ținea isonul Mahaci.

— Lăsați-l! Nu-l omorâți! Nu trebuie să-l omorâți! țipa Leonka palid, clătinându-se.

— Lasă-mă, canalie, bag cuțitu-n tine! zicea Kolea nebun de furie, smulgându-se din mâinile lui Leonka.

Avdeu se apăra din toate puterile, străduindu-se să se depărteze de ușa deschisă, să se retragă spre mijlocul vagonului care se legăna dintr-o parte în alta: acum se convingea personal de cruzimea, de sadismul narcomanilor. Și doar nu de mult zâmbeau fericiți, cuprinși de euforie. Avdeu își dădea seama că lupta se dă pe viață și pe moarte, își dădea seama că forțele nu sunt nici pe departe egale. Ei erau trei zdrahoni dezlănțuiți, cum să le

facă față, căci n-avea de partea lui decât pe Leonka, și pe el nu-l poți pune la socoteală. Iar Grișan, în tot timpul ăsta, ședea pe locul lui, ca un spectator la circ sau la teatru, dar nu-și ascundea bucuria plină de răutate.

— Halal! Grozav! își bătea el joc, hlizindu-se.

Izbutise totuși să-i asmută, calculase dinainte că vor ajunge la ciocnire, și acum își recolta roadele biruinței - privea cum, sub ochii lui, era ucis un om.

Avdeu recunoștea că numai intervenția lui Grișan i-ai fi putut schimba soarta. N-ar fi trebuit decât să deschidă gura și să strige: „Grișan, salvează-mă!" și căutătorii s-ar fi potolit numaidecât. Însă Avdeu nu putea, în nici un caz, să recurgă la ajutorul lui Grișan. Rămânea un singur lucru - să se strecoare în fundul vagonului, să se ghemuiască într-un colț, iar acolo n-au decât să-l lovească, să-l burdușească, să facă orice poftesc cu el, numai să nu-l arunce din tren în plin mers, căci asta e moarte curată.

Dar să ajungă în colț nu era chiar atât de simplu. Loviturile puternice și îmbrâncelile îl azvârleau îndărăt spre deschizătura largă a ușii. Dacă ar zăbovi acolo o secundă în plus, căutătorii l-ar îmbrânci din vagon fără a mai sta pe gânduri. Și din nou, pentru a nu știu câta oară, Avdeu se ridica și se străduia îndărătnic să răzbată spre colțul îndepărtat, nădăjduind că narcomanii vor ajunge la capătul puterilor sau se vor dezmetici. În acea luptă înverșunată, cel dintâi s-a prăvălit Leonka, primind o lovitură în cap. Îl trăsnise Kolea, ca să nu-i mai împiedice a se răfui cu popa, cu evlaviosul, așadar cu dușmanul căutătorilor - Avdeu. Căutătorii lucrau în turbare cu pumnii, căci erau în joc bani, mulți, bani turbați.

— Arde-l, lovește-l! La ficat, dă-i la ficat! făcea Petruha cuprins de nebunie.

Și, prinzându-l pe Avdeu pe dindărăt, i-a răsucit mâinile la spate, expunându-l loviturilor lui Mahaci, iar acela, ca un taur sălbatic, în înverșunarea-i dezlănțuită, l-a izbit nimicitor în pântece. Încovoindu-se de durere, scuipând

sânge, Avdeu s-a prăbușit pe dușumeaua vagonului în viteză. Și atunci ei, în trei, l-au târât spre ușă, dar el tot se mai împotrivea, rupându-și unghiile, se agăța convulsiv cu mâinile de scândurile podelei, încercând să scape, să se smulgă, iar funestul Grișan, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, ședea în colțul vagonului pe scăunelul său, picior peste picior, cu o expresie imperturbabilă și triumfătoare pe față, și fluiera ceva, jucându-se cu toiagul cel noduros. Încă nu era prea târziu să ceară îndurare, să strige: „Salvează-mă, Grișan!” - și nu este exclus că acela ar fi binevoit, ar fi dat dovadă de mărinimie și ar fi oprit asasinatul, însă Avdeu tot n-a deschis gura, și, trasând cu capul lui o dâră însângerată pe pardoseală, ei l-au târât chiar spre deschizătura vagonului, și aici, în ușă, s-a dat încă o luptă, ultima. Ei se temeau să-l arunce pe Avdeu din mers, căci puteau să cadă odată cu el. Avdeu a izbutit să rămână suspendat în ușă, mai exact dincolo de ușă, agățându-se de mânerul de fier al barei. Vântul potrivnic s-a năpustit în rafale, îl lipea de ușă, însă Avdeu a reușit să pipăie cu piciorul stâng o proeminență metalică și să se sprijine menținându-se suspendat, și, de bună seamă, niciodată el n-a avut atâta putere, atâta sete de a rămâne în viață ca în acele clipe când încerca să biruie nenorocirea. Dacă l-ar fi lăsat în pace, el, pesemne, ar fi izbutit să se cațere, să se târască înapoi în vagon. Însă căutătorii îl izbeau cu picioarele în cap, ca și cum capul lui era o minge de fotbal, îl împroșcau cu cele mai infame cuvinte, era tot numai sânge, dar el se agățase ca un clește de bară. Ultimele minute au fost cele mai îngrozitoare. Petruha, Mahaci și Kolea turbaseră de-a binelea. Atunci nici Grișan n-a mai rezistat și s-a apropiat de ușă: acum putea să nu se mai prefacă, putea să admire cum se va zdrobi Avdeu Kallistratov. Și Grișan stătea și aștepta acea clipă de neînlăturat când căutătorii îi vor da lui Avdeu lovitura de pe urmă. Nimic de zis - Grișan își cunoștea treaba la perfecție. Îl ucidea pe Avdeu Kallistratov cu

mâinile altora. Iar mâine, dacă pe Kallistratov îi vor găsi mort și nimeni nu va crede că a căzut sau, în cel mai rău caz, s-a aruncat din tren, Grișan va fi curat - el personal n-a luat parte. Va spune: băieții s-au luat la harță, apoi au sărit la bătaie și, drept urmare - accidentul, a călcat greșit! …

Ultimele lucruri ce s-au întipărit în memoria lui Avdeu, - izbiturile peste față, încălțările căutătorilor înroșite de sânge și vântul potrivnic ce-i vâjâia în urechi ca o vâlvătaie de foc. Trupu-i parcă i se umpluse de plumb și îl trăgea tot mai mult în hăul inexorabil, înspăimântător, iar trenul gonea, învingând împotrivirea vântului, gonea prin aceeași stepă, și nimănui pe lume nu-i păsa de el, osânditul, care se afla la un pas de pieire. Și soarele, la asfințitul acelei zile nesfârșit de lungi, orbindu-i ochii bulbucați de chinuri și groază, se prăbușea împreună cu el, în abisul negru al neființei. Însă oricât l-ar fi lovit, Avdeu tot nu-și desclește mâinile, și atunci Petruha i-a dat lovitura hotărâtoare, înhățând toiagul lui Grișan, pe care acesta îl ținea, ca din întâmplare la vedere - poftim, ia-l și lovește, lovește peste mâini, să se desclești…

Și Avdeu, ca un bulgăre compact de durere, a zburat în jos, fără a mai simți cum s-a rostogolit pe taluz, lovindu-se și zgâriindu-se, cum, pe lângă locul unde căzuse, a trecut în goană coada eșalonului, cum a dispărut din vedere trenul cu foștii lui însoțitori, cum a amuțit zgomotul roților.

Curând soarele a scăpătat, s-a lăsat întunericul, și la asfințit, pe cerul albastru-plumburiu, s-au îngrămădit nori de furtună…

Pe lângă locul nefericit treceau acum alte trenuri, iar cel ce n-a vrut să ceară îndurare și să-și continue viața, zăcea prăvălit în șanțul de lângă calea ferată. Iar tot ceea ce el aflase, căutând cu înfrigurare adevărul, tot ceea ce susținea, era acum aruncat la o parte, nimicit. Și oare merita să nu se cruțe și să-și refuze șansa de a rămâne în viață? Căci, nici mai mult, nici mai puțin, era vorba de

propria-i viață, ar fi trebuit să rostească doar trei cuvinte: „Salvează-mă, Grișan!” El însă n-a rostit acele cuvinte…

Nesfârșite, cu adevărat, sunt paradoxurile Domnului… Fiindcă a mai fost odată în istorie un caz - un excentric din Galileea, care era într-atât de mândru, încât n-a renunțat la două fraze și, bineînțeles, astfel și-a aflat sfârșitul. Iar oamenii, cu toate că de atunci au trecut o mie nouă sute cincizeci de ani, încă nu se pot dumiri: continuă să dezbată, discută și se amărăsc, întrebându-se cu întristare ce și cum s-a petrecut atunci și cum a putut să se întâmple așa ceva. Și de fiecare dată li se pare că asta s-a întâmplat, fără nici o exagerare, ieri - atât de proaspătă este tulburarea lor. Fiecare generație - și câte s-or fi născut de atunci de nu le știi numărul - își aduce iarăși aminte și declară că de-ar fi fost ei în ziua aceea, în ceasul acela pe Muntele Pleșuv, n-ar fi îngăduit în nici un caz osândirea acelui galilean. Așa li se pare astăzi. Cine însă putea presupune că treaba va lua o astfel de întorsătură, că totul va fi dat uitării, peste veacuri, în afară de ziua aceea…

Și, curios, atunci era tot o zi de vineri, iar acela care s-ar fi putut salva n-a înțeles, de asemenea, să rostească, pentru binele lui, două cuvinte…

II

Era o dimineață călduroasă atunci, la Ierusalim, și ea prevestea o zi cu arșiță înăbușitoare. Pe Terasa Boltită din palatul lui Irod, sub colonada de marmură unde procuratorul Ponțiu Pilat poruncise să i se așeze jilțul, peste picioarele-i încălțate în sandale, sufla o boare de aer răcoros. Plopii înalți din marea grădină foșneau ușor,

aproape insesizabil. Anul acesta, frunzele lor îngălbeniseră înainte de vreme.

De aici, de pe înălțimea stâncoasă, de pe terasa boltită a palatului, se deschidea priveliștea orașului, ale cărui contururi se topeau într-o pâclă mișcătoare - aerul se încingea din ce în ce mai tare -, și chiar împrejurimile Ierusalimului, întotdeauna vizibile și clare, abia se bănuiau la hotarul cu pustiul alb.

În dimineața aceea, de deasupra colinei, cu aripile larg deschise, suspendată parcă de bolta cerului cu un fir nevăzut, se rotea lin și tăcut o pasăre singuratică, zburând la răstimpuri egale pe deasupra întinsei grădini. Era vreo pajură, sau erete, în afară de ei nici o altă zburătoare n-ar avea răbdare să planeze atât de mult și monoton pe cerul dogoritor. Surprinzând privirea aruncată întâmplător spre pasăre de Iisus Nazarineanul, care stătea dinaintea lui schimbându-se când pe un picior, când pe celălalt, procuratorul s-a mâniat, socotindu-se ofensat. Și a grăit sever și cu venin:

— Încotro cauți cu privirea, Împărat al iudeilor? Acolo, sus, e moartea-ți care se rotește!

— Ea se rotește deasupra tuturor, a răspuns Iisus încet, ca pentru sine, pipăindu-și fără să vrea ochiul umflat și înnegrit; în piață, când îl duceau la judecata sinedriului, asupra lui s-a năpustit mulțimea, asmuțită de preoți și de bătrânii poporului. Unii l-au lovit cu nespusă cruzime, alții l-au scuipat în față, și în ceasul acela a înțeles cât de cumplit îl urau oamenii marelui preot Caiafa, a înțeles că nu poate aștepta nici un strop de milă de la tribunalul Ierusalimului, și cu toate acestea, se mira omenește și era uimit de înverșunarea și necredința gloatei, de parcă nici unul dintre ei până atunci nu bănuia că este un pribeag, de parcă înainte nu ei erau aceia care ascultau cu sufletul la gură predicile lui în temple și în piețe, de parcă nu ei jubilau când a intrat pe poarta orașului călare pe asina sură cu mânzul după ea, de parcă nu ei aclamau plini de

speranță, aruncând flori sub picioarele asinei: „Osana Fiului lui David! Osana întru cei de sus!”

Acum stătea mohorât, cu veșmintele rupte, înaintea lui Ponțiu Pilat, așteptând ce-o să urmeze mai departe.

Procuratorul era prost dispus, și în primul rând, oricât ar părea de ciudat, era supărat pe sine însuși - pe tărăgănarea și pe șovăința-i inexplicabilă. Așa ceva nu i se mai întâmplase niciodată, nici pe vremea când se afla în oștirea romană activă, și cu atât mai mult în răstimpul de când era procurator. Căci, de bună seamă, e ridicol - în loc să pecetluiască numaidecât sentința sinedriului și să scape de grijă, el tărăgăna interogatoriul, cheltuind pentru asta și timp, și osteneală. Era atât de simplu să-l cheme pe marele preot al Ierusalimului, care aștepta decizia lui, și să-i spună: poftim, luați-vă osânditul și faceți cu el ce ați hotărât. Și, totuși, ceva îl împiedica pe Ponțiu Pilat să procedeze într-un chip atât de simplu. Dar merită oare acest măscărici să-ți bați capul cu el?…

Nici nu-ți vine să crezi ce se spune despre acest om ciudat. Cică este Împăratul iudeilor, bine plăcut Domnului și hărăzit iudeilor să le fie călăuză spre împărăția cea dreaptă a lui Dumnezeu. Iar împărăția asta e rânduită astfel, încât în ea nu mai încape și puterea cezarului și a cezarilor, a locțiitorilor lor și a sinagogilor - slujitoarele lor, ci, chipurile, toți vor fi egali și fericiți de-acum și pururea și-n vecii vecilor. Mulți au râvnit puterea supremă, însă nimeni n-a mai pomenit unul atât de inteligent și viclean, căci, de s-ar întâmpla să ajungă la cârma puterii, ar domni, fără îndoială, la fel, fiindcă viața nu are și nu va avea alt curs pe lume. Nelegiuitul știe prea bine asta, însă își face jocul! Atrage oameni încrezători, făgăduindu-le Împărăția cea Nouă. Dacă e adevărat că fiecare judecă despre celălalt potrivit propriei suspiciuni, aici era vorba tocmai de un asemenea caz: procuratorul atribuia lui Iisus gândurile pe care el însuși le nutrea în străfundurile cele mai tainice, fără speranță de înfăptuire. Tocmai asta îl

supăra mai mult ca orice pe Ponțiu Pilat și astfel osânditul îi stârnea deopotrivă curiozitatea și ura. Procuratorul socotea că a ghicit intenția lui Iisus Nazarineanul: nu încape îndoială că acest pribeag-profet și-a pus în gând să stârnească răzmeriță în țările imperiului, să tăgăduiască oamenilor o Împărăție Nouă și să distrugă ceea ce mai pe urmă voia să stăpânească el însuși. Ca să vezi! Cine era în stare să creadă că acest iudeu prăpădit a cutezat să viseze la ceea ce nu putea visa, mai bine zis nu-și îngăduia să viseze însuși Ponțiu Pilat, suveranul provinciilor din Asia Mică ale Imperiului roman? Și multîncercatul procurator căuta să se convingă, să se ațâțe, să ajungă la o astfel de concluzie chestionându-l pe pribeagul Iisus într-un fel destul de neobișnuit: punându-se de fiecare dată în locul lui - și intențiile acestui uzurpator nemaiauzit îl umpleau de indignare. Din pricina asta, Ponțiu Pilat se aprindea tot mai tare, tot mai tare era chinuit de îndoieli: ar fi vrut, deopotrivă, să pecetluiască neîntârziat cu semnătura-i de procurator osândirea la moarte pronunțată în ajun de arhiereii și mai-marii sinedriului din Ierusalim, dar și să amâne acest moment, să se delecteze dezvăluind până la capăt în ce chip amenințau puterea romană ideile și acțiunile acestui Iisus.

Răspunsul osânditului la observația sa cu privire la pasărea de pe cer l-a izbit pe procurator prin sinceritatea și necuviința lui. Ar fi putut să tacă ori să spună ceva lingușitor, dar nu, vedeți dumneavoastră, a găsit cu ce să se consoleze: moartea, cică, se rotește deasupra noastră a tuturor. „Ia seama, singur își menește năpasta, ca și cum, cu adevărat, nu s-ar teme de moarte”, și-a zis Pilat cuprins de supărare.

— Să ne întoarcem la discuția noastră. Nefericitule, tu știi ce te așteaptă? a întrebat procuratorul cu glas răgușit, ștergându-și a nu știu câta oară sudoarea de pe fața brună, lucitoare, și totodată de pe chelie și de pe grumazul masiv și puternic. În vreme ce Iisus se pregătea să răspundă,

procuratorul și-a trosnit degetele asudate, răsucindu-l pe fiecare în parte - avea acest obicei prost. Te întreb, tu știi ce te așteaptă?

Iisus a oftat din greu, și sângele i-a fugit din față numai la gândul celor ce urmau să i se întâmple!

— Da, cârmuitorule roman, știu, astăzi voi ispăși osânda cu moartea, a rostit el anevoie.

„Știu!” a repetat procuratorul batjocoritor și l-a măsurat pe nefericitul proroc din cap până în picioare, surâzând ironic, cu milă și dispreț.

Acesta stătea în fața lui abătut, neajutorat, cu gâtul lung și pletele răsfirate, cu veșmintele rupte, desculț - sandalele și le pierduse pesemne în toiul încăierării -, iar dincolo de el, prin gardul terasei palatului, se zăreau casele orașului pe colinele îndepărtate. Orașul îl aștepta pe cel ce stătea la interogatoriu dinaintea procuratorului. Nedemnul oraș aștepta victima. Orașul avea trebuință astăzi, pe o asemenea arșiță, de un spectacol sângeros, instinctele lui întunecate precum noaptea erau însetate de emoții - și atunci gloatele străzilor s-ar fi înecat în strigăt și vaiet ca haitele de șacali ce urlă și latră mânioase, văzând cum un leu furios sfâșie o zebră în deșertul libian. Ponțiu Pilat avusese prilejul să vadă astfel de scene și printre fiare, și printre oameni, și în sufletul lui s-a înspăimântat, închipuindu-și pentru o clipă cum va decurge răstignirea pe cruce. Și a rostit cu glas mustrător, dar nu lipsit de compătimire:

— Ai spus - știu! „Știu” nu este cuvântul potrivit. Vei afla asta întru totul când o să fii acolo…

— Da, cârmuitorule roman, știu și mă cutremur numai la gândul acesta…

— Nu mă întrerupe și nu te grăbi să ajungi pe lumea cealaltă, ai destul timp! a mormăit procuratorul, nemulțumit că nu fusese lăsat să-și sfârșească ideea.

— Te rog supus să mă ierți, cârmuitorule, dacă fără să vreau te-am întrerupt, n-am dorit asta, s-a scuzat Iisus. Nu mă grăbesc câtuși de puțin. Aș fi vrut să mai trăiesc…

— Și n-ai de gând să te lepezi de cuvintele tale necuviincioase? l-a întrebat procuratorul fără ocol.

Iisus și-a desfăcut brațele și ochii lui erau neajutorați ca ai unui copil.

— Eu n-am de ce să mă lepăd, cârmuitorule, acele cuvinte sunt hărăzite de Tatăl meu, eram dator să le fac cunoscute oamenilor, împlinind astfel voia Lui.

— O ții întruna pe a ta, a spus Pilat, ridicând supărat glasul.

Pe fața lui, cu nasul mare, coroiat, cu linia aspră a gurii, încadrate de zbârcituri adânci, s-a așternut o expresie disprețuitoare și rece.

— Te cunosc până la cel din urmă gând, oricât te-ai preface, a rostit el pe un ton ce nu îngăduie ripostă. La urma urmelor, ce înseamnă să faci cunoscute oamenilor cuvintele Tatălui tău? Asta înseamnă să prostești norodul, să-l subjugi! Să împingi prostimea la tulburări. Poate că trebuie să-mi faci și mie cunoscute cuvintele Lui, căci doar și eu sunt om?!

— Tu, deocamdată, n-ai trebuință de asta, cârmuitorule roman, căci tu nu pătimești, tu n-ai de ce să dorești cu ardoare o altă rânduială a vieții. Pentru tine, puterea este și Dumnezeu și cuget. Iar putere tu ai din belșug. Și pentru tine nimic nu e mai presus.

— E adevărat. Nimic nu e mai presus de puterea Romei. Nădăjduiesc că asta ai vrut să spui?

— Așa gândești tu, cârmuitorule.

— Așa au gândit întotdeauna oamenii cu judecată, l-a îndreptat cu îngăduință procuratorul. Iată de ce se spune, a zis el sentențios, că cezarul nu este Dumnezeu, dar este Dumnezeu ca cezar! Convinge-mă de contrariu, dacă ești încredințat că nu e așa. Hai! - și l-a țintuit cu privirea ironică pe Iisus. În numele împăiatului roman Tiberiu, al

cărui locțiitor sunt, pot să schimb câte ceva din starea lucrurilor în timp și spațiu. Tu însă încerci să opui nu știu ce putere supremă, nu știu ce alt adevăr, al cărui purtător ești. Asta mi se pare foarte interesant, grozav de interesant. Altfel nu te-aș fi reținut aici atât de mult. Orașul așteaptă cu nerăbdare clipa când sentința sinedriului va fi adusă la îndeplinire. Așadar, răspunde!

— Ce să răspund?

— Ești încredințat că cezarul e mai prejos de Dumnezeu?

— El este muritor…

— De bună seamă. Dar câtă vreme el trăiește - există oare pentru oameni un Dumnezeu mai presus de cezar?

— Există, cârmuitorule roman, dacă alegi o altă dimensiune a firii.

— Nu pot spune cu m-ai făcut să râd, a răspuns Ponțiu Pilat, încrețindu-și fruntea și ridicându-și sever sprâncenele a prefăcută jignire. Însă nu mă poți convinge de asta din simplul motiv că nu e nici măcar ridicol. Nu știu, nu înțeleg cine și de ce crede în tine.

— Cred aceia pe care îi mână spre mine împilările și setea seculară de dreptate, - astfel semințele învățăturii mele cad pe un sol fertilizat de suferințe și udat cu lacrimi, a explicat Iisus.

— Destul! a zis procuratorul, făcând din mână un gest de deznădejde. Timp irosit de pomană.

Au tăcut amândoi, fiecare gândindu-se la ale sale. Fruntea palidă a lui Iisus se acoperise de broboane mari de sudoare. El însă nu se ștergea nici cu palma, nici cu mâneca ruptă a hlamidei, nu-i ardea de asta, - înfricoșat, simțea în gât un nod de greață și sudoarea îi șiroia pe față, picurând pe lespezile de marmură de sub picioarele-i slabe cu vine proeminente.

— Și după asta tu ai vrea, a continuat brusc, cu glas răgușit, Ponțiu Pilat, ca eu, procuratorul roman, să-ți dăruiesc libertatea?

— Da, bunule cârmuitor, slobozește-mă.

— Și ce-o să faci mai departe?

— O să cutreier lumea, purtând cuvântul lui Dumnezeu.

— Ți-ai găsit prostul! a strigat procuratorul și a sărit în picioare, clocotind de mânie. Iată, acum m-am convins definitiv că locul tău nu e decât pe cruce, doar moartea te poate astâmpăra!

— Greșești, mărite cârmuitor, moartea este neputincioasă în fața spiritului, a rostit Iisus ferm și răspicat.

— Ce? Ce-ai spus? a strigat Ponțiu Pilat uluit, necrezându-și urechilor, și s-a apropiat de Iisus; fața lui, schimonosită de mânie și uimire, se acoperise de pete cafenii.

— Ceea ce ai auzit, cârmuitorule.

Trăgând aer în piept, Ponțiu Pilat a ridicat mâinile spre cer, pregătindu-se să spună ceva, dar în vremea asta s-au auzit pașii răsunători ai unui cavalerist încălțat cu cizme potcovite.

— Ce dorești? l-a întrebat procuratorul cu asprime pe legionarul înarmat, care venea spre el cu un pergament în mână.

— Mi s-a poruncit să vă aduc asta, a zis el scurt și s-a îndepărtat.

Era o epistolă către Ponțiu Pilat de la soția sa:

„Procuratorule, domn al meu, nu pricinui, rogu-te, răul fără de îndreptare acestui pribeag care, după câte am auzit, poartă nomele de Hristos. Toată lumea spune că e un om fără prihană, nevolnic a pricinui vreun rău, un tămăduitor miraculos a tot felul de beteșuguri. Iar toate cele ce se spun despre el, că ar fi, chipurile, fiul lui Dumnezeu, mesia și, pare-se, chiar Împăratul iudeilor, nu sunt, poate, decât clevetiri. Nu pot judeca eu dacă este ori nu așa. Tu însuți știi ce oameni zurbagii și apucați sunt iudeii. Și ce te faci dacă este adevărat? Căci foarte adesea ceea ce se aude din aura prostimii disprețuite mai la urmă se adeverește. Iar dacă astfel e va întâmpla și acum, pe

tine vor arunca apoi blestemele. Se vorbește că slujitorii sinagogilor și mai-marii orașului s-au speriat și s-au umplut de ură împotriva acestui Iisus Hristos pentru că norodul îl urmează, și, din zavistie, preoții l-au defăimat, asmuțind asupra lui plebea cea ignorantă. Cei care ieri îl adorau, astăzi au aruncat în el cu pietre. Mă tem, Ponțiu, că de vei consimți la osânda acestui smintit și inocent, faima cea mai rea o să cadă mai pe urma asupra ta, domnul meu. Doar n-o să rămânem veșnic în Iudeea. Eu doresc să te întorci la Roma cu toate onorurile demne de tine. Să nu faci asta, Ponțiu. Adineauri, când trecea însoțit de strajă, l-am văzut cât era de frumos, de-a dreptul ca un tânăr zeu. Fiindcă veni vorba, azi-noapte am avut un vis. O să ți-l povestesc pe urmă. E foarte important. Chibzuiește și nu atrage blestemul asupra ta, asupra urmașilor tăi!"

— O, zei! Cu ce v-am mâniat? a gemut Ponțiu Pilat, regretând pentru a nu știu câta oară că nu l-a trimis numaidecât, cu straja, fără cuvinte de prisos și fără tărăgănări, pe acest fals proroc iresponsabil și nedomolit acolo, la călăi, dincolo de grădinile orașului, unde pe o colină trebuia să se săvârșească osânda cerută de tribunalul Ierusalimului. Acum, iată, și soția se amestecă în treburile lui de procurator, și în asta el vedea, dacă nu lucrarea tainică a forțelor ce îl sprijineau pe Iisus Hristos, în orice caz împotrivirea forțelor cerești. Dar pe locuitorii cerului îi interesează prea puțin treburile pământești, iar soția, cu mintea-i de femeie, n-are habar de politică, de ce atunci să trezească el ura marelui preot Caiafa și a mai-marilor Ierusalimului, supuși și devotați Romei, pentru acest pribeag dubios cu numele de Iisus, care îi ponegrește pe cezuri? De unde a scos ea că e frumos ca un zeu tânăr? Tânăr - da. Însă nimic mai mult. Nici vorbă de o anume frumusețe. Iată-l, stă ca un câine bătut în acea încăierare. Ce-o fi găsit la el?

Procuratorul a făcut gânditor câțiva pași, chibzuind la cuprinsul epistolei, și, oftând, s-a așezat din nou în jilț. În

vremea asta l-a străfulgerat un gând, care îi mai venise de multe ori în minte: oricât de mici și mișei ar fi oamenii - își fac nevoile spurcate ale trupului, se împreunează, se nasc, mor, din nou se nasc și mor, oricâte josnicii și nelegiuiri poartă în sine. Totuși, din această mizerie și ticăloșie apar, nu se știe de unde, pe neașteptate, puterea de previziune, prorocii, avânturile spiritului. De pildă acesta - crede într-atât în menirea sa, încât parcă trăiește în vis, nu aievea. Dar gata, va trebui să-l trezească! E timpul să isprăvească!

— Și totuși iată ce vreau să știu, i s-a adresat procuratorul lui Iisus, care stătea tăcut, ca și mai înainte, pe locul său. Să zicem că ești un om fără prihană și nu un răufăcător care seamănă vrajbă printre oameni încrezători, că, vorbind despre împărăția dreptății, tu tăgăduiești dreptul cezarului de a stăpâni lumea, să zicem, eu te cred, dar spune-mi atunci: ce te face să mergi la moarte? Mărturisește-mi, ce te călăuzește? Dacă ți-ai pus în gând ca în felul acesta să domnești peste poporul lui Israel, eu nu te aprob, dar te înțeleg. De ce însă mai întâi îți tai creanga pe care te pregătești să te așezi? Cum vrei să devii cezar, dacă negi puterea cezarului? Îți dai singur seama că acum atârnă numai de voia mea să te las în viață ori să te trimit la osândă. De ce taci? Ai amuțit de frică?

— Da, cârmuitorule roman, cumplita osândă mă înfricoșează. Și nu doresc câtuși de puțin să devin cezar.

— Atunci te căiește și te înfierează în toate piețele orașului. Recunoaște că ești un proroc mincinos, nu mai spune că ești Împăratul iudeilor, ca prostimea să se îndepărteze de tine, să nu-i mai ademenești cu așteptarea zadarnică și criminală. Nu poate să existe nici o Împărăție a dreptății. Drept este întotdeauna numai ceea ce există. Există în lume împăratul Tiberiu, și el este pavăza neclintită a întocmirii lumii. Iar Împărăția dreptății, cu care, prin vorbe, îi ademenești pe cei nechibzuiți să cârtească, este un nimic! Gândește-te! Și nu mai împuia capul cu prostii, nici ție, nici altora. De altminteri, cine ești

tu ca împăratul roman să se păzească de tine, - un pribeag necunoscut, un proroc dubios, un palavragiu de bazar, de care este plin pământul Iudeii. Tu însă, prin învățătura ta, ai semănat ispita, și asta îl îngrijorează foarte pe marele vostru preot, așa că demască-ți înșelătoria. Apoi poți să te retragi în Siria, sau în ce țară dorești, și eu, ca procurator roman, voi încerca să te ajut. Învoiește-te până nu-i prea târziu. De ce taci iar?

— Mă gândesc, procuratorule roman, că noi doi suntem atât de deosebiți, încât e greu de presupus că ne vom înțelege unul pe celălalt. De ce să-mi calc pe cuget și să mă lepăd în acest fel de învățătura Domnului, ca să vă fie de folos ție și cezarului, iar adevărul să sufere?

— Nu bate câmpii. Ceea ce este în folosul Romei - e mai presus de toate.

— Mai presus de toate este adevărul, iar adevărul e unul. Două adevăruri nu există.

— Iar umbli cu șiretlicuri, pribeagule?

— N-am umblat cu șiretlicuri nici înainte, nici acum. Iar răspunsul meu este acesta: întâi - nu se cade să te lepezi de ceea ce ai spus în numele adevărului, fiindcă tu însuți ai vrut asta. Și al doilea - nu se cade să te încarci cu un păcat pentru ceea ce n-ai făptuit și să te bați cu pumnul în piept ca să te speli de faima ponegritoare. Dacă faima este mincinoasă, singură va pieri.

— Dar mai întâi o să pieri tu, Împărat al iudeilor! Așadar, te duci la moarte chiar dacă există o cale spre mântuire?

— Spre mântuire mi-a fost lăsată doar această cale.

— Spre care mântuire? n-a înțeles procuratorul.

— Spre mântuirea lumii.

— Destul cu smintelile! și-a pierdut răbdarea Ponțiu Pilat. Vasăzică, te duci de bunăvoie la pieire!

— Întocmai, fiindcă altă cale nu am.

— O, zei! a rostit procuratorul obosit, trecându-și mâna peste zbârciturile adânci care îi brăzdau fruntea. Ce zăduf, poate că se schimbă vremea, a mormăit el ca pentru sine.

Și a luat hotărârea definitivă: „Ce-mi trebuie toate astea? De ce mă căznesc să-l scot nevinovat pe cel ce nu vede niciun rost în strădaniile mele? M-am smintit și eu!” Și a zis: În acest caz, eu mă spăl pe mâini[14]!

— Cum dorești, cârmuitorule, a răspuns Iisus, lăsând capul în jos.

Au tăcut din nou și, pesemne, simțeau am în doi cum dincolo de împrejmuirea palatului, dincolo de grădinile luxuriante, unde se chinuiau în arșiță străzile Ierusalimului, cele din vale și cele de pe coline deopotrivă, parcă se întindea și creștea o liniște adâncă, rău prevestitoare, gata din clipă-n clipă să plesnească. Deocamdată, dintr-acolo răzbăteau până la ei doar niște sunete neclare - larma marilor bazare, unde din faptul dimineții se învălmășeau oameni, mărfuri, animale de tracțiune și de povară. Însă între aceste lumi se afla acel ceva care le despărțea și apăra pe cel de sus de cel de jos: dincolo de gard se preumblau legionarii, iar mai în vale, într-o mică dumbravă, străjuia un cordon de cavalerie. Se zăreau caii care dădeau din coadă, apărându-se de muște.

Declarând că el se spală pe mâini, procuratorul a simțit oarecare ușurare, căci acum putea să-și spună: „Am făcut tot ce depindea de mine. Zeii sunt martori că nu eu l-am împins să stăruie în convingerea lui, preferând învățătura în locul propriei vieți. Dar întrucât nu se dezice, atunci să fie așa. Pentru noi este chiar mai bine. Și-a semnat singur osânda la moarte…” Cugetând astfel, Ponțiu Pilat pregătea și răspunsul pentru soție. Și își mai zicea, privind cu coada ochiului spre Iisus Nazarineanul, care își aștepta tăcut, surâzând vag, sfârșitul, dinainte hărăzit: „Oare ce-o fi acum în mintea acestui om? Pesemne că regretă amarnic, înțelege cât îl costă preaînțeleapta lui învățătură de care nu cutează să se lepede. A căzut în propria-i capcană. Încearcă acum să te descurci: un Dumnezeu pentru toți,

[14] Spălarea mâinilor era un obicei evreiesc, nu roman, fiind un gest prin care se exprima refuzul de a lua parte la o vărsare de sânge.

pentru tot pământul, pentru tot neamul omenesc, pentru toate timpurile. O singură credință. O singură împărăție a dreptății pentru toți. Unde ține? Ce să mai vorbim, toți ar dori așa ceva, și ei pe asta se bizuie! Iată însă că viața ne învață minte, ne pedepsește pentru șiretenie exagerată. Iată ce se întâmplă dacă vrei să pui mâna pe tronul ce nu ți-a fost hărăzit prin născare. Auzi, ce-a putut să dorească! Și-a pus în cap să tulbure plebea, să o răzvrătească împotriva cezarilor și, de la o gloată la alta, această molimă să se răspândească în toată lumea. A hotărât să răstoarne cu susul în jos străvechea rânduială a întocmirii lumii. Ce fire temerară! N-ai ce zice! Nu, unul ca el nu trebuie lăsat în viață cu nici un chip. Ca înfățișare, pare un om obișnuit, chinuit, supus, dar cine știe ce ascunde în el, căci numai o minte mare e în stare a născoci ceea ce a pus el la cale. Cine ar fi putut presupune așa ceva la el?!”

În aceste gânduri, Ponțiu Pilat își afla împăcarea cu sine. Îl mai liniștea și faptul că acum nu va mai fi nevoit să poarte o discuție neplăcută cu marele preot Caiafa, care îi cerea deschis în numele sinedriului, să pecetluiască hotărârea tribunalului în cazul lui Iisus Nazarineanul.

— Să nu te îndoiești, înțeleptule procurator, îți vei afla împăcarea și vei avea întru totul dreptate, a rostit Iisus, parcă ghicind gândurile procuratorului.

Ponțiu Pilat a sărit indignat.

— Să nu-ți faci griji pentru mine! s-a răstit el la Iisus. Pentru mine, cauza Romei este mai presus de orice, gândește-te la tine, nefericitule!

— Iartă-mă, mărite cârmuitor, n-ar fi trebuit să rostesc aceste cuvinte.

— Întocmai. Și ca să nu regreți când deja va fi prea târziu, mai gândește-te câtă vreme o să lipsesc, iar dacă la întoarcerea mea nu-ți vei schimba hotărârea, eu am să pronunț ultimul cuvânt. Și să nu-ți închipui că tu ești Împăratul iudeilor, proteguitorul lumii, și că fără tine nu se poate trăi pe pământ. Dimpotrivă, totul se desfășoară în

defavoarea ta. Timpul tău s-a scurs de mult. Numai prin renegare mai poți salva. Ai înțeles?

— Am înțeles, cârmuitorule…

Ponțiu Pilat s-a ridicat și a pornit spre încăperile palatului, potrivindu-și toga largă pe umeri. Ciolănos, cu capul mare, pleșuv, maiestuos, încredințat de propriu-i demnitate și atotputernicie. Trecând de-a lungul Terasei Boltite, privirea i-a căzut din nou pe acea pasăre ce plutea regește în înaltul cerului. Nu putea să-și dea seama dacă e pajură ori altă pasăre din aceeași specie de înaripate, însă nu asta îl tulbura… ci faptul că pasărea îi era inaccesibilă, nu-i era supusă, - și n-o puți speria, nu poți s-o chemi, nu poți s-o alungi. Ridicându-și brusc sprânceana, procuratorul a aruncat o privire dușmănoasă spre înălțimi: ia te uită cum se rotește, se rotește și nu-i pasă de nimic. Și i-a trecut prin minte că pasărea asta e ca un împărat în cer. Pesemne nu întâmplător pajura simbolizează măreția imperială - capul cu ciocul puternic, ochiul hrăpăreț, aripile viguroase, rezistente ca fierul. Astfel trebuie să fie un împărat! Sus - în văzul tuturor și tuturor inaccesibil… De-acolo, din slăvi, să chinuiască lumea - și nici un fel de egalitate, în nimic și cu nimeni, împăratul trebuie să aibă chiar și propriii lui zei, separați de ceilalți, nepăsători și plini de dispreț față de supuși. Iată în ce constă forța, care inspiră teama față de putere, iată pe ce se reazimă rânduiala lucrurilor în lume. Iar acest Nazarinean, care stăruie în învățătura lui și care și-a pus în gând să-i facă pe toți egali de la împărat până la rob, fiindcă Dumnezeu, chipurile, este unul și toți oamenii sunt egali în fața lui Dumnezeu, susține că Împărăția dreptății va veni pentru toți. A tulburat mințile, i-a stârnit pe cei de jos, și-a pus în gând să dea lumii o rânduiala nouă, după voia lui. Și ce a ieșit din asta? Aceeași gloată l-a lovit și l-a scuipat în față pe falsul profet, impostor și fățarnic… Și totuși ce fel de om este acesta? În ciuda situației lui deznădăjduite se

poartă ca și cum nu el ar fi cel înfrânt, ci aceia care l-au osândit…

Astfel gândea procuratorul Ponțiu Pilat, locțiitorul împăratului roman, s-ar putea spune el însuși pe jumătate împărat, în orice caz - în această parte a Mediteranei, când a plecat de la interogatoriu, ca să-l lase pe Iisus Nazarineanul pentru câteva clipe singur cu sine însuși, - poate își va da seama de genunea pe marginea căreia se află. Trebuie să-i înfrângă spiritul, să-l oblige să se târască umilit, să se lepede de acel Dumnezeu unul pentru toți, de egalitatea universală, iar apoi, ca pe o reptilă cu șira spinării ruptă, să-l arunce din teritoriile israeliene - să pribegească și să piară fără urmă, oricum, tot n-ar mai fi dus-o mult, ar fi sfârșit de mâna ucenicilor săi după ce își vor fi pierdut credința în el…

Astfel gândea, luptându-se cu propriile-i îndoieli, multîncercatul cârmuitor Ponțiu Pilat, căutând calea cea mai sigură, cea mai prielnică și exemplară de stârpire a conjurației nou apărute. Plecând de pe Terasa Boltită, el socotea că osânditul, rămas singur cu sine însuși, va înțelege ce îl amenință și, în clipa când procuratorul se va întoarce, va cădea la picioarele lui. Însă procuratorul nu știa că în acele clipe acest om ciudat nu se gândea defel la așa ceva, mai precis, nu în felul acesta ci se cufundase în aduceri-aminte, fiindcă aducerile-aminte constituie și ele apanajul celor vii și sunt una dintre cele din urmă bucurii în pragul despărțirii de viață…

Îndată ce procuratorul s-a îndepărtat, din nișele laterale au ieșit numaidecât patru străjeri, care s-au postat la cele două capete ale Terasei Boltite, ca și cum osânditul ar fi putut să fugă de aici. Și el și-a îngăduit să se adreseze celui mai apropiat dintre legionari:

— Pot să mă așez, bunule străjer?

— Așază-te, a răspuns acela, lovind cu lancea în pardoseala de piatră.

Iisus s-a așezat pe un fel de treaptă de marmură lângă zid, gârbovit, cu fața palidă, ascuțită, încadrată de părul negru, lung și ondulat. Și, acoperindu-și ochii cu palma, s-a adâncit în gânduri. „Tare aș vrea să-mi astâmpăr setea, își zicea el, și să mă scald în râu.” Și în închipuire i-a apărut clar un râu - apa curge, sărutând pământul și ierburile de pe mal, și i s-a părut că aude plescăit de apă, ca și când niște vâsle împingeau o luntre spre locul unde ședea el, ca și când cineva voia să-l ia în luntre și să-l ducă de acolo. Era maica lui, se grăbea cu luntrea spre el plină de neliniște și spaimă. „Mamă! a șoptit el neauzit. Mamă, dacă ai ști cât îmi e de greu! Încă din noaptea trecută, aflându-mă în Ghetsimani, pe Muntele Măslinilor, am trecut prin chinul și spaima mâhnirii ce mă copleșise ca o noapte întunecoasă, nu-mi găseam locul și, priveghind cu ucenicii, n-am putut nicicum să mă liniștesc, iar presimțirea cumplită m-a dus la istovire. Atunci ma-am rugat lui Dumnezeu. Tatăl meu Ceresc. «Părintele meu, am zis, de este cu putință, treacă de la mine paharul acesta! Însă nu precum voiesc eu, ci precum Tu voiești.» Și iată, paharul acesta, plin până peste margini, nu mă ocolește, se apropie implacabil și se va împlini ceea ce, pesemne, prevezi și tu. Și dacă este așa, înseamnă că tu ai știut ce o să se întâmple cu mine. Atunci, o Doamne, cum ai trăit toți acești ani, mamă scumpă, care m-ai născut și mi-ai dat suflare, cu ce gânduri și cu ce nădejde m-ai crescut, pe mine cel hărăzit de voia Domnului pentru această zi mare și cumplită, cea mai nefericită dintre toate zilele, fiindcă pentru om nu este durere mai grozavă decât propria-i moarte, dar pentru o mamă, când sub propriii ochi piere rodul pântecelui ei, durerea este de două ori mai mare. Iartă-mă, mamă, nu eu ți-am hotărât ursita, ci Tatăl meu Atotputernic, deci să ne îndreptăm fără murmur privirea către El, și facă-se voia Lui!”

Amintindu-și de mama lui, Maria, în acel ceas și-a amintit și o întâmplare trăită în copilărie, când avea vreo

cinci ani. În vremea aceea, familia lor trăia în Egipt, unde fugise de teama împăratului Irod, care căuta să ia viața pruncului nou-născut - viitorul Iisus Hristos, fiindcă magii au spus preoților că s-a născut Împăratul iudeilor. Pe atunci, băiatul crescuse binișor, și acolo, nu departe, curgea o apă mare, de bună seamă Nilul - lat, necuprins. Maria venea aici cu băiatul să clătească rufele ca și multe femei din localitatea aceea. Într-o zi când erau la râu, un moșneag și-a tras luntrea la mal, s-a apropiat de ei și le-a dat blând binețe. „Moșule! i s-a adresat Maria. Fii bun și îngăduie să-l plimb pe feciorul meu cu luntrea ta. Dorește atât de mult și plânge, prostuțul.” „Da, Maria, a răspuns moșneagul, tocmai de asta am adus luntrea, ca să-l plimbi pe micuțul Iisus.” Maria nu s-a mirat că le știa numele, a crezut că e vreun locuitor din împrejurimi. Când însă a cutezat să-l roage pe moșneag să se așeze la vâsle, acela a dispărut deodată, ca și cum s-ar fi topit în văzduh. Dar nici asta n-a tulburat-o pe Maria, căci băiețelul dorea tare mult să se plimbe cu luntrea, se bucura nespus și alerga împrejur, sărind în sus de bucurie și zorind-o întruna pe mumă-sa. Atunci, ea a azvârlit rufele pe niște pietre de pe mal, a luat copilul, l-a așezat în luntre, și singură a dezlegat luntrea, a împins-o în apă, a sărit în ea, așezând băiatul pe genunchi, și au pornit plutind pe firul apei. Ce minunat era să aluneci pe apa sclipitoare, aproape de mal: pe limbile de nisip foșneau trestiile, flori împestrițate îți luau ochii, păsări în culori vii zburau de colo-colo prin tufișuri, ciripind și cântând; în văzduhul jilav și cald zumzăiau în roiuri gâzele. Cât era de plăcut! Maria a început să cânte încetișor și se simțea fericită, iar feciorul ei era în al nouălea cer, atât de mult îi plăcea să meargă cu luntrea. Și din pricina asta Maria era și mai bucuroasă. Deodată - nu se depărtaseră prea mult de mal - un buștean mare, care zăcea într-un loc cu apa mică, a prins viață și, făcând valurile să clocotească, a pornit să înoate năvalnic și amenințător înspre ei. Era un crocodil uriaș - ochii lui

bulbucați priveau cu lăcomie către ei. Copilul s-a speriat și a început să țipe. Maria înțepenise și nu știa ce să facă. Cu o lovitură de coadă, crocodilul era cât pe ce să răstoarne luntrea. Lăsând vâslele, Maria și-a strâns băiatul la piept. „Doamne! a început ea să se roage. Acesta-i el! Fiul Tău Iisus! Cel dăruit de Tine! Nu-l părăsi, Doamne! Salvează-l!”

Femeia era într-atât de înfricoșată, încât n-a putut decât să închidă ochii și să se roage celui ce era Totul în univers și Tatăl Ceresc al copilului ei. „Nu ne părăsi - o să mai ai trebuință de el!” striga ea. Iar luntrea, rămasă fără cârmaci plutea împinsă de crocodil. Când, în sfârșit, Maria a cutezat să deschidă ochii, un strigăt de bucurie a izbucnit din pieptul ei - luntrea ajunsese la mal, de parcă cineva o dusese acolo, iar crocodilul, pornind îndărăt, a dispărut în depărtare. În neștire, Maria a sărit din barcă și a început să alerge pe mal, plângând zguduită și râzând de fericire. Alerga, îmbrățișându-și feciorul, și repeta întruna, sărutându-l și udându-l cu lacrimi: „Iisus! Iisus! Copilul meu drag și scump! Tatăl tău te-a recunoscut! El te-a salvat! Numai El te-a salvat! El te-a îndrăgit, Iisus, tu ești fiul lui iubit! Vei deveni înțelept, Iisus! Tu vei fi învățător și vei deschide ochii oamenilor. Ei vor veni după tine, Iisus, și tu nu te vei lepăda de oameni niciodată, niciodată, niciodată!” Astfel se bucura, tânguindu-se, „cea binecuvântată între femei”.

Se tânguia și jubila astfel de bucurie că Fiul lui Dumnezeu a fost izbăvit printr-o minune, și nu-i trecea prin minte că ăsta era un semn de la cel Atotputernic, ca oamenii să știe cine este el, copilul Iisus, fiul dulgherului Iosif, care sa-u ascuns în Egipt pentru a scăpa pruncul de mânia lui Irod. Fiindcă îndată ce Maria cu băiatul a sărit din luntre pe mal și a prins să alerge, luntrea a dispărut, plutind pe râu, iar femeile care spălau rufe și s-au adunat la strigătul ei povesteau pe urmă că în vreme ce Maria alerga cu micuțul în brațe în jurul capului lui strălucea un nimb auriu. Și toate s-au bucurat nespus. Și au fost

tulburate până la lacrimi, când micuțul Iisus, încolăcindu-și inimile după gâtul maicii sale, a spus: „Mamă, când o să mă fac mare, o să-l prind pe acest crocodil de coadă, ca să nu ne mai sperie!” Toate au râs de cuvintele copilului, apoi au început să-și dea cu părerea cine ar putea fi stăpânul luntrei. A reieșit că nimeni în toată regiunea nu-l cunoștea pe acel om și nimeni, pe urmă, nu l-a mai văzut vreodată. Iosif dulgherul a încercat de multe ori să dea de urma misteriosului luntraș ca să-i ceară iertare și să-l despăgubească, însă nu l-a găsit…

Iată ce istorie s-a întâmplat cu copilul Iisus în Egipt, și acum și-a amintit de ea pe Terasa Boltită, când i-a cerut iertare maicii sale pentru durerea și suferințele pricinuite. „Mamă, îmi iau rămas-bun de la tine acum, îi spunea el, nu te supăra dacă n-o să izbutesc ori n-o să pot să-ți vorbesc când mă vor duce la moarte. Mă tem de moarte, picioarele îmi sunt de gheață, deși astăzi e o căldură de neîndurat. Iartă-mă, mamă, și să nu te plângi împotriva sorții tale în ceasul meu cel greu. Curaj! Nu am altă cale spre adevărul oamenilor, care sunt cea mai grea povară a Ziditorului, decât aceea de a-l confirma prin propria-mi moarte. Altă cale spre oameni nu mi-a fost hărăzită. Și mă duc spre ei. Iartă-mă și rămâi cu bine, mamă! Păcat că nu l-am prins de coadă pe acel crocodil. Se spune că ei, crocodilii, trăiesc foarte mult, două-trei veacuri omenești. Însă chiar dacă l-aș fi prins, i-aș fi dat drumul să meargă în pace… Lasă-l să trăiască… Și iată ce mi-a mai trecut prin minte, mamă: dacă acel luntraș a fost un înger în chip de moșneag, poate că mi-a fost ursit să mă întâlnesc cu el în altă lume… Oare își va mai aminti de întâmplarea aceea? Aud pași, vine Ponțiu Pilat, călăul meu fără de voie. Rămâi cu bine, mamă, de pe acum rămâi cu bine!”

Ponțiu Pilat s-a întors pe Terasa Boltită cu același pas ferm cu care o părăsise. Străjerii s-au îndepărtat numaidecât și din nou cei doi au rămas pe terasă între patru ochi. Privindu-l semnificativ pe Iisus, care la apariția

lui s-a ridicat în picioare, procuratorul a înțeles că totul decurgea după dorința lui: victima singură se apropia neabătut de ultima linie. Însă și de această dată a hotărât să nu grăbească lucrurile și fără asta, totul mergea în direcția necesară.

— După câte văd, discuția noastră a luat sfârșit, a spus Ponțiu Pilat din mers. Nu te-ai răzgândit?

— Nu.

— Păcat! Mai gândește-te!

— Nu! a clătinat Iisus din cap. Să fie așa cum trebuie să fie.

— Păcat! a repetat Ponțiu Pilat, dar cu mai puțină siguranță. A simțit tremur în suflet - îl zguduise fermitatea lui Iisus Nazarineanul. Și parcă n-ar fi vrut ca acela să se lepede de sine și să înceapă a-și căuta salvarea, să ceară îndurare. Și Iisus a înțeles totul.

— Nu fi mâhnit, a zâmbit el cu smerenie. Eu te cred, cuvintele tale sunt sincere. Te înțeleg. Și eu doresc mult să trăiesc. Doar în pragul neființei omul pricepe cât de dragă îi este viața. Și de mama îmi pare rău - o iubesc nespus, am iubit-o întotdeauna, încă din copilărie, deși nu i-am arătat-o. Orice ar fi, însă, cârmuitorule roman, ține minte: tu ai fi putut mântui, să zicem, un suflet, și pentru asta ai fi meritat toată recunoștința, dar eu sunt dator să mântui pe mulți, chiar și pe aceia care se vor ivi pe lume după noi.

— Să mântui? Când n-o să mai fii pe pământ?

— Da, când n-o să mai fiu printre oameni.

— Numai tu ești de vină, și la această discuție n-o să mai revenim, a rostit ferm Ponțiu Pilat, nedorind să riște mai mult. Să-mi răspunzi însă la o ultimă întrebare, a zis el, zăbovind lângă jilț, și a tăcut, căzând pe gânduri, încruntându-și sprâncenele stufoase. Spune-mi, ești în stare, acum, să porți o discuție? a adăugat el brusc pe un ton de încredere. Dacă nu-ți arde de asta, nu te osteni, n-o să te mai rețin. Ești așteptat pe dealul Golgotei…

— Cum poftești, cârmuitorule, îți stau la dispoziție, a răspuns Iisus, ridicând înspre procurator ochii săi de un albastru transparent, care îl uimiseră pe acesta prin forța de concentrare a gândirii, ca și cum nu l-ar fi așteptat pe deal sfârșitul inexorabil.

— Mulțumesc, a rostit la fel de neașteptat Ponțiu Pilat. În acest caz, să-mi răspunzi la o ultimă întrebare, pentru propria-mi curiozitate. Să discutăm ca niște oameni liberi - eu nu depind cu nimic de tine, iar acum, îți dai singur seama, tu te afli în pragul libertății depline, așa că să fim sinceri, a propus el, așezându-se. Spune-mi, le-ai vorbit ucenicilor, adepților tăi, - în ce mă privește, înțelegi, sper, că nu cred în învățătura ta -, așadar, le-ai vorbit adepților tăi, i-ai încredințat că, de vei fi răstignit, vei învia a treia zi și, înviind, te vei întoarce într-o bună zi pe pământ și vei chema la Judecata de Apoi pe cei ce trăiesc acum, precum și pe cei ce încă se vor ivi pe lume, toate sufletele, toate generațiile de la facerea lumii? Și că asta ar fi, chipurile, cea de a doua venire a ta pe această lume? Este adevărat?

Iisus a surâs ciudat, parcă zicându-și: ia te uită! și, pășind cu picioarele-i desculțe pe marmură, a tăcut, ca și cum ar fi chibzuit dacă merită sau nu să răspundă.

— Toate astea le-a trăncănit Iuda Iscariotul[15]? a întrebat el ironic. Și pe tine te îngrijorează tare, cârmuitorule roman?

— Nu știu cine este Iuda, dar așa am fost înștiințat de oameni onorabili, cărturarii poporului. Atunci, reiese că toate astea sunt vorbe goale?

— Crezi ce poftești, cârmuitorule, a răspuns Iisus cu răceală. Nimeni nu-ți pretinde să primești ceea ce este străin minții tale.

---

15 Iuda Iscariotul sau Iuda Iscarioteanul a fost, conform evangheliilor din Noul Testament, unul din cei doisprezece apostoli aleși de Isus să domnească peste triburile lui Israel în Împărăția lui Dumnezeu (*Matei* 19:28). Numele de „Iscariot” (Ioan 6:71) ar indica fie proveniența sa din satul Karioth (cca 25 km sud-est de Hebron), fie apartenența sa la grupul revoluționar al sicariilor. Simbol al trădării.

— Dar eu vorbesc serios, nu râd, s-a grăbit, să-l încredințeze procuratorul. Mă gândesc doar că alt prilej de a discuta cu tine nu se va mai ivi. Îndată ce te vor duce de aici, tu nu mai ai cale de întoarcere. Vreau însă să mă lămuresc cum e cu putință ca după moarte să te ivești din nou pe pământ și să chemi la judecată toate sufletele? Și unde se va săvârși această judecată - în ceruri sau altundeva? Și cât de îndelung trebuie să aștepte ziua aceea oamenii ce se încred în tine ca să se învrednicească de pacea veșnica? Îngăduie-mi mai întâi să-ți spun cum văd eu treaba asta. Socoteala ta e simplă, te bizui pe faptul că fiecare dorește să aibă o viață plăcută și pe lumea cealaltă. Ah, omul acesta muritor, veșnic râvnește câte ceva! E atât de ușor să-l ademenești cu făgăduieli - chiar și acolo, în viața de dincolo de mormânt, te va urma ca un câine. Fie însă precum susții tu, prorocule, să admitem, dar viața ta a ajuns la capăt, poți s-o prelungești numai discutând…

— Puteam să n-o prelungesc deloc.

— Dar n-o să te duci pe munte, lăsând întrebarea mea fără răspuns. Socotesc că o astfel de plecare este mai rea decât moartea.

— Continuă.

— Așadar, să zicem că învățătura ta este dreaptă, atunci spune-mi: când va sosi ziua întoarcerii tale pe pământ? Iar dacă așteptarea va dura mult, neînchipuit de mult, atunci la ce bun să mai aștepte omul? Căci dacă asta nu se va împlini în decursul vieții lui, nu-i mai folosește la nimic. Apoi, drept să-ți spun, nu e cu putință să-ți închipui că ai putea aștepta un astfel de eveniment neverosimil. Ori trebuie să aștepți crezând orbește? Și ce rezultă din asta? Ce folos?

— Îndoielile tale sunt de înțeles, cârmuitorule roman, tu gândești simplu, ca un pământean, ca învățătorii tăi greci. Nu te supăra pentru observația mea. Câtă vreme mă aflu dinaintea ta ca om pieritor, ai dreptul să discuți. Pe deasupra, noi suntem foarte deosebiți unul de celălalt - ca

focul și apa. Și concepțiile noastre se deosebesc, noi doi privim totul din puncte diferite. Acum, despre ceea ce te neliniștește, cârmuitorule… Într-adevăr, cea de a doua venire a mea va trebui așteptată nesfârșit de multă vreme. Aici ai dreptate. Nimeni nu poate prevesti când va veni ziua aceea, fiindcă asta o știe numai Acela care a creat lumea. Ceea ce pentru noi durează milenii, pentru el nu e, poate, decât o singură clipă. Esențialul însă constă în altceva. Creatorul ne-a înzestrat cu bunul cel mai de preț din lume - mintea. Și ne-a lăsat libertatea să trăim după cum ne taie capul, în felul cum vom dispune de acest dar ceresc va consta istoria istoriei oamenilor. Căci vei fi de acord, cârmuitorule roman, că tâlcul existenței omului sălășluiește în autodesăvârșirea spiritului - nu există pe lume un țel mai presus. În asta se află frumusețea existenței raționale - să te înalți din zi în zi tot mai sus pe treptele nesfârșite ale mirificei desăvârșiri a spiritului. Lucrul cel mai greu pentru om este să fie om zi de zi. Iată de ce, durata așteptării acelei zile, în care tu nu crezi, cârmuitorule, va depinde numai de oameni.

— Așa, vasăzică!

Ponțiu Pilat a sărit în sus agitat și s-a apucat cu mâinile de speteaza jilțului.

— Stai puțin, iar e un lucru nemaiauzit ca așa ceva să depindă de oameni! Eu, care nu cred în învățătura ta, nu pot pricepe una ca asta. Dacă oamenii ar putea, după voia lor, să apropie ori să îndepărteze un asemenea fenomen, în acest caz nu s-ar putea spune că ei se asemuiesc cu divinitățile?

— Într-o anumită privință ai dreptate, cârmuitorule roman, însă mai întâi aș vrea să deosebesc adevărul de vorba oamenilor. Vorba oamenilor despre adevăr este o mare năpastă. Ea este ca mâlul în apă, care cu timpul preface o apă adâncă într-o băltoacă. În viață așa se întâmplă întotdeauna: orice idee mare, zămislită spre binele oamenilor, obținută prin chinuri și revelații, fiind

transmisă din gură în gură, este veșnic denaturată de vorba oamenilor, întru răul lor și al adevărului. Și tocmai asta vreau să spun, cârmuitorule, că acele născociri pe care tu le crezi nu sunt altceva decât vorba oamenilor, iar adevărul este cu totul altul.

— Nu vrei să-mi dezvălui acel adevăr?

— Ba da, o să încerc. N-o să ocolesc discuția. Pentru că este cel din urmă prilej când mai pot să vorbesc despre asta. Află dar, cârmuitorule roman: providența divină nu stă în faptul că vreodată, ca tunetul pe vreme senină, va veni ziua când Fiul Omului, înviind, va coborî din ceruri pentru a săvârși judecata noroadelor, totul va fi dimpotrivă, cu toate că scopul va rămâne același. Nu eu, căruia i-a mai rămas de trăit doar cât ai străbate calea de aici până la Muntele Pleșuv, voi veni, după ce voi fi înviat, ci voi, oamenii, veți veni să trăiți întru Hristos, în mare pioșenie, veți veni către mine prin necunoscutele generații viitoare. Și asta va fi cea de a doua venire a mea. Cu alte cuvinte, prin oameni eu mă întorc spre mine prin patimile mele, prin oameni mă întorc spre oameni. Iată despre ce este vorba. Eu voi fi viitorul vostru, rămânând în timp cu milenii în urmă, în asta constă providența Celui de Sus, - să urce în acest fel omul pe tronul harului său, harul binelui și al frumosului. În asta se află tâlcul predicilor mele, în asta se află adevărul, nu în vorba lumii și nici în născocirile de tot felul care vulgarizează marile idei. Calea aceea însă va fi cea mai grea dintre toate pentru neamul omenesc și nesfârșit de lungă, și tu te temi de asta pe bună dreptate, cârmuitorule roman. Calea aceea va începe în ziua fatală când va fi ucis Fiul lui Dumnezeu, și în căință veșnică se vor găsi generațiile, de fiecare dată cutremurându-se din nou de prețul pe care eu îl voi plăti astăzi întru ispășirea păcatelor oamenilor, întru luminarea lor și pentru a trezi în ei temeiurile divine. Căci pentru asta m-am născut eu pe lume, ca să fiu oamenilor pildă nepieritoare. Ca oamenii să nădăjduiască în numele meu, să vină spre mine trecând

prin suferințe, prin luptă necontenită cu răul din sine, prin dezgustul față de vicii, față de violență și cruzime, care înfrâng atât de nefast sufletele în care nu sălășluiește iubirea pentru Dumnezeu, prin urmare, pentru semenii lor, pentru oameni!

— O clipă, Iisus Nazarineanul, tu identifici pe Dumnezeu cu oamenii?

— Într-un anumit sens da. Ba mai mult, toți oamenii luați la un loc alcătuiesc icoana lui Dumnezeu pe pământ. Această ipostază a lui Dumnezeu are și un nume - Dumnezeu-Mâine, Dumnezeul nemărginirii, dăruit lumii de la facerea ei. Pesemne că și tu, cârmitorule roman, te-ai surprins de multe ori cu gândul că dorințele îți sunt întotdeauna îndreptate spre ziua de mâine. Astăzi iei viața așa cum este, însă vrei negreșit ca mâine să fie alta, și chiar dacă astăzi ți-e bine, tot vei dori ca mâine să-ți fie și mai bine. Iată de ce trăiesc în noi speranțele, nestinse precum lumina divină. Dumnezeu-Mâine este spiritul nemărginirii, iar în total - în el se află miezul, chintesența faptelor și năzuințelor umane, astfel încât faptul cum trebuie să fie Dumnezeu-Mâine - bun sau rău, blând sau neîndurător, - depinde numai de oameni. Să gândești așa este îngăduit și necesar, așa dorește de la ființele cugetătoare însuși Dumnezeu-Creatorul, și, astfel, de viața viitoare pe pământ trebuie să se îngrijească oamenii înșiși, căci fiecare dintre ei este o părticică a lui Dumnezeu-Mâine. Omul este singur judecător și creator al tuturor zilelor noastre.

— Stai puțin, cum rămâne atunci cu Judecata de Apoi pe care o anunți atât de amenințător?

— Judecata de Apoi… Dar nu te-ai gândit, cârmuitorule roman, că ea se săvârșește de mult asupra noastră?

— Nu cumva vrei să spui că toată viața noastră este de fapt Judecata de Apoi?

— Nu ești departe de adevăr, cârmuitorule roman. Să străbați acel drum, care, după afurisirea lui Adam, începea

în chinuri și dureri, trecând prin ticăloșiile pricinuite veac de veac de unii oameni altor oameni, ce zămisleau rău din rău, minciună din minciună, - asta pesemne că a însemnat ceva pentru cei ce au trăit și trăiesc pe lume. Cât de necuprins s-a deschis prăpastia răului, câte războaie, câte cruzimi și crime, prigoniri și nedreptăți, câte umilințe n-au cunoscut oamenii de când strămoșii lor au fost alungați din Eden! Și toate cumplitele greșeli pământești împotriva binelui, împotriva firii, săvârșite de la facerea lumii până astăzi, nu sunt ele oare o pedeapsă mai cruntă decât Judecata de Apoi? Care este menirea primordială a istoriei? Să-i apropie pe cei înzestrați cu rațiune de culmile divine ale iubirii și compătimirii? Dar câte încercări grozave n-au existat în istoria oamenilor, iar în viitor nu se întrezărește sfârșitul ticăloșiilor, care clocotesc ca valurile oceanului. Viața într-un asemenea infern nu este oare mai câinoasă decât Judecata de Apoi?

— Și tu, Iisus Nazarineanul, ai de gând să oprești istoria întru rău?

— Istoria? Nimeni n-o poate opri, eu însă vreau să stârpesc răul din faptele și din mințile oamenilor - aceasta-i durerea mea.

— Atunci n-o să mai fie nici istorie.

— Care istorie? Aceea căreia tu îi porți de grijă, cârmuitorule roman? Din păcate, istoria aceea nu poate fi ștearsă din memorie, însă, dacă ea n-ar exista, noi ne-am afla mult mai aproape de Dumnezeu. Eu te înțeleg, cârmuitorule. Dar istoria adevărată, istoria înfloririi omeniei, încă n-a început pe pământ.

— Stai, Iisus Nazarineanul, lasă-mă pe mine deocamdată la o parte. Tu însă cum ai de gând să aduci oamenii și noroadele spre această țintă?

— Prin vestirea Împărăției dreptății, fără puterea cezarilor, iată cum!

— Și asta-i de ajuns?

— E de ajuns dacă o doresc toți…

— Interesant. Ei bine, Iisus Nazarineanul, te-am ascultat cu atenție. Privirea ta răzbate departe, dar oare nu te încrezi prea mult în tine, nu-ți sunt prea mari speranțele în credința oamenilor, uitând de natura ticăloasă a piețelor? O să te convingi de asta foarte curând dincolo de zidul orașului, însă istoria nu poți s-o întorci din cale, nimeni nu poate să întoarcă acest fluviu. Pe mine însă un lucru mă miră: de ce aprinzi incendiul în care mai întâi vei arde tu însuți? Fără cezari, lumea nu poate dăinui, nu poate să existe atotputernicia unora și supunerea altora, și degeaba te căznești să impui o altă rânduială, născocită de tine, ca o nouă istorie. Cezarii au zeii lor, ei nu-l venerează pe abstractul tău Dumnezeu-Mâine, care în infinitul șirului de ,,mâine" este lipsit de limite distincte și aparține tuturor în egală măsură ca aerul, căci tot ce poate fi dat în mod egal este un nimic, lipsit de valoare, din pricina asta cezarilor li s-a hărăzit să stăpânească în numele lor asupra fiecăruia și asupra tuturor. Iar dintre toți cezarii ce cârmuiesc în lume, prea-vrednicul de slavă Tiberiu a fost remarcat de zei - statul lui, Imperiul roman, cuprinde jumătate de lume. Iată de ce, sub egida lui Tiberiu, eu domnesc în Iudeea și văd în asta sensul vieții mele, și cugetul meu e împăcat. Nu există cinste mai presus decât aceea de a servi invincibilei Rome!

— Tu nu faci excepție, cârmuitorule roman, aproape că nu există ins care să nu fie mistuit de dorința de a domni măcar asupra unuia dintre semenii săi. Aici e nenorocirea. Tu zici că așa e rânduită lumea. Viciul este întotdeauna lesne de justificat. Însă puțini sunt cei care gândesc că acesta e blestemul neamului omenesc, că răul setei de putere, de care sunt molipsiți toți - de la starostele măturătorilor de piețe până la cei mai crânceni împărați -, este cel mai rău dintre toate relele, și pentru el neamul omenesc va plăti cândva din plin. În lupta pentru putere, pentru pământuri, vor pieri noroade, se vor distruge unul pe altul cu desăvârșire.

Ponțiu Pilat a ridicat nerăbdător mâna, întrerupându-l:

— De-ajuns, eu nu sunt ucenicul tău ca să te ascult cu evlavie! Oprește-te! Cu vorba poți să distrugi tot ce poftești, însă orice ai proroci tu, Iisus Nazarineanul, ostenelile tale sunt zadarnice. Lumea cârmuită de autoritate nu poate fi alta. Așa cum a fost, așa va fi: cine este mai tare, acela va avea și puterea, și în viitor lumea va îi cârmuită de cei puternici. Și rânduiala asta e neschimbătoare ca stelele pe cer. Pe ele nu le poate clinti nimeni. În zadar te zbați pentru neamul omenesc, în zadar ești gata să-l mântui cu prețul propriei tale vieți. Pe oameni nu-i vor învăța nimic nici predicile din temple, nici vocile din cer! Ei vor veni întotdeauna după cezari, ca turma după păstor și, închinându-se forței și bogăției, îl vor venera pe cel ce se va dovedi mai necruțător și mai puternic decât toți, și-i vor glorifica pe comandanții de oști și bătăliile lor, unde sângele va curge șuvoaie în numele dominației unora și supunerii și umilinței altora. În asta va consta bărbăția spiritului, proslăvită și transmisă din generație în generație, pentru asta se vor înălța flamuri și vor răsuna trâmbițe, sângele va clocoti în vine, se va rosti jurământ: nici o palmă de pământ străinilor! Și în numele poporului campaniile militare vor fi declarate o necesitate, se va cultiva ura față de vrăjmașii patriei: să prospere regele nostru, iar pe ceilalți să-i zdrobim, să-i îngenunchem, să-i înrobim laolaltă cu popoarele lor și să le luăm pământurile! În asta se află din vremuri imemoriale toată plăcerea vieții, tot sensul existenței, iar tu, Nazarineanule, vrei să osândești toate astea, să le afurisești, tu-i preamărești pe săraci și pe cei slabi, dorești fericirea tuturor, uitând că omul este o fiară, că el nu poate trăi fără războaie, precum trupul nostru fără sare. Gândește-te la greșelile și rătăcirile tale măcar în acest ceas, înainte de a porni sub escortă spre Muntele Pleșuv. Iar acum, la despărțire, iată ce-ți mai spun: tu vezi rădăcina răului în nepotolita sete de putere a oamenilor, în

subjugarea cu forța a pământurilor și a noroadelor, însă prin asta doar îți sporești vina, căci cel ce este împotriva puterii este împotriva celor puternici. Fără îndoială, tu faci aluzie la Imperiul nostru roman; anunțând Împărăția dreptății, vrei să te pui de-a curmezișul măreției crescânde a Romei, dorinței ei de a stăpâni lumea, și numai pentru această intenție meriți să fii trimis de trei ori la moarte!

— De ce atâta dărnicie, bunule cârmuitor, eu cred că e prea de ajuns și o singură moarte. Să continuăm totuși convorbirea noastră, cu toate că îmi dau seama cât de mult se chinuie călăii sub soarele dogoritor, așteptându-mă pe Muntele Pleșuv, deci să ne continuăm convorbirea, însă acum la dorința mea dinaintea sfârșitului. Așadar, guvernatorule roman, ești încredințat că puterea este ceea ce socotești tu că ar fi putere. Există însă o putere de alt fel - puterea binelui, care, poate, este mai greu și mai complicat de înțeles, și pentru virtute este necesară nu mai puțină bărbăție decât pentru războaie. Ascultă-mă, cârmuitorule, s-a întâmplat ca tu să fii cel din urmă om cu care eu să vorbesc înainte de Muntele Pleșuv. Și eu doresc să mă spovedesc ție, dar să nu te gândești că vreau să cer îndurare…

— Ar fi pur și simplu ridicol.

— Ți-am spus dinainte, cârmuitorule roman, ca să fii liniștit în această privință. Acum numai tu o să știi toate cele ce am să spun. Zbuciumat era sufletul meu până la moarte noaptea trecută, și am crezut, la început, că fără de pricină. Nu, nu era zăpușeală în Ghetsimani - pe colinele din afara orașului adia vântul. Eu însă nu-mi găseam locul, întristarea, teama și mâhnirea mă tulburau, și parcă niște sunete apăsătoare se înălțau din inima mea spre cer. Ucenicii mei au încercat să vegheze cu mine, însă nicicum nu îmi aflam ușurarea. Și am știut că ceasul sorocit se apropie, că moartea va sosi inevitabil. Și am fost copleșit de spaimă… Căci pentru fiecare om moartea înseamnă sfârșitul lumii.

— Cum așa? a grăit Ponțiu Pilat, privindu-l pe osândit cu o bucurie, răutăcioasă. Atunci ce se alege de ideea vieții de dincolo de mormânt? Căci tu ai afirmat că viața nu se sfârșește cu moartea.

— Iar judeci după vorba lumii, cârmuitorule! În lumea de dincolo de mormânt, sufletul plutește tăcut, ca umbra în apă, - ca și cum imaginea unui gând insesizabil alunecă în spațiul nemărginit, dar trupul n-are acces acolo. Fiindcă aci ea este o cu totul altă sferă, a unei alte existențe care nu e supusă cunoașterii. Acolo și curgerea timpului este alta, nesupusă măsurilor pământești. Or eu mă gândesc la viața care poate fi măsurată, la viața de pe pământ. Mă chinuia presimțământul ciudat că sunt cu totul părăsit în lume, și rătăceam în noaptea aceea prin Ghetsimani ca o fantomă, fără să-mi aflu liniștea, de parcă eu singur dintre toate ființele gânditoare rămăsesem în universul întreg, de parcă zburam deasupra pământului și nu vedeam, fie zi, fie noapte, niciun om viu, - totul era mort, totul era acoperit de cenușa neagră a unor incendii de curând stinse, pământul zăcea tot în ruine - nici păduri, nici câmpii, nici corăbii în largul mărilor, ci doar un vuiet necontenit și straniu răzbătea abia deslușit din depărtări, ca un vaier jalnic în vânt, ca tânguirea fierului în străfundurile pământului, ca un dangăt de înmormântare, și eu zburam ca un fulg singuratic în slava cerului, chinuit de teamă și presimțire rea, și îmi ziceam - iată sfârșitul lumii, și o tristețe fără margini îmi zguduia sufletul: oare unde or fi dispărut oamenii, oare unde o să-mi mai pun acum capul? Și am cârtit în sufletul meu: iată, Doamne, acel sfârșit fatal, pe care îl așteptau toate generațiile, iată Apocalipsul, iată încheierea istoriei ființelor raționale. Oare de ce s-a întâmplat una ca asta, cum a fost cu putință să piară astfel, să dispară cu desăvârșire, nimicindu-și posteritatea? Și m-am înspăimântat, fulgerat de o bănuială cumplită: iată răsplata pentru că i-ai iubit pe oameni și te-ai jertfit pentru ei. Oare, e cu putință ca apriga omenire, în cruzimea ei, să

se autodistrugă precum scorpionul, care se omoară cu propriul venin? Oare să fi dus la acest sfârșit sălbatic nepotrivirea dintre oameni, dintre hotarele imperiale, dintre idei, orgolii și setea de putere, nepotrivirea dintre marii cezari, îmbuibați de stăpânirea absolută, și noroadele care îi urmează orbește, cântându-le osanale fățarnice, înarmându-se până în dinți și lăudându-se cu biruințele în nenumăratele bătălii intestine? Așadar, iată cum s-a isprăvit viața oamenilor pe pământ, care au dus cu ei în neființă darul divin al cugetului. O, Doamne, cârteam eu, de ce i-ai înzestrat cu minte și darul vorbirii, cu mâini slobode pentru creație pe aceia care în sine s-au distrus pe sine și au prefăcut pământul într-un cimitir al rușinii universale?! Astfel mă tânguiam și suspinam singur în lumea cufundată în tăcere și-mi blestemam ursita, și-i spuneam lui Dumnezeu: lucrul pentru care mâna Ta nu s-ar fi ridicat l-a făptuit chiar omul în mod criminal… Află dar, cârmuitorule roman, că sfârșitul lumii nu-l voi aduce eu și nici urgiile stihiilor, ci vrajba oamenilor. Acea vrajbă și acele biruințe pe care tu le proslăvești extaziat de putere…

Iisus a răsuflat adânc și a continuat:

— Iată ce viziune am avut noaptea trecută, și multă vreme m-am gândit la ea, n-am dormit, am petrecut în veghe rugăciuni și, întărindu-mă sufletește, am vrut să împărtășesc și ucenicilor mei revelația ce mi-o trimisese Tatăl, dar, atunci în Ghetsimani a intrat mulțime multă de oameni, și printre ei se afla Iuda. Iuda m-a îmbrățișat de îndată și m-a sărutat cu buze roci. „Bucură-te, învățătorule!” mi-a zis, iar celor veniți cu el le spusese mai înainte: „Pe care-L voi săruta, Acela este,. puneți mâna pe El”. Și ei m-au prins. Iar acum mă aflu în fala ta, cârmuitorule roman. Știu, e timpul să merg pe Muntele Pleșuv. Tu însă ai fost milostiv, cu mine, cârmuitorule, și sunt mulțumit că înainte de moarte am putut să împărtășesc ceea ce am trăit ieri în Ghetsimani.

— Și ești convins că, ascultându-te, eu am crezut tot ce mi-ai spus?

— Asta-i treaba ta, cârmuitorule, să crezi ori să nu crezi. Mai curând însă nu mă crezi, căci noi suntem ca două stihii diferite. Cu toate acestea m-ai ascultat. Fiindcă nu-ți vei putea spune că n-ai auzit nimic și nu te vei putea opri să te gândești la asta. Iar eu îmi pot spune că n-am luat cu mine în mormânt ceea ce mi s-a arătat în Ghetsimani. Cugetul meu este acum împăcat.

— Spune, Nazarineanule, întâmplător n-ai făcut preziceri prin piețe?

— Nu, cârmuitorule, de ce mă întrebi?

— Nu înțeleg, ori te joci, ori, într-adevăr, nu știi ce-i frica și nu te temi de cea mai cumplită dintre osânde. Oare, când n-o să mai fii, mai are vreo importanță pentru tine ce ai izbutit și ce n-ai izbutit să spui, cine te-a ascultat și cine nu? Cine mai are nevoie de toate astea? Nu e totul deșertăciune, aceeași deșertăciune a deșertăciunilor[16]?

— Nu, cârmitorule, nu-i deșertăciune! Căci gândurile dinaintea morții ajung drept la Dumnezeu, pentru El este important ce gândește omul înainte de moarte, și după asta Dumnezeu îi judecă pe oameni, care cândva au fost creați de El ca făptura cea mai desăvârșită dintre toate vietățile, fiindcă gândurile cele mai de pe urmă sunt întotdeauna curate și cât se poate de sincere, în ele se află numai adevăr și nu e loc pentru viclenie. Nu, iartă-mă, Cârmuitorule, însă e de prisos să crezi că mă joc. Când eram mic, m-am jucat cu jucării, dar după aceea, niciodată. Iar cât privește faptul dacă mă tem sau nu de chinuri, aici nu-i nimic de ascuns, ți-am mai vorbit despre asta. Mă tem, mă tem tare mult! Și mă rog Domnului meu, Tatăl Atoatedătătorul, să-mi dea putere să îndur ce mi-a fost hărăzit, să nu mă coboare la urlet de dobitoace și să nu mă

[16] Deşertăciunea deşertăciunilor, zice Ecclesiastul, deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciuni! (*Ecclesiastul*, 1.2).

rușineze în alt chip… Așadar, eu sunt gata, Cârmuitorule roman, nu mă mai reține, n-are rost. E timpul să plec…

— Da, acum vei porni spre Muntele Pleșuv. Spune-mi, Iisus Nazarineanul, câți ani ai?

— Treizeci și trei, cârmuitorule.

— Ce tânăr ești! Cu douăzeci de ani mai tânăr decât mine, a observat, cu milă Ponțiu Pilat, clătinând din cap și, după un răgaz de gândire, a urmat: După câte știu, nu ești însurat, înseamnă că n-ai copii care să rămână orfani după tine, așa o să și scriem.

Și a tăcut, tocmai se pregătea să mai spună ceva, dar, răzgândindu-se, a tăcut. Și bine că a făcut. Era gata să facă o gafă. Avea de gând să-l întrebe dacă a cunoscut femeie la viața lui. Și i s-a făcut rușine: ce curiozitate de muiere, cum e cu putință ca un bărbat respectabil să întrebe asemenea lucruri?

Privindu-l în acel moment pe Iisus Nazarineanul, și-a dat seama după ochii lui că ghicise ce voia să-l întrebe procuratorul și, mai mult ca sigur n-ar fi răspuns la o astfel de întrebare. Ochii de un albastru-transparent ai lui Iisus se întunecaseră și el s-a închis în sine. „Pare atât de blajin, dar câtă forță ascunde în el!” s-a mirat Ponțiu Pilat, pipăind cu piciorul sandaua care îi alunecase.

— Bine, a zis el, întorcând întrebarea pe alt făgaș, parcă pentru a compensa discuția despre femeie, care nu mai avusese loc. Se zice că tu ești un copil găsit, aruncat la ușa altuia, este adevărat?

Iisus a zâmbit larg și blând, arătându-și dinții albi, regulați.

— Poate că într-un fel e adevărat.

— Mai precis, este sau nu este așa?

— Așa e, așa e, bunule cârmuitor, a încuviințat Iisus simțind că Ponțiu Pilat începe să se enerveze, pentru că nici această întrebare nu se cuvenea s-o pună un procurator. Am fost „aruncat” de Tatăl meu Ceresc, prin Duhul Sfânt.

— Bine că de acum n-o să mai prostești pe nimeni, a mormăit obosit printre dinți procuratorul. Și totuși cine e mama ta care te-a născut?

— O cheamă Maria, este în Galileea. Simt că astăzi o să ajungă la timp. A călătorit toată noaptea. Știu asta.

— Mă îndoiesc că sfârșitul fiului ei o s-o bucure, a grăit Ponțiu Pilat posomorât, pregătindu-se, în sfârșit, să încheie îndelunga discuție cu acest smintit din Nazaret.

Și procuratorul s-a ridicat cât era de înalt sub bolțile terasei, maiestuos, cu capul lui mare și cu privirea fermă, în toga albă ca zăpada.

— Așadar, să precizăm pentru respectarea regulii, a hotărât el și a început să enumere: Tatăl - cum zici că-l cheamă? - Iosif, mama - Maria. De obârșie din Nazaret. Vârsta - treizeci și trei de ani. Neînsurat. Fără copii. A aţâţat norodul la răzmeriţe. S-a grozăvit că va distruge marele templu al Ierusalimului și în trei zile va înălța altul. S-a dat drept proroc, drept Împărat al iudeilor. Iată pe scurt toată istoria ta.

— Să nu vorbim de istoria mea, iată însă ce-ți zic ție: tu vei rămâne în istorie, Ponțiu Pilat, a grăit încet Iisus Nazarineanul, privind drept și serios în ochii procuratorului. De-a pururea vei rămâne.

— Alta acum! a zis Ponțiu Pilat dând din mână a nepăsare. Totuși, aceste vorbe îl măguliseră, însă, brusc, schimbând tonul, a cuvântat solemn: în istorie va rămâne vrednic de laudă împăratul Tiberiu, lăudat fie numele lui! Noi nu suntem decât tovarășii lui de luptă și nimic mai mult.

— Și totuși, în istorie vei rămâne tu, Ponțiu Pilat, a repetat îndărătnic acela ce se îndrepta spre Muntele Pleșuv, dincolo de zidurile Ierusalimului…

Și pasărea aceea, pajură sau erete, care se rotea încă de dimineață deasupra palatului lui Irod, ca și cum aștepta pe cineva, și-a părăsit în sfârșit locul și a zburat în direcția încotro era dus, înconjurat de un convoi numeros de

călăreți, legat precum un criminal primejdios, acela cu care discutase îndelung însuși Ponțiu Pilat, procuratorul a toată Iudeea.

Iar procuratorul tot mai stătea pe Terasa Boltită, urmărind cu uimire și spaimă ciudata pasăre care zbura în urma celui ce era dus pe Muntele Pleșuv…

— Oare ce să însemne asta? a șoptit procuratorul nedumerit și tulburat…

III

Acea ploaie de vară în stepă, ce se pregătise îndelung încă de cu seară la orizont, cu licăriri mute de fulgere și deplasări de nori, a pornit de-abia pe la miezul nopții. Picăturile ei grele ce răpăiau puternic pe pământul uscat și care apoi s-au preschimbat în șuvoaie neîntrerupte, le-a simțit pe față Avdeu Kallistratov revenindu-și în fire, ele erau cel dintâi dar al vieții.

Avdeu zăcea în același loc din șanțul ce mărginea linia ferată, unde se rostogolise de pe terasament, când l-au aruncat din tren. Primul gând care i-a venit în minte: „Unde mă aflu? Mi se pare că plouă”. Gemând, a încercat să se miște, însă durerea sălbatică din șold și greutatea de plumb ce o simțea în cap l-au făcut să leșine din nou, dar după o vreme și-a recăpătat totuși cunoștința. Ploaia salvatoare l-a readus la viață. Turna cu găleata, și apa, scurgându-se de pe taluz, se aduna în șanțul în care zăcea Avdeu. Răzbind către om, ea se umfla spumegând și se ridica din ce în ce mai sus, spre gât, ceea ce l-a silit pe Avdeu să se învingă pe sine, să încerce să acționeze pentru a se târî din acel loc primejdios. La început, când trupul se zbătea în sforțări, obișnuindu-se cu mișcarea, a trecut prin

chinuri cumplite. Cu greu îi venea să creadă că a rămas în viață. Căci fusese bătut cu atâta cruzime în vagon și l-au aruncat când trenul gonea cu o viteza de spaimă, dar ce fleacuri sunt astea pe lângă faptul că trăiește, e viu în ciuda tuturor așteptărilor! E viu și poate să se miște, chiar dacă numai târâș, aude, și vede, și se bucură de această ploaie binecuvântată ce curge în șuvoaie, spălându-i trupul frânt, răcorindu-i mâinile, picioarele și capul fierbinte, care-i vuia necontenit, și se va târî cât îl vor ține puterile, căci foarte curând se luminează de ziuă, și va veni dimineața, și viața va începe din nou… Și atunci va chibzui ce să facă, trebuie doar, cum-necum, să se ridice în picioare…

În vremea asta, spintecând ploaia și întunericul, au trecut în goană, huruind, câteva trenuri de noapte… Și el s-a bucurat și de ele, tot ce amintea de viață îl bucura ca niciodată…

Avdeu nu voia să se adăpostească de ploaie chiar dacă i-ar fi fost cu putință, își dădea seama că această ploaie dătătoare de viață îi este necesară. Numai de i-ar fi întregi mâinile și picioarele, cât privește rănile, vânătăile și chiar durerea năprasnică din șoldul drept - el era gata să îndure totul fără să cârtească… Totuși a izbutit să se cațere într-un loc fără primejdie, pe o mică ridicătură, și acum zăcea în ploaie, adunându-și curajul să trăiască mai departe…

Astfel a revenit el din neființă și, revenind, a purces să reconstituie tot ceea ce alcătuia esența vieții lui și era mirat de limpezimea uimitoare și relieful gândurilor…

Și i-a spus Celui ce a fost luat de la Ponțiu Pilat și dus pe Muntele Pleșuv: „Învățătorule, sunt aici! Ce să fac, Doamne, ca să te scap, ce să fac? Cum să Te salvez? O, cât mă tem pentru Tine acum, când am reînviat!”

Sincronismul istoric - când omul, în închipuire, este capabil să trăiască simultan în câteva întrupări temporale, despărțite, uneori de secole și milenii, - este propriu într-o măsură sau alta fiecărui om înzestrat cu imaginație. Însă

cel pentru care evenimentele trecutului sunt la fel de aproape ca și realitatea prezentă, cel care trăiește trecutul ca pe ceva foarte apropiat, ca pe propriul destin,- acela este un martir, o personalitate tragică, fiindcă, știind dinainte cum s-a sfârșit o anumită întâmplare, care i-au fost urmările, cunoscând totul, el nu poate decât să sufere, nu e în stare să influențeze mersul evenimentelor și se jertfește pentru triumful dreptății, care nu va avea loc niciodată. Și această sete de a confirma adevărul trecutului e sfântă. Astfel se nasc ideile, astfel se produce legătura spirituală dintre generațiile noi și generațiile vechi și străvechi, pe asta se bizuie omenirea, și experiența ei de viață sporește necontenit - binele și răul se transmit din generație în generație în nemărginirea memoriei, în nemărginirea timpului și spațiului lumii umane…

Iată de ce s-a spus: cei de ieri nu pot să știe ce se întâmplă astăzi, dar cei de astăzi știu ce s-a întâmplat ieri, iar mâine, cei de astăzi vor deveni cei de ieri…

Și s-a mai spus: cei de astăzi trăiesc în ziua de ieri, însă dacă cei de mâine vor uita ziua de azi, va fi pentru toți nenorocire…

Avdeu era tare tulburat și deznădăjduit în ziua dinaintea Paștelui, și în seara aceea înăbușitoare încerca să găsească în orașul de jos casa unde în ajun se ținuse cina cea de taină cu ucenicii, unde El a frânt pâinea, spunând că acesta este trupul Lui, și a turnat vinul, spunând că acesta este sângele Lui, căci încă de atunci putea fi prevenit de primejdia care îl amenința, de trădarea lui Iuda Iscariotul, de necesitatea de a părăsi neîntârziat acest oraș ticălos, de a porni cât mai grabnic la drum. Căutând casa aceea, el se zbuciuma încolo și încoace în amurgul ce se apropia de noapte, prin ulicioarele întortocheate, privind cu atenție fețele trecătorilor, de parcă ar fi putut avea aici cunoscuți, însă nici printre orășenii care se grăbeau la ceasul acela să ajungă la ospățul de familie, nici printre cei ce se mai abăteau prin prăvălii înainte de închidere n-a găsit pe

nimeni în care să aibă încredere. Iar mulți dintre trecători habar n-aveau cine este Iisus Hristos. Parcă puțini pribegi erau în oraș? Un orășean milos l-a poftit în casă, la masa de Paști, însă Avdeu mulțumindu-i a refuzat. El nădăjduia să-l prevină pe Învățător. Îngrijorarea, lumina de la ferestre, miresmele puternice din aer, ce veneau dinspre vetrele cu bucate. zăpușeala umedă, ce se înălța din străzile și curțile stropite din belșug pentru răcoare, - toate i-au stârnit o cumplită durere de cap. I s-a făcut greață. Și atunci a pornit în goană spre Ghetsimani, în afara orașului, nădăjduind să-l mai găsească acolo pe Învățător discutând și rugându-se în grădină împreună cu ucenicii. Zadarnic însă, la acel ceas târziu nici aici n-a aflat pe nimeni! Grădina era pustie, iar sub ficusul înalt, unde mulțimea înarmată îl prinsese pe Învățător, nu se zărea, de asemenea, nimeni. Ucenicii se risipiseră așa precum Învățătorul prorocise…

Luna plutea deasupra mării îndepărtate și deasupra uscatului, trecuse de miezul nopții - se apropia ziua nefastă ale cărei urmări vor dăinui veacuri de-a rândul și multă vreme și în chipuri felurite se vor face simțite în istoria omenirii. Dar în Ghetsimani și colinele învecinate, acoperite de grădini și podgorii în ceasul acela era liniște, doar păsările de noapte cântau prin tufișuri, broaștele orăcăiau, și mereu treazul Chedron, strălucind sub lună prin făgașurile săpate în stâncă, susura și se rostogolea dinspre munții acoperiți cu cedri, despărțindu-se în pâraie și adunându-se iar într-un singur torent. Toate se aflau la locul lor, ca și când existau de când lumea, - era liniște și pace pe pământ în noaptea aceea, numai el, Avdeu, nu-și găsea liniștea, fiindcă totul se săvârșea precum trebuia să se săvârșească, iar el nu putea să oprească nimic și nici să preîntâmpine, cu toate că știa dinainte cum se va sfârși totul. În zadar plângea și se ruga cu deznădejde lui Dumnezeu-Mâine. Și nu se putea împăca cu cele săvârșite nici după ce trecuseră o mie nouă sute cincizeci de ani de

atunci, și în căutarea de sine, deplasându-se în trecut, s-a întors cu închipuirea spre acel început de unde pornea un fir și spre destinul lui, trecând prin toate crugurile timpului. Căuta răspunsul când aruncându-se îndărăt paste milenii, când întorcându-se iar în realitatea prezentă, sub ploaia de stepă care îi curgea pe cap și pe umeri, când repudiind-o, când cântărind lucid faptele.

Și în bunele sale porniri își îngăduia să fie voluntarist față de istorie: concepția despre Judecata de Apoi, apărută mult mai târziu, a pus-o în gura unor oameni care au trăit cu mult înainte de răspândirea ei, fiindcă Avdeu era tare nerăbdător ca despre asta să vorbească însuși Ponțiu Pilat, întrucât umbra atotputernicului guvernator imperial n-a dispărut nici până în ziua de azi. (Căci virtuali Pilați există și astăzi!) În aceste salturi peste evenimente, Avdeu Kallistratov pornea de la faptul că legile inițiale ale lumii acționează întotdeauna, deși ies la iveală cu mult mai târziu. Tot astfel și cu Judecata de Apoi - mintea omenească era de mult frământată de ideea unei răzbunări viitoare pentru toate nedreptățile săvârșite pe pământ.

Dar cine a fost Iisus, de la care, ca de la zero, pornește numărătoarea în conștiința tragică a spiritului? Și de ce a fost nevoie de toate astea? Oare doar ca să avem un motiv pentru căință veșnică? Și de ce după atâta vreme de când a fost răstignit mințile tot nu se potolesc? Căci de atunci, multe din cele ce năzuiau la nemurire au fost uitate și s-au prefăcut în pulbere. Și dacă întotdeauna, în asemenea împrejurări, oamenii și-au amintit că viața se desăvârșește cu fiecare zi, că tot ceea ce azi e nou, mâine va fi vechi, că binele prezent mâine va păli în fața mai-binelui, atunci de ce oare tot ce a spus Iisus nu se învechește și nu-și pierde forța? Și tot ceea ce s-a petrecut de la nașterea lui până la osânda pe cruce, și, mai mult, ceea ce a pornit apoi de la el peste vremuri și generații era oare atât de necesar și inevitabil pentru omenire? Și, în sfârșit, în ce consta tâlcul acestui drum în istoria oamenilor? Ce au înțeles ei? Ce au

obținut? Și dacă țelul tainic și sfânt a fost ideea iubirii de oameni - ideea umanismului, cum afirmă capetele învățate, adică drumul omului spre sine însuși, spre desăvârșirea nesfârșită a spiritului în sine, ca ființă înzestrată cu rațiune, cât de complicat, de greu și de crud, a fost gândit de la început acest drum! De către cine și de ce? Oare puteau oamenii să existe fără acest umanism, tâlcuit de fiecare în felul său, - de la cel creștin la cel universal, de la cel social-egoist, de clasă, la cel principial abstract? Și la ce bun în veacul nostru religia, de mult învechită pe acel drum?

Într-adevăr, la ce bun? Căci de mult tuturor le este totul clar, chiar și copiilor. Oare n-a dat știința materialistă lovitura de grație credinței creștine, și nu numai ei, nu le-a măturat pe toate, ferm și autoritar, din calea progresului și a culturii - singura cale justă? S-ar părea că omul contemporan nu are nevoie să profeseze o credință, îi va fi de ajuns să cunoască aceste învățături moarte în cadrul unei informări istorice generale, nu mai mult. Fiindcă totul s-a învechit, e cunoscut și depășit. Și ce am obținut, ce avem în schimbul ideii de caritate, de sacrificiu, de mult aruncată la periferie, ridiculizată cu răutate de către concepțiile realiste? Oare avem ceva asemănător, mai exact, ceva superior? Căci noul trebuie să fie, fără îndoială, mai bun decât, vechiul. Și acest nou există! Există! Sunt foarte aproape zorii unei religii noi și puternice - religia forței militare superioare. Când, în care epoci, s-a mai întâmplat ca zi de zi, de la naștere până la moarte, viața omului să depindă pe de-a-ntregul de faptul dacă aceste forțe vor dezlănțui sau nu războiul?

Cine alții sunt acum zeii, dacă nu ei, stăpânii acestei arme? Doar că nu există încă biserici unde să se roage la machetele proiectilelor nucleare puse la altar și nu se bat mătănii înaintea generalilor… Oare asta nu e religie?

În astfel de meditații despre viață se cufunda uneori Avdeu Kallistratov, și acum, când întinderea nemăsurată a

gândirii îi îngăduia să pătrundă în trecut precum în realitatea prezentă, în esența acelor evenimente ce s-au petrecut până la el, - precum o apă nouă curge pe lângă vechea matcă -, el se întorcea spre acele zile, spre acea noapte dinaintea Paștelui spre vineri, ca să-l găsească pe Învățător, să apuce să-i spună despre neliniștea sa, să-l înștiințeze despre neliniștea vremurilor ce vor veni peste secole, să-i spună că pe arena istoriei a apărut un nou Dumnezeu - Dumnezeu Goliat, care precum ciuma a smintit conștiința tuturor locuitorilor planetei cu religia sa, coruptă și universală, religia forței militare superioare. Învățătorul ar fi înțeles și s-ar fi înspăimântat: unde vrea să ajungă neamul omenesc în această întrecere turbată pentru superioritate militară? „Și dacă El ar fi hotărât să ia încă o dată pe umerii săi povara păcatelor noastre și ar fi urcat pe cruce, e greu de crezut că ar fi înduioșat sufletele oamenilor, înrobite de agresiva religie a superiorității forței militare…

Dar spre mâhnirea lui, nu l-a găsit pe Învățător. Iuda Îl vânduse, fusese prins și dus, și în Ghetsimani, Avdeu plângea de toate câte au fost și câte vor mai fi, singur în grădina pustie și în toată lumea. Astfel, grăbind îndărăt, el a apărut în Ghetsimani, trecând peste strămoșii săi, care, în vremea aceea, încă mai locuiau în codrii întunecoși ai nordului și încă se mai închinau la idoli ciopliți din copaci, care nici măcar nu auziseră de numele Avdeu, ce va fi împrumutat doar cu timpul, iar el urma să vină pe lume abia în îndepărtatul secol al douăzecilea…

Multă vreme a plâns Avdeu sub acel ficus unde Învățătorul a fost recunoscut, prins și luat, și sufletul lui se zbuciuma îndurerat ca și cum asta ar fi putut schimba ceva la destinele lumii…

Pe urmă s-a sculat și, întristat, a pornit spre oraș. Acolo, între zidurile Ierusalimului nocturn, în noaptea aceea dinaintea Paștelui, locuitorii dormeau somn netulburat, fără să bănuiască nimic, și numai el, cuprins de tulburare,

rătăcea prin oraș întrebându-se: unde-i Învățătorul, ce se întâmplă cu el acum? Apoi l-a fulgerat gândul că încă nu-i târziu să-l salveze pe Învățător, și a început să bată în ferestre, în toate ferestrele din cale: „Sculați, oameni, nenorocire! Cât mai este vreme - să-l salvăm pe Învățător! Am să-l duc în Rusia, știu acolo un ostrov tainic pe râul nostru Oka…”

După socotința lui Avdeu, pe acel ostrov tainic din mijlocul râului Învățătorul putea să trăiască în deplină siguranță. Acolo, El ar putea să se dăruiască cugetărilor asupra vicisitudinilor lumii, și, de bună seamă, acolo s-ar înfiripa o nouă revelație, și El va întrezări în depărtarea vremurilor o altă cale pentru omenire și ar hărăzi oamenilor desăvârșirea divină, ca drumul spre țelul mesianic, pe care El l-a luat asupra sa ca pe o datorie nestrămutată, să nu mai treacă prin sânge, și să nu mai fie nevoie să plătească pentru el cu chinuri și umilințe, pe care El, necugetatul, e gata să le primească de dragul oamenilor, al adevărului, vătămător pentru prigonitori și de aceea stârpit cu atâta necruțare: căci pentru fericirea generațiilor viitoare și-a asumat El acea datorie fatală, inevitabilă pe drumul ce și l-a ales, drumul eliberării omului de sub jugul propriei complicități la nedreptățile vechi de când lumea, fiindcă printre lucrurile firești nedreptatea nu există, ea dăinuie doar printre oameni și de la oameni vine. Dar poate oare fi obținut țelul printr-un asemenea mijloc antiistoric și există oare vreo chezășie că această lecție a Învățătorului nu va fi uitată ori de câte ori, când, urmărindu-și folosul, omul va vrea să-l uite pe Învățător, să-și înăbușe conștiința, găsindu-și mulțime de justificări: chipurile a fost silit să răspundă răului cu rău; cum să-l ferești pe om - culmea creației - de patimile păgubitoare, care îl însoțesc zi de zi și la bine și la rău, și în sărăcie și în bogăție, și când are putere, și când nu deține nici un fel de putere; cum să-l ferești pe om, culmea creației, de setea neostoită de a stăpâni asupra altora, cum

să-l oprești să mai creadă că totu-i îngăduit: căci mulțumirea de sine și trufia îl împinge pe om să poruncească și să constrângă când are putere, iar când nu are, prin lingușire, fățărnicie și viclenie - să tindă spre același țel, și atunci care este adevăratul scop al vieții, care e sensul ei, și cine, în sfârșit, este în stare să răspundă la această întrebare astfel încât nici un suflet să nu se îndoiască de adevărul și puritatea răspunsului?

Iar tu, Învățătorule, te duci la cea mai cruntă osândă, ca omul să se supună binelui și compătimirii, acelui element fundamental care deosebește rationalul de nerațional, căci e greu popasul omului pe pământ, adânc s-a mai ascuns în el sămânța răului. Și oare pe această cale, este posibil idealul absolut - mintea înaripată de libertatea gândirii, personalitatea sublimă, care a stârpit în sine anacronismul răului acum și-n vecii vecilor, așa cum se stârpește o molimă? Ah, dacă ar fi posibil! Doamne, de ce te-ai încărcat cu povara îndreptării lumii de neîndreptat? Mântuitorule, oprește-te, căci cei pentru care acum Te duci pe cruce, la o moarte de martir, vor râde pe urmă de Tine! Da, da, unii vor râde de-a dreptul în hohote, alții își vor bate joc de zădărnicia Ta peste milenii, când știința materialistă, nelăsând piatră pe piatră din credința în Dumnezeu, va susține că tot ce s-a întâmplat cu Tine nu-i decât minciună: „Trăsnitul! Naivul! Cine l-a pus? De ce a fost nevoie să joace spectacolul cu răstignirea? Pe cine uimești cu asta? Ce a oferit asta, a schimbat ceva în om măcar cu un dram?” Așa vor gândi acele generații de oameni cărora fapta Ta li se va părea aproape absurdă, care, la vremea lor, vor cunoaște structura materiei și esența ei primordială și, învingând gravitatea pământului, pășind în sferele cosmice, își vor disputa universul cu o înverșunare de coșmar, aspirând la dominația galaxiei, și cu toate că spațiul este infinit, pentru ei și universul va fi prea puțin, căci drept răzbunare pentru eșecurile de pe pământ ei vor fi gata, de hatârul ambiției lor, să spulbere

chiar planeta, planeta pe care Tu ai încercat să întronezi cultul carității. Așadar, gândește-te, ce înseamnă Dumnezeu pentru acești oameni, când ei se socotesc mai presus de Dumnezeu, ce nevoie au de trăsnitul țintuit pe cruce, când, nimicindu-i pe toți, ei vor șterge de pe fața pământului până și amintirea Ta? O, sărmanul, naivul meu Învățător, hai să fugim împreună pe Volga, pe Oka, pe acel ostrov tăinuit în mijlocul râului, și acolo vei trăi ca pe un astru ceresc, văzut de toți, de pretutindeni, și tuturor inaccesibil. Gândește-Te, încă nu-i târziu, mai avem o noapte și o dimineață, poate izbutești să scapi de această soartă cumplită! Dezmeticește-Te, oare calea aleasă de Tine este singura posibilă?

Tulburat de asemenea gânduri, cu privirea plină de durere, Avdeu cutreiera străzile și piețele dogoritoare ale Ierusalimului cufundat în noapte, încercând să-l convingă pe Cel ce fusese trimis pe pământ de însuși Dumnezeu pentru o soartă cumplită și tragică, drept pildă veșnică și mustrare oamenilor… Dar omul este făcut astfel, încât nimeni nu va socoti că această mustrare îi este adresată lui și fiecare își va găsi justificare: el, chipurile, nu are nici o vină, destinul lumii se hotărăște fără el și n-are decât să se hotărască… Câtă ironie amară se ascundea în acea intenție, care păcătuia prin subestimarea firii umane…

Trecând a nu știu câta oară pe lângă poarta orașului, Avdeu a întâlnit un câine vagabond în trei picioare - pe cel de al patrulea, lovit, și-l strângea sub pântece. Câinele l-a privit cu ochii lui inteligenți și triști.

— Ce-i, șontorogule, a vorbit el câinelui, cercetându-l. Ești pribeag la fel cum sunt și eu. Vino cu mine!

Și câinele l-a însoțit pe Avdeu până au mijit zorile. Și pe toate le înțelegea acel câine. Dis-de-dimineață, orașul s-a trezit din nou în noian de treburi și alergătură, bazarele și piețele se umpleau de cămilele beduinilor încărcate cu samare, mânate din pustiuri, de asini și catâri, care duceau poveri mai mici, căruțe trase de cai, încărcate cu saci și

boccele, hamali cu baloturi pe umeri... Totul - pasiuni, mărfuri și larmă - se pusese în mișcare, intrând în vârtejul general al vânzării-cumpărării... Însă mulți orășeni s-au adunat la templul cu ziduri albe al Ierusalimului și de acolo au pornit agitați spre Ponțiu Pilat, procuratorul roman. Avdeu s-a alăturat mulțimii: și-a dat seama că e vorba de soarta Învățătorului. Și a mers cu ei spre palatul lui Irod, însă străjerii înarmați nu i-au lăsat să intre la guvernator. S-au oprit lângă palat, așteptând. Mereu soseau grupuri noi, adăugându-se celor veniți, deși arșița pripea încă de când răsărise soarele. Pasiuni felurite atrăseseră aici oameni de tot felul. Câte discuții nu se auzeau în această mulțime agitată: unii spuneau că prorocul Iisus Nazarineanul va fi grațiat de procurator cu puterea ce i-a dat-o Roma, îl va lăsa slobod, să plece din Ierusalim undeva, departe, să nu se mai întoarcă niciodată aici, alții ziceau că, în cinstea sărbătorii Paștelui, unuia dintre osândiți i se va dărui viața, iar acesta va fi Iisus, iar alții credeau pur și simplu că însuși Iahveh îl va salva sub ochii tuturor, însă toți - și unii, și ceilalți - așteptau, așteptau, neștiind ce se întâmplă dincolo de gardul și zidurile palatului. Și în tot norodul acela erau mulți cei ce râdeau de nenorocitul care va plăti cu capul pentru tronul său ridicol, își băteau joc de smintitul osândit și se tânguiau: de ce tărăgănează procuratorul, să-i spună fără înconjur și fără milă, căci uite cum pârjolește soarele, și până la amiază vor lua foc cu toții pe Muntele Pleșuv. Acest Iisus Nazareul e în stare să amețească pe oricine cu vorba, să-l zăpăcească de cap. E limpede, s-a pus pe trăncănit și nu se oprește până nu-l năucește pe procurator, și te pomenești că guvernatorul roman hotărăște să-l lase slobod - atunci, noi de ce mai stăm aici?... Că și Iisus Nazarineanul a făgăduit marea cu sarea, dar unde e Împărăția lui cea Nouă? Acum or să-l spânzure ca pe un câine... Așa se întâmplă...

Ascultându-i ce vorbesc, Avdeu era indignat. „Să nu cutezați să vorbiți așa, suflete mârșave, nerecunoscătoare! Cum puteți pângări și înjosi marea luptă a spiritului uman cu sine însuși? Voi, oameni, trebuie să vă mândriți cu el și cu măsura lui să vă măsurați!” striga Avdeu Kallistratov, cuprins de deznădejde, vărsând șiroaie de lacrimi în mijlocul mulțimii din Ierusalim. Însă nimeni nu-l auzea, nimeni nu observa prezența lui. Căci el urma să vină pe lume abia în îndepărtatul secol al douăzecilea…

*
* *

Ploaia năvalnică de la miezul nopții s-a domolit încet-încet, pornind, precum venise, spre alte locuri, să toarne cu găleata. În sfârșit, a contenit cu totul, și doar arareori de sus mai cădeau, răzlețe, picături întârziate. Se apropia revărsatul zorilor, un revărsat de zori spălat și presărat cu stele, cerul, negru ca agatul în adâncurile lui, după ploaie începuse tot mai mult să se lumineze către margini. Dinspre pământul jilav, dinspre iarba înviorată peste noapte se înălța răcoare.

În acel ceas, poate că nici una din viețuitoarele stepei nu simțea atât de viu și cu atâta recunoștință bucuria de a trăi, precum Avdeu Kallistratov, deși starea lui era dintre cele mai jalnice.

Totuși Avdeu a avut noroc: aerul încins de căldura din ajun nu izbutise să se răcească în timpul nopții, și el n-a înghețat de frig. Cu toate că era ud leoarcă, iar rănile și loviturile se făceau simțite la fiece mișcare, sfidând durerea, el putea să se concentreze și în clarviziunea lui, care îi dădea posibilitatea să se simtă concomitent și în trecut și în prezent, recepta viața din nou, o descoperea ca pe un prinos al destinului și de aceea prețuia și mai mult însăși putința de a trăi și gândi. În ceasul când ploaia contenise, Avdeu se afla sub un pod al liniei ferate, unde,

adunându-și ultimele puteri, se târâse cu chiu, cu vai, pe întuneric…

Sub acel pod era, de bine, de rău, uscat, și el se adăpostise aici ca un pribeag, și era mulțumit că găsise un astfel de loc unde putea aștepta să treacă ploaia și să se cufunde în meditații. Sub pod zgomotele răsunau puternic și înăbușit, ca sub bolțile înalte ale unei catedrale medievale. Când pe deasupra capului treceau trenuri, părea că salve de artilerie se prăvăleau de la mare distanță, pierzându-se treptat în depărtări. În noaptea aceea, Avdeu cugeta nestingherit, și gândul, abia înfiripat, se dezvolta cu ușurință, atrăgând după sine, liber, spiritul lui. Avdeu cugeta la Hristos și la Ponțiu Pilat, deplasându-se în închipuire până în vremea lor, și huruitul trenurilor ce treceau pe deasupra lui nu-l împiedica să se simtă în Iudeea antică în mijlocul mulțimii lărmuitoare de pe Golgota și să vadă parcă aievea ce se petrecea acolo; își amintea totodată de Moscova, de vizita la Muzeul Pușkin, unde cânta capela bulgară, și i-a venit în minte dublul său, cântărețul bulgar, care îi semăna atât de uimitor, îi vedea chipul, cu gura deschisă, în timp ce cânta. Ce sunete sublime scoteau glasurile coriștilor bulgari, cât de sus înălțau sufletul și cugetul! Tatăl său, diaconul Kallistratov, îndrăgea nespus cântările bisericești, și, ascultându-le, lăcrima de înduioșare. Odată cineva i-a adus tatălui său textul unei rugăciuni uluitoare, compus de o călugăriță din zilele noastre. Femeie încă tânără pe atunci, crescută la o casă de copii, unde devenise apoi educatoare, s-a călugărit în anii războiului, după ce iubitul ei, cu care trăise doar o lună și jumătate, pierise pe o navă de război scufundată de un submarin german. Ori de câte ori citea acel „document de suflet”, în care se îngemănau rugăciunea și bocetul, diaconul Kallistratov vărsa câteva lacrimi. Îi plăcea tare mult când Avdeu, pe vremea aceea încă un copilandru, stând la locul de cinste din casă, lângă vechea pianină, îi citea cu glas cristalin de adolescent rugăciunea despre

nava scufundată. Și Avdeu a învățat pe de rost acea rugăciune a călugăriței, fostă elevă și educatoare la casa de copii:

„Zorile de-abia mijesc pe cer, și câtă vreme lumea încă doarme și soarele n-a răsărit, îmi îndrept către Tine, Atoatevăzătorule și Atoatedătătorule, rugăciunea mea cea de toate zilele. Iartă-mă, Doamne, că întrec măsura și nu-mi aduc aminte mai întâi de Tine, ci Te plictisesc iar cu pricina mea, dar eu trăiesc numai pentru a rosti această rugăciune, câte zile voi avea pe lume.

Tu, Milostivule, Slăvitule, Dreptule, iartă-mă că te necăjesc cu chemările mele stăruitoare. Ruga mea nu cuprinde dram de egoism - nu cer nici o fărâmă din bunurile pământului și nu mă rog pentru lungirea zilelor mele, ci nu voi înceta să mă închin pentru izbăvirea sufletelor oamenilor. Tu, Atoateiertătorule, nu ne lăsa pe noi în neștiință, nu ne da îngăduință să căutăm dezvinuiri în nedespărțirea binelui și a răului pe lume. Dăruiește neamului omenesc lumină. Iar despre mine nu cutez să deschid gura. Nu mă înspăimântă sfârșitul, oricare ar fi el - fie că o să ard în focul Gheenei, ori voi păși în Împărăția cea fără de sfârșit. Căci Tu ești cel care ne hotărăști ursita, Ziditorule Nevăzut și Necuprins.

O singură rugă am a-ți face eu, roaba Ta, - și n-am alta mai presus de aceasta - eu schivnica, mireasa Domnului, care am dat ascultare cuvintelor Tale de iubire și, în deznădejdea mea, am disprețuit soarta lumească, și m-am lepădat de trufie și deșertăciune, pentru ca în cugetul meu să mă apropii de spiritul Tău, Doamne.

O singură rugă am a-ți face: săvârșește o minune și fie ca nava aceea să plutească în aceeași direcție zi de zi și noapte de noapte, câtă vreme ziua și noaptea se schimbă una cu alta pe calea hărăzită de Tine în vârtelnița cosmică a Pământului. Fie ca nava aceea să plutească mereu cu cart neschimbător, din ocean în ocean, valurile să izbească în pupa, și vuietul lor să răsune necontenit. Fie ca oceanul

s-o ude cu ploaie de stropi șuierători, fie ca ea să respire umezeala aceea zburătoare, amară. Să audă scârțâitul punții, huruitul mașinilor din cală și țipetele pescărușilor veniți cu vântul pe urmele ei. Și fie ca nava să țină drumul spre cetatea luminoasă de pe țărmul îndepărtat al oceanului, deși nu-i va fi dat să acosteze acolo în veacul veacului…

Asta-i totul, altceva nu mai cer în rugăciunea ce o rostesc când se îngână ziua cu noaptea. Și Tu, iartă-mă, Atoatedătătorule și Preamilostivule, că te necăjesc cu ciudata mea rugă despre nava scufundată. Dar Tu ești pavăza tuturor nădejdilor noastre pământești și nepământești. Tu ai fost și rămâi începutul Omniprezent, Atotputernic și Milostiv al tuturor începuturilor. Iată de ce ne-am rugat și ne rugăm Ție acum ca și în trecut, ca și în zilele ce or să mai vină. Iar când eu n-am să mai fiu și n-o să mai aibă cine să se roage, fie ca nava aceea să plutească pe ocean și dincolo de limanul veșniciei. Amin!”

Nici el nu știa de ce, în noaptea aceea, i-a venit în minte rugăciunea călugăriței. Iar când pentru o clipă l-a fulgerat gândul că de s-ar fi întâlnit cu fata care a sosit în Ucikuduk pe motocicletă i-ar fi spus și ei rugăciunea aceasta, i-a venit și lui să râdă. Și fără voie, Avdeu a pufnit în râs, s-a calificat de nătâng, închipuindu-și cum l-ar fi privit ea, ghemuit sub pod, într-o stare de plâns, de parcă era un hoț-vagabond sau un tâlhar ghinionist. Și ce ar fi gândit ea despre el, văzându-l în starea aceea de plâns? Iar el, auziți dumneavoastră, mai vrea să-i spună și rugăciunea despre nava scufundată! L-ar socoti nebun și, firește, ar avea dreptate. Însă chiar și acum, riscând să se înjosească în ochii ei, el ar fi vrut s-o vadă…

Până în zori, Avdeu a rămas sub pod, iar pe deasupra lui huruiau trenurile care treceau prin stepă. Cel mai mult însă îl frământa gândul unde or fi acum căutătorii, foștii lui tovarăși de drum, ce-o fi cu ei? Pesemne că au răzbit cu bine prin Jalpak-Saz, și au pornit mai departe. Unde or fi

acum Petruha, Leonka și ceilalți? Unde o fi Grișan, cel cu neputință de prins, ca un pricolici? Îi părea rău că a dat greș într-un mod de neiertat, că Grișan a triumfat, că acțiunea lui tenebroasă a ieșit biruitoare, că totul s-a sfârșit atât de rău. Cu toate acestea, Avdeu socotea că încercările prin care trecuse în ultimele zile i-au fost necesare. Măcar că nu izbutise să-i reeduce pe căutători, dar obținuse pentru ziar un material interesant, și îl obținuse prin propria-i strădanie.

Aceste gânduri l-au mai liniștit puțin, însă îl durea sufletul și în primul rând pentru Leonka. Pe el ar fi putut să-l scoată la drumul cel drept, dar n-a izbutit.

Avdeu își amintea acum tot ce avusese prilejul să afle și să vadă în stepele din Moiunkumi: și întâlnirea lui cu lupii, și cum lupoaica fumurie sărise peste el în loc să-i înfigă colții în gât. Ciudat, foarte ciudat a fost totul - și i s-a întipărit adânc în minte privirea cruntă și înțeleaptă a ochilor ei albaștri.

Iată însă că peste calea ferată a răsărit din nou soarele, și viața a început un nou ciclu. Era grozav în stepă după ploaia din timpul nopții. Arșița încă nu se făcea simțită, și toate întinderile dimprejur, cât puteai cuprinde cu privirea, respirau puritate, și în înaltul cerului cântau ciocârliile. Păsările stepei zburau de colo-colo între cer și pământ, ciripind de mama focului. Iar trenurile, mișcându-se dinspre un orizont spre celălalt, treceau mereu, amintind de viața ce clocotea undeva, departe de aici.

Pacea și armonia domneau în dimineața aceea peste stepa îmbibată de umezeala îmbelșugată a cerurilor, căzută în noaptea care trecuse.

Îndată ce soarele a prins să încălzească, Avdeu s-a gândit să-și usuce vesmintele, a început să și le scoată și s-a îngrozit - erau atât de ferfenițite, încât oricine s-ar fi rușinat să se arate în ochii oamenilor. Trupul îi era acoperit de julituri și vânătăi urâte. Bine că nu avea oglindă, căci s-ar fi speriat văzându-și chipul desfigurat.

Dar și fără oglindă își dădea seama ce-i cu el - fața lui nu suporta nici cea mai mică atingere.

Totuși avea destulă minte încât să-și spună că totul s-ar fi putut isprăvi și mai rău, și singur faptul că a rămas în viață încă era o mare fericire.

Cum se dezbrăca sub pod, a mai descoperit un necaz: buletinul de identitate și puținii bani din buzunar nu mai erau buni de nimic. Buletinul, rupt în timpul căderii și înmuiat de ploaie, se prefăcuse într-un cocoloș de hârtie udă. Iar dintre bani se păstraseră mai mult sau mai puțin, două bancnote - una de douăzeci și cinci de ruble și alta de zece. Cu acești bani, Avdeu trebuia să ajungă până la Moscova și de acolo, mai departe, la Prioksk.

Sufletul lui Avdeu era copleșit de gânduri triste. După alungarea din seminar, o dusese destul de greu cu banii. Cu îngăduința surorii sale, Varvara, a fost nevoit să vândă vechea pianină, la care ea învățase să cânte în copilărie. La magazinul de consignație, i-au plătit pentru pianină jumătate de preț, explicându-i că astăzi, instrumentele muzicale nu au căutare, au din belșug, nici cu magnetofoanele vechi nu mai au ce să facă, darmite cu pianinele. A trebuit să se mulțumească și cu acest preț, altă soluție nu avea. Și acum, iată, nu i-a mai rămas nimic. Nici că se putea mai bine!

Începuse o zi nouă, prin urmare trebuia să trăiască, și din nou materia existenței îl apuca pe idealistul Kallistratov de gât.

Toată noaptea și-o petrecuse sub pod meditând, acum venise vremea să hotărască în ce fel o să iasă la liman, și, pe deasupra, să se gândească și la pâinea cea de toate zilele.

Și lui Avdeu i-a surâs norocul. Când s-a luminat de ziuă, a observat că pe sub podul care-i slujise de adăpost trecea un drum de țară. E drept, după cum se arăta, mașinile nu treceau prea des pe aici. Nu se știe cât ar fi trebuit să aștepte o ocazie, și Avdeu a hotărât să meargă pe jos cum

o putea până la halta cea mai apropiată, iar de acolo să ajungă cumva la Jalpak-Saz. Pregătindu-se s-o pornească la drum, Avdeu a căutat cu privirea în jur, poate o găsi vreo bâtă să se sprijine în ea. Genunchiul drept, la care se lovise când a căzut din tren, se umflase și îl durea cumplit. Uitându-se jur-împrejur, Avdeu s-a pornit să râdă: „Ce-ar fi dacă Grișan a aruncat toiagul cu care Petruha mi-a dat lovitura de grație? Acum nu-i mai face trebuință!” N-a găsit, firește, nici un toiag, în schimb a observat că din stepă spre pod gonea o mașină.

Era un camion cu acoperiș meșterit din placaj. În cabină, alături de șofer, ședea o femeie cu un prunc în brațe. Mașina a frânat numaidecât. Șoferul, un cazac voinic și oacheș, îl cerceta pe Avdeu de la geamul întredeschis al cabinei.

— Măi flăcău, ce-i cu tine, te-au bătut țiganii? a întrebat el, nu se știe de ce tocmai despre țigani.

— Nu, nu țiganii. Am căzut din tren.

— Nu cumva ești beat?

— În general, eu nu beau.

Șoferul și femeia cu pruncul au oftat compătimitor, au început să vorbească între ei în cazahă, și în vorbirea lor se repeta mereu cuvântul *biceara*[17]*.*

— Ascultă, hai, urcă, noi mergem la Jalpak-Saz. Altminteri o să mori singur în stepă, *biceara.* Pe aici nu prea trec mașini.

Stăpânindu-și cu greu lacrimile, care, trădătoare, stăteau gata să țâșnească în colțul ochilor, Avdeu s-a bucurat ca un copil.

— Mulțumesc… frățioare, a zis el, ducându-și mâna la piept. Tocmai voiam să vă rog să mă luați și pe mine, dacă vă e în drum. Mi-e greu să merg, mă doare piciorul. Mulțumesc.

Șoferul a coborât și l-a ajutat pe Avdeu să urce în mașină.

---

[17] Sărmanul.

— Hai, vino-ncoace. O să te ridic eu, *biceara.* Urcă, nu-ți fie frică, înăuntru-i lână, lână de la sovhoz, merg s-o predau. Tocmai bine - o să-ți fie moale. Numai, ia seama, să nu fumezi.

— În general sunt nefumător. Nu vă faceți griji, l-a încredințat Avdeu cât se poate de serios. M-a plouat toată noaptea, sunt ud leoarcă, aici o să mă încălzesc, o să mă dezmorțesc…

— Bine, bine! Am zis și eu așa. Odihnește-te, *biceara.*

Femeia a scos capul din cabină și i-a spus ceva șoferului.

— Soția întreabă dacă ți-e foame, a lămurit șoferul, zâmbind.

— Mi-e tare foame! a recunoscut Avdeu sincer. Mulțumesc. Dacă aveți ceva, dați-mi, vă rog, o să vă fiu foarte recunoscător.

Lui Avdeu i s-a părut că sticla cu lapte acru de oaie și lipia proaspătă, aromată și albă, coaptă pe plită, i-au fost trimise de sus pentru suferințele din noaptea aceea,

După ce a mâncat, Avdeu a adormit adânc pe baloturile de lână, care duhneau a seu și a sudoare de oaie. Mașina gonea prin stepa ce mai păstra încă prospețimea adusă de ploaia torențială de peste noapte. Și călătoria i-a priit lui Avdeu, a fost ea o înzdrăvenire după boală.

S-a trezit când s-a oprit mașina.

— Am ajuns. Tu unde mergi? a zis șoferul, care venise în spate și privea peste oblon înăuntrul camionului. Hei, flăcăule! Mai trăiești?

— Trăiesc, trăiesc! Mulțumesc, a răspuns Avdeu. Am ajuns la Jalpak-Saz, vasăzică?

— Da, la gară. Noi acum mergem la depozitul de lână, tu unde te duci?

— Eu - la gară. Mulțumesc încă o dată că m-ați scos din încurcătură.

Coborând din mașină cu ajutorul șoferului, Avdeu a gemut de durere.

— Te doare rău, *biceara?* Du-te la spital, l-a sfătuit șoferul. Ți-ar trebui un baston, o să-ți fie mai ușor la mers.

Până la clădirea gării Avdeu a făcut o jumătate de oră întreagă. Bine că în drum a găsit o bucată de scândură, în care s-a sprijinit punând-o sub braț ca pe o cârjă - așa nu șchiopăta prea tare.

Iar deasupra liniilor, deasupra estacadelor, deasupra proiectoarelor și macaralelor, deasupra garniturilor care veneau și plecau, deasupra pieței gării, mai exact - deasupra întregului orășel așezat în jurul gării din stepă răsunau comenzi la megafon, șuierau sirenele locomotivelor, necontenit crainicul gării anunța sosirea și plecarea trenurilor de pasageri. După șederea în pustietate, Avdeu a simțit numaidecât clocotul vieții. Jur-împrejur forfoteau și se grăbeau oameni preocupați - nu degeaba Jalpak-Saz era socotit cel mai mare nod de cale ferată din Turkestan.

Acum, Avdeu trebuia să hotărască în ce chip o să plece și în general ce o să facă mai departe, având în total tot doar treizeci și cinci de ruble. Iar biletul în vagonul cu locuri rezervate - și asta doar dacă la casă vor avea locuri - numai până la Moscova costă treizeci de ruble. Și din ce o să trăiască? Pe urmă, cu piciorul, cu juliturile și vânătăile ce-o să fie? Să apeleze la spitalul din localitate ori să plece neîntârziat de aici? Adâncit în gândurile sale, Avdeu rătăcea șchiopătând prin sălile gării, aglomerate și înăbușitoare. Cu hainele-i zdrențuite, cu vânătăile și, pe deasupra, cu scândura stupidă drept cârjă, atrăgea fără să vrea atenția - mulți întorceau capul după el. Abia când a ieșit pe peron să cerceteze mersul trenurilor, Avdeu a observat că îl urmărea un milițian.

— Hei, băiete, ia stai! l-a oprit milițianul, apropiindu-se. Privirea lui severă, iritată, nu prevestea nimic bun. Ce faci aici? Cine ești?

— Eu?

— Da, tu.

— Păi vreau să plec. Mă uit la orarul trenurilor.

— Da acte ai?

— Ce acte?

— Obișnuite: buletin de identitate, legitimație de serviciu.

— Am, însă, cum să vă spun…

— Arată-le.

Avdeu s-a fâstâci.

— Să vedeți, eu, cum să vă spun, tovarășe, tovarășe…

— Tovarășe locotenent, i-a suflat milițianul cel irascibil.

— Să vedeți, tovarășe locotenent, trebuie să vă spun…

— Ce trebuie să-mi spui - o să aflăm pe urmă. Prezintă actele.

Avdeu a scos anevoie din buzunar ghemotocul de hârtie cenușie, umedă, care fusese cândva buletinul lui.

— Poftiți, l-a întins el milițianului. Acesta e buletinul meu.

— Buletinul?! a exclamat milițianul, privindu-l pe Avdeu disprețuitor. Tu vrei să mă prostești? Ăsta-i buletin? Ia-l înapoi și hai la secție. Acolo o să ne lămurim cine ești.

— Eu, să vedeți, tovarășe locotenent… a început Avdeu șovăitor, fâstâcindu-se din pricina înfățișării sale, a scâdurii-cârjă și a unor gură-cască apăruți ca din pământ în jurul lor. Eu, să vedeți, sunt corespondent de presă…

— Ce fel de corespondent ești tu? a zis milițianul indignat: prea era sfruntată minciuna suspectului. Hai să mergem, corespondentule!

Curioșii din jur au început să râdă răutăcios.

— Auzi ce-a scornit - că e corespondent!

— Poate vrei să zici că ești și ministru de externe?

A trebuit să-l urmeze, șchiopătând, pe milițianul cel irascibil prin sala de așteptare. Și acum, toți cei întâlniți în drum întorceau capul după Avdeu, schimbau șoapte și râdeau. Când au trecut pe lângă o familie ce se așezase, cu bagajele, pe o bancă mare de lemn, la urechea lui Avdeu au ajuns niște frânturi de frază.

O fetiță nucă: Mamă, mamă, privește, cine-i ăsta?

Femeia: Vai, copilaș, ăsta-i un bandit. Vezi, l-a prins nenea milițianul.

Vocea bărbatului: Care bandit? Un borfaș prăpădit și nimic mai mult.

Vocea femeii: Vai, nu spune asta, Mișa. Doar ca aspect pare un prăpădit, dar dacă te întâlnește în vreo străduță întunecoasă bagă cuțitul în tine…

Dar surpriza era mai cumplită îl aștepta pe Avdeu Kallistratov puțin mai târziu. Intrând, în urma locotenentului, pe ușa uneia din numeroasele încăperi ale gării, s-a trezit într-un birou spațios, cu o fereastră ce dădea spre piață. Un milițian de grad inferior, care stătea la o masă lângă telefon, la apariția locotenentului s-a ridicat în picioare.

— Totul e-n ordine, tovarășe locotenent, a raportat el.

— Stai jos, Bekbulat. Iată încă o pasăre călătoare, a zis locotenentul, arătând înspre Avdeu. Vezi ce mai frumusețe de băiat? Și pe deasupra corespondent!

Privind în jurul său, din prag, Avdeu era cât pe ce să scoată un strigăt, uimit peste măsură de priveliștea ce se înfățișa ochilor săi. În colțul din stânga, lângă ușa de la intrare, după o gratie sudată grosolan din fier de armătură, care împărțea camera de la dușumea până la tavan, ședeau, aidoma ca sălbăticiunile într-o menajerie, căutătorii, culegătorii de anașa: Petruha, Leonka, Mahaci, Kolea, cei doi căutători-diversioniști și încă vreo câțiva băieți - în total zece-doisprezece inși, aproape întreaga echipă, cu excepția lui Grișan. Șeful nu era printre ei.

— Băieți, ce-i cu voi? Cum s-a-ntâmplat? i-a scăpat lui Avdeu fără voie.

Nici unul dintre căutători nu i-a răspuns. Nici măcar nu s-au mișcat. Ședeau în cușcă, pe dușumea, lipiți unul de altul, foarte schimbați, înstrăinați și posomorâți.

— Ăștia nu cumva sunt de-ai tăi? a surâs ciudat locotenentul irascibil.

— Bineînțeles! a răspuns Avdeu. Sunt băieți de-ai mei.

— Nu se poate! s-a mirat locotenentul, privindu-l cu atenție pe Avdeu. E de-al vostru? i-a întrebat el pe căutători.

Nici un răspuns. Toți tăceau cu privirile în pământ.

— Ei, pe voi vă întreb! s-a înfuriat locotenentul. De ce nu răspundeți? Nu-i nimic, o să așteptăm. Las' că v-arăt eu vouă, o să-mi jucați ca baboii-n tigaie. Și o să mă pomeniți când veți fi înfundați conform articolului trei sute șaptesprezece, ce-o să mai cântați atunci despre ținuturi îndepărtate. Să nu vă bizuiți pe faptul că sunteți minori și că n-ați mai fost condamnați. De asta nu se ține seama. Da, da, nu se ține seama. Ați fost prinși în flagrant delict! a zis el, arătând spre rucsacurile și geamantanele cu anașa aruncate pe dușumea, bine cunoscute lui Avdeu.

Unele erau deschise, altele sfâșiate, pe jos, ici-colo, se risipise anașa, și în cameră dăinuia mirosul greu al cânepei de stepă. Pe birou, lângă telefon, erau îngrămădite cutii de chibrituri și borcănașe de sticlă cu plastilină.

— Nu vreți să vorbiți! V-ați supărat, drăguții de voi! V-am prins în flagrant delict! a repetat locotenentul, devenind din ce în ce mai dur, și în vocea lui răsuna mânia. Iată dovezile materiale! Corpul delict! Otrava voastră! striga el, izbind cu piciorul în rucsacurile cu anașa. Un singur ticălos din banda voastră a izbutit să scape de razie. Dar și el o să stea în colțul ăsta după gratii, nemernici ce sunteți. Drepți! Drepți, cu cine vorbesc?! S-au așezat, sărăcuții! Drepți, ochii la mine! Nu întoarce privirea! Cui am zis să nu întoarcă privirea?! Niște scursuri ca voi au tras în mine de sub vagoane, așa că să n-așteptați îndurare de la mine! Canaliile, niște mucoși care au început să se înarmeze! Ce-o să fie mai departe? Eu sunt dușmanul vostru pe vecie, și eu știu să mă lupt. O să vă prind prin toate trenurile și pe toate drumurile, ca pe niște câini turbați, n-aveți unde să vă ascundeți de mine! striga el

furios. Deci vă întreb cine este zdrențărosul ăsta care se dă drept corespondent? Cine e individul ăsta?

Și, apucându-l pe Avdeu de mână, l-a tras înspre gratie.

— Răspundeți până vă întreb cu binele: e de-al vostru?

Au urmat câteva clipe de tăcere. Privind chipurile posomorâte ale căutătorilor, Avdeu nu se putea obișnui cu gândul că acei flăcăi semeți, care încă ieri opreau trenurile în stepă, se grozăveau fumând anașa și îl aruncau pe el din vagon în plină viteză, acum stăteau în cușcă - fără curele la pantaloni, desculți (pesemne ca să nu fugă când îi scoteau pentru nevoi), jalnici și prăpădiți.

— Vă întreb pentru ultima oară, a strigat locotenentul, gâfâind de enervare. Acest individ pe care l-am reținut este sau nu de-al vostru?

— Nu, nu e de-al nostru, a răspuns Petruha pentru toți cu răutate, ridicând în silă ochii spre Avdeu.

— Cum nu sunt de-al vostru, Piotr? a întrebat Avdeu uimit, venind în cârja lui improvizată până aproape de gratie. M-ați și uitat, se poate? i-a mustrat el pe cei de dincolo de zăbrele. Mi-e tare milă de voi, a adăugat el. Cum s-a întâmplat?

— Aici nu-i loc pentru condoleanțe, l-a întrerupt locotenentul. Acum o să vă întreb pe fiecare în parte, i-a amenințat el. Dacă vreunul minte - și asta oricum se va dovedi -, aceluia i se va adăuga un articol. Hai, spune tu, i-a poruncit el lui Mahaci.

— Nu e de-al nostru, a răspuns acela, strâmbând din buzele umede.

— Acum tu, i-a ordonat locotenentul lui Leonka.

— Nu-i de-al nostru, a răspuns Leonka și a oftat adânc.

— Nu-i de-al nostru, a mormăit roșcovanul Kolea.

Și nici unul nu l-a recunoscut pe Avdeu.

Oricât ar părea de ciudat, atitudinea căutătorilor l-a rănit pe Avdeu Kallistratov. Faptul că s-au lepădat de el scurt, categoric, îl jignea și îl umilea. Avdeu simțea că-l iau toate căldurile și că-i plesnește capul.

— Cum așa, cum puteți spune că nu mă cunoașteți? zicea el dezorientat și nedumerit. Păi eu…

— Uite ce-i, corespondent al lui „New York Times”, la întrerupt batjocoritor locotenentul. Gata cu vorba! „Păi eu”, „păi eu”. Tu uite ce, ai face bine să nu mă mai bați la cap. Am destule treburi și fără tine. Cară-te de-aici, nu te vârî unde nu-ți fierbe oala. Și cu alde ăștia nu te încurca, împotriva celor ca ei există o lege, o lege necruțătoare pentru pregătirea, răspândirea și vânzarea narcoticelor - condamnare neîntârziată. Cu cei ca ei discuția e scurtă. Iar tu, dragul meu corespondent, șterge-o iute. Să nu te mai prind pe aici!

S-a lăsat tăcere. Avdeu Kallistratov se sprijinea când pe un picior când pe altul, dar nu se gândea să plece.

— N-ai auzit ce ți-a spus tovarășul locotenent? a grăit milițianul care în tot acest timp completase niște hârtii la birou. Du-te până nu-i prea târziu. Zi mulțumesc și du-te.

— Da cheia de la ușa asta o aveți? a întrebat Avdeu, arătând spre lacătul care atârna la ușa cu zăbrele.

— Da pe tine de ce te interesează? Avem, de bună seamă, a răspuns locotenentul, nepricepând unde bate Avdeu.

— Atunci deschideți, a zis acesta.

— Asta-i bună! Da cine ești tu? s-a revoltat locotenentul. Păi și pe tine…

— Întocmai, asta vreau și eu, să mă băgați numaidecât după gratii. Locul meu este acolo!

Fața lui Avdeu ardea în văpăi, îl apucase din nou furia, ca atunci în vagon, când a aruncat în vânt prețioasa anașa.

— Cer să mă arestați și să mă judecați, striga el, ca și pe acești nefericiți care s-au rătăcit în lume, unde sunt nenumărate contradicții și atâtea rele! Trebuie să dau socoteală ca și ei. Căci am făcut ceea ce au făcut și ei. Descuiați ușa și băgați-mă alături de ei! La judecată vor confirma că sunt la fel de vinovat ca și ei! O să ne căim de păcatele noastre, și asta ne va aduce purificarea…

Milițianul a dat hârtiile la o parte și s-a ridicat în picioare.

— Ăsta-i nebun, tovarășe locotenent. Uitați-vă la el. Se vede cât de colo că nu-i normal.

— Ba sunt întreg la minte, a răspuns Avdeu. Și trebuie să suport, aceeași pedeapsă ca și ei! În ce constă nebunia mea?

— Stai puțin, a șovăit locotenentul.

Pesemne că în tot răstimpul de când își făcea greaua slujbă în cadrul miliției transporturilor nu întâlnise încă un asemenea caz bizar: dacă ar povesti, n-ar crede nimeni.

Din nou s-a făcut liniște. Cineva a început să scâncească, apoi, sugrumat de lacrimi, a izbucnit în hohote. Plângea Leonka, întors cu fața la perele. Petruha îi astupase gura și îi șoptea ceva amenințător la ureche.

— Uite ce e, tovarășe, i-a zis locotenentul lui Avdeu, cu o blândețe neașteptată. Hai să stăm de vorbă, o să te ascult cu toată înțelegerea, dar în alt loc. Să ieșim, să vorbim afară. Haide, haide, ascultă ce-ți spun.

Au ieșit din nou în sala de așteptare, ticsită cu călători de toate felurile. Locotenentul l-a condus pe Avdeu spre o bancă liberă, l-a poftit să ia loc, așezându-se și el alături.

— Te rog foarte mult, tovarășe, nu ne împiedica să lucrăm, a rostit el pe un ton neașteptat de încredere. Și dacă am fost cam aspru nu te supăra, avem o muncă tare grea. Ai văzut cu ochii tăi. Te rog, du-te în treaba ta. Ești liber. Dar să nu te mai arăți pe aici. Ai înțeles, da?

Câtă vreme Avdeu își aduna gândurile, chibzuind cum să-i explice purtarea sa și să-i expună ce credea el despre soarta căutătorilor arestați, locotenentul s-a ridicat și, făcându-și loc prin mulțime, a plecat.

Neavând ce face, călătorii au început din nou să se uite cu coada ochiului la Avdeu: sărea prea izbitor în ochi chiar și în această mulțime atât de pestriță. Bătut, cu fața numai vânătăi, cu veșmintele rupte și cu scândura sub braț drept cârjă, Avdeu stârnea în același timp și curiozitatea, și

disprețul oamenilor. Și pe deasupra fusese adus aici de milițian.

Avdeu se simțea din ce în ce mai rău… Febra creștea și capul îl durea cumplit. Evenimentele zilei de ieri, ploaia de peste noapte, piciorul umflat care nu-l mai asculta și, în sfârșit, reîntâlnirea neașteptată cu căutătorii amenințați acum de o pedeapsă cumplită pentru delictul lor, - toate acestea nu trecuseră fără să lase urme. Avea frisoane, îl lua când cu frig, când cu călduri. Ședea zgribulit, cu capul vârât între umeri, nefiind în stare să se ridice de pe bancă. Cârja nenorocită îi căzuse la picioare.

Deodată, totul înaintea ochilor împăienjeniți a început să plutească în ceață. Depărtându-se, pierzându-și contururile precise, fețele și figurile oamenilor tremurau, se lățeau, suprapunându-se una peste alta. Îi era greață, gândurile i se învălmășeau, ședea pierdut și respira din ce în ce mai greu în sala înăbușitoare, plină de tot felul de oameni. „Vai, tare mi-e rău, își zicea Avdeu, și ce ciudat sunt făcuți oamenii. Nimeni nu are nevoie de nimeni. Câtă pustietate în jur, câtă izolare.” Credea că starea asta o să treacă repede, că își va reveni și atunci o să încerce să-i ajute cumva pe cei amenințați cu închisoarea. Faptul că numai ieri îl aruncaseră din tren, sperând să-și frângă gâtul și să moară trecuse acum pe planul al doilea. Acești criminali, aceste canalii, acești ucigași turbați ar fi trebuit să-i stârnească ura, dorința de răzbunare, nu compătimirea. Însă idealistul Avdeu Kallistratov nu voia să învețe lecția vieții, și aici orice logică era de prisos. În subconștient, el își dădea seama că eșecul culegătorilor de anașa însemna și eșecul lui, eșecul ideii de altruism, purtătoarea binelui. Nu i-a stat în putere să-i înrâurească pe anașiști și să-i scape de o soartă cumplită. Și totodată nu putea să nu înțeleagă cât de vulnerabil era din pricina firii lui atotiertătoare, la ce urmări nefaste îl poate duce ea…

Și totuși pe lume există și oameni buni, s-au găsit și printre cei ce umpleau sala de așteptare a gării. O femeie în vârstă, cu o basma legată sub barbă, căruntă, care ședea pe banca din fața lui Avdeu, a priceput pesemne că omul se simte rău și are nevoie de ajutor.

— Cetățene, a început ea, însă numaidecât l-a întrebat ca o mamă: Fiule, nu te simți bine? Nu cumva ești bolnav?

— Pasămite m-am îmbolnăvit, dar nu vă faceți griji, a zis Avdeu, încercând să zâmbească.

— Cum adică să nu-mi fac griji? Vai de mine, ce-i asta, nu cumva ai căzut de undeva? Și ce fierbințeală mare ai, a zis ea, atingând cu mâna fruntea lui Avdeu. Și ochii ți-s bolnavi. Uite ce-i, băiatul mamii, stai aici, nu pleca nicăieri, mă duc să văd dacă nu-i vreun doctor pe-aici, poate te trimit la spital. Nu se poate să te lase așa…

— Da nu vă deranjați, n-are rost, i-a zis Avdeu cu voce slabă.

— Nu, nu. Așteaptă puțin aici. Mă întorc într-o clipă…

Rugând-o pe vecina cu doi copii mici să aibă grijă de lucrurile ei, buna femeie a plecat.

Cât o fi lipsit, Avdeu nu-și amintea. I se făcuse foarte rău. Acum pricepuse despre ce era vorba: Îl durea cumplit în gât. Nu putea să înghită nici saliva. „Pesemne că-i anghină”, și-a zis el. Se simțea atât de slăbit, încât îi venea să se culce, să se întindă pe dușumea - poate să calce lumea peste el - și să adoarmă, să adoarmă, să adoarmă…

Avdeu aproape ațipise, când, deodată, mulțimea din sala de așteptare a început să se miște, și s-a auzit larmă de glasuri. Deschizând ochii, a văzut, că din încăperea miliției ieșeau căutătorii. Erau înconjurați de o patrulă de milițieni. Locotenentul irascibil venea în frunte, oamenii se dădeau la o parte din fața lui, după el urmau căutătorii cu cătușe la mâini. Mergeau în convoi unul după altul - Petruha, Mahaci, Leonka, Kolea, cei doi diversioniști și alți câțiva, în total vreo zece inși. Îi scoteau din gară.

Biruindu-și slăbiciunea, Avdeu a ridicat anevoie cârja și a pornit în urma căutătorilor. I se părea că se mișcă foarte repede, cu toate acestea însă tot nu i-a putut ajunge pe cei escortați. Îl împiedicau și curioșii, care se îmbulzeau din toate părțile. Totuși a putut să vadă cum i-au luat pe căutători: nu departe de ușa gării era trasă o dubă închisă, cu portiera din spate zăbrelită. Doi milițieni îi apucau pe arestați de subțiori și îi împingeau înăuntru.

Pe urmă, în dubă au urcat și cei din escortă și portiera a fost închisă. În cabină, lângă șofer, s-a așezat locotenentul, și mașina a pornit, părăsind piața gării. Mulțimea făcea tot felul de presupuneri.

— Au prins niște bandiți, o șleahtă întreagă.

— Te pomenești c-or fi cei ce ucideau oamenii pe la casele lor.

— Măiculiță, ce grozăvie!

— Ce fel de bandiți mai sunt și ăștia? Niște pușteni.

— Pușteni, zici? Află că pușteni din ziua de azi ucid pe cine vrei fără să clipească.

— Ba nu, oameni buni, ăștia sunt culegători de anașa. Da, da, ăi de cară pe ascuns anașa. Aici au prins o mulțime prin marfare…

— Degeaba, oricât i-ar prinde, mereu apar alții…

— Păi, cum se poate…

Astfel a luat sfârșit trista epopee a căutătorilor. Avdeu simțea în suflet un gol inexplicabil…

Nemaiștiind exact locul unde șezuse mai înainte, Avdeu s-a întors cu chiu cu vai în sala de așteptare. Mergea la întâmplare, târându-și cu greu picioarele, și, pe neașteptate i-a ieșit în cale femeia aceea căruntă.

— Iacătă-l, el este! i-a spus ea unei infirmiere în halat alb. Unde ai dispărut, maică, te-am căutat peste tot. Uite, a venit și infirmiera. Auzind că ai fierbințeală, se tem să nu fie vorba de vreo boală molipsitoare.

— Nu cred, a răspuns Avdeu cu glas pierit.

Infirmiera i-a pipăit fruntea.

— Temperatură mare, a zis ea. Ai cumva diaree cu miros de putreziciune?

— Nu.

— N-are importanță. Trebuie să mergi la punctul sanitar. O să te vadă doctorul.

— Sunt gata.

— Unde-ți sunt bagajele?

— N-am bagaje.

IV

La spitalul din gara Julpak-Saz, unde l-au internat pe Avdeu Kallistratov, medicul Alia Ismailovna, o kazahă cam ursuză, după ce l-a consultat pe bolnav, a spus aspru:

— Situația dumitale e destul de complicată. Trauma de la picior trebuie să ți-o vadă un specialist. Deocamdată te vom trata cu antibiotice ca să nu se răspândească infecția. Însă dumneata, bolnavule, trebuie să-mi povestești tot ce ai pățit. Îți cer asta nu din curiozitate, ci ca medic…

Între întâlnirile și despărțirile de tot felul, măcar o dată în viață se întâmplă să ai parte de una pe care n-o poți numi altfel decât hărăzită de Dumnezeu. Însă cât de mare este riscul ca o astfel de întâlnire să nu ducă la nimic omul își dă seama abia pe urmă, și atunci, pentru o clipă, îl apucă spaima la gândul că această întâlnire s-ar fi dovedit zadarnică… Căci deznodământul întâlnirii nu mai depinde de Dumnezeu, ci de oamenii înșiși.

Ceva asemănător i s-a întâmplat lui Avdeu Kallistratov. În seara zilei a treia, la el, la spital, a venit ea - aceea la care nu putea decât să viseze, fiindcă nu știa cine este, iar de visat poți să visezi la orice poftești pe lume…

Ziua, după injecții și tablete, temperatura îi mai scăzuse, și către seară termometrul arăta nu mai mult de treizeci și șapte cu trei. Dar piciorul era tot umflat, și o coastă din partea dreaptă era ruptă - la raze i-au descoperit o fisură. În ansamblu însă treburile mergeau spre bine. În ceea ce privește starea subiectivă, Avdeu nu avea a se plânge. Medicul Alia Ismailovna s-a dovedit a fi un tămăduitor în adevăratul sens al cuvântului, care vindeca nu numai prin cunoștințe, ci și prin chipul, prin caracterul ei. Toate prescripțiile, felul de a discuta insuflau pacientului calm și încredere, îl ajutau să se împotrivească bolii. Psihoterapia ei era cumpătată și chibzuită, și Avdeu, după toate peripețiile și zdruncinările, a simțit deosebit de acut cât de necesare sunt uneori grija și atenția oamenilor. Sincer vorbind, era chiar bucuros că se îmbolnăvise și a nimerit pe mâinile unui medic bun, - atât de bine se simțea în liniștitul și modestul spital, așezat într-un mic parc.

Fereastra cu perdele albe, care dădea spre alee, era întredeschisă. Căldura încă nu se domolise. Cei doi vecini de salon ieșiseră în curte să se plimbe la aer și să fumeze, iar Avdeu, singur, întins în pat, își punea una-două termometrul. Tare n-ar fi vrut să i se ridice din nou temperatura. Sub fereastră a răsunat țăcănitul unor tocuri ascuțite, și o voce de femeie a întrebat de el pe sora de gardă. Cine putea să fie? Vocea i se părea cunoscută. Curând, sora a deschis ușa salonului.

— Iată-l, dânsul este.

— Bună seara! a spus vizitatoarea. Dumneata ești Kallistratov?

— Eu, a răspuns Avdeu, necrezându-și ochilor.

Era chiar fata ce tulburase închipuirea lui Avdeu, cea care venise pe motocicletă în Ucikuduk. Avdeu s-a zăpăcit într-atât, încât nici n-o auzea, ghicea sensul vorbelor ei numai pentru că de mult era pregătit s-o înțeleagă din jumătate de cuvânt. A aflat că pe fată o cheamă Inga Feodorovna. Și a venit aici pentru că Alia Ismailovna, cu

care e prietenă de aproape trei ani - de când a venit aici ca cercetător științific, i-a povestit despre el și el i-a stârnit interesul: căci ei, adică el, Avdeu, și ea, Inga Feodorovna, sunt preocupați de niște probleme într-un fel apropiate, legate de anașa, întrucât ea pregătește o lucrare despre flora din Moiunkumi, - apoi a urmat complicata denumire latinească a așa-zisei anașa sau cânepă sălbatică de stepă - așa că a venit să-l cunoască și să afle dacă n-are nevoie de niscai date... Căci, după opinia ei, unui ziarist îi sunt indispensabile informațiile științifice.

O, Doamne, ce informații științifice, când el, copleșit de apariția ei neașteptată, doar printr-o minune ghicea despre ce vorbește, și nu vedea decât ochii ei, și în clipa aceea i se părea că nimeni pe lume nu mai are astfel de ochi, întocmai ca astronomul care descoperă o stea necunoscută printre milioane de stele identice, fiindcă pentru un neinițiat toate stelele sunt absolut la fel. Privirea ei parcă îi dădea aripi și îl făcea să zboare...

Toate acestea Avdeu le-a reconstituit pe urmă, când a rămas singur și s-a mai liniștit, dar atunci, în primele minute, arăta ca un idiot sadea. E drept, Inga Feodorovna putea să creadă că din pricina temperaturii lui ridicate. Căci numai un idiot poate s-o trântească așa, dintr-odată: „Cine v-a spus că tot timpul nu m-am gândit decât la dumneavoastră?" Drept răspuns, ea numai a ridicat mirată din sprâncene, din care pricină s-a făcut și mai frumoasă, și a zâmbit enigmatic. Dacă ea ar fi luat această frază, stupidă prin primitivismul ei, drept o banalitate, cât ar mai fi suferit pe urmă Avdeu și ce s-ar mai fi blestemat. Din fericire însă, ea nu a acordat importanță deosebită cuvintelor lui. Și ei și-au amintit, cu plăcere cum a apărut ea în Ucikuduk, cum s-au văzut întâia oară, și au râs de acea întâmplare trecătoare pe care au ținut-o minte amândoi. Inga Feodorovna s-a înveselit și mai mult când i-a povestit cum, o zi mai târziu, el împreună cu Petruha și Leonka s-au ascuns în ierburi, văzând elicopterul ce zbura

deasupra stepei. S-a dovedit că în acel elicopter se afla ea, Inga Feodorovna, împreună cu o mică expediție științifică din Tașkent: un institut din acest oraș se ocupă cu studierea distrugerii chimico-biologice a cânepei-anașa chiar în locurile unde crește. Acum Avdeu a priceput că lupta cu acest rău se desfășoară pe două planuri: stârpirea narcomaniei și stârpirea plantelor ce conțin narcotice. Și cum se întâmplă de obicei în lume, problema asta nu era deloc ușor de rezolvat. Printre altele, din explicațiile Ingăi Feodorovna reieșea că a găsi substanțele chimice pentru distrugerea cânepei nu numai în faza de vegetație, dar și ca specie, lovind în sistemul de înmulțire, este pe deplin posibil, însă această metodă aducea un și mai mare rău - distrugea solul: pentru minimum două sute de ani, pământul nu mai era bun de nimic. Să nimicești natura pentru a lupta cu narcomania - este o sabie cu două tăișuri. În sarcina Ingăi Feodorovna intrau cercetările având ca scop găsirea mijloacelor optime de rezolvare a acestei complicate probleme ecologice. O, Doamne, se gândea Avdeu, dacă natura ar fi înzestrată cu gândire, cât de grea i-ar fi povara vinei acestei relații monstruoase dintre flora sălbatică și degradarea morală a omului!

*
* *

Numind relațiile apărute între el și Inga Feodorovna „o epocă nouă în viața lui”, Avdeu Kallistratov nu putea fi acuzat de exagerare romantică. Chiar a doua zi după ce s-a în tors la Prioksk el i-a scris o scrisoare lungă, după ce aproape din fiecare gară, unde trenul staționa mai mult de cinci minute, îi expedia câte o ilustrată. În acea intensitate a sentimentelor, în acea pasiune pe care Avdeu o încerca de când o întâlnise pe Inga Feodorovna în drumul vieții lui era un fel de neastâmpăr ce nu putea fi cuprins în noțiunea obișnuită de dragoste.

Îi scria: *„E de neînchipuit ce se petrece cu mine! Socoteam că sunt un om destul de cumpănit, că rațiunea și emoțiile mele se află într-un echilibru necesar, iar acum nu sunt în stare să mă analizez. De altminteri, spre surprinderea mea nu vreau să analizez nimic. Sunt copleșit de puterea unei fericiri extraordinare, care s-a abătut asupra mea precum o avalanșă, am văzut într-un film documentar cum o avalanșă albă de zăpadă măturătotul în calea sa, și eu sunt fericit că avalanșa asta s-a prăvălit peste mine. N-a fost și nu este pe lume alt om mai fericit, doar eu am avut norocul ăsta, și, precum un primitiv fanatic, care dansează bătând în tamburină, mulțumesc destinului pentru toate încercările ce mi le-a trimis în această vară: căci m-a lăsat în viață, dându-mi putința să aflu ceea ce doar în vârtejul vieții se poate afla. Aș spune că, la scara individului, dragostea constituie o adevărată revoluție a spiritului! Și dacă-i așa, atunci trăiască revoluția spiritului! Care distruge și, în același timp, regenerează!*

Iartă-mă, Inga, pentru aiureala asta. Eu însă te iubesc și n-am putere, și nici cuvinte, ca să exprim tot ce însemni tu pentru mine.

Acum îngăduie-mi să-mi trag sufletul. Am și trecut pe la redacție. Le-am povestit pe scurt ce și cum. Toți mă zoresc să scriu reportajul, îl așteaptă cu nerăbdare. S-ar putea chiar să iasă un serial de reportaje pe această temă atât de actuală. Și dacă așteptările mele se vor adeveri, pot nădăjdui să obțin o slujbă permanentă la ziar. Deocamdată însă e prea devreme să vorbesc despre asta. De mâine însă trebuie să mă apuc de lucru. Intenționat nu mi-am făcut nici un fol de însemnări, va trebui să reconstitui totul din memorie.

În orice caz, soarta căutătorilor, pe care - și este absolut firesc - îi așteaptă o judecată dreaptă și aspră pentru răspândirea narcoticelor, nu-mi dă pace. Fiindcă pentru mine ei sunt oameni vii, cu destinele lor amare, de care s-a

ales praful. Îmi pare rău mai ales de Leonka. Se va prăpădi, sărmanul. Și, iată, aici apare acea problemă morală, despre care am vorbit îndelung cu tine, Inga. Ai perfectă dreptate când spui că orice nelegiuire omenească, orice crimă din oricare colț al pământului ne privește pe toți chiar dacă ne aflăm departe, și nici nu bănuim, și nici nu vrem să știm de asta. Și trebuie să recunoaștem că uneori mai și râdem: uitați-vă unde au ajuns aceia pe care noi de obicei îi numim adversarii noștri! Ziarele însă fac bine că scriu despre crimele săvârșite dincolo de hotarele noastre, în asta se ascunde un tâlc profund. Fiindcă în lume există o anume balanță comună a poverilor umane, oamenii sunt unicele ființe cugetătoare din univers, și această însușire a lor - indiferent de voința noastră - este mai presus de tot ceea ce îi desparte. Și vom ajunge aici, în ciuda tuturor contradicțiilor, și în asta se află salvarea rațiunii pe pământ.

Cât sunt de bucuros, Inga, că pot să-ți scriu despre tot ceea ce mă frământă, și că voi găsi în sufletul tău ecoul necesar - de asta sunt încredințat. Mă tem să nu te plictisesc cu scrisorile mele nesfârșite - îmi vine să le scriu una după alta, neîncetat, altfel simt că n-aș putea rezista. Trebuie să fiu cu tine tot timpul, măcar în închipuire. Cât de mult aș vrea să fiu din nou în stepele din Moiunkumi și să te văd din nou pentru întâia oară pe motocicleta aceea cu care ai apărut în Ucikuduk și m-ai subjugat dintr-o dată, pe mine, luptătorul pentru o nouă învățătură religioasă. Mi-e rușine să recunosc, însă apariția ta m-a impresionat atât de mult, încât nici acum nu pot scăpa de acel sentiment de sfiiciune și încântare. Tu ai coborât din ceruri ca o zeiță contemporană...

Acum, amintindu-mi de asta, nu pot să-mi iert că n-am izbutit, atunci când am venit în contact cu căutătorii, să fac ceva, încât în balanța suferințelor umane partea răului să scadă măcar cu un dram, iar partea binelui să sporească. Am crezut că vor avea frică de Dumnezeu, dar banii au fost

pentru ei mai presus de orice. Și iată că în acest moment mă chinuie ideea cum aș putea să-i ajut măcar pe acei căutători pe care soarta mi i-a scos în cale, cu care am avut o încercare de comunicare. Mă gândesc în primul rând la căință, spre ea aș vrea să le arăt drumul. Căința - una dintre marile realizări ale spiritului uman - este discreditată în zilele noastre. Ea, se poate spune, a dispărut cu totul din universul moral al omului contemporan. Însă cum poate omul să fie om fără căință, fără acea cutremurare și iluminare, care se obțin prin înțelegerea vinei - fie în faptă, fie în intenție, prin porniri de autoflagelare și autocondamnare... Calea spre adevăr este calea de zi cu zi spre desăvârșire...

O, Doamne, iar am luat-o razna! Iartă-mă, Iriga! Asta numai din pricină că mă copleșesc sentimentele, din pricină că mă gândesc necontenit la tine. Mereu mi se pare că nu ți-am spus nici a mia parte din ceea ce aș fi vrut să-ți spun...

Ce mult aș vrea să te văd din nou, cât mai repede, da, cât se poate de repede, căci a trecut o săptămână întreagă de când ne-am despărțit...

Și acest dor crescând este singurul lucru care mă frământă acum. Toate celelalte probleme de viață și-au pierdut dintr-o dată, în chip miraculos, importanța și mi se par cu totul neînsemnate..."

*
* *

Era într-o zi spre sfârșitul lui iulie când am ieșit de la reducția ziarului cu totul deprimat, covârșit de mâhnire, fiindcă în atitudinea redactorului față de reportajele mele din stepă se produsese o schimbare neașteptată. Chiar și tovarășii mei din redacție, care mă încurajaseră cu entuziasm să pornesc în călătoria după acel material

important, acum se purtau într-un fel ciudat, de parcă erau vinovați cu ceva față de mine.

Asta era o mare povară pentru sufletul meu. Când simt că oamenii încearcă o anumită vină față de mine, sufăr atât de mult, încât aș vrea să-i eliberez cât mai repede de mustrările de conștiință, pentru ca să nu se mai simtă stingheriți când mă întâlnesc. Fiindcă, atunci, eu însumi mă simt vinovat de vina lor…

Plecând din redacție, mi-am dat cuvântul să nu mai calc pe aici și să nu mai plictisesc pe nimeni cu prezența mea, n-au decât să mă cheme singuri dacă o să aibă nevoie de mine. Dacă nu - asta este, voi ști că n-a ieșit nimic și n-am ce să mai nădăjduiesc.

Mergeam pe bulevard în acea zi din cea mai frumoasă perioadă a verii rusești, și nimic nu-mi bucura sufletul. Câtă osteneală și străduință am depus ca să-mi scriu reportajele din stepă, ca să le insuflu durerea mea de cetățean, le-am scris ca pe o spovedanie, însă au intervenit nu știu ce considerente despre prestigiul țării (oare de ce creăm secrete pentru noi înșine?), care amenință să înmormânteze aceste reportaje, obținute cu atâta caznă. Nu pot să redau cât de mult m-a durut. Și, lucrul cel mai ciudat, redactorul și-a îngăduit să spună:

— De altfel, trebuie să te gândești, poate că merită să expui toate astea într-un raport către instanțele superioare. Ca să ia măsuri corespunzătoare.

Da, asta a spus.

Nu m-am putut abține și am remarcat:

— Cât o să mai susținem că la noi chiar și catastrofele sunt cele mai grozave?

— Ce legătură au catastrofele? s-a posomorât redactorul.

— Au, fiindcă narcomania este o catastrofă socială, am zis eu, după care am plecat.

Singurul lucru ce îmi ușura existența erau scrisorile Ingăi, pe care le reciteam ori de câte ori mă apuca dorul de

ea. Telepatia există, fără îndoială, pe lume, altfel cum s-ar explica faptul că scrisorile ei anticipau toate gândurile, toate frământările și neliniștile mele. Aceste scrisori îmi întreținеau speranțele și îmi insuflau tot mai mult încredere: nu, soarta nu m-a înșelat și, cu atât mai mult, nu și-a râs de mine, căci femeile din ziua de azi nu se uită la unul ca mine, un ghinionist, seminarist, cu concepții religioase arhaice despre valorile morale. Într-adevăr, ce șanse aș avea eu pe lângă chipeșii supermani de astăzi? Și totuși în scrisorile Ingăi găseam multă încredere, respect chiar, nu mă feresc s-o spun, și - lucrul cel mai important - sentiment reciproc fără echivoc, ceea ce îmi dădea aripi și mă înălța în propriii-mi ochi. Ce fericire că am întâlnit-o tocmai pe ea, pe Inga mea! Oare nu în asta constă magia dragostei - în aspirația comună a unuia către celălalt?…

Deocamdată, problemele de viață nu ne interesau. Și faptul că ele există și trebuie rezolvate mă bucura cu atât mai mult. Trebuia să-mi găsesc un loc de muncă stabil, care să-mi asigure un salariu permanent. Până una-alta trăiam din vânzarea cărților vechi ale tatălui meu, ceea ce mă apăsa nespus. Mă gândeam să plec la Inga, în Asia, să mă stabilesc acolo, să-mi găsesc o slujbă și să fiu alături de ea. Eram hotărât să intru ca muncitor auxiliar în expediția ei și să fac totul ca să-și ducă la bun sfârșit cercetările. Fiindcă aceste cercetări nici mie nu-mi erau indiferente. În ele se întâlneau preocupările noastre comune: eu încercam să stârpesc narcomania pe calea eforturilor morale, ea încerca să rezolve această problemă pe cale științifică. Și mă cucerise mult entuziasmul ei. Deși nu se putea spune că slujba ei se număra printre cele la modă, de prestigiu, sau că făgăduia o carieră rapidă. Strict vorbind, Inga era poate unicul om care aborda în mod serios problema distrugerii cânepei-anașa, ca problemă științifică. Cred că un rol nu lipsit de importanță în alegerea acestei munci a jucat și faptul că era localnică, din Djambul, apoi că a

studiat la Taşkent, şi toate acestea luate la un loc nu puteau firește să nu înrâurească natura preocupărilor ei.

Inga nu avea nici ea o viață lipsită de complicații. Cu fostul soț, aviator, nu mai trăia aproape de trei ani. S-au despărțit după nașterea fiului lor. Acum, se pare, aviatorul se pregătea să se însoare cu alta. Din pricina asta trebuiau să se întâlnească pentru ultima oară ca să pună punctul pe „i”, mai întâi în privința copilului. Igoriok se afla la bunici la Djambul, în familie de doctori, dar Inga dorea tare mult ca micuțul să locuiască permanent cu ea. Și când mi-a scris că în toamnă speră să-l aducă pe băiețel în Jalpak-Saz - i se făgăduise un loc la grădinița feroviarilor, m-am bucurat nespus pentru ea și i-am răspuns că poate să se bizuie întru totul pe mine.

Și tot atunci mi-a scris că ar dori din toată inima ca în toamnă, când își ia concediu, să mergem împreună la Djambul, să-i vizităm pe micuț și pe părinții ei. Oare trebuie să mai spun cât de mult m-a înduioșat planul acestei călătorii în doi? Și i-am răspuns că sunt oricând gata să vin la ea, să-i stau la dispoziție, și că, în general, toată viața aș dori să pornesc, în tot ce aș face, ținând seama de interesele noastre comune și, în primul rând, de interesele ei, și că fericirea mea n-ar însemna altceva decât să-i fiu ei folositor și necesar.

Totul decurgea astfel încât în toamnă trebuia să ne hotărâm soarta. Numai asta mă preocupa. Și mă frământa grozav gândul cum o să mergem la Djambul, la Igoriok și la părinții Ingăi. Căci de această călătorie depindeau multe. Însă pentru asta aveam nevoie de niște bani. Numai drumul cât costa! În acest sens mă bizuiam pe seria de reportaje din Moiunkumi, însă, vai, totul a eșuat dintr-o dată, și nu din vina mea. Atunci m-am angajat corector de noapte la tipografia regională. Nu câștigam mare lucru, dar tot era ceva.

Și iată că a sosit ziua când am primit scrisoarea de la Inga, în care mă întreba dacă aș putea să vin la Jalpak-Saz

în ultimele zile ale lui octombrie - atunci, cu prilejul sărbătorilor din noiembrie, urma să plecăm împreună la Djambul…

Am alergat la oficiul telegrafic din oraș ca un nebun ca să-i trimit o telegramă… Trebuia să vând cât mai degrabă cărțile și cu banii pe ele să pornesc la drum.

V

Ober-Kandalov l-a descoperit pe Avdeu Kallistratov la gară, când își alcătuia echipa pentru expediția de vânătoare în Moiunkumi.

Oricine ar fi fost cel care i-a încredințat lui Ober-Kandalov această treabă, acela a văzut la el esențialul: om cu experiență, comandantul serviciului de pază contra incendiilor la căile ferate, fost militar, ba chiar într-un batalion disciplinar (și asta înseamnă ceva!), era cum nu se poate mai potrivit pentru o operație specială în stepă. Apropo de asta, Kandalov avea și el niște motive subtile. Socotea că, ajutând administrația regională să îndeplinească planul la producția de carne, în felul acesta se reabilitează și, la intervenția unor organe regionale influente, va fi reprimit în partid. Căci doar a fost exclus nu pentru niscai delapidări sau abuzuri grave, ci pentru o treabă destul de rară și, mai ales, care nu aducea absolut nici o pagubă statului - pederastia, ce o impunea în cazărmile batalionului disciplinar, abuzând de autoritatea funcției. Ei da, el, plutonierul major, a făptuit acest păcat, a impus, i-a constrâns pe niște indivizi dubioși din punct de vedere ideologic, mai ales pe sectanți și narcomani, dar de ce să-ți pară rău de ei? Și cât trebuie să tragi pentru asta? Nu e destul că l-a părăsit nevasta și de atunci el bea de

stinge, deși nici înainte nu era un abstinent? Iar dacă stai să socotești, el este un om indispensabil. Iată, i-au încredințat o treabă serioasă și, într-o clipă, el a și alcătuit un grup. S-a dus în miez de noapte la gară, s-a uitat atent la unul și la altul, descoperind cu ochiu-i versat cine este gâtuit de nevoie și va accepta să meargă cu el în Moiunkumi pentru un câștig bun și rapid. Așa a dat și peste Avdeu Kallistratov.

Pe Avdeu nu numai nevoia l-a silit să primească propunerea lui Kandalov: s-a întâmplat ceva atât de neprevăzut și îngrijorător pentru el - n-o găsise pe Inga Feodorovna la Jalpak-Saz, deși venise în urma scrisorii ei -, încât era tare abătut, cu toate că nu era clar dacă avea vreun motiv să sufere. A zburat cu avionul până la Alma-Ata, iar pentru asta a trebuit să meargă la Moscova, unde a pierdut o zi întreagă ca să obțină bilet, de la Alma-Ata a luat trenul. A făcut acest drum, se poate spune în două zile, și când, în sfârșit, a ajuns la căsuța din curtea laboratorului de lângă spital, a găsit ușa încuiată, iar în gaura cheii un bilețel de la Inga Feodorovna. În acest bilet ea îl înștiința că îi lăsase o scrisoare la oficiul poștal al gării, la post-restant. Firește, Avdeu a dat fuga la gară. I-au dat scrisoarea numaidecât. Cu inima strânsă, a intrat în părculeț și aici, așezându-se pe o bancă, a citit:

„Avdeu, dragul meu, iartă-mă. Dacă știam că va ieși o astfel de încurcătură, ți-aș fi dat de știre ca să mai zăbovești cu plecarea. Mă tem că n-ai primit telegrama mea și ești deja pe drum. Trebuie să-ți spun că la Djambul a sosit pe neașteptate fostul meu bărbat cu intenția de a deschide acțiune judecătorească în legătură cu Igoriok al nostru. Am fost nevoită să plec și eu de urgență la Djambul. S-ar putea ca eu să-l fi provocat la această călătorie: i-am scris deschis că mă pregătesc să încep o viață nouă alături de un om care mi-e nespus de drag. Trebuia să-l înștiințez întrucât avem împreună un copil.

Iartă-mă încă o dată, dragul meu, că a ieșit astfel. Dar poate că e mai bine așa: oricum, mai devreme sau mai târziu, problema asta tot trebuia rezolvată, cred că nu e rău să sfârșim cu ea chiar de la început.

Când vei sosi, o să găsești ușa încuiată. Cheia am lăsat-o laborantei noastre Saula Alimbaeva. Este un om minunat. Tu știi, nu-i așa, unde-i laboratorul nostru. Ia, te rog, cheia și instalează-te la mine. Simte-te ca acasă și așteaptă-mă. Păcat că Alia Ismailovna a plecat tocmai acum în concediu, ți-ar fi plăcut să stai de vorbă cu ea. Te apreciază și te respectă foarte mult. Cred că peste o săptămână o să mă întorc. Mă voi strădui să fac totul ca de acum înainte să nu mai avem nici un obstacol în cale. Doresc nespus să-l vezi pe Igoriok. Cred că o să vă împrieteniți, și vreau tare mult să locuim cu toții împreună, dar înainte de asta, așa cum am plănuit, să mergem și să-i cunoști pe părinții mei, pe Feodor Kuzmici și pe Veronika Andreevna. Nu fi necăjit, dragul meu Avdeu, și nu te întrista.

Încerc să fac totul cum e mai bine.

A ta, Iriga.

P.S. Dacă sosești în zi nelucrătoare, iată adresa Alimbaevei: str. Abai, 41. Pe soțul ei îl cheamă Daurbek Iksanovici."

Citind scrisoarea pe nerăsuflate, Avdeu a căzut pe gânduri. Era uluit: lucrurile luau o întorsătură nouă, la care el nu se așteptase. Nu s-a dus după cheie, a rămas în sala de așteptare, hotărând mai întâi să chibzuiască. Pe urmă, predându-și geamantanul la camera de bagaje, ca să nu-l stânjenească, s-a dus în părculeț, a stat puțin pe o bancă, a făcut câțiva pași pe lângă spitalul cunoscut și, descoperind o cărăruie mai retrasă, între gară și orășel, a început să se plimbe pe ea înainte și înapoi…

Era toamnă târzie în stepă, vremea se răcorise. Nori zdrențuiți și pufoși, precum crestele înspumate ale valurilor în zarea oceanului, se întindeau albi pe cerul de

octombrie, decolorat peste vară, copacii erau pe jumătate scuturați, și pe jos se așternuseră straturi de frunze veștede purpuriu-arămii. În grădinile de zarzavat totul fusese strâns. Străzile Jalpak-Saz-ului erau pustii și triste. Prin aer, sclipind ușor, pluteau funigei ce se lipeau când nu te așteptai de obraz. Toate acestea îi umpleau lui Avdeu sufletul cu melancolie. Iar la gară, care covârșea spațiul nemărginit al stepei cu puterea ei industrială, domnea huruit necontenit, zăngănit, pulsa viața, neoprindu-se nici o clipă. Pe liniile fără număr erau manevrate garnituri de vagoane, oamenii umblau încoace și-ncolo, la megafoane hârâiau până departe vocile dispecerilor.

Și din nou Avdeu și-a adus aminte de acele zile de vară, de sfârșitul epopeii căutătorilor. Și, legat de asta, pentru a nu știu câta oară Avdeu Kallistratov revenea la reflecțiile despre căință. Cu cât cugeta mai profund, se convingea tot mai mult că ea este o noțiune care crește pe măsura experienței de viață, este o dimensiune a conștiinței, obținută prin trudă și cultivată de rațiunea umană. Numai omului i-a fost hărăzit să se căiască, nimănui altcuiva. Căința este veșnica și adânca grijă de sine a spiritului uman. Din aceasta decurge că orice pedepsire - fie pentru o infracțiune, fie pentru o crimă - trebuie să stârnească în sufletul celui pedepsit căința, altfel asta ar însemna același lucru cu pedepsirea unui animal.

Cu aceste gânduri, Avdeu s-a întors la gară. Fără să vrea și-a amintit de acel locotenent irascibil, a vrut să vadă dacă îl mai ține minte și să se intereseze de soarta culegătorilor de anașa - Petruha, Leonka și ceilalți. Pentru asta, Avdeu avea și un alt motiv: încerca din toate puterile să scape de ceea ce îl chinuia și îl neliniștea, ca o furtună ce se anunță la orizont - gândurile la Inga Feodorovna. Toată viața și viitorul le privea acum prin această prismă - soarta lui era hotărâtă de starea lucrurilor în depărtatul Djambul. Nu, dacă nu e în stare să întreprindă ceva, nu trebuie să se gândească la asta, trebuie să fugă, să fugă de aceste

gânduri. Din păcate însă, Avdeu n-a izbutit să-l găsească pe locotenentul irascibil. Când a bătut la ușa biroului miliției, de el s-a apropiat un milițian.

— Ce doriți?

— Păi, să vedeți, voiam să-l văd pe un locotenent, a început Avdeu să-i explice, presimțind că din asta n-o să iasă nimic.

— Cum se numește? Aici avem mulți locotenenți.

— Din păcate, nu știu cum se numește, dar, dacă l-aș vedea, l-aș recunoaște numaidecât.

— Da ce treabă aveți cu el?

— Cum să vă explic… voiam să-i vorbesc…

Milițianul l-a privit cu interes:

— Hai, uită-te, poate-l găsești pe locotenentul dumitale.

Dar în cameră, la masa cu telefon, ședea un om necunoscut, care vorbea cu cineva. Avdeu și-a cerut scuze și a ieșit. Când ieșea, a aruncat o privire fugitivă spre cușca de fier, unde fuseseră închiși infractorii prinși. De data asta era goală.

Și din nou, cu toate străduințele de a se abține, Avdeu revenea la gândurile care îl chinuiau fără răgaz. Ce-o fi cu Inga? Tot nu se dusese după cheie: știa că rămânând în casa goală a Ingăi, singur cu gândurile care-i torturau sufletul, va suferi și mai cumplit de singurătate. Putea să aștepte și la gară, numai dacă ar fi știut ce face Inga și când se întoarce. Avdeu încerca să-și închipuie ce se petrece acum acolo, la Djambul, cât de greu îi vine femeii iubite, și el n-o poate ajuta cu nimic. Și dacă părinții ei, ca să nu rămână copilul fără tată, vor stărui să se împace cu soțul? Da, treaba putea prea bine să ia și asemenea întorsătură și atunci lui nu-i rămânea altceva de făcut decât să se întoarcă acasă. Avdeu și-l închipuia aievea pe aviatorul chipeș și impozant, în uniformă și epoleți cu grad de maior, în nici un caz mai puțin, și își dădea seama că el, Avdeu, pus alături, ar fi pierdut. Era încredințat că pentru Inga gradele și strălucirea aparentă nu au nici o

însemnătate, dar cine știe, poate că părinților ei nu le este indiferent cine este ginerele lor - aviatorul, tatăl lui Igoriok, sau un om ciudat, fără o ocupație sigură?

Se înserа. Pe măsură ce se lăsa întunericul, Avdeu se posomora tot mai mult. În sala de așteptare a gării, înțesată de oameni și slab luminată, era zăpușeală și fum de tutun. Tristețea lui Avdeu atinsese punctul culminant. I se părea că se află într-o pădure deasă, întunecoasă. Singur-singurel. Vântul de toamnă vâjâie prin vârfurile copacilor, curând va începe ninsoarea, și zăpada va acoperi pădurea, îl va acoperi și pe el, pe Avdeu, până peste cap, și totul se va cufunda în omăt, totul va fi uitat… Avdeu ar fi vrut să moară, și dacă în acel ceas ar fi aflat că Inga nu se va întoarce, sau dacă se va întoarce - o va face doar pentru a-și lua lucrurile și cărțile, ca să plece cu aviatorul său, el… fără să mai chibzuiască, ar fi ieșit și s-ar fi aruncat sub cel dintâi tren…

Tocmai în acel ceas greu, seara târziu, pe Avdeu Kallistratov l-a descoperit, la gara Jalpak-Saz, Ober-Kandalov, care își recruta o echipă potrivită pentru „safariul” din Moiunkumi. De bună seamă, Ober-Kandalov nu era lipsit de perspicacitate, în orice caz el și-a dat seama exact că Avdeu se află într-o stare de tulburare sufletească și nu-și găsește locul. Într-adevăr, când i-a propus lui Avdeu să tragă o raită de vreo două zile în savana Moiunkumi pentru un câștig gras, acesta a primit numaidecât. Era gata de orice, numai să nu rămână singur, îndurând chinul așteptării. Pe urmă, s-a gândit că până se întoarce el din Moiunkumi cu banii câștigați, poate apare și Inga Feodorovna și totul se va lămuri: ori va rămâne (ce fericire;) pentru totdeauna lângă femeia iubită… ori va trebui să plece și să găsească în el forțe pentru a supraviețui… Însă această alternativă îl înspăimânta…

Și chiar în seara aceea, Ober-Kandalov l-a dus pe Avdeu la căminul celor de la paza incendiilor, unde a și dormit pe un pat liber…

În dimineața următoare, echipa a plecat cu o coloană de mașini la vânătoarea din savana Moiunkumi. Porniseră la o treabă tare veselă…

*
* *

Și acum ei îl judecau, pe Avdeu Kallistratov. Cinci alcoolici înveterați - Ober-Kandalov, Mișaș, Kepa, Hamlet-Galkin și Uziukbai-Aborigenul. Pentru mai multă exactitate, Hamlet-Galkin și Uziukbai-Aborigenul doar asistau și încercau, - e drept - timid și jalnic să mai domolească furia celor trei care săvârșeau judecata.

Dar iată ce se întâmplase: către seară, pe Avdeu îl apucase din nou aceeași nebunie ca și atunci în vagon, și asta a constituit motivul pentru răfuială. Vânătoarea de antilope din Moiunkumi l-a răscolit atât de cumplit, încât a început să ceară vânătorilor dezlănțuiți, care parcă turbaseră, să înceteze neîntârziat măcelul, să se căiască, să se roage lui Dumnezeu, i-a îndemnat pe Hamlet-Galkim și pe Uziukbai să i se alăture și toți trei să părăsească pe Ober-Kandalov și pe acoliții lui, să dea alarma, și fiecare se va pătrunde de ideea lui Dumnezeu, - Creatorul Atoatedătător, și va nădăjdui în mila Lui nemărginită, va cere iertare pentru răul pe care ei, oamenii, îl pricinuiseră naturii vii, fiindcă numai căința sinceră le poate ușura sufletul…

Avdeu striga, ridica mâinile spre cer și-i îndemna să i se alăture grabnic, ca să se purifice de rău și să se căiască.

În frenezia ce îl cuprinsese, era stupid și ridicol, striga și se zbuciuma de parcă presimțea că venise sfârșitul lumii - i se părea că se căscase pământul și totul se prăvălește în infern, într-o prăpastie de foc.

Voia să-i îndrume întru Dumnezeu pe cei ce veniseră aici după câștig ușor… Voia să oprească acea colosală mașină de exterminare, acea forță mecanizată atotdistrugătoare

ce gonea dezlănțuită pe întinderile savanei din Moiunkumi …

Voia să învingă ceea ce era de neînvins…

Și atunci, la sugestia lui Mișaș, l-au legat de mâini și de picioare cu niște funii și l-au aruncat în camion, peste trupurile *saigalelor* ucise.

— Acolo să stai, tu-i mă-sa, și să crăpi. Să înghiți putoare de *saigale*! i-a strigat Mișaș, gâfâind din pricina efortului. Acum cheamă-l pe Dumnezeul tău! Roate o să te audă, tu-i mă-sa, și o să coboare la tine din cer…

Se înnoptase, luna a răsărit deasupra savanei Moinnkumi, unde se săvârșise vânătoarea cea sângeroasă și unde toate viețuitoarele și chiar lupii văzuseră cu ochii lor sfârșitul lumii…

Autorii dezastrului, cu excepția lui Avdeu Kallistratov, care, din nenorocire, se nimerise în acea zi în Moiunkumi, triumfau de la cel dintâi până la cel din urmă…

Și pentru asta se pregăteau acum să-l judece…

*
* *

Trăgându-l pe Avdeu din camion, Mișaș și Kepa l-au târât dinaintea lui Ober și l-au silit să îngenuncheze. Ober-Kandalov ședea pe o ladă goală, cu poalele fulgarinului scorojit desfăcute și cu picioarele în cizme de pânză impermeabilă, larg rășchirate. În lumina farurilor mici ale camionului părea un colos, nefiresc de posomorât, sinistru. Alături, lângă focul care mai mirosea încă a șașlâk[18] fript din carne proaspătă de *saiga,* stăteau, zgribulindu-se, Hamlet-Galkin și Uziukbai-Aborigenul. Se chercheliseră zdravăn și, în așteptarea judecării lui Avdeu, zâmbeau prostește, șușoteau, dându-și coate și făcându-și cu ochiul.

[18] Preparat culinar pregătit din bucățele de carne (mai ales de oaie) fripte în frigare.

— Ei, cum e? a grăit în sfârșit Ober, privindu-l cu dispreț pe Avdeu, care stătea îngenuncheat în fața lui. Te-ai gândit?

— Dezlegați-mi mâinile, a spus Avdeu.

— Mâinile? Dar te-ai întrebat de ce ți-s legate? Căci mâinile li se leagă doar răzvrătiților, complotiștilor, zurbagiilor, celor ce încalcă ordinea și disciplina! Celor ce încalcă ordinea ai auzit? Celor ce încalcă ordinea!

Avdeu tăcea.

— Bine, să încercăm să-ți dezlegăm mâinile, să vedem cum te comporți, s-a milostivit Ober. Dezlegați-i mâinile, a poruncit el. Acum o să aibă nevoie de ele.

— Și de ce, tu-i mă-sa, trebuie dezlegat? bombănea Mișaș nemulțumit, deznodând funia în spatele lui Avdeu. Pe ăștia trebuie să-i îneci ca pe căței, de mici. Ăștia trebuie stârpiți, îngropați de vii.

Abia acum, când îl dezlegaseră, Avdeu a simțit cât de mult îi înțepeniseră umerii și mâinile.

— Ei bine, noi ți-am îndeplinit rugămintea. Mai ai o șansă, dar pentru început, ia și bea! a zis Ober-Kandalov, întinzându-i un pahar cu vodcă.

— Nu, nu beau, a refuzat Avdeu categoric.

— Sta-ți-ar în gât, lepădătură!

Cu o mișcare bruscă, Ober i-a azvârlit drept în față vodca din pahar. Avdeu, mai să se înece de surpriză, a sărit în picioare, însă Mișaș și Kepa s-au lăsat din nou cu toată greutatea peste el, strivindu-l de pământ.

— Ba da, tu-i mă-sa, o să bei! mârâia Mișaș. V-am spus, ăștia trebuie înecați. Ober, mai toarnă niște vodcă. Am să i-o torn pe gât, iar de n-o bea, îl tăbăcesc ca pe un câine.

Marginea paharului, ce trosnise în mâna lui Mișaș, i-a tăiat buzele. Înecându-se cu vodca și cu propriul sânge, Avdeu s-a smuls și a început să dea din mâini și din picioare, apărându-se de Mișaș și de Kepa.

— Băieți, opriți-vă, lăsați-l în plata Domnului, treaba lui dacă nu bea, o să bem noi! schelălăia jalnic Hamlet-Galkin, alergând în jurul lor.

Uziukbai-Aborigeriul o zbughise după colțul camionului și de acolo privea speriat, neștiind ce să facă: să rămână pe loc - uite câtă vodcă mai e de băut! - ori să fugă departe de nenorocirea ce se săvârșea… Și numai Ober-Kandalov ședea pe lada lui ca pe un tron, de parcă urmărea un spectacol de circ.

Hamlet-Galkin s-a apropiat de el:

— Oprește-i, Ober, dragul meu, or să-l omoare - o să ne trezim la tribunal!

— La tribunal?! a strigat Ober cu aroganță. De unde tribunal în Moiunkumi? Eu sunt aici tribunalul! Du-te pe urmă și dovedește ceva dacă poți! Da poate l-au sfâșiat lupii? Cine a văzut, cine poate dovedi?

Avdeu și-a pierdut cunoștința, a căzut la picioarele lor, și ei au început să-l izbească la întâmplare cu cizmele. Ultimul lui gând s-a îndreptat spre Inga: ce-o să se întâmple cu ea, căci nimeni și niciodată n-o s-o poată iubi așa cum a iubit-o el.

Nu mai auzea nimic, totul i s-a întunecat înaintea ochilor, și, nu știu de ce, i-a apărut în închipuire lupoaica fumurie, care în acea zi de vară călduroasă sărise peste el în stepa de cânepă sălbatică…

— Scapă-mă, lupoaică! i-a izbucnit lui Avdeu din piept pe neașteptate.

Parcă intuise că lupii, Akbara și Tașceainar, se apropiau acum de culcușul lor, ocupat în noaptea aceea de oameni. Fiarele erau atrase spre locul unde înnoptau de obicei, și iată că se întorseseră, nădăjduind pesemne că oamenii părăsiseră vâlceaua lor și plecaseră undeva mai departe…

Însă figura mătăhăloasă a camionului se profila înfricoșătoare, ca și mai înainte, în același loc, dintr-acolo răsunau strigăte, hărmălaie și zgomot de lovituri înăbușite…

Și din nou lupii au fost siliți să ia calea îndărăt spre stepă. Istoviți, agitați, au pornit-o la întâmplare, încotro au văzut cu ochii… Nu mai aveau trai din pricina oamenilor, nici ziua, nici noaptea… Își târau cu greu picioarele, și lumina lunii cădea peste siluetele lor cu coada strânsă între picioare…

Iar judecata, mai bine zis linșajul continua… Beți criță, hăitașii nu băgau de seamă că inculpatul Avdeu Kallistratov, doborât, a nu știu câta oară de pumnii lor, de la o vreme nici nu mai încerca să se ridice.

— Hai, mutră de popă, scoală-te! îl îndemnau cu lovituri de picior și cu înjurături când Mișaș, când Kepa, însă Avdeu doar gemea încetișor.

Ober-Kandalov, care parcă turbase, l-a apucat pe Avdeu ca pe un sac, l-a ridicat în sus și, ținându-l de guler, a început să-l suduie și să-l ocărască, înverșunându-se și mai tare de propriile-i cuvinte:

— Canalie! Ai vrut să ne înspăimânți cu Dumnezeu, să ne bagi în sperieți, să ne scoți ochii cu Dumnezeu, lepădătură! Pe noi nu ne sperii cu Dumnezeu, nu ți-ai găsit proștii, javră. Da cine ești tu? Noi îndeplinim aici o sarcină de stat, iar tu ești contra planului, jigodie, contra regiunii, așadar, nemernicule, ești dușmanul poporului, dușmanul poporului și al statului. Astfel de dușmani, de sabotori și diversioniști n-au ce căuta pe fața pământului! Căci a spus-o chiar Stalin: „*Cine nu e cu noi, acela este împotriva noastră*”. Dușmanii poporului trebuie stârpiți din rădăcină. Fără nici o milă! Dacă dușmanul nu se predă, este nimicit. În armată, pentru asemenea propagandă îți dă pedeapsa capitală și gata - te lichidează. Așa, să dispară de pe pământul țării noastre toate lepădăturile. Iar tu cu ce mi te ocupai, șobolan de biserică? Cu sabotajul! Ai vrut să sabotezi misiunea! Și să ne duci la mânăstire. Da eu am să te sugrum, stârpitură, ca dușman al poporului, și o să primesc mulțumiri, că tu ești agent al imperialismului, canalie! Crezi că dacă nu mai e Stalin n-o să se mai

găsească ac de cojocul tău? Câine de popă, să stai în genunchi numaidecât! Acum eu sunt puterea supremă - leapădă-te de Dumnezeul tău, altfel ți-a bătut ceasul, nemernic ce ești!

Avdeu nu s-a putut ține în genunchi, a căzut. L-au ridicat.

— Răspunde, ticălosule, urla Ober-Kandalov. Leapădă-te de Dumnezeu! Zi că nu există Dumnezeu!

— Există Dumnezeu! a gemut Avdeu încet.

— Așa, vasăzică! a răcnit Mișaș ca opărit. Eu v-am zis, tu-i mă-sa, că tu îi spui una, iar el te contrează cu alta!

Gâfâind de furie, Ober-Kandalov l-a zgâlțâit din nou pe Avdeu de guler.

— Află, cuviosule, că o să-ți prezentăm un spectacol pe care n-o să-l uiți cât îi veacul! Hei, ia târâți-l colo, lângă copacul acela, o să-l agățăm, o să-l atârnăm pe ticălos în copac! striga Ober-Kandalov. Și sub picioare o să-i aprindem un foculeț! Să se pârjolească.

Și l-au târât câteșitrei spre un saxaul noduros ce se înălța la marginea vâlcelei.

— Adu frânghiile! i-a poruncit Ober-Kandalov lui Kepa.

Acesta s-a repezit spre cabină.

— Hei, voi de colo! Uziukbai, aborigen nerod, și tu, cum te cheamă, artist de căcat, voi ce stați deoparte, hai? Fuga marș încoace, altfel nu pupați nici un strop de vodcă! i-a speriat Ober-Kandalov pe cei doi bețivi, care s-au repezit mâncând pământul să-l atârne în copac pe nefericitul de Avdeu.

O trăsnaie huliganică a căpătat brusc un tâlc sinistru. O farsă urâtă amenința să se transforme în linșaj.

— De-un singur lucru-i păcat, tu-i mă-sa - în stepa asta scârboasă n-ai unde găsi o cruce și niște cuie! Mare păcat! se văita Mișaș, rupând cu zgomot crăci de saxaul. Ar fi fost strașnic! L-am fi răstignit.

— Nici o pagubă, o să-l legăm cu funii, n-o să atârne mai rău ca în cuie! a găsit Ober-Kandalov soluția. O să-i

întindem mâinile și picioarele, ca la broască, și o să i le legăm zdravăn, să nu poată mișca nici un deget! Să atârne așa până dimineață și să chibzuiască, dacă există sau nu Dumnezeu. Am să-i dau o lecție de-o să țină minte câte zile o avea ciuma asta popească! În armată am dresat alții mai ceva ca el! Hai, băieți, toți o dată, luați-l! Ridicați-l lângă craca aia, ceva mai sus! Legați-i mâna încoace și piciorul încolo!

Totul s-a petrecut într-o clipă, întrucât Avdeu nu mai putea să se împotrivească. Legat de mâini și de picioare pe trunchiul saxaulului noduros, atârna ca o piele de curând jupuită, întinsă la uscat. Avdeu mai auzea vocile și înjurăturile, însă parcă de la mare depărtare. Chinurile îl istoviseră, în pântece, acolo unde era ficatul, îl ardea cumplit, în șale parcă îi plesnise ori se frânsese ceva, atât de mare era durerea ce o simțea. Puterile îl părăseau încetul cu încetul. Și faptul că schingiuitorii lui beți încercau să aprindă focul sub picioarele lui nu-l mai neliniștea. Totul îi era indiferent... Cu focul însă n-a ieșit nimic: iarba și vreascurile, umezite de zăpada căzută în ajun, nu voiau să ardă... Și nimănui nu i-a trecut prin cap să toarne peste ele benzină. Le era de ajuns că Avdeu Kallistratov atârna ca o sperietoare în grădina de zarzavat, și figura lui, semănând cu un spânzurat ori cu un răstignit i-a însufleții și i-a ațâțat pe toți. Mai cu seamă pe Ober-Kandalov. Lui i se năzăreau imagini mult mai de efect și mai captivante decât un spânzurat în stepă - mare lucru!

— Așa vor păți toți - băgați-vă bine în cap! amenința el, măsurându-l cu privința pe Avdeu legat de trunchiul saxaulului. Pe toți care nu sunt cu noi i-aș spânzura și i-aș lăsa s-atârne cu limba scoasă într-o parte. Tuturor le-aș pune ștreangul de gât, tuturor care sunt împotriva noastră, i-aș pune în șir și aș cuprinde tot globul pământesc ca într-un cerc, atunci nimeni n-ar mai crâcni și toți ar fi la cheremul nostru... Să mergem, comisari, să mai tragem un gât că n-o fi foc, ce-am avut și ce-am pierdut...

Aprobându-l zgomotos, au pornit spre mașină, iar Ober a început să zică un cântec numai de el știut:

Să ne tragem pantalonii, un-doi,
S-atârnăm la șold coburii, un-doi…

Înfierbântați „fârtații comisari” îi țineau isonul: „Un-doi”, „un-doi” - și, destupând încă două jumătăți de vodcă, an băut direct din sticlă, trecându-le de la unul la altul.

După o vreme, mașina, aprinzându-și farurile, a pornit, târându-se încet spre adâncul stepei. Și totul în jur s-a stins, înghițit de întuneric. A rămas doar Avdeu, ferecat de copac, singur în necuprinsul lumii. Îl ardea în piept, și o durere crâncenă îi sfârteca măruntaiele. Și conștiința lui se stingea, dispărând precum un ostrov sub ape la vreme de inundații.

„Ostrovul meu pe Oka… Cine o să te mai salveze, Învățătorule?” a țâșnit și s-a stins ca o scânteie gândul lui cel din urmă…

Se apropiau ultimele valuri ale râului vieții…

Și i s-a părut că în fața ochilor gata să se stingă se ivise o apă mare, cât vezi cu ochii, fără sfârșit și fără margini. Apa clocotea fără zgomot, valuri albe se rostogoleau neauzite, precum zăpada viscolită pe câmp, nu se știe de unde și încotro. Însă la marginea abia deslușită a acelui ocean tăcut, deasupra apei se întrezărea tulbure figura unui om, și Avdeu l-a recunoscut pe acel om - era tatăl lui, diaconul Kallistratov. Și, deodată, Avdeu și-a auzit glasul de adolescent, recitind tatălui rugăciunea îndrăgită despre nava scufundată, cum făcea în copilărie, stând lângă vechea pianină, doar că acum depărtarea dintre ei era uriașă, iar glasul de copilandru răsuna puternic și însuflețit peste spațiul nemărginit:

..Zorile de-abia mijesc pe cer, și câtă vreme lumea încă doarme…

…Tu, Milostivule, Slăvitule, Dreptule, iartă-mă că te necăjesc cu chemările mele stăruitoare. Ruga mea nu cuprinde dram de egoism - nu cer nici o fărâmă din bunurile pământului și nu mă rog pentru lungirea zilelor mele, ci nu voi înceta să mă închin pentru izbăvirea sufletelor oamenilor. Tu, Atoateiertătorule, nu ne lăsa pe noi în neștiință, nu ne da îngăduință să căutăm dezvinuiri în nedespărțirea binelui și a răului pe lume. Dăruiește neamului omenesc lumină. Iar despre mine nu cutez să deschid gura. Nu mă înspăimântă sfârșitul, oricare ar fi el, - fie că o să ard în focul Gheenei, ori voi păși în împărăția cea fără de sfârșit. Căci Tu ești cel care ne hotărăști ursita, Ziditorule Nevăzut și Necuprins… O singură rugă am a-Ți face…

O singură rugă am a-Ți face: săvârșește o minune și fie ca nava aceea să plutească în aceeași direcție zi de zi și noapte de noapte, câtă vreme ziua și noaptea se schimbă una cu alta pe calea hărăzită de Tine în vârtelnița cosmică a pământului. Fie ca nava aceea să plutească mereu cu cart neschimbător, din ocean în ocean, valurile să izbească în pupa, și vuietul lor să răsune necontenit. Fie ca oceanul s-o ude cu ploaie de stropi șuierători, fie ca ea să respire umezeala aceea zburătoare, amară. Să audă scârțâitul punții, huruitul mașinilor din cală și țipetele pescărușilor veniți cu vântul pe urmele ei. Și fie ca nava să țină drumul spre cetatea luminoasă de pe țărmul îndepărtat al oceanului, deși nu-i va fi dat să acosteze acolo în veacul veacului… Amin.”

Glasul lui se stingea treptat, se îndepărta tot mai mult… Și Avdeu și-a auzit propriul bocet deasupra oceanului…

Toată noaptea, în tăcere, peste nesfârșita savană din Moiunkumi, luna a strălucit orbitoare, revărsându-și lumina puternică peste figura înțepenită a unui om răstignit pe un saxaul. Figura aceea semăna cu o pasăre mare cu aripile desfăcute, care, zburând spre înaltul cerului, a fost lovită de un plumb și a căzut pe o creangă.

Iar la un kilometru și jumătate de locul acesta, staționa în stepă acel camion de model militar, acoperit, cu prelată, în care, după ce făptuiseră nelegiuirea, dormeau claie peste grămadă ober-kandaloviștii, printre trupurile de *saigale* împroșcate cu vărsătură puțind a alcool. În aer răsuna sforăitul lor puternic. Se retrăseseră ceva mai departe ca să-l lase pe Avdeu singur peste noapte, - au vrut să-l învețe minte, să simtă ce înseamnă el fără ei, atunci de bună seamă se va lepăda de Dumnezeu și se va închina puterii…

Această pedeapsă o născocise fostul artist Hamlet-Galkin, după ce dusese de nu știu câte ori sticla la gură, și băuse din vodca aceea fără gust ca pe o apă chioară. A vrut să-i fie pe plac lui Ober-Kandalov: să-l lăsăm, a zis, pe cuvios să tragă o sperietură strașnică. Să creadă că, după ce l-am atârnat și l-am legat, am plecat definitiv. Și o să vrea s-o ia la goană după noi, să ne ajungă, dar degeaba, n-o să-i meargă!

În revărsatul zorilor, lupii s-au apropiat cu băgare de seamă de fostul lor culcuș. Înainte mergea Akbara, cu burta subțiată, căzută, după ea șchiopăta ursuz căpățânosul Tașceainar. Locul unde se afla vechiul lor culcuș era pustiu. În timpul nopții, oamenii dispăruseră. Însă animalele călcau pe acest pământ, dacă se poate spune așa, ca pe un câmp minat, cu multă fereală. La tot pasul întâlneau lucruri străine, dușmănoase: un foc stins, cutii de conserve goale, cioburi de sticlă, un miros puternic de cauciuc, rămas în urmele lăsate de camion, și pretutindeni - sticle goale, care încă mai răspândeau duhoare de băutură. Hotărând să părăsească pentru totdeauna acest loc spurcat, lupii au apucat-o pe marginea vâlcelei, când, deodată, Akbara a sărit brusc înapoi, rămânând ca o stană de piatră: un om! La doi pași de ea, pe trunchiul saxaulului, cu mâinile întinse și capul lăsat într-o parte, atârna un om. Akbara s-a repezit spre tufișuri, urmată de Tașceainar. Omul de pe copac nu s-a clintit…

Un vânticel, șuierând printre ramuri, îi flutura părul de pe fruntea lui albă. Akbara s-a lipit de pământ, încordându-se ca un arc, gata de asalt. În fața ei se afla omul, acea ființă cumplită, cum nu e alta, făptașul tuturor nenorocirilor vieții de lupoaică, dușmanul ei înverșunat. Cuprinsă de o ură fără margini, Akbara s-a tras puțin îndărăt furioasă, ca să-și ia avânt și să sară asupra omului, să-i înfigă colții în gât. Și, brusc, în acea clipă hotărâtoare, lupoaica l-a recunoscut pe acel om. Oare unde l-a mai văzut? Păi ăsta nu-i altul decât smintitul pe care l-a întâlnit în vară când ieșiseră cu puii să respire în mijlocul ierburilor mirositoare. În clipa aceea, Akbara și-a adus aminte acea de vară, cum se jucau puii ei cu omul acesta, cum l-a cruțat ea și a sărit pe deasupra lui, atunci când el, înspăimântat, s-a culcat la pământ, acoperindu-și capul cu mâinile. Și-a amintit și expresia de uimire a ochilor lui speriați, și cum a rupt-o la fugă gol, cu pielea goală, neajutorat…

Acum, acel om atârna ciudat de trunchiul pitic al saxaulului, ca o pasăre agățată printre ramuri, și lupoaica nu-și dădea seama dacă e viu sau mort. Omul nu se mișca, nu scotea nici un sunet, capul îi atârna într-o parte, și din colțul gurii i se scurgea o șuviță subțire de sânge. Tașceainar se pregătea să se arunce asupra lui, însă Akbara l-a împins la o parte. Și, apropiindu-se, a privit cu luare-aminte chipul celui răstignit și a început să schelălăie încet, căci puii ei de-astă vară au pierit cu toții. Și de toată viața în Moiunkumi s-a ales praful și pulberea. Și nu avea cui să-și plângă durerea… Omul acesta nu putea s-o ajute cu nimic, sfârșitul lui era aproape, dar căldura vieții încă se mai păstra în el. Omul a întredeschis cu greu pleoapele și a șoptit încet, adresându-se lupoaicei care schelălăia:

— Ai venit…

Și capul lui a căzut neputincios într-o parte.

Au fost ultimele lui cuvinte.

În clipa aceea s-a auzit zgomot de motor, și în stepă a apărut un camion de tip militar. Mașina înainta, crescând în mărime, și geamurile cabinei sclipeau șters. Erau oberkandaloviștii care se întorceau la locul crimei…

Și lupii, fără să mai zăbovească, au luat-o la fugă, și duși au fost, grăbind tot mai mult pasul. Au plecat fără să mai privească îndărăt - lupii din Moiunkumi părăseau marea savană pentru totdeauna…

*

* *

Un an întreg, Akbara și Tașceainar și-au petrecut viața în stufărișul din preajma Aldașului. Acolo, Akbara a născut cinci pui - au avut o prăsilă bună. Puii începuseră să crească binișor, când asupra fiarelor s-a abătut altă urgie: a luat foc stufărișul. În aceste locuri se construiau niște drumuri de acces spre o exploatare minieră la suprafață și astfel a fost nevoie să se incendieze stuful. Și pe multe sute și mii de hectare în jurul lacului Aldaș, vechiul stufăriș a fost supus distrugerii. După război, aici au fost descoperite mari zăcăminte dintr-o materie primă rară. Și iată că, la rândul său, în stepă a luat ființă încă o uriașă căsuță poștală fără nume. Și în acest caz ce importanță mai are stufărișul, când nici chiar pieirea lacului, fie el și unic, nu va opri pe nimeni dacă e vorba de o materie primă deficitară. Pentru asta globul pământesc poate fi răscolit și curățat de măruntaie, precum dovleacul de semințe.

La început, peste jungla de stuf au trecut în zbor razant avioanele, împrăștiind din văzduh un amestec de carburanți, pentru ca în momentul hotărât focul să cuprindă dintr-o dată întreg stufărișul.

Incendiul a fost dezlănțuit în toiul nopții. Stropit cu substanțe incendiare, stuful ardea ca praful de pușcă, mult mai repede și mai intens decât o pădure deasă. Vâlvătaia

se înălța până la cer, și fumul acoperea stepa, precum acoperă ceața pământul în vreme, de iarnă.

Îndată ce le-a mirosit a ars, și focul a izbucnit în diferite puncte, lupii au început să se agite înnebuniți, căznindu-se să-și salveze puii. Îi cărau în dinți când într-un loc, când în altul. Și în stufărișul din jurul Aldaiului a început sfârșitul lumii. Nori de păsări zburau deasupra lacului, și pe multe verste în jur stepa răsuna de țipetele lor asurzitoare. Toată suflarea care de veacuri trăia în împărăția stufului, de la mistreți până la târâtoare, a intrat în panică, în hățișurile de trestii au început să se zbuciume toate vietățile. Aceeași soartă nu avut și lupii: focul i-a cuprins din toate părțile, nu se mai puteau salva decât înot. Și, lăsând pradă pârjolului trei dintre puii lor, Akbara și Tașceainar, ținând în dinți pe ceilalți doi, au încercat să-i salveze trecând golful înot. Când, în sfârșit, lupii au răzbit pe țărmul opus, au constatat că amândoi puii, cu toate strădaniile lor de a-i ține cât mai sus, se înecaseră.

Și din nou, Akbara și Tașceainar au fost siliți să pornească spre alte meleaguri. De data asta au apucat calea munților. Instinctul le spunea că munții sunt acum unicul loc de pe pământ unde ar mai putea trăi.

Lupii au purces la drum și au mers vreme îndelungată, lăsând în urmă incendiile aprinse de mâna omului, ce nu conteneau să fumege întunecând tot orizontul. Au străbătut podișul Kurdai, în câteva rânduri au trebuit să traverseze noaptea marile trasee auto, pe care treceau mașini cu farurile aprinse, și nimic mai înfricoșător decât aceste focuri, gonind nebunește, n-au întâlnit în toată călătoria lor. Din Kurdai, cei doi lupi au trecut în munții Ak-Tiuz, dar nici aici nu s-au crezut în siguranță și au hotărât să plece mai departe. Depășind defileul Ak-Tiuz, lupii au ajuns în depresiunea din vecinătatea Issîk-Kul-ului. Mai departe nu aveau unde se duce. Înainte se întindea marea…

Aici, Akbara și Tașceainar au luat iarăși viața de la început…

Și din nou Akbara a zămislit, aducând pe lume patru pui.

Era ultima lor încercare, disperată de a-și perpetua specia.

Și acolo, lângă Issîk-Kul, s-a încheiat, cu o cumplită tragedie, povestea celor doi lupi…

PARTEA A TREIA

I

Oamenii își caută soarta, iar soarta îi caută pe oameni… Și viața trece urmând acest ciclu… Iar dacă e drept că soarta obișnuiește întotdeauna să-și atingă ținta, la fel s-a întâmplat și acum. Totul s-a petrecut neobișnuit de simplu și, de aceea, inevitabil precum fatalitatea…

Lui Bazarbai Noigutov i-a fost hărăzit să se tocmească în ziua aceea călăuză la geologi. Bazarbai habar n-avea că geologii au nevoie de o călăuză, chiar ei l-au căutat și i-au propus.

Ajunseseră aici, în Taman, pe drumul de tractoare, pe unde se aduce nutrețul pentru oi.

— De ce se cheamă Taman acest loc? a întrebat unul dintre ei.

— Da de ce mă întrebi?

— Așa, din curiozitate…

— Taman înseamnă talpă. Uite, vezi, talpa cizmei. Iar aici e talpa munților, de-aia se cheamă Taman.

— Așa, vasăzică! înseamnă că de aici vine și numele orășelului Taman și al celebrei divizii de Taman!

— Asta n-aș putea să ți-o spun, frățioare. Asta-i treaba generalilor. Treaba noastră cum bine știi e să păștem oile.

Așadar, geologii au ajuns în Taman, iar mai departe, zic ei, cunosc drumul numai după hartă, iată de ce ar fi mai bine să-i conducă prin munți un localnic. Păi de ce nu? Mai ales că nu-i pe degeaba. Mare lucru - să conduci patru bărbați cu poveri până în trecătoarea Aci-Taș! Acolo, ei, geologii ăștia, cică o să ia niște probe pentru aur, lucru știut, căci numai aur caută. Și dacă o să găsească, vor

primi prime frumoase. Mă rog, să zicem, asta-i treaba lor, dar Bazarbai, până-n seară, trebuie să se întoarcă la stână, în Taman, unde se afla la iernat cu turma lui. Cam asta-i totul.

În privința banilor însă, băieții s-au dovedit cu totul nepricepuți. A fost destul ca Bazarbai să facă pe îndărătnicul, să se lase greu: nu pot, cică, să vă fiu călăuză, Doamne ferește, pică pe neașteptate careva de la conducerea sovhozului, dumneavoastră ce vă pasă, dar eu trebuie să dau socoteală, unde s-a dus, or să zică, ciobanul șef Bazarbai Noigutov, de ce lipsește tocmai acum când oile stau să fete, pe cine or să tragă la răspundere? - și numaidecât frații, îmbrobodiți, i-au mărit plata, i-au făgăduit douăzeci și cinci de ruble.

Proștii! Da de ce să-i cruțe, căci banii sunt ai statului, și statul nu sărăcește. Nici ei, de bună seamă, nu fac nazuri la bani, înhață tot ce pot. Atunci să plătească. Pentru Bazarbai era o nimica toată să-i conducă pe geologi - încalecă pe cal și du-i. El și așa, mai în fiecare zi cutreieră coclaurile, cu treabă sau fără treabă, mai ales dacă aude de vreo nuntă sau praznic, unde e rost de băutură. Iar când se duce după salarii la sediul sovhozului, toată brigada: și ciobanul, și cele două ajutoare, și paznicul de noapte, și mai ales nevasta (căci și ea se numără printre angajați), iar în vremea fătatului și zilierii - toți se zbuciumă, așteptând cu sufletul la gură. Fiindcă Bazarbai întotdeauna se întoarce noaptea târziu, beat criță, că de-abia se mai ține pe cal, și doar duce cu el banii oamenilor. Se pare că nemernica de nevastă-sa s-a plâns directorului sovhozului, că de vreo trei luni casierul Boronbai a venit singur să aducă salariile. Zice că după lege fiecare trebuie să semneze personal statul de plată. N-are decât să vină, dacă-i face plăcere…

Și, deodată, douăzeci și cinci de ruble îți intră aproape singure în buzunar! E drept, cărarea spre Aci-Tașe stâncoasă, pe alocuri prăpăstioasă, încât ți se taie

răsuflarea, nu-i greu să-ți frângi gâtul, că de, munții sunt munți, nu poți să alergi, jur-împrejur, ca pe stadion și pentru asta să-ți atârne și o medalie de gât. Păi de ce să te miri, că pe lume nu e dreptate, cum n-a fost niciodată: toată viața în munți, fie iarnă, fie vară - nici tu asfalt, nici tu conductă de apă, nici lumină electrică, așa că, să tot trăiești după cum poftești, ținându-te tot anul de coada oilor, iar acolo, un sprintenel oarecare în papuci albi aleargă iute pe stadion ori bagă un gol în poartă - e și el mulțumit, și lumea de pe stadion, care înnebunește de bucurie, și ce faimă are acel sprintenel, ziarele de pretutindeni scriu despre el, iar cine se spetește trudind din zori și până-n noapte, fără sărbătoare, fără concedii, acela de-abia are ce să mănânce. Firește, de ciudă - bei, pe urmă însă nevasta te mănâncă de-ți iese totul pe nas. Dar prăsilă trebuie să dai, nici o oaie să nu rămână stearpă, spor de greutate să dai, lână fină să dai, tot amenințau că lâna va fi înlocuită cu materiale sintetice, numai că unde sunt aceste sintetice, iar când vine vremea tunsului, dau năvală o sută de controlori, ca niște păsări de pradă, și mătură totul până la ultimul firicel.

Cică, lâna fină le trebuie pentru valută... Pesemne că duc mare nevoie de valuta asta... Și înghite totul ca o mlaștină. Ducă-se pe pustii - și oi, și oameni, și viața asta nesuferită...

Astfel de gânduri negre îl bântuiau pe Bazarbai în timpul călătoriei. Din pricina asta tot drumul a tăcut, doar din când în când se întorcea spre geologii care veneau în urnă, prevenindu-i de vreun pericol... Își simțea sufletul greu. Și totul numai din pricina nemernicei de muiere... Holera dracului! Întotdeauna se leagă de ceva, întotdeauna caută scandalul. Și de data asta a început să dea cu gura, și încă față de străini. Te-apucă greața. Și, uite-așa, toată viața se duce de-a berbeleacul! Nu degeaba spune o vorbă din bătrâni: noaptea, muierea-i mâță drăgăstoasă, iar ziua - viperă veninoasă. Ce i-o fi venit? A început să țipe ca o

apucată. Tu, zice, toată ziua umbli teleleu, tai frunză la câini, și ce ți-or fi trebuit, geologii ăștia, eu avem treburi până peste cap, oile au început să fete, ăia mici stau toată ziua pe capul meu, cei mari, la internat, s-au făcut niște golani, iar când vin în vacanță, nu știu decât să bage-n ei până crapă, nu-ți sunt de nici un ajutor, fumează ca turcii, ba-i trag și la măsea, cine să-i supravegheze la internat, că directorul e un bețiv, iar acasă de la cine să ia exemplu? Tu nu știi decât să umbli razna, doar-doar s-o nimeri să capeți băutură. Ai noroc că te aduce calul, altfel de mult ai fi crăpat undeva pe drum…

Uite-așa, netrebnica! Și oricât a snopit-o în bătăi, să-nvețe minte, că toată viața a umblat cu vânătăi, de-aia au și poreclit-o oamenii Kok-Tursun - Tursun cea Vânătă, degeaba, n-a băgat la cap să-și țină limba spurcată.

Astăzi, la fel, nemernica, a început să țipe ca nebuna de față cu geologii. Of, și de câte ori a strâns-o de gât, mai să-i iasă ochii din cap! De fiecare dată se jura că n-o să mai cârtească, dar ți-ai găsit! Acum însă a găsit cum să-i lege clanța. A chemat-o în casă, chipurile să-i spună ceva, iar când a intrat a prins-o de piept și a bușit-o de perete pe tăcute, privind-o drept în ochi, apăsând-o strâns, de ziceai că-și dă duhul; atunci, pe chipul stins, învinețit și zbârcit al nevestei, în ochii ei întunecați de spaimă a deslușit toată durerea și obida anilor trăiți, toate neîmplinirile și ura pentru viață le-a citit el în privirea împietrită, în gura ei neagră, fără dinți, strâmbată într-o parte și i s-a făcut scârbă de el însuși și a șuierat amenințător:

— U-u, cățea, dacă mai scoți o vorbă, te strivesc ca pe o lindină!

Și a îmbrâncit-o înlături.

Nevasta a luat tăcută o găleată și, trântind ușa, s-a dus afară. Apoi, după ce și-a tras sufletul, a ieșit și el, a încălecat și a pornit la drum cu geologii…

Bine că măcar are un cal bun - singura lui bucurie, un căluț grozav, cal de rasă, nu știu ce zevzec de crescătorie l-

a dat la reformă pentru culoarea părului, că nu-ți poți da seama dacă e brun sau murg. Dar ce importanță are asta? E un bidiviu sprinten, prin munți știe singur unde să calce, dar - dincolo de toate - e rezistent, nici lupul nu se compară cu el. E mereu cu șaua pe el, dar nu se cunoaște c-ar fi slăbit. Ce mai, are un cal bun, la nici unul dintre ciobanii de pe aici nu întâlnești un astfel de bidiviu, poate doar la Boston, fruntașul sovhozului, un individ curios, mai bine zis - un zgârie-brânză, de-o viață-ntreagă nu se au la inimă, fără să știe de ce, așadar, el are un cal ca lumea, un șarg de Don, și îl cheamă Donkulink. Boston a avut noroc. Și ce grijă îi poartă, păi da, că trebuie să arate falnic în șa, doar acum ține nevastă tânără, pe văduva lui Ernazar, acela care cu vreo trei ani în urmă se prăvălise în crevasa dintre ghețurile din trecătoarea Ala-Monghiu și n-a mai ieșit de-acolo…

Urcau muntele în șir indian și, vrând-nevrând păstrau tăcerea, da nici dispoziția sufletească a lui Bazarbai, după scandalul cu nevastă-sa, nu-l prea îndemna la vorbă. Iarna era pe sfârșite. Dinspre pantele însorite, care se iteau încrezătoare de sub zăpadă, mirosea a primăvară. Era senin și era pace pe pământ în ceasul acela. În partea opusă a marelui lac de munte, ce sclipea sidefiu în vale, deasupra piscurilor se înălțase soarele la amiază.

Curând Bazarbai i-a scos pe geologi în gura defileului, și pentru cea din urmă oară pe dinainte le-a licărit oglinda neîntinată a Issîk-Kul-ului, apoi priveliștea a dispărut ascunsă de munți. De-aici înainte începeau numai povârnișuri stâncoase, atârnând dezolant deasupra capului. Jur-împrejur - doar pustietate sălbatică, oare ce-or fi vrând ei să caute? se întreba nedumerit Bazarbai, uitându-se în toate părțile. Luase hotărârea că îndată ce va ajunge cu geologii la destinație, va porni neîntârziat îndărăt. Defileul Aci-Taș nu e atât de lung, cum este cel din vecinătate, care merge paralel și iese înspre lac. Își zisese că la întoarcere o să treacă peste creastă în defileul Bașat.

Pe acolo, drumul spre casă era mai scurt. Așa a și făcut după ce și-a luat rămas-bun de la geologi, dar înainte de asta, vârându-și în buzunar mult râvnita hârtie de douăzeci și cinci de ruble, totuși a mai zis:

— Prieteni, după cum se pare, sunteți bărbați în toată firea, și nici eu nu sunt un băietan, a zâmbit el, mângâindu-și țanțoș mustățile. Atunci cum vine asta, mă lăsați să plec de la voi cu gâtul uscat?

Bazarbai nu credea că o să primească mai mult de un păhăruț, însă ei, mărinimoși, i-au dat o jumătate întreagă - o sticluță verzuie de producție locală.

— Ia, au zis, s-o bei acasă!

De atâta bucurie neașteptată, Bazarbai s-a înveselit pe loc. A început să se agite încolo și-ncoace, le-a arătat unde-i mai bine să-și așeze cortul, de unde să taie ciulini pentru foc, le-a scuturat îndelung mâinile, luându-și rămas-bun de la fiecare în parte, și nici n-a mai dat calului ovăzul din *kurgiun*[19]. O să reziste și așa, nu e prima dată. A încălecat zorit și a plecat. Așa cum plănuise, a găsit repede cărarea și, trecând culmea muntelui pe jumătate acoperită cu zăpadă, a coborât în defileul Bașat. Aici, în trecătoare, pe coaste, creștea o pădure rară și era mai multă lumină, nu atâta întunecime ca în Aci-Taș, dar, dincolo de toate, aici curgeau multe pârâiașe și izvoare, de unde și numele acestui loc - Bașat, adică Defileul Izvoarelor.

Butelcuța din buzunarul impermeabilului, îmbrăcat peste cojoc nu-i dădea pace. O mângâia una-două și tot chitea unde, lângă ce pârâiaș ar fi mai bine să se oprească. Își știa porția - va trage jumătate de sticlă, după care va bea apă, apoi va porni mai departe. În astfel de cazuri, pentru Bazarbai cel mai important era să urce cum-necum în șa, mai departe se bizuia pe cal, o să-l ducă singur. Preachinuita Kok-Tursun nu mințea când spunea că pe Bazarbai îl ține dracu de subsuori - până acum nu căzuse încă niciodată din șa.

---

19 Desagă.

În sfârșit, a întâlnit un pârâiaș pe placul lui; ușor înghețat, susura zglobiu printre pietre, sub bordura străvezie a pojghiței de gheață. Locul i s-a părut lui Bazarbai potrivit. Jur-împrejur - tufe de răchită roșie și dracilă, și puțină zăpadă, apoi putea să-și adape și calul și să-i dea grăunțe. A scos frâul calului, a luat *kurgiunul* cu ovăz de pe șa, a desfăcut baierile uneia dintre traiste și a vârât-o sub botul calului. Animalul a început să mestece ovăzul, oftând ușurat, închizând ochii, scuturându-și parcă oboseala. Iar Bazarbai s-a așezat comod pe un buștean lângă apă, a scos jumătatea de vodcă, a privit-o cu admirație în lumină, dar n-a văzut nimic deosebit, doar a băgat de seamă că ziua era pe sfârșite, umbrele se așternuseră pieziș, până la asfințitul soarelui mai era un ceas și ceva, dacă nu mai puțin. Dar n-avea de ce să se grăbească. Savurând dinainte acțiunea năucitoare a vodcii, a destupat sticla cu unghiile groase, a mirosit-o și, clătinând din cap, a dus-o la gură. A tras cu lăcomie câteva înghițituri zdravene, până a simțit că-i ia gâtul foc. Apoi a luat în pumni apă din pârâiaș și a sorbit-o laolaltă cu bucățele de gheață, simțind că trosnetul gheții îi pătrunde în creier. Fața lui Bazarbai s-a schimonosit într-o grimasă hidoasă, el a tușit, parcă dregându-și glasul, apoi a închis ochii, așteptând ca amețeala să-l trăsnească în cap. Aștepta clipa când totul în jur - munții, stâncile - va deveni nestatornic, va pluti ca în ceață, își va lua zborul, și minții lui înfierbântate i se vor năzări sunete și zgomote tulburi, și a încremenit, mijindu-și ochii, gata să se lase pradă beției. Și în acel răgaz de moleșire a auzit undeva alături ceva ca un schelălăit… ca și cum scâncea un copilaș, oare ce putea fi? Undeva, dincolo de tufișul de dracilă, după o grămadă de bolovani, a răsunat din nou, acum parcă un hămăit de cățeluș… Bazarbai a ciulit urechile, automat a mai înghițit o dată din sticlă, apoi a pus-o jos, rezemând-o de o piatră, și-a șters apăsat buzele și s-a ridicat. A tras iar

cu urechea, încordându-și auzul. Și a priceput: într-adevăr, n-a greșit. Dădeau glas niște pui de fiară.

Acolo era culcușul lupilor, scheunau puii Akbarei și ai lui Tașceainar, speriați de lipsa prelungită a părinților. După marea băjenie din savana Moiunkumi, după un an sterp, fără prăsilă, în urma incendiului din stufărișul Aldaiului, acum, spre primăvară, anotimp timpuriu pentru perioada de înmulțire, Akbara născuse patru pui.

Bazarbai se îndrepta spre culcușul lupilor, căutând să calce cât mai ușor. De n-ar fi fost beat, de bună seamă că s-ar fi gândit înainte dacă merită să se cațere până acolo. N-a descoperit dintr-o dată vizuina din scobitură. L-a ajutat experiența: examinând cu atenție zăpada înghețată, a observat un șir deslușit de urme - firește, prevăzători, lupii călcau întotdeauna pe urmele vechi. Ceva mai departe, în tufișuri, Bazarbai a dat printre grămezi de bolovani, peste un cimitir întreg de oase pe jumătate roase. Înseamnă că fiarele cărau deseori o parte din pradă și o mâncau aici pe îndelete. Judecând după cantitatea de ciolane și vertebre rămase de la ospețele lupilor, îți dădeai seama că ei trăiau aici de multă vreme. Acum nu mai era o problemă să găsească drumul spre vizuină. E greu de spus de ce Bazarbai nu s-a temut să se vâre în acel cotlon, unde puteau să se afle și lupii cei mari. Însă puii fără minte, înfometați, scheunând neîncetat, se dădeau de gol și parcă înadins chemau înspre ei.

De unde să știe micuții sugari, că nu de plăcere Akbara plecase împreună cu Tașceainar la vânătoare! Pentru lupi veniseră zilele grele din ajunul primăverii, când toate lighioanele se jigăriseră, când caprele sălbatice mai slabe și *arharii*[20] cei mai neputincioși din împrejurimi fuseseră demult uciși, când, în așteptarea fătării, ciurdele de capre se retrăseseră pe crestele greu accesibile, iar turmele domestice, din aceeași pricină, erau ținute acum în stâne închise. În aceste condiții nu era prea ușor să hrănești cu

[20] Arhar - berbec sălbatic, de munte.

lapte puii care sugeau fără contenire. Akbara slăbise, devenise de nerecunoscut: avea capul parcă mai mare, picioarele mai lungi și subțiri, iar țâțele îi atârnau în jos fleșcăite. În general, lupii sunt niște animale rezistente, pot uneori să rabde câteva zile fără hrană, însă o lupoaică la vremea alăptării nu se poate lipsi de mâncare. Viața a silit-o pe Akbara să riște - să iasă la vânătoarea cea mare, și dacă i-ar fi fost sortit să piară, ar fi pierit și puii ei.

Ca întotdeauna, Tașceainar venea în urma ei. Trebuiau să se întoarcă repede - să descopere iute prada, s-o doboare, să înfulece carnea, înghițind bucăți mari, și să pornească grabnic îndărăt spre culcuș ca să mistuie hrana, căci grija principală a lupoaicei era să-și alăpteze sugarii.

În ziua aceea, drumul era lunecos în locurile bătute de soare și tare, înghețat, în cele umbroase. Însă lupii nu slăbeau pasul, goneau cu tot focul prin munți. În acest anotimp al anului, când vietățile mici sunt îngropate sub pământ, iar la turmele sălbatice și domestice n-ai cum să ajungi, viața se complică și prin faptul că vânătoarea de animale mari - cai, vite cornute, cămile - nu este cu putință de unul singur. Oricât de puternic era Tașceainar, el nu putea să care până la vizuină o pradă prea mare. Ultima oară, cu două zile în urmă, sfâșiase un măgăruș, care se răzlețise pe la poalele munților. Noaptea, Akbara a ieșit din cotlon și s-a ghiftuit cu carne de asin, dar asinii, nu rătăcesc fără grijă în fiecare zi pe la poalele munților. De obicei pe lângă oi se află oameni, iată de ce Akbara a ieșit chiar ea la atac, să se sature pe loc, la vânătoare.

La început, Akbara mai șovăia, era îngrijorată, de câteva ori a vrut să se întoarcă din drum - era neliniștită din pricina puilor, ei au continuu nevoie de lapte și căldură -, dar s-a stăpânit, silindu-se să uite pentru o vreme de bârlog. Iar când în vecinătatea lacului a dat de o urmă, instinctul vânătoresc a precumpănit.

Akbara și Tașceainar au avut noroc: mergând pe urmele proaspete, au ajuns într-o vâlcea largă, unde pășteau trei

iaci[21] singuratici, care, pesemne, se răzlețiseră de cireadă. Lupii mai avuseseră de-a face cu ei în urmă cu un an și tot într-un moment de nevoie extremă. Atunci, ei, lupi venetici nu aveau altceva de făcut decât să ia tot ce le cădea în cale. Iar acum timpul le era măsurat. Nu se zăreau oameni prin apropiere, și lupii, după ce s-au uitat cu atenție în jur, au pornit atacul deschis. Văzând lupii care se apropiau în goană, iacii au luat-o la fugă, zvârlind stângaci din copile și băunind, dar, fiind ajunși din urmă, s-au oprit și s-au întors cu coarnele spre atacatori. Altă ieșire nu aveau. Pentru o clipă, în lume s-a statornicit un echilibru primordial: soarele de pe cer, munții pustii, liniștea deplină, absența oamenilor aparținea în egală măsură și rumegătoarelor și răpitoarelor. Rumegătoarele, voiau să ocolească ciocnirea, dar răpitoarele nu puteau să se întoarcă pur și simplu și să plece, nu puteau să uite de foamea care le chinuia. Trebuiau neapărat să intre în luptă și să sfâșie măcar un iac, pentru a supraviețui și a da viață urmașilor. Iacii nu erau prea mari, dar nici mici, erau potrivit de grași, acoperiți, acum la sfârșitul iernii, cu păr lung și stufos. Și acești tăurași cu cozi de cal au înțeles că lupta este inevitabilă, înfricoșați și plini de ură, ei și-au lăsat capetele în jos, mugind înăbușit și răscolind pământul cu copitele. Pe cer, soarele lumina ca și mai înainte, și munții, unde începuse să se topească omătul, împrejmuiau tăcuți vâlceaua galbenă, deschisă, unde, față în față, se aflau ierbivore și carnivore. Lupii dădeau ocol iacilor, își schimbau locul și se apropiau în salturi puțin câte puțin, așteptând clipa prielnică. Timpul Akbarei era măsurat - puii o așteptau să se întoarcă. Și ea s-a repezit cea dintâi, riscându-și viața, spre iacul pe care l-a socotit mai puțin puternic. Ochii iacului erau injectați, și totuși Akbara a

[21] Iac - Animal rumegător din platoul Tibetului, mai mic decât bivolul, cu părul lung, căzând pe laturile corpului ca o coamă, cu o coadă ca a calului; domesticit, este folosit ca animal de tracțiune și de călărie (*Poephagus grunniens*).

deslușit în privirea lui nesiguranță, deși ea ar fi putut să greșească. Însă era prea târziu ca să se mai răzgândească. A țâșnit și s-a aruncat pe grumazul iacului, izbânda era hotărâtă de secunde. În timp ce iacul cuprins de turbare scutura din cap, încercând să dea jos lupoaica pentru a o țintui la pământ cu coarnele, Tașceainar trebuia să sară din partea cealaltă, să-și înfigă fulgerător colții în gâtul iacului, astfel încât să-i reteze arterele gâtului, să slobozească sângele, paralizându-i creierul.

S-a întâmplat întocmai. Dar înainte de asta, iacul a izbutit totuși să se descotorosească de Akbara, s-o pironească la pământ și acum răgea și o înghioldea cu coarnele - încă puțin și ar fi strivit-o, călcând-o sub picioare, însă lupoaica a lunecat de sub coarne ca un șarpe și din nou a sărit în spinarea iacului, înfigându-și colții în grumazul lui puternic, acoperit cu păr aspru, care-i tăia gura precum rogozul. În acest atac și-a arătat firea ei crâncenă de lup, menirea ei feroce de a ucide pentru a trăi. Acum însă nu-i căzuse în gheare ca o victimă inofensivă - nici antilopă, nici iepure, care se supun fără cârtire violenței. Iacul înfuriat, cu toate că pierdea sânge, putea să se împotrivească încă multă vreme, ba chiar să iasă biruitor. Și totuși steaua ocrotitoare a Akbarei a strălucit: aproape în aceeași clipă, Tașceainar a țâșnit din partea cealaltă, înfigându-și colții în beregata iacului, prins în încleștarea cu lupoaica. Saltul lui Tașceainar și felul lui de a înșfăca erau ucigătoare. În acel salt și-a pus toată puterea. Iacul s-a clătinat, a horcăit, înecându-se cu propriul sânge, și s-a prăbușit cu gâtlejul sfârtecat, mugind și cutremurându-se. Ochii îi deveniseră sticloși. În timpul luptei, cei doi iaci rămași în viață au luat-o la goană și, depărtându-se binișor, au trecut la pas, mergând alene prin vâlcea, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat.

Lupii s-au repezit să sfâșie buhaiul încă pe jumătate viu. Nu puteau să aștepte până ce prada își va da duhul. Nu aveau timp să chibzuiască de unde să înceapă cu mâncatul.

Akbara i-a sfâșiat vintrele, ajutându-se cu ghearele, și numaidecât a început să înfulece bucăți de carne încă vie, fierbinte. Ea trebuia să înghită cât mai multe asemenea bucăți și cât mai repede cu putință să pornească îndărăt spre culcuș, unde o așteptau puii ei micuți. Tașceainar nu se lăsa mai prejos. Mârâind furios, zdrobea cu fălcile-i puternice încheieturile, sfâșiind trupul iacului în părți informe, ca un casap nepriceput.

Totul decurgea normal. Mai întâi, fiarele se vor ghiftui cu carne, apoi se vor așterne la drum, ca să ajungă cât mai grabnic la culcușul lor, iar peste noapte se vor întoarce să mai mănânce o dată pe săturate și să târască undeva restul de carne pentru zile negre, însă asta mai pe urmă. Deocamdată, lupii înghițeau cu lăcomie hălci mari, înecându-se…

Iar în acel cotlon de sub streașina stâncii, unde puii lupilor, flămânzi, scheunau fără voie, se ghemuiau unul într-altul ca să se încălzească, se târau încolo și-ncoace și iar se adunau grămadă, și când de afară s-au auzit foșnetul - era Bazarbai care se furișa în culcuș - ei au început să scheaune și mai tare și s-au îndreptat spre ieșire pe piciorușele lor încă firave, ceea ce a înlesnit și mai mult sarcina omului. Bazarbai asudase tot de încordare. Se strecurase în gaura strâmtă de-a bușilea, pe dibuite, doar în veston, cojocul îl lepădase, a înhățat puii, vârând trei în sân și, ținându-l pe cel de al patrulea de grumaz, a ieșit la lumină. Iar când a ieșit, a trebuit să închidă ochii - atât de tare străluceau munții cei înalți. A tras adânc aer în piept. În jur domnea o liniște asurzitoare. Nu auzea decât propria-i răsuflare. Puii din sân se mișcau în toate părțile, iar cel pe care îl ținea de ceafă încerca să se elibereze. Bazarbai și-a zis că trebuie să se grăbească. Gâfâind ca și mai înainte, și-a luat cojocul și a pornit cu pași mari spre pârâiaș, iar mai departe totul s-a desfășurat ca la carte. Pe cei patru pui de lup, pe care-i furase hotărât să-i vândă, îi va pune frumușel în *kurgiun.* Era foarte convins că-i va

putea vinde mai mult decât convenabil: anul trecut, un cioban a vândut niște pui de lup la baza zoologică, primind pentru fiecare câte cincizeci de ruble.

Bazarbai a scos *kurgiunul* de sub botul calului, a vărsat iute ovăzul pe pământ, a vârât câte doi pui de lup în fiecare traistă, apoi a petrecut desagii peste șa, legându-i în curele ca să nu se bălăbăne dintr-o parte în alta, a pus căpăstrul calului și fără a mai zăbovi a sărit în șa. Trebuia să plece până nu era prea târziu. Așa noroc mai zic și eu! Însă trebuia s-o ia la picior până nu apăreau lupii - Bazarbai își dădea foarte bine seama. De sticla de vodcă neterminată, rezemată de piatră, și-a adus aminte după ce încălecase. Dar a renunțat la vodcă. Dracu s-o ia, o să primească atâția bani pentru puii de lup că o să-și poată cumpăra zeci de sticle. Și cu asta a dat pinteni calului. Trebuia să iasă cât mai grabnic din defileu, înainte de apusul soarelui.

Mai târziu, Bazarbai se va mira și el cum de nu s-a gândit, cum de nu s-a ferit să se vâre în vizuină, căci nici măcar nu era înarmat. Și dacă lupoaica, ba chiar și lupul ar fi fost prin apropiere? Fiindcă până și blânda cerboaică își apără puii - năpustește asupra vrăjmașului…

Toate astea însă îi vor trece prin minte mai târziu. Și va simți o greutate pe inimă când se va gândi la osânda pentru cele făptuite. Atunci însă, el își îmboldea calul și brun și murg, ca să iuțească pasul prin fundul stâncos al defileului Banșat, uitându-se mereu la soarele care asfințea în spatele lui, în adâncul munților, de unde se apropia, parcă vrând să-l ajungă din urmă, amurgul timpuriu. Da, trebuia să se grăbească, să iasă cât mai repede la poalele munților, spre întinderile din vecinătatea lacului, în câmp deschis, unde poți călări oriîncotro vezi cu ochii, nu ca în defileul îngust…

Și cu cât Bazarbai se apropia de locurile populate din zona lacului, devenea tot mai sigur pe el și chiar mai neobrăzat. Ardea de nerăbdare să se laude cu izbânda sa, ba și-a zis că n-ar strica să se abată pe la vreunul dintre

ciobanii tovarăși de beție ca să-i arate prada, s-o ude, cum se zice, măcar câte o sută de grame pentru fiecare dintre cei patru pui, căci nici el n-o să rămână dator îndată pe va vinde marfa asta vie. Începea să-i pară rău că lăsase lângă pârâu jumătatea de vodcă, din care nu băuse nici două treimi: eh, ce-ar mai fi tras câte o dușcă din mers… Tare mult ar fi dorit să se cinstească, să se veselească! Însă judecata îi șoptea totuși că o să aibă destul timp pentru asta, mai întâi trebuie să ajungă acasă cu puii de lup întregi și nevătămați, să-i hrănească, oricât ar fi ei de rezistenți - sunt încă sugari, abia le-au dat ochii, privesc ca niște prostuți… Ce-or face acolo în *kurgiun,* numai de nu s-ar sufoca. Bazarbai nici nu bănuia că pe urmele lui pornise o poteră cumplită și numai unul Dumnezeu știe cum se va sfârși totul…

După ce s-au ghiftuit cu carnea iacului ucis, lupii au pornit pe o cărăruie spre culcuș. În frunte mergea Akbara, după ea - Tașceainar. Acum nu doreau altceva decât să ajungă cât mai repede lângă puii lor în scobitura de sub stâncă, să se culce ghemuindu-se lângă ei, să se liniștească, iar pe urmă, după ce se vor fi odihnit bine, să se întoarcă la prada ce mai rămăsese în vâlcea.

Asta-i viața, nu degeaba se spune că pe lup îl hrănesc picioarele… Dar nu numai picioarele… Căci prada unora poate fi jinduită și de alți lupi - există și din aceștia care nu pregetă să înșface pe degeaba ce nu-i al lor, și atunci, negreșit, se lasă cu luptă, o luptă înverșunată, sângeroasă. Însă dreptul e drept, și forța este de partea dreptului…

Încă de departe, încă în drum spre vizuină, inima Akbarei a simțit că e ceva în neregulă. Ca și cum o pasăre ar fi zburat alături de ea precum umbra, în lumina soarelui ce sta să apună simțea ceva îngrozitor. Pe culmile înzăpezite, reflexele purpurii îngrijorătoare deveneau tot mai întunecate. Și cu cât se apropia de culcuș, ea iuțea tot mai mult pasul - nici nu se mai uita îndărăt după Tașceainar, apoi a porni dintr-o dată în salturi, cuprinsă de

o presimțire inexplicabilă. Și numaidecât neliniștea a copleșit-o definitiv, adulmecase în aer un miros străin: duhnea puternic a sudoare de cal și încă a ceva grețos, amețitor. Ce-o fi asta? De unde? Lupoaica a țâșnit peste pârâiaș, repezindu-se pe cărăruia dintre tufișuri spre cotlonul de sub ieșindul stâncii, și a intrat ca un iureș în culcuș. La început a încremenit, apoi a început să hârâie ca un câine de vânătoare, mirosind toate ungherele cuibului pustiit, a zvâcnit afară și ciocnindu-se la ieșire cu Tașceainar l-o mușcat din fugă furioasă, de parcă el era vinovat, de parcă era dușman, nu tată și lup consort. Tașceainar, care nu era vinovat cu nimic, a năvălit la rândul său în vizuină și a ajuns-o pe lupoaică din urmă tocmai pe malul pârâului. Akbara, adulmecând urmele, alerga în neștire înainte și înapoi, aflând astfel ce se întâmplase. Cineva a fost aici, urmele proaspete îi vorbeau că pe aici trecuse de curând omul: iată o grămăjoară de ovăz împrăștiat, mirosind a bale de cal, iată o balegă, și iată ceva într-o sticlă, cu miros amețitor și grețos, și lupoaica s-a cutremurat inspirând duhoarea de alcool, în sfârșit, iată și urmele omului pe zăpadă. Urme de cizme din pânză impermeabilă. Astfel de cizme poartă ciobanii. Dușmanul necruțător, care a venit aici călare pe cal cu un lichid scârbos într-o sticlă, i-a devastat cuibul, i-a răpit puii! Și dacă i-a mâncat?! Akbara s-a repezit din nou la Tașceainar, care nu avea nici o vină, l-a mușcat ca o turbată, apoi, mârâind înfundat, a pornit ca o vijelie în direcția urmelor. Tașceainar a urmat-o.

Lupii mergeau fără greș după urme, mereu înainte spre ieșirea din defileu, mereu înainte duceau urmele, înspre locurile cu oameni din vecinătatea lacului…

Ieșind din defileu, Bazarbai mergea la trap ușor în loc deschis, cu coline domoale, pe unde se întindeau pășunile de vară, și iată că în depărtare se și zărea dunga întunecată a lacului. Încă vreun ceas, și va ajunge acasă. În vremea asta soarele asfințea la marginea pământului, a

coborât printre piscurile muntoase și, aruncând o ultimă văpaie, s-a stins. Dinspre Issîk-Kul a început să bată un vânticel rece. „Numai de n-or îngheța puii de lup”, și-a zis Bazarbai, însă nu avea în ce să-i învelească, și a hotărât să se uite în *kurgiun,* să vadă ce fac, dacă mai trăiesc. Căci morți nu mai erau buni de nimic, nu-i mai erau de nici un folos. A descălecat, vrând să dezlege desagii și să se uite în ei, dar calul a început să urineze, răschirându-și picioarele. Deodată însă și-a oprit brusc șuvoiul abundent și, sforăind sălbatic, s-a aruncat într-o parte gata-gata să smulgă frâul din mâna lui Bazarbai.

— Ho! a urlat Bazarbai la cal. Îți arde de șotii?

Însă calul, parcă ferindu-se de foc, se trăgea speriat într-o parte. Și numaidecât Bazarbai, fără măcar să se uite, a priceput despre ce era vorba. Cu spatele, care i-a înghețat într-o clipă, a simțit apropierea lupilor. Bazarbai s-a repezit spre cal, abia s-a agățat de coamă și calul, sforăind și aruncând din copite, a pornit ca turbat. Aplecându-se înainte să se ferească de vânt, Bazarbai se uita îndărăt, într-o parte și-n alta. Cei doi lupi goneau foarte aproape. Calul, pesemne, se speriase adineauri în clipa când fiarele ajunseseră în fugă pe vârful unui dâmb. Și acum, lupii voiau să-i taie drumul. Bazarbai a început să se roage, amintindu-și de toți sfinții, pe care altădată îi scuipa în obraz, îi înjura pe geologi, care căzuseră belea pe capul lui: „Îneca-v-ați cu aurul vostru!” Se căia și cerea iertare nevestei: „Îți dau cuvântul meu! Dacă scap cu viață, n-o să te mai ating nici măcar cu un deget!” Îi părea rău că râvnise la puii de lup: „Ce mi-o fi trebuit să mă ating de ei, de ce m-oi fi vârât în gaura aia? Mai bine să-i fi izbit cu capul de piatră și terminam cu treaba. Dar acum ce să fac cu ei, ce să fac?” Desaga era zdravăn legată de șa, din mers n-ai cum s-o desfaci. Și numaidecât a început să se însereze, amurgul curgea, inundând întinderile pustii, și nimeni nu avea treabă cu soarta lui cumplită. Numai calul credincios aleargă în goană mare, înnebunit de groază.

Însă Bazarbai regreta cel mai mult că nu are arma cu el, ce le-ar mai fi trântit câte un glonț, și n-ar fi greșit ținta. Ce lucru nemaipomenit este arma, toți ciobanii au una acasă, dar nimeni n-o poartă zi de zi cu el! Eh, dacă ar fi știut! Bazarbai urla cât îl ținea gura ca să înfricoșeze fiarele. Toată nădejdea și-o pusese în cal, ce bine că-i de la crescătorie, cal de rasă…

Era o goană pe viață și pe moarte…

Pe colinele domoale învăluite în amurg alergau călărețul cu puii de lup în desagi, și după el - Akbara și Tașceainar. Lupii, adulmecând mirosul puilor furați, se rugau și se zbuciumau pentru durerea lor. Ah, de s-ar poticni calul, măcar o dată, măcar pentru o clipă! Dacă nu și-ar fi umplut într-atât burțile cu carne de taur, n-ar fi fugit ei mai repede, nu l-ar fi ajuns până acum pe răpitor și nu l-ar fi sfâșiat în bucăți din mers, ca printr-o răzbunare sângeroasă să-și confirme dreptatea în veșnica și cruda luptă pentru perpetuarea speciei? Altfel era în stepele din Moiunkumi la vânătoarea de *saigale*, când, deodată, în timpul goanei năvalnice, lupii măreau și mai tare pasul, silind prada s-o cotească în direcția dorită de ei. Atunci însă lupii ieșeau la vânătoare pe nemâncate, pregătindu-se dinainte pentru saltul fulgerător.

Cel mai greu îi venea să fugă Akbarei, care mâncase mai mult decât era nevoie, ca să-și poată hrăni puii. Dar nici ea nu se lăsa, alerga cât o țineau puterile, și dacă ar fi izbutit să-l ajungă pe călăreț, s-ar fi repezit la luptă fără să șovăie nici o clipă, oricum s-ar fi sfârșit totul pentru ea. Firește, alături de ea se afla Tașceainar, o forță de neînvins și sprijin de nădejde, însă, e știut, fiecare moare pentru el… Iar ea era pregătita să accepte orice fel de moarte numai să-l ajungă pe acel om călare pe calul lui sprinten… numai că…

Și cu toate că Bazarbai avea sub el un cal sprinten, a observat cu groază că perechea de lupi, încet, dar sigur, se apropia tot mai mult din dreapta, tăindu-i calea spre lac.

Viclenele animale intenționau să-l facă s-o ia înspre munți, și atunci, negreșit, mai devreme ori mai târziu, se vor întâlni față în față. Se părea că tocmai așa se va întâmpla; speriat de moarte, calul căuta tot timpul să scape de lupii care îl asaltau din dreapta, abătându-se înspre munți. Însă calul era condus de om, ființă cu judecată, capabilă să ghicească manevra lupilor, și asta a constituit greșeala lor.

Și a mai fost o împrejurare care l-a salvat pe Bazarbai. Când, har Domnului, înainte s-au zărit luminile de la stâna cea mai apropiată, aceasta - ce mai, a avut mare noroc! - s-a dovedit a fi stâna lui Boston Urkunciev. Da-da, chiar acel Boston, fruntașul-chiabur, pe care el îl dușmănea atâta. Dar acum nu se mai gândea la cine și pe cine iubește ori dușmănește, n-avea importanță, acum orice suflet viu era binevenit și dorit, precum propria-i viață. Important era că întâlnise în cale o locuință omenească - asta era marea bucurie, asta era salvarea! Și, cuprins de bucurie, a îmboldit calul cu călcâiele, iar calul a pornit cu forțe noi într-acolo unde se aflau oameni și turme. Totuși pentru Bazarbai a trecut parcă o întreagă veșnicie până a cutezat să-și spună că poate nădăjdui într-un sfârșit fericit, dar iată că a început să huruie, ca o mitralieră, electromotorul lui Boston, să se agite și să facă larmă câinii ciobănești, care s-au repezit înaintea lui cu lătrături îndârjite. Dar nici lupii nu se lăsau, se apropiau din ce în ce mai mult, calul era sleit de puteri, și auzul lui Bazarbai deslușea răsuflarea aprigă a fiarelor. „O, sfinte Baubedin, dacă mă scapi, am să-ți aduc jertfă șapte capete de vită!” se ruga el.

„Și totuși am scăpat! Am scăpat!” jubila Bazarbai.

Firește, nu va trece un ceas, și el își va uita făgăduielile, căci așa e făcut omul…

Dar în clipa când ciobanii s-au apropiat în fugă de el, le-a căzut pur și simplu în brațe, repetând în neștire:

— Lupii, m-au hăituit lupii! Apă, dați-mi apă!

Iar lupii, mai mult ca sigur, dădeau târcoale pe aproape, nu plecau, așteptau cu îndărătnicie. În așezarea de iarnă a

lui Boston s-a stârnit mare zarvă: păstorii alergau care încotro, închideau porțile țarcurilor, se strigau unul pe altul în bezna care se lăsase dintr-o dată. Unul dintre ei s-a urcat pe acoperiș, de unde a tras câteva focuri de armă. Câinii lătrau de mama focului, dar nu ieșeau din curte. Se țineau cât mai aproape de lumină. Ciobanii erau revoltați de lașitatea cânilor.

— Șo pe el! Ia-l! Ăștia nu sunt dulăi, sunt niște căcăcioși! a zis o voce răgușită care asmuțea câinii. Marș! Aktaș, Jolbars, Jaisan, Barpalan! Marș! Șo pe el! Halal de voi, v-ați vârât cozile între picioare, vă e frică să vă încăierați cu lupii!

— Câinele e câine, i-a răspuns o altă voce. De ce urli? Pe călăreț îl doboară din șa, apucându-l de cizme, dar pe lup nu-l poate birui! Ce vrei? Nici un câine nu sare la lup. Lasă-i în pace, lasă-i să latre!

Însă Bazarbai nu și-a amintit numaidecât de ce l-au urmărit lupii. Abia când flăcăul care primise poruncă să plimbe calul lui Bazarbai l-a întrebat deodată: „Bazarbaibnike, da ce aveți în *kurgiun?* Parcă se mișcă nu știu ce acolo”, și-a adus aminte.

— În *kurgiun?* A, da, niște pui de lup! Să-i ia dracu, patru cățeluși - *boltiurucî*[22]. I-am luat chiar dintr-o vizuină în Bașat. De-aia m-au fugărit lupii.

— Ia te uită! Strașnic! Asta zic și eu noroc! Chiar din vizuină? Bine că ai scăpat cu fuga…

— Oare n-or fi murit acolo în *kurgiun?* Nu s-or fi sufocat în timpul galopului?

— Ce vorbești? Ăștia nu mor cu una, cu două. Au șapte vieți, ca și câinii.

— Hai să ne uităm! Ce-o fi de capul lor?

În sfârșit, au dezlegat desagii, i-au dat jos de pe șa, apoi i-au dus în casa lui Boston. Acest lucru important trebuia să se petreacă în casa lui Boston, omul cel mai de seamă aici, stăpânul stânei, deși el nu era acasă în seara aceea: la

[22] Boltiuruk - pui de lup, sugaci.

raion fusese convocată obișnuita adunare generală și ca de obicei fruntașul Boston Urkunciev trebuia să ia loc în prezidiu.

Pe Bazarbai l-au dus în casa lui Boston aproape ca pe un erou, lui nu i-a rămas altceva de făcut decât să se supună. La urma urmelor, cu toate că nimerise aici întâmplător, era totuși musafir.

Nu se poate spune că până acum Bazarbai nu mai călcase pragul acestei case. În mulții ani de când ciobănea în vecinătatea lui Boston, la vreo șapte kilometri, Bazarbai a fost aici de trei ori: prima oară - la praznicul păstorului Ernazar, care s-a prăvălit într-o crevasă de gheață în defileul Ala-Monghiu, a doua oară a venit tot la o înmormântare - la șase luni după Ernazar a murit nevasta dintâi a lui Boston (și lumea zicea că răposata Arzîgul a fost o nevastă bună), deci, atunci, Bazarbai a venit la înmormântare, ca și toți ciobanii și locuitorii din împrejurimi, a fost mulțime de norod, și câți cai, tractoare, camioane - nici nu le puteai număra. Iar a treia oară a fost aici, e drept, fără voia lui, când șefii de la regiune au hotărât să organizeze o consfătuire pe teme de producție, pentru ca Boston Urkunciev să împărtășească din experiența lui; el n-a vrut să vină, dar n-a avut încotro, l-au silit, așa că a trebuit aproape o jumătate de zi să asculte o lecție despre ce și cum trebuie să facă pentru ca mieii să nu moară, și cum să dea mai multă lână și mai multă carne. Într-un cuvânt, cum să îndeplinească planul. Mare lucru! El știe totul și fără ei: iarna, să dai nutreț la timp, vara - să te scoli devreme și să te culci târziu, în general să muncești bine, să nu slăbești vitele din ochi. Să fii harnic. Ca Boston, și nu numai ca el. Însă unii obțin rezultate mai bune, alții - mai slabe. Ce mai – unora le merge, altora nu. Uite, de-o pildă, la baza lui Boston, merge mereu motorașul - toată noaptea arde lumina, electricitatea, și în case, și în șoproane, și în curte. Și de ce? A izbutit să-și facă rost de două motoare - dacă unul se defectează sau

intră în verificare tehnică, intră celălalt în funcțiune. În vreme ce toți ceilalți ciobani - printre care și Bazarbai - nu au decât un singur dinam care trebuie să meargă tot anul. Iar cu un singur dinam ai numai bătaie de cap: ba funcționează, ba nu funcționează, ba au adus motorină, ba n-au adus, ba s-a stricat ceva, ba flăcăul care se pricepe la treburi de-astea, se lipsește de tot și o ia din loc spre oraș - pentru cei tineri este de o sută de ori mai bine să trăiască și să muncească acolo. Astfel se întâmplă că după rapoarte, toate brigăzile de ciobani au electricitate, iar în realitate - nici vorbă de așa ceva…

Și, bineînțeles, cine e destoinic, cine e bun? Boston e bun, și pe deasupra nici nu bea. Și cine e rău? Bazarbai și cei de teapa lui, în plus, ei sunt și bețivi. Păi, dacă ești rău, să te dea în brânci afară, dar nu, încearcă numai să deschizi gura despre plecare că îți trimit miliția pe cap. Îți ridică buletinul, nu-ți mai dau nici un act, du-te, dragul meu, și muncește, nu pleca, astăzi nimeni nu mai vrea să fie cioban, sunt puțini proști din ăștia, toți vor să trăiască la oraș. Acolo, după ce ți-ai terminat lucrul, poți să petreci în mod civilizat, sau, dacă nu, poți să te odihnești la tine acasă, unde ai totul de-a gata: nu trebuie să faci focul în sobă, lumina arde și ziua și noaptea, conducta de apă e lângă tine și chiar closetul - la doi pași, în coridor… Pe când la stână - ce viață-i aia? În vremea fătatului trebuie să faci față la aproape o mie cinci sute de oi, zi și noapte n-ai o clipă de liniște, toate o mie cinci sute îți scot sufletul, încearcă atunci să nu-ți pierzi capul, să nu devii fiară, să nu-ți ciomăgești nevasta și ajutoarele, să nu te îmbeți… Și pe urmă cine iese prost? Bazarbai și cei de teapa lui…

Pentru orice fleac îți scot ochii - uită-te, cică, la fruntașul Boston Urkunciev, ia exemplu de la el… Ah, ce i-ar mai da una peste bot acestui fruntaș! Dar lui Boston îi merge din plin, la el se angajează cei mai buni oameni, și nu pleacă, muncesc ca într-o familie. Bazarbai și mulți alți ciobani au renunțat de mult la dinamurile lor stricate, trăiesc ca pe

vremuri, folosind lampa cu gaz și felinarul. La Boston însă, grupul electrogen MI-1157 țăcăne exact ca un ceasornic în spatele stânei și se aude de la o poștă, iar lumina se vede de departe. Asta i-a și speriat pe lupi adineauri, când erau gata-gata să-l ajungă, cum au văzut lumina și au auzit țăcănitul dinamului, s-au oprit numaidecât.

Câinii mai latră încă. Pesemne că lupii tot mai dau târcoale, dar se tem să vină mai aproape…

Da, îi merge lui Boston, îi merge din plin. În gospodăria lui toate sunt la locul lor, și în casă lumină orbitoare, curățenie, cu toate că trăiesc la o stână de oi. A trebuit să se descalțe, să-și lase cizmele și obidele în tindă, să intre în camera așternută cu preșuri de pâslă numai în ciorapi.

Și dacă omul are noroc, apăi are noroc în toate. Că, uite, până acum Bazarbai nu băgase de seamă că văduva lui Ernazar, cel care a pierit în defileu, e o muiere încă tânără și atât de chipeșă. Acum, ea, Guliumkan, este nevasta lui Boston și cu toate că a fost lovită de nenorocire, judecând după figura ei, este fericită. Să tot aibă vreo patruzeci de ani, poate chiar mai puțin. Cele două fiice de la Ernazar învață la o școală-internat, și nu demult, ea s-a apucat și i-a născut și lui Boston, i-a născut un băiat. Iar a avut noroc omul ăsta! Avea și el două fete cu nevasta dintâi, care, se zice, s-au măritat. Și era tare prietenoasă Guliumkan, și destul de deșteaptă, da, destul de deșteaptă, știe că el și Boston nu se pot suferi, dar nu lasă să se înțeleagă, l-a primit binevoitoare, căinindu-l cu înțelegere.

— Intră, zice, vecin al vecinilor noștri, intră, așază-te pe covor, vai, ce belea, cine a mai pomenit ca lupii să te alerge de-aproape, pas cu pas, slavă Domnului și spiritelor străbunilor că ai scăpat de la nenorocire. Dumnealui, bărbatul, nu-i acasă: e dus iar la nu știu ce adunare la raion, dar trebuie să vină curând, i-au făgăduit că o să-l repeadă cu mașina directorului, ia loc, șezi, că doar trebuie să bei un ceai după o astfel de întâmplare, iar dacă mai aștepți nițeluș, o să te ospătez și cu mâncare caldă…

Bazarbai, fiindcă tot nimerise în această încurcătură, a hotărât totuși s-o pună la încercare pe stăpâna casei, să vadă cât e de sinceră cu musafirul nepoftit, pe urmă, tare ar fi vrut să bea ceva, să-și vină în fire după cele trăite, așa că a făcut pe neobrăzatul.

— Ceaiul este băutură pentru muieri, i-a zis el pe șleau, îmi cer iertare, dar ceva mai tare nu se găsește în casa bogătașului Boston? Că i s-a dus faima până hăt departe!

Bazarbai avea o fire cum nu se poate mai josnică: chiar dacă nu i-ar fi dat de băut, el ar fi fost mulțumit și numai pentru că a văzut cum s-a schimbat la față nevasta lui Boston. Nu i-a plăcut deloc francheța lui Bazarbai. Păi de ce să se rușineze, că doar n-ar fi niscai mari bei sau hani, sunt tot ciobani la sovhoz.

— Iartă-mă, a răspuns ea încruntându-se. Dumnealui Boston nu se prea omoară cu băutura… înțelegi?

— Știu, știu, Boston al tău nu bea! a întrerupt-o Bazarbai cu dispreț. Am zis și eu așa… Mulțumesc pentru ceai. Îmi ziceam că vorba aia, chiar dacă dumnealui nu bea, dar, poate, pentru musafiri…

— Ba nu, de ce, s-a fâstâcit Guliumkan și s-a uitat spre Rîskul, care ședea alături de Bazarbai, - lângă genunchii lui se afla nefasta desagă cu puii de lup.

Rîskul voia să se ridice și să se ducă după vodcă, dar tocmai atunci în ușă a apărut Marat, cel de-al doilea ajutor al lui Boston, fost student la institutul pedagogic, un băiat dezghețat, care după ce a făcut multe nebunii prin regiune, s-o potolit și s-a statornicit la Boston.

— Auzi, Marat, i s-a adresat Rîskul, știu că ai pitit undeva o jumate de vodcă. Să n-ai frică, eu o să răspund dacă Boston o să zică ceva. Adu iute sticla ta să udăm prada lui Bazarbai.

— S-o udăm! Numaidecât! a râs mulțumit Marat.

Și iată că după prima jumătate de pahar, care i-a alungat necazul, iar frica a cedat locul îngâmfării și obrăzniciei lui obișnuite, Bazarbai s-a tolănit pe covor ca la el acasă și a

început a istorisi cum s-a întâmplat totul și le-a arătat lupii. A dezlegat cele două trăiști ale *kurgiunului,* a scos puii, și acum i-a văzut și el așa cum trebuie. La început, puii erau blegi, nu reacționau la nimic, căutau să se ascundă, ca și cum ar fi căutat apărare, pe urmă s-au înviorat, s-au încălzit, au început să se târască pe preșuri, să scheaune, să împingă cu boturile în oameni, privind ca niște prostuți cu ochi care nu pricepeau nimic - își căutau mama, îi căutau țâțele. Stăpâna casei a clătinat din cap miloasă:

— O, sărăcuții, păi lor le e foame! Puiul tot pui rămâne, chiar dacă e de lup. Dacă or să moară de foame la tine? De ce ai făcut asta?

— Cum o să moară? a întrebat Bazarbai jignit. Astea sunt lighioane rezistente. Două zile îi hrănesc eu cu ceva, apoi îi predau la raion. La baza zoologică știu cum să-i îngrijească. Stăpânirea, dacă vrea, poate orice, poate domestici chiar și un lup și să-l pună să joace la circ, iar la circ oamenii dau bani. S-ar putea ca și ăștia să ajungă la circ.

Toți, cu toate că stăpâna îi molipsise cu mila ei, au început să râdă. Însă femeile, care se adunaseră să vadă puii de lup, au prins să șușotească între ele.

— Bazarbai, a zis Guliumkan, noi avem aici niște miei care au rămas fără mamă și îi hrănim cu lapte. Ce-ar fi să aducem lupilor sticluțele din care sug mieii?

Bazarbai nu s-a putut stăpâni să nu râdă.

— Păi de ce nu?! Oile o să-i hrănească pe lupi. Bună treabă! Hai să încercăm!

Și a venit ceasul de care, când își vor aduce aminte pe urmă, toți se vor umple de groază. Oamenii se distrau fiindcă hrăneau niște fiare sălbatice cu lapte de oaie, și fiindcă puii de lup erau încrezători și drăgălași, și fiindcă unul dintre ei - o femelă - avea ochii albaștri, nimeni n-a mai pomenit vreodată ca o lupoaică să aibă ochii albaștri, așa ceva nici în basme nu întâlnești. Și fiindcă Kengeș, un băiețel micuț, mezinul lui Boston, se veselea de mama

focului. Kengeș era bucuros nevoie mare, păi cum - dintr-o dată patru pui de animal în casă! Cei mari erau înduioșați de felul cum acest prichindel de un an și jumătate gângurea pe limba lui, cum i se aprinseseră ochișorii, cât de însuflețit se juca el cu puii de lup. Iar cei patru pui se lipiseră de el, ca și cum ar fi ghicit că pentru ei, aici, el este cea mai apropiată ființă. Cei mari vorbeau între ei: uitați-vă, copilul la copil trage, și încercau să-i lămurească lui Guliumkan ce le spune micuțul puilor de lup. Iar Guliumkan, zâmbind fericită, îl strângea în brațe, alintându-l duioasă:

— Puiule, puișorule, cățelușul mamii drag! Uite, au venit la tine puii de lup. Vezi ce pufoși sunt, și cenușii? O să te împrietenești, cu ei, nu-i așa?

Atunci, Bazarbai a rostit o frază, de care își vor aduce, de asemenea, aminte mai târziu.

— Era un pui de lup în casă, și acum sunt cinci. Vrei să fii pui de lup? Hai să te duc și pe tine în vizuină, o să crești laolaltă cu ei…

Râdeau cu toții, spuneau glume și beau ceai. Bazarbai și Marat, roșii la față de băutură, au terminat sticla de vodcă, mâncând slănină și carne prăjită. Pe măsură ce beau, deveneau din ce în ce mai veseli. Afară se făcuse liniște, câinii nu mai lătrau, iar Jaisan, cel mai mare dulău - o namilă roșcată și flocoasă - a apărut pe neașteptate în pragul ușii deschise. Dulăul s-a oprit în ușă, dădea din coadă, neîndrăznind să treacă pragul. Cineva ia aruncat un coltuc de pâine, el a prins-o din zbor, clănțănind din dinți. Atunci, Marat, amețit de băutură, a luat un pui de lup și i l-a dus câinelui.

— Hei, Jaisan, șo pe el! Șo pe el, n-auzi?! - a zis el, punând dinaintea dulăului plăpândul pui de lup, care tremura tot.

Spre uimirea celor de față, Jaisan a mârâit cu răutate, și-a vârât coada între picioare și a luat-o la sănătoasa. Și abia

pe urmă, afară, sub fereastră, a început să latre cu frică, jalnic.

— Te căznești degeaba, Marat! Nu există câine care să nu facă pe el chiar și numai la mirosul de lup! Tu vrei că Jaisan al vostru să fie leu? Așa ceva nu e cu putință!

Toți au încetat să mai râdă când micuțul Kengeș a izbucnit în plâns - i se făcuse milă de puiul de lup și, temându-se pentru el, a pornit, împleticindu-se, să-l apere de poznele celor mari.

Curând după aceea, vârând cei patru pui nenorocoși în *kurgiun*, Bazarbai a plecat. În vremea asta, calul se odihnise, după ce l-au înșeuat, el a pornit în trap vioi, părăsind așezarea de iarnă a lui Boston. Lângă Bazarbai călăreau Marat și Rîskul cu armele petrecute după umăr. Amândoi băuseră binișor, însă Marat se cherchelise bine și devenise peste măsură de vorbăreț. Acești flăcăi voinici s-au oferit să-l conducă pentru a mai îndulci puțin acea întâmplare neplăcută, care s-a petrecut chiar înainte de plecarea musafirului nepoftit din casa lui Boston.

Când se pregătea să iasă, Bazarbai, mulțumit că se aflase în centrul atenției acasă la Boston, i-a dat lui Marat *kurgiunul* cu puii: na, zice, pune-l pe cal, iar el a luat de pe perete o armă care atârna lângă o frumoasă blană de lup. A cercetat-o cu luare-aminte și i-a plăcut: era o armă ghintuită, cu repetiție, de bună calitate, pentru vânat mare, care îți încânta ochiul cu forma ei potrivită, cu oțelul brunat strălucitor. Blana de lup, atârnată pe perete ca trofeu, fusese obținută de Boston cu un foc bine țintit din această armă. Toți știau asta.

— Auzi, Guliumkan? a zis Bazarbai tărăgănat, uitându-se când la armă, când la stăpâna casei. Ah, dacă s-ar nimeri s-o întâlnească pe această Guliumkan într-un loc mai retras, i-a licărit lui un gând… Obișnuia să posede femeile cu forța, chiar pe câmp sau la marginea drumului, când izbutea, însă el nu regreta nici într-un caz, nici într-altul, și, asemuind-o pe îndelete pe Guliumkan cu nevasta sa

Kok-Tursun cea snopită în bătăi, el și-a închipuit cu multă plăcere cum ar fi plesnit-o acum, din toate puterile, fiindcă i-a fost hărăzită ea și nu Guliumkan, fiindcă, s-a scârbit de viață, dar, stăpânindu-se, a zis: E bine la voi, tu ești o gospodină bună… Da ce-am vrut să zic? Înțelegi, Guliumkan, mi-e teamă că iar o să se ia lupii după mine. Ce zici dacă o să iau cu mine pușca asta, o trimit mâine înapoi cu vreunul din oamenii mei…

— Pentru Dumnezeu, pune-o la loc, a rostit Guliumkan cu asprime. Boston nu îngăduie nimănui să se atingă de pușca asta. Nu-i place când cineva pune mâna pe arma lui.

— Da tu nu poți s-o folosești și fără el? a surâs Bazarbai posomorât, închipuindu-și cum ar mai înghesui-o pe muierea asta, dacă s-ar ivi un prilej potrivit.

— Ce vorbești?! Dacă vine Boston și vede că arma lipsește, ce-o să-i spun?… Pe urmă, nici nu știu unde sunt cartușele. Boston le ține ascunse. Nu dă nimănui nici un cartuș.

Bazarbai l-a înjurat în gând pe Boston, dar s-a ocărât și pe sine: oare nu știa ce mare zgârie-brânză e acest Boston, iar nevastă-sa, după cum se vede, nu-i cu nimic mai brează; era gata-gata să-i spună: îneca-te-ai cu arma ta cu tot, dar tocmai atunci l-a scos din încurcătură Rîskul, care, cum se zice, a destins atmosfera.

— Nu-ți fă griji, Bazake. Dacă vrei, eu și Marat o să te conducem până acasă înarmați, l-a încredințat el râzând. Avem timp berechet, toată noaptea ne stă înainte, însă, într-adevăr, e bine să nu te atingi de arma asta, atârn-o la loc. Tocmai tu să nu știi că așa e Boston, îi place ordinea!

Se pregăteau să iasă, dar Rîskul a trebuit să mai zăbovească vreo două minute să-l potolească pe băiețelul lui Boston: Kengeș a început să urle, de ce nenea a aruncat puii de lup în sac și unde îi duce? Micuțul se zbătea și se smulgea din brațele mamei, cerând să-i aducă îndărăt cățelușii lui dragi…

Când au ieșit din curte, Marat, fostul student, a început să povestească o întâmplare hazlie, care, cum socotea el, putea să-i înveselească pe drumeți.

— De curând, la raion, a izbucnit un scandal colosal, să mori de râs, nu alta! N-ai auzit, Bazake?

— Nu, n-am auzit, a recunoscut Bazarbai.

— Zău, un scandal colosal. Jur!

— Hai, studentule, dă-i drumul! l-a îndemnat Rîskul, dând pinteni calului.

— Într-o zi, deci, un șef de la regiune îl sună pe redactorul ziarului nostru raional. De ce, zice, voi, în paginile ziarului „Zorii socialismului", faceți propagandă Americii capitaliste? Redactorul - cândva am fost colegi, un fricos și un lingău cum rar întâlnești - auzind aceste cuvinte a început să se bâlbâie de-a binelea. „N-noi n-n-am s-scris n-nimic dedespre America! Scu-scuzați-mă, ce pro-propagandă?" Iar șeful acela îi zice: „Cum n-ați scris? Dar titlul ăsta, negru pe alb, ce este: «Boston ne cheamă cu el?»" „Păi ăsta e ciobanul nostru fruntaș, Boston Urkunciev, am scris despre activitatea lui." „E clar că ați scris despre el, dar mulți nu citesc în ziar decât titlurile." Ha-ha-ha! E grozav, nu-i așa? „Ce-i de făcut?" întreabă redactorul. „Porunciți fruntașului să-și schimbe numele", i-a răspuns redactorul.

— Stai puțin, l-a întrerupt Bazarbai, cum vine asta, există și în America un Boston?

— Nu, a zis Marat râzând. Boston e un oraș în America, unul dintre cele mai mari, ceva mai mic ca New York-ul. La noi, *boston* înseamnă cojoc cenușiu. *Bos* - cenușiu, *ton* - cojoc. Acum e clar?

— Ptiu, drăcie! Așa e! a încuviințat Bazarbai, regretând că toată treaba asta nu face nici cât o ceapă degerată și nu-i poate aduce lui Boston nici un rău. Da, așa este, boston înseamnă cojoc cenușiu…

În ceasul acela, noaptea învelise totul sub mantia-i de stele - și munții, și cerul, și lacul din depărtare, a cărui

coamă gârbovă abia se deslușea în întuneric. Cei trei călăreți, flecărind voioși, se îndreptau spre Taman și nu bănuiau că în această noapte niște destine grele se legau într-un nod de nedezlegat… Iată că și vorbele lor și țăcănitul copitelor pe piatră răsunau din ce în ce mai stins, mai nedeslușit… Zgomotul cunoscut al electromotorului lui Boston rămăsese în urmă, lumina aprinsă de el smulgea din întunericul ce cuprinsese partea dinspre munți, mica roată a așezării ciobănești.

Undeva, pe aproape, se ascundeau lupii…

II

Guliumkan a izbutit cu greu, după lungi îndemnări și alintări, să-l adoarmă pe băiețel. Ea însă a rămas trează, să-și aștepte bărbatul. El trebuia să se întoarcă dintr-o clipă într-alta. Și când în curte au prins să latre câinii, ea și-a pus pe umeri o broboadă călduroasă și s-a repezit la fereastră. Străpungând întunericul cu farurile, mașina de teren a directorului a virat lângă saivanul cel mare, unde ținea oile de prăsilă. Guliumkan a văzut cum a coborât Boston din cabină, cum a trântit portiera după ce și-a luat rămas-bun și cum mașina, făcând un viraj scurt, a pornit îndărăt. Guliumkan știa că bărbatul ei n-o să intre numaidecât în casă. În asemenea cazuri, trecea mai întâi pe la țarcurile oilor, cerceta șopronul cu fân, îl întreba pe Kudurmat, paznicul de noapte, de una-alta, ce s-a mai petrecut peste zi: dacă s-a îmbolnăvit vreo oaie, sau a lepădat, dacă a mai fătat vreuna…

Aprinzând focul în soba cu plită, ca să-și primească soțul cu bucate calde, aburinde, și cu un ceai bun, fără de care pentru Boston viața n-ar fi fost viață, Guliumkan stătea cu

urechile ciulite să audă pașii bărbatului în prag și se bucura dinainte, închipuindu-și cum micuțul Kengeș se va răsuci în pătuțul cald, cum va plescăi din buze la atingerea mustăților reci ale tatălui. De obicei, Boston îl adormea chiar el pe copil după ce se zbenguiau îndelung, iar uneori îi făcea și baie în albie, încălzind mai întâi casa bine și închizând toate ușile și ferestrele. Vecinii socoteau că Boston devenise spre bătrânețe un tată prea iubitor - înainte nu era astfel, înainte iubea mai mult munca decât copiii, pe copiii lui mai mari, care acum sunt și ei părinți și au viața lor. Cei mari vin și pleacă, pe când mezinul este întotdeauna cel mai dulce, cel mai iubit. Asta așa este, însă nimeni în afară de ea, Guliumkan, nu înțelegea motivul adevărat și amar al atașamentului lui Boston pentru micuțul Kengeș. Căci ei nu se gândiseră niciodată - nici el, nici ea - că vor deveni soț și soție și că vor avea un copil. Fiindcă de nu s-ar fi prăpădit soțul ei Ernazar în defileu și dacă pe urmă n-ar fi murit Arzîgul, nevasta dintâi a lui Boston, n-ar fi fost nimic din toate acestea. Ei se străduiesc să nu vorbească despre viața lor dinainte, deși amândoi știu că fiecare, singur cu sine, se gândește la trecut... Iar băiețelul era acel ceva comun care îi lega și pe care îl dobândiseră cu un preț atât de mare. Căci drumul în defileu fusese plănuit de Boston, și Ernazar a pierit sub ochii lui, a rămas acolo, pe fundul crevasei adânci... Doar băiețelul putea să umple golul din sufletul lui, fiindcă, după cum spune o vorbă veche, numai nașterea poate compensa moartea.

Iată însă că s-au auzit pași, și Guliumkan a ieșit grabnic să-și întâmpine soțul, l-a ajutat să-și scoată cizmele, a adus apă, săpun și prosop. I-a turnat să se spele pe mâini, nici unul nu scotea o vorbă, întotdeauna discuția lor se înfiripa mai pe urmă, la masă, în timpul ceaiului, când Boston, rostind fraza lui preferată: „Ei, și acum ascultă, să vezi numai câte se întâmplă pe lume”, începea să istorisească amănunțit ce a văzut, ce noutăți a aflat, și în astfel de

clipe, singuri, numai ei doi, se simțeau nespus de bine. Era o discuție intimă, discuția unor oameni care se iubeau, amintind un liman unde se cunosc dinainte și locurile adânci, și cele cu bancuri de nisip. Își amintea că după praznicul făcut la un an de la moartea lui Arzîgul, când ei hotărâseră să se căsătorească, Boston a venit din munți în casa ei de văduvă de la marginea așezării din apropierea lacului. Lăsând calul lui Boston în pripon, au urcat în autobuzul local, simțindu-se stingheriți, căci apăreau pentru prima oară împreună în lume, și s-au dus la casa de căsătorii a raionului, unde s-au străduit să semneze cât mai repede hârtiile, și au plecat de acolo cât au putut de repede, iar, pe urmă, nemaivrând să ia autobuzul și nemaivrând să întâlnească pe stradă cunoscuți, au luat-o spre lac și de acolo, pe mal, au pornit spre casa ei de văduvă. În acea zi de toamnă, uscată și fără vânt, albastrul strălucitor al Issîk-Kul-ului era ca întotdeauna pur și liniștit. Și atunci, mergând pe cărăruia de pe mal, ce șerpuia printr-o pădurice de foioase, Boston a zărit două bărci lângă un mic debarcader și s-a oprit. Bărcile erau legănate de talazuri ușoare, sub ele se vedea fundul nisipos al apei.

„Privește, jur împrejur - apă, munți, pământ. Viață… Iar noi suntem ca acele două bărci. Nu știm încotro ne va duce valul. Tot ce-a fost cu noi, tot ce am trăit noi n-o să uităm niciodată. Hai să rămânem împreună pentru totdeauna. Eu, s-ar putea zice, sunt bătrân. La iarnă împlinesc patruzeci și nouă de ani. Tu ai copii mici, trebuie să-i dai la învățătură, să le faci un rost în viață… Hai să facem pregătirile de drum. O să pleci iar în munți fiică de pescar, dar de data asta o să pleci cu mine… Nu pot să trăiesc singur…”

Fără să știe nici ea de ce, Guliumkan izbucnise în plâns, și el a liniștit-o multă vreme… Și pe urmă, când rămâneau singuri, numai ei doi, și începeau să vorbească despre viață, Guliumkan își amintea adesea cele două bărci de pe

lac. Iată de ce, își zicea ea, o discuție cu omul ce ți-e drag se asemuiește cu un liman cunoscut. De data asta însă nu i-a scăpat din vedere că bărbatul ei era mai îngrijorat ca de obicei, la lumina beculețului care clipea în tindă, Boston, voinic, cu un cap mai înalt decât ea, își ștergea agale mâinile mari, bătătorite. Privirea ochilor lui verzui, ușor mijiți, era încruntată, fața-i arsă de soare și înăsprită de vânt, cu bărbia mare, dură, era roșie-arămie. Ce să însemne asta? După ce și-a șters mâinile cu prosopul, Boston s-a apropiat mai întâi de băiețel, s-a lăsat în genunchi lângă pătuțul de lemn, meșterit chiar de el, și-a sărutat fiul cu buzele-i pârlite de vânt, șoptindu-i cuvinte mângâietoare, și a zâmbit fără să vrea când Kengeș, simțind sărutul, s-a mișcat în somn.

— Kudurmat mi-a spus că în lipsa mea a fost Bazarbai pe aici, a zis el, așezându-se la masă. Asta nu-i bine…

Înțelegându-l în felul ei, Guliumkan s-a îmbujorat indignată, simțind cum o cuprinde un val de mânie:

— Ce puteam face? Au năvălit toți grămadă în casă. Au zis că vor să-mi arate niște pui de lup. Iar Kengeș - hop și el, tare s-a mai amuzat… Și i-am servit cu ceai…

— Nu-i vorba de asta. Treaba lui, a venit și a plecat… Însă ceva îmi spune că nu e bine…

— Da ce-i rău în asta? a întrebat Guliumkan, neînțelegând unde vrea să ajungă. Că doar și tu ai împușcat lupi. Privește ce blană grozavă, și ți-au tăbăcit-o pe cinste, a zis ea, arătând spre pielea de lup atârnată de perete.

— De grozavă e grozavă, a răspuns Boston, întinzând nevestei *piala*[23] goală. Ai dreptate, mi s-a întâmplat și mie să împușc lupi, dacă lumea a fost rânduită să aibă și oameni, și lupi. Eu însă n-am prădat niciodată vreun culcuș de lupi. Dar Bazarbai, suflet mârșav, a răpit puii, iar pe lupi, fiare necruțătoare, i-a lăsat în libertate. Ne-a pricinuit

[23] Pială - cănță, ceașcă fără toartă.

un mare rău, o ticăloșie. Lupii trăiesc aici, n-au unde să se ducă, și acum, îți dai seama, sunt cumplit de furioși…

Cuvintele lui au avut un efect năucitor asupra lui Guliumkan. A început să ofteze și să se vaite, cum fac femeile, potrivindu-și cosița care-i alunecase pe umăr.

— Doamne, ce belea! Neghiobul, ce-o fi căutat prin părțile noastre? Cine l-a pus să părăduiască vizuina lupilor? Cum de nu i-a fost milă, căci orice făptură își iubește puii, cine nu știe asta? De ce nu mi-oi fi dat seama de la început?

— Mă întreb ce fel de lupi or fi fost aceia, a continuat Boston îngrijorat. Să fi fost cei la care mă gândesc eu?

Boston a tăcut o vreme, apoi a adăugat:

— După cele spuse de Kudurmat, lupii l-au fugărit pe Bazarbai dinspre defileul Bașat.

— Și ce-i cu asta?

— Este, că s-ar putea să fi fost tocmai cei doi lupi venetici - Tașceainar și Akbara. La ei mă gândisem…

— Ah, sfârșește cu glumele tale! a zis Guliumkan, izbucnind în râs. Vrei să spui că și lupii au nume ca oamenii! Asta n-am mai pomenit!

— Nu glumesc! Nu-mi arde de glume. Noi îi cunoaștem. Nu seamănă cu lupii de pe aici. Unii spun că i-au și văzut. Sunt o pereche puternică, feroce, nu poți să-i atragi în capcană și nici să-i împușți. Și ce întâmplare păcătoasă, ca tocmai mișelul de Bazarbai să dea peste vizuina lor și să le stârpească sămânța. Și tu te miri că au nume! Tașceainar, masculul, e atât de puternic, încât poate doborî un cal. Iar lupoaica Akbara este *anabașa*[24], un animal deștept, foc de deștept! Asta o face și mai primejdioasă.

— Hai, tată, încetează cu glumele! Ce, eu sunt copil? a zâmbit Guliumkan neîncrezătoare. Povestești despre ei ca și cum ați fi trăit împreună din copilărie… Nu pot să cred așa ceva.

---

[24] Femelă-căpetenie.

Boston a surâs îngăduitor, însă după câteva clipe de gândire, a hotărât să-și liniștească nevasta.

— Bine, bine, a zis el, uită toate astea. Am vrut doar să te înveselesc. Hai, du-te și pregătește patul. S-a făcut târziu! Mâine trebuie să mă scol mai devreme, știi și tu că se apropie sorocul să fete oile, n-au mai rămas decât vreo două-trei zile. Unele pot să fete noaptea ori către dimineață, mai ales cele care fac doi sau trei miei.

Abia când, după ce au stins lumina, s-au întins în pat, Boston, în timp ce adormea, și el adormea repede, i-a povestit ceva despre adunarea de la raion, unde s-a discutat pentru a nu știu câta oară de ce tineretul din ziua de azi nu vrea să lucreze în domeniul oieritului și ce-i de făcut, și tocmai atunci din curte s-a auzit tropot de copite. Guliumkan a sărit din pat, s-a repezit la fereastră doar în cămașa de noapte, aruncându-și din fugă un șal pe umeri, și a văzut doi călăreți cu arme, care descălecau lângă saivanul cel mare.

— S-au întors Rîskul și Marat, a zis ea. Au fost să-l conducă pe Bazarbai.

— Proștii! a mormăit Boston și a adormit.

Guliumkan însă n-a putut să adoarmă numaidecât. Și-a învelit mai bine fiul în pătuț - veșnic se dezvelea în somn, arunca totul de pe el. Era o pacoste, nu copil, n-o lăsa niciodată să doarmă, mai ales când pica de somn. Acum însă somnul nu se lipea de ea. Avusese o zi agitată, proastă, s-ar putea spune. Și asta numai din vina lui Bazarbai. A picat ca o belea pe capul lor. Pentru Boston e ca un ghimpe în ochi. Lui, așa este el, nu-i plac zgomotul și agitația, nu-i plac mitocanii de soiul lui Bazarbai, chiar dacă nu i-au făcut nici un rău. Firește, Bazarbai nu-i este prieten, crapă de necaz că lui Boston toate îi merg bine… Dar nu-i trece prin cap cât trebuie să te zbați și să trudești pentru asta. Mâine, de pildă, Boston se înhamă la treabă din faptul zilei și trage până târziu în noapte, și toate le

cercetează și le supraveghează, peste tot e nevoie de ochiul gospodarului…

Guliumkan s-a apropiat de fereastră, privind în bezna de aluminiu a nopții, luna strălucea măreață deasupra munților cocoșați, și stelele - de la cea dintâi până la cea din urmă - licăreau cu toată puterea. Spre dimineață luna va apune, precum și stelele se vor stinge, iar în acel ceas târziu ea părea veșnică, nepieritoare. În liniștea adâncă de la poalele munților răsuna doar țăcănitul obișnuit al dinamului…

E greu de spus cât de mult dormise Guliumkan, poate că doar ațipise, însă pe neașteptate, în somn, a auzit un urlet prelung, însoțit de lătratul câinilor. Guliumkan s-a trezit, alungându-și somnul, și acum a deslușit limpede un urlet de lup, care se înălța sfâșietor spre cer, stârnind spaimă. Înfricoșată, s-a lipit de trupul bărbatului. Însă repede urletul s-a prefăcut în bocet trist, în el răsunau durerea neostoită, geamătul și vaietul animalului chinuit, de suferință.

— Asta-i Akbara! a rostit Boston cu glasul înăsprit de somn, ridicându-și brusc capul de pe pernă.

— Care Akbara? a întrebat Guliumkan, neînțelegând despre ce este vorba.

— Lupoaica! a zis Boston și, ascultând cu atenție, a adăugat: Urlă și Tașceainar, urlă amândoi. Auzi, urlă ca o vită la abator.

Au încremenit, ținându-și răsuflarea.

Au-au-u-u-ua-a-a-a!

Și din nou vaietele sălbatice, pline de jale, s-au împrăștiat departe, în noaptea nemărginită,

— Ce-o fi găsit-o, de ce o fi urlând? a șoptit Guliumkan speriată.

— Cum de ce? Suferă bietul animal!

Au tăcut.

— Ce năpastă! a zis Boston și a suduit cu năduf. Culcă-te și ai grijă să nu se trezească băiatul. Să nu-ți fie teamă, că

doar nu ești mică! Ce să-i faci, lupoaica urlă undeva prin apropiere, își jelește puii. Eu mă duc să văd ce se mai întâmplă pe la saivane.

Zicând acestea, s-a îmbrăcat la repezeală, s-a dus să se încalțe, apoi s-a întors în cameră, a stins lumina și a ieșit trântind după el ușa de la tindă. Guliumkan l-a auzit trecând pe sub fereastră, mormăind niște sudălmi și chemând câinele „Jaisan, Jaisan! Vin-aici!”, și, treptat, zgomotul pașilor lui s-a stins. Și din nou a răsunat urletul prelung al lupilor. În el, furia înverșunată și amenințarea se preschimbau în bocet, apoi din nou renășteau ura și disperarea nebună, care din nou cedau locul implorării…

Era cu neputință să asculți acest urlet, era insuportabil! Guliumkan și-a astupat urechile, pe urmă s-a dus și a tras zăvorul la ușă, de parcă lupii ar fi putut să dea buzna în casă, și, tremurând, învelindu-se în broboada de lână, s-a întors lângă pat, neștiind ce să facă, temându-se că lupii vor începe din nou să urle și vor trezi copilul. Dacă s-ar trezi, Kengeș s-ar speria. De asta se temea cel mai mult.

Lupii urlau întruna, și părea că dau ocol primprejur, mutându-se dintr-un loc într-altul. Câinii le răspundeau, lătrând cu furie, însă nu îndrăzneau să iasă dincolo de curte. Deodată a răsunat o împușcătură asurzitoare, apoi încă una. Guliumkan a priceput că Boston și Kudurmat, paznicul de noapte, au tras ca să-i sperie.

Pe urmă totul s-a potolit. Au tăcut și câinii. Au tăcut și lupii. „Slavă Domnului! Că deveniseră o năpastă, nu alta!” și-a zis Guliumkan, răsuflând ușurată. Și totuși își simțea sufletul neliniștit. A luat copilul adormit și l-a dus în patul cel mare, punându-l la mijloc, ca să fie între părinți. În vremea asta s-a întors și Boston.

— Lua-i-ar toți dracii, mi-au stricat somnul, a mormăit el, având, pesemne, în vedere și pe lupi, și pe câini, și tot ce era legat de ei. Mare dobitoc acest Bazarbai, mare dobitoc! a zis mânios, așezându-se din nou în pat.

Guliumkan nu și-a mai sâcâit bărbatul cu întrebări, și așa lupii nu-l lăsaseră să doarmă în pace. Căci dimineață, din viul nopții, trebuie să fie afară, în ocolul oilor, el nu e dintre acei ciobani care își pot îngădui să se scoale mai târziu.

Guliumkan și-a simțit inima ușoară, văzând că bărbatul se liniștise și strângea bucuros copilul lângă el, șoptindu-i cuvinte mângâietoare. Tare mult îl iubea Boston pe Kengeș, din pricina asta îi dăduse numele de Kengebek, adică *bekul* cel mic, prințul cel mic al neamului. În toate timpurile, păstorii au visat să devină prinți, însă ironia soartei a făcut astfel încât, în toate timpurile, păstorii au rămas păstori. Și în acest sens, Boston nu constituia o excepție.

Au adormit din nou, de data asta cu băiețelul între ei, însă curând urletul trist al lupilor i-a trezit iar. Și din nou, câinii zgândăriți s-au pus pe lătrat.

— Doamne, ce-o fi asta?! Nu mai e de trăit! s-a tânguit mânioasă Guliumkan, dar numaidecât i-a părut rău că rostise aceste vorbe.

Boston s-a sculat din pat și a început să se îmbrace pe întuneric.

— Nu pleca, l-a rugat ea. Lasă-i să urle. Mi-e frică. Te rog, nu pleca!

Boston i-a dat ascultare. Și au rămas culcați în casa învăluită de noaptea întunecată, trăgând fără să vrea cu urechea la urletul lupilor. Trecuse de mult miezul nopții, se apropiau zorile, iar lupii tot nu se potoleau, aducând oamenii la disperare cu urletele lor înverșunate.

— Mi-au scos sufletul, Doamne, ce-or fi vrând? a zis Guliumkan nemaistăpânindu-se.

— Ce-or fi vrând? E clar ca lumina zilei, își cer puii, a răspuns Boston.

— Da nu sunt aici puii lor. Au fost luați și duși demult.

— Și de unde să știe ei asta? a zis Boston. Ei sunt animale, ei știu una și bună: urmele i-au adus până aici și

pentru ei aici este totul - sfârșitul, sfârșitul lumii. Du-te și încearcă să le explici. Păcat că n-am fost acasă. I-aș fi sucit gâtul dobitocului de Bazarbai. El a luat prada, iar noi o să plătim oalele sparte…

Și ca o adeverire a vorbelor lui, deasupra saivanelor a răsunat din nou urletul, când trist și apăsător, când furios și plin de ură - lupii, orbiți de durere, dădeau ocol, rătăcind prin întuneric. Cel mai mult se zbuciuma Akbara. Ea jelea ca o femeie la cimitir, și Guliumkan și-a adus aminte cum jelea ea și se izbea cu capul de pereți când Ernazar a pierit în defileu. A simțit deodată că o copleșește o tristețe fără margini și a făcut mari eforturi să se stăpânească și să nu-i povestească lui Boston ce gândea și ce trăia ea în aceste clipe.

Stăteau culcați, fără să pună geană pe geană, doar micuțul Kengeș, prunc nevinovat, dormea somn adânc. Și ascultând urletul neînduplecat al Akbarei, care își jelea puii răpiți, mama era tot mai îngrijorată pentru copilul ei, deși el nu era amenințat de nimic.

Deasupra munților au mijit zorile. Sfârșindu-și slujba nocturnă, întunericul, topindu-se, dispărea în ceruri, stelele păleau, munții, și cei îndepărtați și cei apropiați, se conturau tot mai deslușit, și pământul devenea pământ.

În ceasul acela, lupii Akbara și Tașceainar, au pornit înspre munți, în direcția defileului Bașat. Siluetele lor aci se profilau pe înălțimi, aci se dizolvau în întuneric. Mergeau în trap mărunt, abătuți - nu le picase deloc ușor pierderea puilor și urlatul toată noaptea, fără întrerupere. De aici le-ar fi fost ușor să se abată spre vâlceaua unde rămăsese o mare parte din carnea iacului ucis în ajun. Altădată n-ar fi pregetat să se înfrupte din nou cu carne proaspătă, dar de această dată Akbara n-a vrut să se întoarcă la prada de drept, iar Tașceainar n-a îndrăznit s-o facă fără îngăduința ei, căci era *anabașa.*

La răsăritul soarelui, apropiindu-se de culcuș, Akbara a zbughit-o la fugă, ca și cum ar fi așteptat-o sugarii. Această

autoamăgire i s-a transmis și lui Tașceainar și acum amândoi goneau ca o vijelie prin defileu - îi mâna înainte speranța că în curând își vor vedea puii.

Și totul s-a repetat; repezindu-se pe cărăruia dintre tufișuri, Akbara a intrat ca un iureș în cotlonul de sub streașină stâncii, a mirosit din nou ungherele pustii, așternutul rece, din nou s-a încredințat că puii, sugarii ei, au dispărut și, nevrând să se împace, a țâșnit din vizuină, și, năucită de durere, l-a mușcat din nou pe Tașceainar, care fără să vrea s-a ciocnit cu ea la intrare, și din nou a prins să se agite lângă pârâiaș, adulmecând urmele ședерii lui Bazarbai, din ajun. Aici totul era grețos și ostil, mai ales sticla de vodcă începută. Duhoarea puternică, înecăcioasă, o scotea din fire pe lupoaică, și ea mârâia, se mușca, ronțăia pământul, apoi a început să schelălăie prelung, ridicând botul în sus, a început să urle cu jale, de parcă cineva o jignise de moarte, și din ochii ei albaștri neobișnuiți au prins să curgă șiroaie de lacrimi tulburi.

Și nu avea cine să-i aline durerea, nu avea cine să răspundă cu lacrimi lacrimilor ei. Munții înalți erau reci și străini…

III

În dimineața zilei următoare, cam pe la ora zece, Bazarbai Noigutov se pregătea să înșeueze calul ca să plece la centrul raional, când a zărit un călăreț care se îndrepta spre el. Interesant, oare ce îl putea mâna aici, la așezarea de iarnă din Taman? Călărețul, în șubă de blană tăbăcită și căciulă de vulpe, venea în trap ușor dinspre apus, pe la poalele povârnișului mic. Se ținea bine, țanțoș, în șa. Bazarbai l-a recunoscut numaidecât pe călăreț, și,

cercetând cu atenție calul șarg, s-a convins că nu greșise - era chiar Boston Urkunciev, călare pe Donkuliuk. Apariția neașteptată a lui Boston l-a surprins neplăcut pe Bazarbai, atât de neplăcut încât a dat șaua deoparte și a hotărât să-l aștepte pe vecinul neprieten. Și pentru ca Boston să nu creadă cumva că-l întâmpină, s-a apucat să șteargă calul cu un șomoiog de paie, prefăcându-se absorbit de treabă. Bazarbai încerca o senzație ciudată, de parcă Boston l-ar fi luat prin surprindere. A cuprins cu ochii toată stâna, saivanele, păstorii, care rânduiau treburile de dimineață, - or fi toate la locul lor? Firește, la Boston e mai multă rânduială, în privința muncii el este ca o fiară, asta l-a și făcut să ajungă fruntaș (gurile rele ziceau că în anii aceia glorioși, ar fi fost trecut la chiaburi și deportat în Siberia), pe când Bazarbai nu era decât un cioban de rând. Ca el sunt o sumedenie prin munți și prin stepe și ei sunt cei care pasc acele turme de milioane, ale căror copite distrug iarba din rădăcină și n-o lasă să crească. Și, pe urmă, fiecăruia i se cere după cât poate da. Boston e una, el este alta. În vreme ce Boston se apropia, gândurile i se învălmășeau în minte. „Ce l-o fi găsit pe chiaburul nostru să ne viziteze cu noaptea în cap? Așa ceva nu s-a mai întâmplat vreodată! se întreba nedumerit Bazarbai. Ce-o fi vrând?” Era gata să ia hotărârea de a-l pofti pe Boston în casă, dacă tot venise, dar, gândindu-se la locuința lui prost îngrijită și mai întâi de toate la nevastă-sa, nefericita și înrăita Kok-Tursun (parcă o poți asemăna cu Guliumkan!), a renunțat la această idee.

Ajungând la stâna de iarnă din Taman, Boston a oprit calul lângă curte, s-a uitat încolo și-ncoace și, zărindu-l chiar pe stăpân lângă șopron, s-a îndreptat către el. S-au salutat cu reținere - Boston fără să descalece, Bazarbai continuând să-și vadă de treabă. De altfel, nici unul nu s-a simții jignit din pricina asta.

— Bine că te-am găsit acasă, a zis Boston, netezindu-și mustățile cu palma.

— După cum vezi, sunt aici. Dar ce s-a-ntâmplat, dacă nu-i un secret?

— Nu-i nici un secret, am venit cu o treabă.

— Păi un om ca tine n-ar veni de pomană până aici, a rostit Bazarbai cu îngâmfare. Adevărat grăiesc?

— Adevărat.

— Atunci descălecă de pe cal, dacă zici că ai venit cu treabă.

Boston a descălecat în tăcere și a legat calul de pripon. Ca întotdeauna, n-a uitat nici de data asta să-i slăbească puțin chinga și curelele care îi stânjeneau pieptul, pentru ca animalul să răsufle și să se miște mai slobod. Apoi s-a uitat de jur împrejur, cântărind parcă tot ce se petrecea în curte.

— Ce stai? Ce te uiți? i-a strigat Bazarbai cu iritare prost mascată. Așază-te colo, pe butucul ăla, l-a poftit el, așezându-se la rândul lui pe un cauciuc de tractor.

S-au privit unul pe celălalt cu aceeași dezaprobare surdă. Totul la Boston îi displăcea lui Bazarbai: și că avea o șubă strașnică, garnisită cu blană de miel, și că era descheiată și îi dezgolea pieptul puternic, și că el însuși era zdravăn, avea ochi limpezi și față arămie, și doar Boston era mai în vârstă cu cinci ani decât el, Bazarbai; îi displăcea și faptul că ieri, Boston, de bună seamă, dormise în pat cu Guliumkan, deși, s-ar părea, treaba asta nu-l privea în nici un fel și n-avea de ce să se amestece unde nu-i fierbe oala.

— Dă-i drumul, te ascult, a zis Bazarbai, făcându-i semn cu capul.

— Cred că înțelegi cu ce treabă am venit, a început Boston. Vezi, am adus și *kurgiunul*, l-am legat de șa. Bazarbai, dă-mi mie puii de lup. Trebuie să-i duc îndărăt.

— Cum adică îndărăt?

— Foarte bine, să-i pun în culcușul lor.

— Așa vasăzică! a rostit Bazarbai, strâmbându-se cu răutate. Iar eu mă întrebam de ce o fi poftit fruntașul

nostru să ne viziteze așa de dimineață. Și-a lăsat treburile și a venit încoace. Tu, Boston, uiți pesemne că eu nu sunt sluga ta. Sunt cioban ca și tine. Și eu nu ascult de poruncile tale.

— Aici nu-i vorba de porunci, ele n-au nici o legătură! Tu nu poți să asculți liniștit? Dacă îți închipui că lupii or să uite ce s-a întâmplat ieri, greșești amarnic, Bazarbai.

— Și ce-mi pasă mie? N-au decât să nu uite, nu mă interesează, și, pe urmă, pe tine ce te privește?

— Mă privește, că ieri n-am închis ochii toată noaptea, lupii au urlat întruna, pân' la ziuă. Și fiarele astea nu se vor potoli câtă vreme nu le vor fi duși puii înapoi. Eu cunosc bine năravul lupilor.

Boston a venit la el ca solicitant! Asta l-a îndemnat pe Bazarbai să facă pe grozavul, să-și bată joc, să arate ce poate. Nici în vis nu și-ar fi închipuit ca Boston să vină să i se ploconească! Și, dacă tot se ivise prilejul, Bazarbai a hotărât să profite de el. În plus, i-a venit în minte un gând răutăcios: ce bine că Boston n-a avut liniște noaptea trecută și nu s-a bucurat de mângâierile lui Guliumkan. De-ar fi așa mereu! Și el a grăit, ațintind asupra lui Boston o privire piezișă:

— Nu mă bate la cap, Boston! Crezi că ți-ai găsit prostul? Nu pentru asta am luat puii, ca să-i duc îndărăt, și cu plecăciuni pe deasupra! Te socoți prea deștept! Și pe urmă, fiecare cu interesele lui. Mă doare-n cot dacă ai putut sau nu să dormi cu muierea ta, asta nu mă încălzește și nu mă răcește cu nimic.

— Bazarbai, gândește-te, nu te grăbi să refuzi.

— La ce să mă gândesc?

— Nu-i drept ce faci, a rostit Boston, stăpânindu-se cu greu.

Și-a dat seama că săvârșise o mare greșeală. Acum nu-i rămânea decât să recurgă la ultima stratagemă.

— În cazul ăsta, a zis el, sforțându-se să nu-și piardă cumpătul, hai să facem un târg cinstit - tu vinzi, eu

cumpăr! Tot o să vinzi puii de lup, așa că vinde-mi-i mie. Spune-mi prețul tău și să batem palma!

— Nu-i vând! a zis Bazarbai, sărind în picioare. Ție n-am să ți-i vând nici în ruptul capului! Auzi la dumnealui - vinde! Tu ai bani, eu n-am! Fac ceva pe banii tăi. Puii de lup îi dau pe băutură, dar ție nu ți-i vând, auzi? Mă doare undeva cine și ce ești tu! Ascultă, încalecă degrabă pe cal și ia-o din loc cât te rog cu frumosul!

— Bazarbai, nu vorbi prostii. Hai să vorbim ca între bărbați. Nu ți-e totuna cui o să vinzi puii de lup?

— Nu mi-e! Și nu mă-nvești tu pe mine. Știu eu mai bine. Dacă vrei, îți aranjez o panaramă într-o adunare de partid, unde îți place să te grozăvești - uitați-vă, eu sunt fruntașul fruntașilor! - și să-i dăscălești pe toți, așadar, îți aranjez o panaramă că n-o să mai știi de unde răsare și unde apune soarele. Îți aranjez una de n-o să mă uiți în vecii vecilor!

— Halal! s-a mirat sincer Boston, ferindu-se involuntar cu mâna de Bazarbai. Așteaptă puțin cu amenințările, mai bine explică-mi de ce-ai tăbărât așa?

— De ce-am tăbărât? De-aia! Că tu ești împotriva autorităților. E clar! Crezi că numai tu ești deștept? Șefii ne cer să nimicim în tot locul răpitoarele de tot felul, iar tu ai hotărât să cruți lupii, să-i înmulțești, care vasăzică! Judecă singur cu capul tău de chiabur! Eu am nimicit o prăsilă întreagă, deci am adus un mare folos statului, iar tu vrei să-i duci îndărăt în vizuină. Lasă-i să crească, să se înmulțească - nu-i așa? Și pe deasupra vrei să mă cumperi!

— Nu vreau să te cumpăr - pe tine n-aș da nici două parale, - eu doresc să cumpăr puii de lup. Degeaba vrei să mă sperii și mă amenințI cu tribunalul, cum lași să se înțeleagă. Mai întâi gândește-te, chibzuiește la ceea ce faci și cine vei fi tu după aceea. Dacă ești atât de viteaz, puteai să știi că mai întâi trebuia să scapi de lupii cei mari! Și în primul rând de lupoaică, dacă ai dat peste vizuină. Iar dacă nu te simțeai în stare, trebuia să spui altora, - uitați,

fraților, despre ce e vorba -, și să lași să facă asta cel ce se încumeta.

— Și cine-ar fi ăsta, nu cumva tu?

— Poate chiar eu! Acum încearcă să-i găsești pe acești lupi - i-ai de unde nu-s! După ce le-ai prădat cuibul, crezi că le mai poți da de urmă ca să-i ucizi? Acum or să facă prăpăd în toată regiunea, or să sfâșie toate viețuitoarele, toate vitele, se vor răzbuna pe oameni la tot pasul - încearcă să le vii de hac. La asta te-ai gândit?

— Așa, așa, vorbește, dă-i înainte! Ia te uită unde era avocatul lupilor! Du-te și dovedește - să vedem cine te crede. Vorbești despre lupi ca despre oameni, te-ai învățat să sucești mințile. Te cunosc eu ce-ți poate pielea! Și o să-ți mai spun ceva. Dacă ai venit până aici să mă forțezi…

Fără să-și termine vorba, Bazarbai și-a smuls căciula de pe capul chel, s-a ridicat brusc și s-a apropiat de Boston: ziceai că e un taur înfuriat. Amândoi față-n față, gâfâiau sufocați de ură.

— Hai, dă-i drumul, ce mai vrei să zici? a spus Boston cu glasul răgușit de încordare. Hai, că mă grăbesc!

— Știam de mult că ești un zgârie-brânză care știe ce vrea, care adună doar pentru el, de-aia bați drumurile pe la ședințe, crezi că ăia nu se descurcă fără tine, un cioban. Numai că nimeni nu știe că tu crapi de pizmă, ca un câine, când altuia îi surâde norocul. Uite, vezi, pentru că ți-a scăpat prada asta, puii de lup, nu mai ai liniște, nu mai poți dormi noaptea, când altuia îi izbândește ceva!

— Ptiu, drace! a făcut Boston, pierzându-și cumpătul. Și eu mai stau de vorbă cu un astfel de nemernic! Nu, că sunt un prost! Dacă știam, nici nu veneam! Gata cu discuția! Destul! Acum chiar dacă-mi dai puii de lup - nu-i mai iau. Du-te și fă cu ei ce vrei!

Clocotind de supărare, Boston s-a îndreptat spre pripon, a smuls brutal cureaua frâului, a strâns chinga dintr-o smucitură, încât calul s-a clătinat pe picioare, și a sărit în șa dintr-o singură mișcare. Era atât de furios, că n-a mai

auzit cum l-a strigat nevasta lui Bazarbai. Biata femeie întârziase doar câteva clipe. Ieșind din casă, a văzut că bărbatul ei discuta aprins cu cineva și gesticula. „Oare cu cine o fi vorbind așa? s-a întrebat ea. Mi se pare că e Boston, dar cu ce treabă o fi venit la noi?” Numaidecât însă a priceput că bărbații se certau și a pornit degrabă spre ei. Însă n-a izbutit să ajungă la vreme - Boston tocmai pleca pe calul său șarg. Chipul lui era întunecat de mânie. Trăgându-și căciula de vulpe pe urechi, a șfichiuit calul cu nagaica și s-a îndepărtat în goană, cu poalele șubei fluturând ca niște aripi.

— Boston! Boston! Oprește-te! Ascultă-mă! a strigat Kok-Tursun, însă Boston nici măcar n-a întors capul - cine știe - ori n-a auzit, ori n-a vrut să răspundă.

— De ce l-ai supărat pe omul acesta? De ce v-ați certat? a întrebat ea, apropiindu-se de Bazarbai.

— Nu-i treaba ta! Și nu urla, ce nevoie aveai să-l strigi, ce-i el pentru tine?

— Adică o dată la o sută de ani îți calcă omul în bătătură, și tu? Doamne, cine te-o mai fi zămislit pe lume? Că tu nu ești om, ești o fiară.

Vorbele nevestei l-au întărâtat și mai mult pe Bazarbai, a sărit în sus, s-a urcat pe cauciucul de tractor și a început să urle în urma lui Boston.

— Grijania mă-ti, am să te strivesc! Nu ți-ai găsit prostul! Te-ai învățat să se închine toți dinaintea ta! Grijania mă-ti…

— Încetează! Taci odată! a strigat Kok-Tursun și s-a repezit fără frică la bărbatu-său, trăgându-l jos de pe cauciuc. Mai bine bate-mă pe mine, de ce ocărăști omul? De ce?

— Dă-te la o parte, ciumă! a îmbrâncit-o Bazarbai. Ce te bagi tu? A crezut, vezi Doamne, că Bazarbai o să se ploconească în fața lui. Poftim, pentru Dumnezeu, ia puii de lup, fie cum zici tu! Nu și-a găsit prostul!

— Care vasăzică, de-asta ai turbat? s-a mirat Kok-Tursun. Nici că găseai un motiv mai bun! Ăsta-i sfârșitul lumii! Sfârșitul lumii! Doamne, ce rușine…

IV

În ziua aceea lupii au plecat și nu s-au mai întors, părăsindu-și pur și simplu culcușul, au început să cutreiere prin regiune - se odihneau triști pe unde apucau, apoi porneau din nou să colinde prin împrejurimi. Nu se mai ascundeau ca altădată, deveniseră obraznici, ca și cum încetaseră a se mai feri de oameni. În acele zile, ciobanii din partea locului i-au văzut în cele mai neașteptate locuri. Și întotdeauna lupoaica mergea înainte, cu capul aplecat în jos, de parcă era stăpânită de nebunie, iar lupul venea statornic în urma ei. Nepăsarea lor atât de evidentă față de primejdii te făcea să crezi că această pereche își caută singură moartea. În câteva rânduri, stârnind o zarvă de nedescris printre câini, au trecut pe lângă niște așezări ciobănești. Câinii lătrau furioși, ca ieșiți din minți, și se zbăteau de ziceai că sunt gata-gata să sară la atac, însă lupii, cu îndârjire, nu le dădeau nici o atenție și chiar când se trăgea asupra lor, își continuau drumul fără să iuțească pasul, ca și când nu auziseră împușcăturile. Nebunia acestor lupi ciudați intrase în legendă - toată lumea vorbea de ei. Faima lor a crescut și mai mult când Akbara și Tașceainar au încălcat tabuul lupilor și au început să atace oamenii. Odată, ziua-n amiaza mare, au asaltat un tractorist la drumul mare. Căra fân cu o remorcă. Se înțepenise volanul, și tractoristul, un flăcău tânăr, s-a vârât dedesubt să vadă despre ce e vorba. A zăbovit multă vreme acolo, mânuind tot felul de chei, și deodată a zărit în

apropiere doi lupi, care se îndreptau spre el prin zăpada înmuiată de soare. Cel mai mult l-au impresionat ochii lupilor. Fiarele, povestea el, mai târziu, se apropiau privindu-l cu ochi ficși, iar lupoaica, de statură ceva mai mică, avea ochi albaștri, și ochii ei erau umezi, încremeniți. Din fericire, flăcăul nu s-a pierdut cu firea, a izbutit să sară în cabină și să trântească ușa. Noroc că motorul a pornit de la prima cheie, altfel ar fi trebuit să folosească manivela. Dar a avut noroc. Tractorul a prins să huruie, și lupii au sărit într-o parte, însă n-au plecat, ci tot încercau să se apropie când dintr-o parte, când din alta.

Altădată, un cioban tinerel a scăpat teafăr ca prin minune. Și s-a întâmplat tot ziua. Călare pe un măgăruș, plecase după vreascuri de foc într-un lăstăriș, nu departe de casă. În timp ce tăia târșuri cu secera, dintr-un tufiș, nu se știe de unde, au apărut doi lupi. Măgărușul n-a apucat nici măcar să scoată un răget. Atacul s-a produs fulgerător, în tăcere și sângeros. Băiatul a luat-o la goană cu secera în mână și, ajungând la stână, s-a prăvălit la pământ și a prins să strige ca din gură de șarpe. Când oamenii de la stână au dat fuga în lăstăriș înarmați cu puști, lupii, mergând în trap mărunt, dispăreau după o colină. Nici măcar împușcăturile nu i-au făcut să grăbească pasul…

La scurtă vreme după asta, lupii au săvârșit un adevărat măcel într-o mică turmă de oi fătătoare, care păștеau nu departe du stână. Nimeni n-a văzut ce s-a petrecut. Și-au dat seama numai în clipa când oile care au scăpat cu viață au dat buzna în curte speriate. Cincisprezece oi care așteptau să fete zăceau sfârtecate pe imaș. Au fost ucise bestial, și fără rost, nu pentru a fi mâncate, ci doar de dragul de a ucide…

Astfel a început șirul fărădelegilor Akbarei și ale lui Tașceainar. Și faima lor cumplită s-a răspândit în toată regiunea, însă oamenii vedeau numai latura aparentă a lucrurilor și nu știau dedesubtul, pricina adevărată a

răzbunării, nu cunoșteau dorul deznădăjduit al lupoaicei-mama după puii răpiți din vizuină…

În zilele acelea, Bazarbai chefuia și se grozăvea, cheltuindu-și banii căpătați din vânzarea puilor de lup, își făcea veacul prin restaurantele din stațiunile de pe malul lacului, goale și neprimitoare în sezon mort, unde însă se găsea vodcă din belșug. Și peste tot, după ce se îmbăta într-atât, încât și chelia i se înroșea ca focul, începea una și aceeași discuție: cum i-a dat el peste nas încrezutului de Boston, acest zgârie-brânză și viperă, acest chiabur nedemascat, care odinioară ar fi fost pus la zid ca dușman de clasă. Păcat că au trecut acele vremuri. Să împuști un asemenea individ - nu o păcat! Păi cum?! În anii douăzeci, treizeci, orice milițian putea să împuște un chiabur sau alt bogătaș chiar acasă la ei. Despre asta s-au scris cărți, ba s-a vorbit și la radio, bunăoară un chiabur care își asuprea argatul și îl înșela la socoteală a fost împușcat ziua-n amiaza mare în văzul tuturor, ca să-i piară pofta de a-i obidi pe săraci. Însă lui Bazarbai cel mai mult îi plăcea să povestească, înflăcărându-se de propriile-i cuvinte, cum l-a dat afară pe Boston, cum l-a ocărât și l-a suduit când a venit la el, în Taman. Tovarășii de beție ai lui Bazarbai, în cea mai mare parte sezonieri pe la casele de odihnă, care acum nu aveau ce face și-și pierdeau vremea fără rost, râdeau în hohote, de zăngăneau geamurile localurilor înăbușitoare, îmbâcsite cu fum de tutun, îi țineau isonul și îi ațâțau și mai mult lăudăroșenia. Aceste discuții au ajuns și la urechile lui Boston. Din pricina asta a izbucnit un mare scandal la consfătuirea de lucru de la directorul sovhozului.

În ajun, Boston s-a zvârcolit toată noaptea în pat, chinuit de insomnie, de gândurile negre care-l năpădiseră nitamnisam. Și totul era iarăși din vina lupilor, care începuseră din nou să dea târcoale prin vecinătate și din nou au dat glas acelui cântec sfâșietor, ce îți răscolea sufletul, și din nou, tremurând de frică, Guliumkan se strângea lângă

bărbatul său, însă curând n-a mai putut îndura și l-a dus pe Kengeș în patul lor, mângâindu-l si ocrotindu-l cu trupul ei, de parcă l-ar fi amenințat ceva. Din pricina asta, Boston nu se simțea în apele lui, deși înțelegea că unei femei i se poate ierta frica de întuneric și de zgomote neobișnuite.

Boston a încercat în câteva rânduri să se ducă și să tragă câteva focuri de armă, însă nevasta nu l-a lăsat, nu voia să rămână nici măcar o clipă singură. Totuși, pe urmă, ea a fost furată de un somn ușor, neliniștit, însă Boston n-a izbutit să-și biruiască insomnia. Îi veneau tot felul de gânduri în cap. Se gândea, de pildă, că pe măsură ce treceau anii era tot mai greu și mai complicat să trăiești pe lume, ba poate chiar nu atât să trăiești, cât mai ales să înțelegi rostul vieții. Gânduri pe care nici nu le bănuia ori care zăceau tulburi undeva în adâncul sufletului îi răsăreau acum în minte laolaltă cu necesitatea imperioasă de a da răspuns unor întrebări vitale.

Încă din fragedă copilărie el a trăit din munca sa. A avut parte de o soartă grea: tatăl i-a murit în război când el era în clasa a doua, pe urmă i-a murit mama, frații și surorile mai mari își aveau viața și rostul lor, acum, unii nici nu mai erau printre cei vii, și el își datora totul numai sieși, numai muncii sale, el, după câte își dădea seama acum, a mers spre ținta propusă cu stăruință și fără șovăire, din zi în zi, a muncit fără preget, socotind că doar în asta constă sensul vieții. Cu aceeași osârdie îi punea să trudească și pe cei ce lucrau sub conducerea lui. Pe mulți dintre cei care au trecut pe la școala lui i-a făcut oameni, i-a învățat să muncească și astfel să prețuiască însăși viața prin muncă, însă pe cei ce nu năzuiau spre această țintă, Boston nu-i înțelegea și îi disprețuia sincer. Îi socotea oameni de nimic. Față de ei se purta rece, neprietenos. Știa că din pricina asta mulți îl ponegreau pe la spate, îl numeau zgârie-brânză, chiabur, regretau că Boston nu s-a născut mai de mult și a trecut vremea când i-ar fi putrezit oasele în zăpezile Siberiei. De obicei, Boston nu răspundea

defăimărilor, fiind convins întotdeauna că adevărul este de partea lui, altfel nici nu putea fi, altfel lumea s-ar fi întors cu fundul în sus. De asta era încredințat tot așa cum era încredințat că soarele răsare de la răsărit. Numai odată, soarta oarbă l-a îngenuncheat și l-a silit să se căiască amarnic, și de atunci a cunoscut povara și veninul îndoielilor…

V

Cu soțul lui Guliumkan, răposatul Ernazar, lucrase trei ani, înainte de acea întâmplare tragică. Era un lucrător bun, nimic de zis, și un om de nădejde - tocmai de unul ca el avea nevoie Boston în brigadă. Ernazar a venit singur la el, și astfel au început să lucreze împreună. Odată, toamna, a venit în Beșkunghei, unde se afla atunci turma lui Boston. A zis că venise ca să stea de vorbă. Discuția a avut loc în timpul mesei, la ceai. Ernazar se plângea că se săturase să mai lucreze cu oricine; oricât te-ai strădui, dacă ciobanul șef nu e bun gospodar, nu te-alegi cu nimic din străduința ta. Uite, cele două fete vor crește, nici nu bagi de seamă că s-au făcut de măritat, că vremea trece repede, și oricât muncesc și mă zbat - am numai datorii, mi-am clădit o casă, cine nu știe cât te costă o casă, iar la tine, Boske, - așa îi zicea el în semn de respect -, nu ascund, se muncește, dar se și câștigă. Pentru lână, pentru prăsilă și spor de greutate, tu, Boske, obții întotdeauna prime frumoase. Așa că m-am gândit, să te rog, dacă n-ai nimic împotrivă, să vorbești cu directorul ca să mă transfere la tine cioban principal, să fiu mâna ta dreaptă. N-am să te păcălesc, îți dai seama, altfel nu veneam aici să discutăm…

Boston îi cunoștea pe Ernazar, doar trăiau în același sovhoz, apoi, Guliumkan era o rudă îndepărtată a nevestei sale, Arzîgul. Dar important e că Boston a crezut numaidecât în Ernazar și pe urmă n-a regretat niciodată.

Așadar, de aici a început totul, de la această poveste simplă de viață. S-au înțeles ușor, fiindcă Ernazar, ca și Boston, era un gospodar înnăscut, din punctul de vedere al altora - un prost cum nu mai găsești: se îngrijea de vitele sovhozului ca și cum ar fi fost ale lui, proprii. Păi era zdravăn? Iar de aici decurgeau toate celelalte - că muncea de parcă ar fi muncit pentru el, că vedea de gospodărie de parcă era proprietatea lui. Hărnicia era în firea lui Ernazar. El fusese înzestrat cu ea de la natură, dar o și dezvoltase în procesul vieții, aceasta este o însușire de ordin universal, cu ea ar trebui să fie înzestrați toți oamenii, numai că unii dezvoltă această însușire în sine, iar alții nu. Căci, dacă stai să te gândești, e plină lumea de trântori - și vârstnici, și tineri, și bărbați, și femei. Parcă oamenii n-ar înțelege câte nenorociri și câtă mizerie îndură - cum s-a întâmplat în toate timpurile - din pricina lenei. Însă Boston și Ernazar erau truditori adevărați, ceea ce îi înrudea sufletește. Munceau în bună pace și se înțelegeau unul pe celălalt din jumătate de cuvânt. Întâmplarea a făcut însă ca poate tocmai această trăsătură să joace un rol fatal în viața lor…

De altminteri, o fi sau nu o fi așa, cine știe… Adevărul e că mult înainte de apariția antreprizelor de brigadă și familiale, Boston Urkunciev, pesemne în virtutea unei intuiții proprii, a stăruit ori de câte ori a avut un prilej prielnic ca lui, mai bine zis brigăzii lui, să i se repartizeze pământ cu drept de folosință permanentă. Acest scop simplu, e drept, expus în mod sincer, dar după unii ortodocși ostentativ, se reducea la următoarele: să am terenurile mele de pășunat, adică pământul meu, să am stânele mele și să răspund eu de ele, nu directorul administrativ, pe care nu-l doare capul dacă plouă prin

acoperiș, să am pășunile mele le vară în munți, ca să nu fiu aruncat cu turma unde se nimerește, și să știe toată lumea că acele pășuni mi-au fost repartizate mie, Boston, nu altuia, și de toate astea să dispun eu, ca stăpân, ca lucrător, și atunci voi face de o sută de ori mai mult, și voi da o producție mult mai mare peste plan, decât pe un pământ al nimănui, unde muncesc ca un argat *gealdama*[25], care în toamna următoare se va muta nu se știe unde.

Nu, această idee a lui Boston nu avea sorți de izbândă. La început, toți erau de acord, da, firește, e just, logic, ar fi bine să se repartizeze parcele tuturor, oamenii să se simtă stăpâni, și copiii, familia să știe asta și să muncească laolaltă pe pământul lor, însă era de ajuns ca vreunul dintre vigilenții economiști politici locali să se îndoiască: da asta nu înseamnă oare un atentat la principiile sfinte ale socialismului? Și toți băteau numaidecât în retragere și începeau să spună contrariul, să demonstreze ceea ce nu trebuia demonstrat. Nimeni nu voia să fie bănuit de erezie. Doar Boston Urkunciev - un cioban incult - continua îndărătnic s-o țină pe-a lui aproape la toate ședințele - și la sovhoz, și la raion, îl ascultau, se arătau încântați, râdeau: ce-i pasă lui Boston - ce gândește, aia și vorbește, el n-are nimic de pierdut, nu-l dă nimeni afară din slujbă, nu-i strică nimeni cariera. Fericitul! De fiecare dată îi ripostau de pe poziții teoretice - deosebit de zelos în această treabă era Kocikorbaev, secretarul de partid al sovhozului, un „cărturar” tipic, cu diplomă de la școala de partid regională. Relațiile lui Boston cu Kocikorbaev deveniseră aproape anecdotice. Acesta era de atâția ani secretarul de partid al sovhozului, însă Boston n-a izbutit nicidecum să se dumirească dacă numai se preface un bucher naiv (pesemne că asta îi crea anumite avantaje), ori este cu adevărat. Ca înfățișare - părea un scapet rumen în obraji, neted ca un ou, întotdeauna cu cravată, întotdeauna cu o mapă sub braț, întotdeauna preocupat - treburi-treburi! -

[25] Arendaș.

merge repede și vorbește repede, ca și cum ar citi din ziar. Uneori, Boston se întreba: poate că și în somn vorbește ca din carte?

— Tovarășe Urkunciev, îi reproșa secretarul de partid Kocikorbaev de la tribună, dumneata ar trebui să știi de mult că la noi pământul e bunul poporului. Așa scrie în constituție. În țara noastră, pământul aparține poporului, doar poporului, și nimănui altcuiva. Iar dumneata pretinzi, s-ar putea zice aproape ca proprietate privată, pășunile de iarnă și de vară, stânele, nutrețul și tot restul inventarului. Noi nu putem să admitem așa ceva, nu avem dreptul să denaturăm principiile socialismului. Înțelegi spre ce tinzi dumneata și unde vrei să ne duci și pe noi?

— Eu nu vreau să duc pe nimeni nicăieri, nu se lăsa Boston. Dacă nu sunt eu stăpânul, ci poporul, atunci să vină poporul să lucreze la stâna mea și-o să vedem ce iese din asta. Dacă nu eu sunt stăpânul a ceea ce fac, cine, la urma urmelor, trebuie să fie stăpân?

— Poporul, tovarășe Urkunciev, îți repet încă o dată - poporul sovietic, statul.

— Poporul? Da eu cine sunt după dumneata? Ceva nu e clar pentru mine. De ce nu sunt și eu statul? Tu, secretarele, ești tânăr, școlit, dar ce v-au învățat pe voi acolo, dacă eu nu pricep vorbele tale?

— Tovarășe Urkunciev, eu nu mă las condus de dumneata, pentru că tot ce spui dumneata este demagogie de chiabur, dar ține minte, vremea voastră a trecut, și nu vom îngădui nimănui să atenteze la principiile socialismului.

— Cum credeți, voi șefii știți mai bine, mârâia Boston. Numai că eu nu renunț la părerea mea, pentru că eu muncesc, nu altcineva. Pentru orice îmi astupați gura: poporul, poporul! Poporul e stăpânul! Foarte bine! Atunci să judece poporul: numărul vitelor este din an în an tot mai mare, sovhozul are patruzeci de mii de capete numai de ovine și caprine - nimeni nu visa așa ceva înainte,

terenurile libere sunt tot mai puține, în schimb planul crește. Iată, judecați dumneavoastră singuri: până de curând tundeam trei kilograme șapte sute de grame de lână de la fiecare oaie, cu douăzeci de ani în urmă - toată lumea știe - se obțineau doar două kilograme, deci în douăzeci de ani s-a realizat un spor de un kilogram șapte sute de grame. Iar acum, într-un singur an, planul a fost mărit cu o jumătate de kilogram. De unde s-o iau? Trebuie să mă apuc de vrăjitorie? Și dacă nu îndeplinesc planul oamenii din brigadă n-or să primească nimic. Iar ei au familii. Atunci de ce să mai muncească, să îngrijească de oi cât îi anul de mare? Și cum să îndeplinești acest plan, când fiecare cioban se învârte ca un uliu ca să înhațe de la altul o pășune mai bună, pentru că pământul e comun, n-are nici un stăpân. Și câte bătăi nu s-au încins între ciobani din pricina pășunilor, iar tu, secretarule, după ce că nu faci nimic, îl ții și pe director legat de mâini! Ce, crezi că eu nu văd?

— Ce fac eu, sau nu fac - despre asta judecă tovarășii de la comitetul raional. Însă nici comitetul raional n-o să îngăduie aventura dumitale periculoasă, tovarășe Urkunciev!

Și astfel, de fiecare dată discuția se încheia fără nici un rezultat…

Iată însă că soarta l-a adus în brigadă pe Ernazar, care s-a dovedit pentru Boston un tovarăș de idei apropiat și un aliat de nădejde. Nevestele lor râdeau uneori de ei: a tunat și i-a adunat - nu știu de somn și de odihnă, nu știu decât să muncească. Și atunci s-a născut proiectul de a duce pe vară oile dincolo de masivul Ala-Monghiu. Ideea aparținea lui Ernazar. De ce, zice, să ne târâm zilele toată vara pe la poalele munților și pentru fiece firicel de iarbă să ne luăm de piept cu vecinii, n-ar fi mai bine să ducem oile dincolo de munte, pe imașul Kicibel? Bătrânii spun că odinioară baii-crescători de vite mergeau acolo cu hergheliile și cu turmele. În vremurile acelea a fost compus cântecul

„Kicibel”. Cu toate că plaiul Kicibel nu e prea mare, se spune că are în schimb o iarbă grozavă, ca în povești. În cinci zile, oile iau în greutate cât într-o lună când sunt puse la îngrășat.

Se gândise și Boston la asta, însă în legătură cu Kicibelul erau multe aspecte neclare. Încă înainte de război, crescătorii de vite din colhozuri mergeau vara în Kicibel pe unicul drum posibil - cel care trecea peste creasta ghețarului Ala-Monghiu. În timpul războiului, când în *aile* nu mai rămăseseră decât bătrânii și copiii, nimeni nu se mai încumeta la o astfel de expediție. Pe urmă, colhozurile sărăcite s-au unit într-un sovhoz mare cu un nume stupid, format din șase cuvinte ce denumeau o a nu știu câta aniversare, pe care însă localnicii l-au schimbat în „Berik” după numele râului Berik-suu, și în iureșul acelei uniri și transformări treptat au uitat că vara, două luni și mai bine, turmele pot fi duse dincolo de piscul înzăpezit al marelui Ala-Monghiu. Dar poate că nimeni nu mai voia să înfrunte asemenea înălțime, căci a mâna oile pe un drum de munte atât de anevoios înseamnă să ai entuziasmul și obsesia stăpânului care dorește să-și întrețină cât poate mai bine animalele. Oare nu de asta, pe vremuri, kirghizii, când se întâlneau, se întrebau între ei: *„Mal jan amanbî?”,* adică sunt sănătoase vitele, sănătoase sufletele? Întâi și-ntâi vorbeau despre vite. Da, viața e viață…

Înflăcărați de această idee veche, Boston și Ernazar au cumpănit cu creionul în mână toate variantele Kicibelului: evaluând totul la minimum, ținând seama că animalele, trecând muntele într-o parte și într-alta, vor scădea în greutate, rezulta că merită să riște, daraua nu era mai mare decât ocaua. Treaba făgăduia un câștig frumos, căci, în afară de transportul sării de lins, de retribuirea muncii, nu existau alte cheltuieli directe. E adevărat, toate acestea nu erau deocamdată decât niște calcule ispititoare.

Boston a hotărât să se adreseze șefului de secție, apoi directorului sovhozului, însă cu secretarul de partid n-a

vrut să vorbească. Nu-l îndrăgea deloc pe secretar, se convinsese de mult că e un demagog, nu face altceva decât să te avertizeze: asta nu se poate, aia nu se poate, și să ia cuvântul la ședințe, să reproducă cele ce scriau ziarele și să-și etaleze cravatele. Însă directorului, capul sovhozului, Boston i-a povestit despre proiect: uite așa, așa, Ibraim Ciotbaevici, eu și Ernazar avem de gând să redăm în folosință vechile pășuni aflate dincolo de masivul Ala-Monghiu. Mai întâi ne vom duce să cercetăm drumul, să vedem cum sunt locurile în Kicibel, cum e iarba, și pe urmă, după ce ne întoarcem, să pornim într-acolo cu turma pe toată vara. Și dacă totul va ieși bine, atunci pășunea din Kicibel să-i fie repartizată lui, lui Boston, iar în caz că vreunul dintre ciobani va dori să-l urmeze - foarte bine, e loc și pentru el, însă important este ca el, Boston, să știe care sunt pășunile lui și pe ce poate conta în decursul unui sezon. Pentru asta am venit la dumneata, eu și Ernazar am hotărât ca peste două zile să pornim spre Ala-Monghiu, iar treburile le lăsăm în grija nevestelor și a ajutoarelor noastre.

— Apropo, Boske, ce părere au nevestele despre proiectul vostru? s-a interesat directorul. Căci este vorba de o treabă foarte serioasă.

— Cu înțelegere, se pare. De ce să mâniem pe Dumnezeu, Arzîgul a mea este femeie cu cap, dar și Guliumkan, nevasta lui Ernazar, deși-i mai tânără, nu e deloc proastă. Și, după câte bag de seamă, se împacă grozav amândouă. Asta mă bucură mult, că nimic nu e mai rău decât atunci când muierile se mănâncă între ele. Atunci viața nu mai e viață, e iad… Au fost destule cazuri…

Au mai discutat și altele cu directorul. A aflat astfel că, în toamnă, cică se organizează o excursie a fruntașilor din raion la expoziția cu nume greu de pronunțat - VDNII[26] - de la Moscova, iar Boston ar fi printre primii pe listă.

[26] Expoziția realizărilor economiei naționale (n. t.).

— Ibraim Ciotbaevici, nu s-ar putea să meargă și nevastă-mea cu mine? Arzîgul de mult visează să vadă Moscova, a mărturisit Boston.

— Te înțeleg, Boske, a zâmbit directorul. Vom trăi și vom vedea, cum se spune. De ce nu? Îți trebuie însă acordul secretarului de partid. O să vorbesc cu el.

— Cu secretarul de partid? a întrebat Boston îngândurat.

— N-ai teamă, Boske. Ce, crezi că din pricina ta o să-i facă șicane nevestei tale? Așa ceva nu-i demn de un bărbat.

— Nu-i vorba de asta. Mare lucru, mergem ori nu mergem! Atâta pagubă! Altceva voiam să vorbesc cu tine, directore. Spune-mi, ai mare trebuință de un asemenea secretar de partid în gospodărie? Nu te poți nicicum descurca fără el?

— De ce mă întrebi?

— Așa, vreau să știu. Uite, de-o pildă, căruța are patru roți, și toate sunt la locul lor, dar dacă ne apucăm și facem o a cincea roată, nici ea nu merge și nici pe celelalte nu le lasă. Atunci să-mi spui mie - are vreun rost roata asta sau nu?

— Vezi tu…

Directorul, un bărbat înalt și voinic, cu față lătăreață nu prea fină și ochi sașii, a devenit serios, a început să-și aranjeze hârtiile pe masă, și-a coborât peste ochi pleoapele obosite. „Nu doarme îndeajuns, aleargă mereu”, și-a zis Boston.

— Cinstit vorbind, un secretar de partid cu scaun la cap este necesar, a spus el după o pauză.

— Dar ăsta?

Directorul i-a aruncat o privire scurtă.

— De ce să discutăm noi amândoi toate astea? Dacă l-a pus comitetul raional, n-ai ce face.

— Comitetul raional! Asta e, a izbucnit Boston. Câteodată mi se pare că se preface, că are un interes să se poarte așa. De ce amenință oamenii la tot pasul, de parcă

eu aș vrea să subminez socialismul? Dar știi bine că așa ceva nu-i adevărat. Căci dacă eu cer ceva, o fac pentru binele tuturor. Pământul ăsta eu nu-l vând, nu-l dau altcuiva, rămâne al sovhozului, așa cum a fost. Și degeaba, cât trăiesc și muncesc, o să trăiesc după mintea mea.

— De ce-mi explici mie toate astea, Boske? Ceea ce propui tu, nu se poate face.

— De ce nu se poate?

— Pentru că nu se poate.

— Ăsta nu-i un răspuns.

— Ce altceva aș mai putea să-ți răspund.

— Te înțeleg, Ibraim Ciotbaevici. Te-ai ars o dată, ai vrut să faci cum e mai bine, și ți-au dat un picior în spate, te-au retrogradat - te-au transferat de la raion la sovhoz.

— Așa e, și nu mai vreau să primesc picioare în fund, sunt pățit.

— Uite, vezi, fiecare se gândește mai întâi la el. Nu sunt contra, trebuie să te gândești la tine, numai că trebuie să le gândești cu cap. Nu trebuie să-l pedepsești pe cel care a făcut ceva nou, ci pe acela care putea să facă și n-a făcut. La noi însă totul este invers.

— Ție îți vine ușor să vorbești, a surâs directorul.

— Tuturor li se pare așa. Eu însă m-am săturat să trăiesc ca un musafir. Ce fel de lucrător e musafirul? Îți dai seama. Să zicem că trage o zi-două, dar pe urmă se plictisește… Și la noi ce se întâmplă? Muncești ca un rob, iar Kocikorbaev îți dă mereu peste nas - tu ești musafir, nu stăpân.

— Uite ce e, Boske, hai să ne înțelegem așa: fă cum crezi tu de cuviință, dar pe mine să nu mă amesteci…

Și cu asta și-au luat rămas-bun…

Peste trei zile, în zori, el și Ernazar au pornit spre Kicibel. Toți ceilalți mai dormeau când ei nu încălecat pe cai. Boston călărea un jugan roib, Donkuliuk era încă prea crud, avea numai doi ani, iar în munți e mai bine să pleci pe un cal cu mers domol, căci prin defileu nu poți merge la galop. Ernazar avea și el un cal bun. La acea vreme caii

erau graşi, mergeau repede. Fiecare atârnase de şa un *kurghin* cu ovăz, în caz că vor fi nevoiţi să înnopteze în munţi. Tot în acelaşi scop şi-au luat şi cojoacele grele de oaie.

Se întâmplă uneori că drumul în sine îţi prilejuieşte bucurie. Mai ales atunci când ai şi un însoţitor după dorinţa inimii, iar discuţia curge domol şi fără pretenţii. S-a nimerit să fie o zi neasemuit de senină - înainte se înălţau una după alta culmile înzăpezite ale munţilor, şi fiecare culme următoare era mai masivă şi mai bogată în zăpezi decât cea dinainte, iar dacă întorceai capul, îndărăt, în vale, cât vedeai cu ochii se aşternea marele lac. Şi mereu îţi venea să mai priveşti o dată azurul, încremenit ca o oglindă aburită, al Issîk-Kulului.

— Ah, dacă am putea lua puţin din azurul Issîk-Kulului în *kurgiun*, a glumit Ernazar.

— Şi calul cu ce o să-l hrăneşti, cu azur în loc de ovăz, a răspuns Boston ca un om chibzuit.

Amândoi au izbucnit în râs. Rareori izbuteau să se elibereze de angaralele zilnice ale meseriei de cioban, şi cu toate că plecaseră să facă recunoaşterea drumului de trecere a oilor peste munte, iar înainte îi aştepta o treabă mult mai grea şi chinuitoare, în acel ceas se simţeau bine, şi cărarea strămoşilor era deocamdată milostivă cu ei. Ernazar era într-o dispoziţie excelentă - totuşi, ideea lui căpăta viaţă. Din vremea războiului nimeni n-a mai mânat turmele în acel loc, dar el şi cu Boston s-au încumetat.

Ernazar era un băiat vorbăreţ şi curios, îi plăcea să discute şi să pună întrebări. Era bărbat chipeş, în armată făcuse serviciul în ultimele unităţi de cavalerie de după război. Şi acum avea o ţinută fără de cusur, deşi trecuseră atâţia ani. Râzând, Guliumkan povestea că, odată, Ernazar al ei era gata-gata să se facă artist. A venit, nu ştiu de unde, un regizor şi a încercat să-l convingă pe Ernazar să joace într-un film. „Dacă Ernazar al tău, zicea el, ar trăi în America, ar juca roluri de cowboy în filme”. Iar Guliumkan

i-a răspuns fără sfială: „Cunosc eu filmele dumneavoastră, am auzit că pe un herghelegiu l-au luat să joace într-un film și a dispărut fără urmă, a fugit cu o artistă. Dar pe Ernazar n-am să-l las”. Să mori de râs!

Boston se gândea ca în toamnă, când se vor întoarce din Kicibel, să-l ajute pe Ernazar să devină șef de brigadă. De mult era timpul să i se încredințeze o echipă de ciobani, nu e drept să fie ținut de-atâta vreme ajutor de cioban, dacă el, Boston ar fi director sau secretar de partid, ar ști ce oameni, când și unde să pună, însă, cum se spune în popor, *biri kem dimie* - în lume întotdeauna scârțâie ceva.

În munți nu mai întâlneau nici tractoare, nici călăreți, și stânele de iarnă deveneau tot mai rare. Se schimbase și peisajul: natura era aici străină, mai aspră și mai rece. Către seară, încă înainte de asfințitul soarelui, Boston și Ernazar au ajuns, printr-un defileu stâncos, la poalele masivului Ala-Monghiu. Ar fi putut, cât mai era lumină, să meargă și mai departe, dar au chibzuit că atunci când vor mâna turmele, chiar dacă vor porni de cu noapte, înainte de apusul stelelor, tot nu vor izbuti să străbată prin munți o distanță mai mare, iar dacă este așa, înseamnă că aici, în defileu, unde începe urcușul masivului, trebuie să se oprească pentru popasul de noapte. Crescătorii de vite numesc noaptea asta *șikuma* - noaptea dinaintea asaltului marelui masiv. În plus, locul pentru *șikuma* era cât se poate de potrivit: aici se forma izvorul unui pârâiaș, puteau să aleagă un loc sub coastă unde nu bătea vântul dinspre ghețari. Ciobanii știau foarte bine că vântul pătrunzător și periculos dinspre ghețari începe întotdeauna la miezul nopții și ține până la răsăritul soarelui. Tot șiretlicul *șikumei* consta în a adăposti peste noapte turmele de vântul necruțător, și dimineața, cu forțe proaspete, să începi asaltul masivului.

După ce au descălecat și au deșeuat caii obosiți, călătorii au purces să-și rânduiască culcușul pentru noapte. Au ales un loc sub o stâncă nu prea mare, au adunat vreascuri de

foc - Ernazar n-a pregetat să coboare până hăt departe în defileu, unde creșteau niște copăcei pitici de munte. Pe urmă au cinat lângă foc, mâncând din merindele aduse de acasă, au făcut chiar și ceai într-un ceainic de tablă și, mulțumiți, s-au întins să se odihnească după drumul lung.

La cota de la poalele masivului, întunericul nu s-a lăsat multă vreme așteptat, și aproape în același timp s-a făcut simțit frigul, de parcă venise iarna. Drumul de la vară la iarnă însemna doar o zi de mers călare. Gerul răzbea dinspre ghețarii Ala-Monghiu, căci nu erau prea departe acești ghețari veșnici, ci, cum se spune, la doi pași. Boston citise într-un ziar că ghețarii durează pe aceste înălțimi de milioane de ani și ei au făcut posibilă viața din văi - ghețurile se topesc puțin câte puțin și alcătuiesc obârșiile râurilor care își poartă apele prin depresiunile și câmpiile calde… Iată ce înțelept este rânduit totul în natură.

— Ernazar, a zis Boston înainte de a adormi, ce frig s-a făcut! Simți cum te pătrunde? Bine că am luat cu noi cojoacele.

— Cojoacele nu sunt de ajuns, a răspuns Ernazar. Înainte vreme se ajutau și cu o rugăciune, ea se numea chiar așa - rugăciunea trecerii muntelui. Ți-o amintești?

— Nu, nu mi-o amintesc.

— Eu mi-o amintesc, o spunea bunicul.

— Hai, spune-mi-o și mie.

— Da n-o mai știu bine, doar așa, pe sărite.

— E bine și așa, decât deloc. Hai, dă-i drumul!

— Fie, dacă vrei. Eu voi cuvânta, iar tu să repeți. Auzi, Boston, să repeți după mine: *„O, Stăpâne al cerului geros, seninule Tengri, nu năprăsnici calea noastră peste muntele de gheață. Dacă tu voiești ca turmele să piară în viforniță, primește în schimb o cioară în cer. Dacă tu voiești ca pruncii noștri să piară în ger, primește în schimb un cuc în cor. Iar noi vom strânge chingile cailor, vom lega cât mai zdravăn samarele pe spinările boulenilor și ne vom îndrepta fețele către tine, dar tu, Tengri, nu te pune în*

calea noastră, lasă-ne să trecem peste muntele cel mare spre iarba verde, spre izvoarele cu apă rece și primește în schimb aceste cuvinte...” Cred că asta-i totul, mai departe nu țin minte.

— Păcat...

— De ce să fie păcat? În ziua de azi, nimeni nu mai are nevoie de asemenea rugăciuni, copiii învață la școală că așa ceva înseamnă înapoiere și ignoranță. Că, de, astăzi oamenii zboară în cosmos.

— Ce-are de-a face aici cosmosul? Păi dacă zburăm în cosmos trebuie să uităm vechile rugăciuni? Cei care zboară în cosmos îi poți număra pe degete, dar câți trăiesc ca noi pe pământ și se hrănesc din pământ? Părinții noștri, bunicii noștri au trăit și s-au hrănit din pământ, ce să căutăm noi în cosmos? Lasă-i să zboare - ei au treaba lor, noi pe-a noastră.

— Ușor de zis, Boske, dar pentru unii ca secretarul nostru de partid Kocikorbaev nu există ședință să nu ponegrească tot ce e vechi, mereu îl auzi: nunțile nu se fac cum se cuvine, de ce nu vă sărutați la nunți, de ce socrul nu joacă mireasa? Nici copiilor nu le dați numele care trebuie - există, zice, lista cu nume noi, aprobată de sus, cele vechi trebuie toate schimbate. Pe urmă, se leagă și de înmormântare - nu îngropați, zice, și nu jeliți morții cum se cuvine. Auzi, îi învață pe oameni cum să jelească: trebuie, zice, să jeliți cum se jelește astăzi, nu ca în vechime.

— Da, Ernazar, cunosc și eu toate astea. Uite, dacă aș ajunge la Moscova, și se pare că la toamnă au de gând să mă trimită la expoziție, m-aș duce atunci, pe cuvânt de onoare, la C.C., vreau să aflu dacă-oameni ca Kocikorbaev au vreun rost, sau nu sunt decât o năpastă pentru noi. Căci lui nu trebuie să-i spui nimic, cum ai deschis gura - te și apucă de gât, tu, zice, ești împotriva partidului. Că, vezi Doamne, el este partidul. Și nimeni nu-l contrazice. Că așa e la noi. Până și directorul îl ocolește. Dar să-l lăsăm în plata Domnului! Nenorocirea este că alde Kocikorbaev

sunt o sumedenie și în alte locuri… Hai să dormim, Ernazar. Mâine ne așteaptă o zi foarte grea…

Astfel, discutând de una, de alta, cei doi ciobani au adormit în noaptea aceea în defileul de la poalele masivului de gheață Ala-Monghiu. Deasupra munților, pe bolta fantomatică, începuseră să răsară stelele și, curând, toate câte sunt, de la cea dintâi până la cea din urmă, au spuzit cerul, iar Boston se minuna că, atât de mari și grele, - fiecare părea cât pumnul lui, - stelele nu cădeau, ci atârnau acolo sus, licărind fără contenire, și vântul șuiera furios printre stânci. Samal, zeul vânturilor, nu-și găsește niciodată locul… Mereu este nemulțumit și mereu ascunde câte ceva înlăuntrul său…

*

* *

Un vânt la fel de puternic și rece pătrundea șuierând subțirel, prin crăpăturile ferestrelor și în acea noapte adâncă, grea, când Boston, sub acompaniamentul apăsător al urletului lupilor, și-a amintit din nou toate cele trăite. Și din nou a revăzut în memorie trecutul său, și sufletul i-a fost răscolit de obida pricinuită de oamenii de nimic, care până și nenorocirile celorlalți le folosesc pentru batjocură și calomnie. O, cât sunt ei de puternici în această îndeletnicire mârșavă! Pot face pe oricine - fie împărat, fie păstor - să sufere, să fie chinuit de insomnie. Așadar, Boston se simțea rău din pricina acestor gânduri disperate, încât uneori urletul lupilor, care apăruseră iar în noaptea asta, i se părea a fi bocetul sufletului său zbuciumat. I se năzărea că un suflet bolnav pribegește prin întuneric, dincolo de saivane, că acesta e sufletul lui, orbit de durere, care plânge și urlă împreună cu lupoaica Akbara. Și nu mai avea puteri să îndure urletul lupoaicei, și ar fi vrut să-i astupe gura: „Doamne, cât e de îndrăzneață! Ce poți să faci cu una ca ea? Ce dorești de la mine? se necăjea

Boston. N-am putut să te ajut. M-am străduit, dar n-a ieșit nimic, crede-mă, Akbara, n-a ieșit nimic. Nu mai urla. Nu sunt aici puii tăi, nu sunt, poți să-i cauți cale de o sută de poște în jur, au fost vânduți, au fost vânduți și băuți. Nu-i mai găsești! Potolește-te! Cât o să ne mai chinuiești? Pleacă, pleacă, Akbara! Uită odată! Înțeleg că ți-e greu, dar pleacă, dispari, și să te ferească Dumnezeu să-mi ieși în cale, că o să te împușc, nefericito, n-o să țin seama de nimic, o să te împușc, pentru că nu mai e de trăit cu tine, și să nu mă întărâți, că și așa sunt sătul, pe tine pot să te ucid, dar ce să fac cu aceia care-și bat joc de nenorocirea mea, așa că măcar tu pleacă, dispari, ca să nu mai aud niciodată urletul tău! Și aș mai ucide pe cineva, și, jur pe mama mea, nu mi-ar tremura mâna. Amândoi avem un dușman comun - ție, Akbara, ți-a răpit puii, iar pe mine, acest bețiv nemernic mă ponegrește cu limba lui spurcată. Când mă gândesc la asta și când mi-amintesc cum, atunci, rupându-mi unghiile, am răzbit în acea prăpastie de gheață și cum îl strigam pe Ernazar și plângeam singur-singurel în munții necruțători, îmi vine să mor, să nu mai trăiesc. Și nu mi-ar părea rău, nu mi-ar păsa de nimic, dacă n-ar fi copilașul ăsta. Iată-l aici, alături, s-a făcut ghem, doarme, maică-sa l-a adus lângă mine. Ce poți să zici, femeia se teme de urletul lupilor, iar micuțul doarme, fiindcă el este neprihănit, este un prunc nevinovat și mi-a fost dăruit pentru suferințele mele, pentru tot ce mi-a fost dat să trăiesc, el este sânge din sângele meu, trup din trupul meu, este vlăstarul meu cel de pe urmă. Eu însă nu mi-am dorit o astfel de soartă, ea s-a ivit singură, cum vine ziua, cum vine noaptea, adevărat se zice că de ceea ce ți-e ursit nu scapi, iar acest ticălos de Bazarbai mă împroașcă neîncetat cu atâtea calomnii mârșave, încât l-aș sugruma ca pe un câine, căci altfel nu-i poți veni de hac. Și cine-i cântă în strună - primul nostru secretar de partid, de parcă altceva n-ar avea de făcut, reia tot ce îndrugă acest bețiv, vrea să-mi lase copilul pe drumuri… Cum să nu-ți înțeleg

durerea, Akbara?!” Astfel de gânduri îl frământau pe Boston în noaptea aceea de insomnie, însă nici el, cu toată mintea și simțirea lui nu putea să-și închipuie măsura suferințelor Akbarei. Ea nu știa să grăiască, dar cunoștea pârjolul chinurilor, cu toate că nu avea darul de a le exprima prin cuvinte. Și nu putea în nici un chip să scape de aceste chinuri care o mistuiau. Căci nu avea putință să iasă din propria-i piele. Oare nu s-a zbuciumat ea fără istov, colindând prin munți și prin văi împreună cu Tașceainar, care o urma neabătut oriunde și oricând, în speranța că va cădea sleită de puteri și va muri? Oare n-a încercat ea să-și potolească, să-și înăbușe durerea neostoită, atacând cu furie și disperare, împreună cu Tașceainar, tot ce-i cădea în cale? Oare n-a încercat ea să se întoarcă în culcușul de sub stâncă pentru a se convinge încă o dată că e gol, pentru a ucide în sine orice speranță, pentru a nu se mai amăgi cu visuri?...

O, cât era de greu! În seara aceea, rătăcind fără rost prin împrejurimi, Akbara a apucat-o brusc spre defileul Bușat și a început să gonească, iuțind mereu pasul, ca și cum o treabă anume îi solicita neîntârziat prezența. Tașceainar, ca întotdeauna, se ținea după ea pas cu pas. Iar Akbara fugea tot mai iute, gonea ca o nebună printre stânci, printre troiene, printre copaci... Și, apucând-o pe vechea lor potecă, prin lăstărișul de dracilă, a intrat în vizuină să se convingă - pentru a câta oară? - că e pustie și demult nelocuită, și din nou a început să urle, să scheaune jalnic, răscolind și adulmecând tot ceea ce ar fi putut păstra mirosul puilor ei: „Unde or fi, ce-or fi făcând? Unde sunteți voi, puișorii mei, patru bulgărași micuți și pufoși? Când veți fi crescut mari, când colții voștri s-ar fi întărit, când veți fi pășit alături de mine eu aș fi fost negrăit de puternică și picioarele mele n-ar fi știut ce-i osteneala.”

Akbara se zbuciuma încolo și-ncoace pe lângă pârâiaș, unde încă se mai simțea duhoarea grețoasă din gâtul

sticlei și se mai vedeau rămășițele înghețate în pământ ale grăunțelor de ovăz ciugulite de păsări…

Pe urmă s-a întors din nou în vizuină și s-a culcat, vârându-și botul sub pântece. Tașceainar s-a întins alături, încălzind-o cu blana lui deasă.

Se înnoptase. Și Akbara a visat că puii sunt aici, alături de ea, în culcuș. Se foiau neîndemânatici, căutând țâțele. Ah, de când dorea ea să le dea lapte, tot laptele ce se strânsese, până la ultima picătură… Cu câtă lăcomia sugeau puiandrii, plescăind zgomotos și înecându-se cu laptele abundent, și cât de plăcut se răspândea în trupul lupoaicei senzația amețitoare a bucuriei materne, numai că, iată, nu știu de ce, laptele nu se împuțina defel… Și lupoaica-mamă a fost cuprinsă de neliniște: ce să însemne asta, de ce țâțele ei nu se ușurau, iar cățelandrii nu se saturau? În schimb toți patru erau aici, alături, iată-i: și cel mai ager dintre toți, care are în vârful cozii un smoc alb, și cel ce suge cel mai mult și adoarme cu țâța în gură, și cel de al treilea, mereu pus pe gâlceavă și plângăreț, iar între ei - o lupoaică micuță cu ochi albaștri. Aceasta era noua, viitoarea Akbara… Pe urmă, lupoaica a mai visat că zbura, nu fugea, ci zbura fără să atingă pământul, și era din nou în Moiunkumi, în marea savană, iar lângă ea se aflau cei patru pui, care, la fel, nu fugeau, ci zburau, și laolaltă cu ei Tașceainar, tatăl, ce gonea în salturi uriașe… Soarele strălucea cu putere peste pământ, și văzduhul răcoros curgea precum viața însăși…

Și, brusc, Akbara s-a trezit, rămânând îndelung, nemișcată, zdrobită de realitatea crudă. Pe urmă s-a sculat ușor, atât de ușor, încât nici Tașceainar n-a simțit-o, și, călcând cu băgare de seamă, a ieșit din culcuș. Primul lucru pe care l-a văzut ieșind afară a fost luna ce se înălțase deasupra munților acoperiți de zăpadă. În noaptea aceea senină luna părea atât de aproape și se contura atât de clar pe cerul înstelat, încât părea o nimica toată să ajungi la ea. Lupoaica s-a apropiat de pârâiașul ce susura

guraliv, păşind de colo până colo pe malul lui, cu capul plecat, abătută, apoi s-a aşezat cu coada sub ea şi a privit multă vreme roata lunii. În noaptea aceea, Akbara a zărit-o mai deslușit ca niciodată pe Biuri-Ana… zeița lupilor, care sălăşluia în lună. Silueta ei încovoiată pe suprafața lunii semăna foarte mult cu Akbara: zeița Biuri-Ana stătea acolo ca vie, cu coada lăsată în jos şi cu gura căscată. Akbarei i s a părut că lupoaica din lună o vede şi o aude. Şi, ridicând botul în sus, s-a adresat zeiței, plângând şi tânguindu-se, şi cercuri de abur se înălțau din gura ei: „Pogoară-ți privirea spre mine; Biuri-Ana, zeiță a lupilor, sunt eu, Akbara, nefericită şi singură, aici, în munții cei reci. Ah, cât sunt de îndurerată! Auzi cum plâng? Auzi cum urlu şi bocesc, şi pântecele meu arde de durere, iar țâțele-mi sunt pline de lapte, şi n-am cui să ostoiesc setea, şi n-am pe cine să hrănesc, căci mi-am pierdut puii. O, unde-or fi, cc-or face? Coboară-n jos, Biuri-Ana, coboară-te la mine, să stăm alături, să urlăm, să bocim amândouă. Coboară-te în jos, zeiță a lupilor, şi eu am să te călăuzesc spre meleagurile unde m-am născut, în stepă, unde pentru lupi nu mai este loc. Coboară-te în acești munți stâncoşi, căci nici aici nu mai avem loc, pesemne, lupii nu mai au loc nicăieri… Iar dacă nu cobori, o, Biuri-Ana, ia-mă la tine, pe mine, mama Akbara, lupoaica nemângâiată. Şi am să trăiesc pe lună, am să fiu lângă tine şi am să plâng de dorul pământului. O, Biuri-Ana-a-a, oare mă auzi? Auzi-mă, auzi-mă, auzi-mă, Biuri-Ana, ascultă bocetul meu!”

Astfel urla Akbara şi se tânguia la lună în noaptea aceea, în munții cei reci şi nepăsători…

*
* *

Când noaptea-*şîmaka* în defileu s-a sfârşit, cel dintâi s-a sculat Ernazar şi, înfăşurându-se în cojoc, s-a dus să vadă ce făceau caii.

— E frig? a întrebat Boston, scoțând temător capul din cojoc, când s-a întors Ernazar.

— Aici așa e mereu, a răspuns Ernazar. Acum e frig, dar cum răsare soarele, se încălzește numaidecât, a adăugat el și s-a întins pe cergă.

Era devreme și la acel ceas, în munți, întunericul mai stăruia încă.

— Ce fac caii?

— Normal.

— Uite ce mă gândesc: când o să venim cu oile, n-ar strica să ridicăm aici cortul, ar fi mai cald.

— Cum să nu, s-a învoit Ernazar. Îl ridicăm cât ai zice pește. Numai să croim drumul, că restul depinde, de noi.

Într-adevăr, odată cu răsăritul soarelui, în munți s-a făcut mai cald. Aerul s-a încălzit repede, și când s-a luminat de-a binelea, cei doi au înșeuat caii.

Înainte de a încăleca, Boston s-a mai uitat o dată, cuprinzând cu privirea pantele prăpăstioase și stâncile din jur. Erau sălbatice și înalte, iar omul părea atât de mic pe lângă ele! Și ei doi și-au pus în gând să sfideze acești munți. „Trecerea peste masivul ăsta nu ne sperie, își zicea Boston, fiindcă e vorba de viață. Iar când e vorba de viață, pe om nu-l sperie nimic, el își croiește drum pretutindeni - pe mare, sub pământ, în cer. Vom trece și noi!”

Pentru început au căutat și au găsit vechea cărare, cu pietrele date la o parte din cale, urmărind în închipuire direcția ei peste munte. Drumul traversa o curmătură înzăpezită între două piscuri. Au pornit într-acolo. Pesemne că dincolo de această curmătură începea coborâșul de partea cealaltă a culmii Ala-Monghiu, unde se afla plaiul Kicibel, unde, cum povesteau bătrânii, crește o pădure de mesteceni și curge un râu repede de munte. Uite așa, natura își ascunde locurile alese prin cotloane îndepărtate, făcându-le inaccesibile. Însă când în joc este pâinea cea de toate zilele, omul este silit să obțină ceea ce vrea, el trebuie să trăiască pe pământ…

Cărarea devenea tot mai abruptă. Când au ajuns la zăpada înghețată, cailor le era tot mai greu să meargă - cu cât înaintau, omătul era tot mai adânc. Soarele strălucea, vântul se potolise și, în liniștea desăvârșită, răsuflarea întețită a cailor se auzea la fel de bine ca și propria răsuflare.

— Ce zici? l-a întrebat Boston pe Ernazar, privind de jur împrejur. Dacă zăpada o să le vină oilor până la burtă, o să ne fie destul de greu. Ce părere ai?

— Nu ne puteam aștepta să ne fie ușor, Boske! Important însă este ca greul să nu țină prea mult. În cazul ăsta o să croim drum oilor săpând și bătătorind zăpada.

— M-am gândit și eu la asta. Trebuie să luăm lopeți cu noi. Să nu uiți, Ernazar, ne trebuie lopeți.

Când omătul a trecut de genunchii cailor, ciobanii au descălecat. Aici, aerul nu le mai ajungea, erau nevoiți să respire pe gură. Albeața zăpezilor le orbea ochii - ar fi fost buni niște ochelari întunecați, cum poartă multă lume în oraș. Au trebuit să dea jos cojoacele și să le pună pe șa. Caii gâfâiau, asudaseră și li se împleticeau picioarele. Din fericire, până la acea curmătură critică nu mai era mult de mers...

Soarele se înălțase la zenit deasupra lanțurilor neclintite ale munților înzăpeziți. Nimic nu prevestea schimbarea vremii, poate doar cei câțiva norișori care se așterneau în calea lor. Prin ei sau, mai exact, peste ei se putea trece ca prin vată. Nu-ți venea să crezi că la ora aceasta, jos, în jurul Issîk-Kulului, oamenii se bronzau la soare pe plajele lacului.

Le mai rămăseseră de străbătut vreo cinci sute de metri, și acum se gândeau că ar fi bine ca pe celălalt versant să nu fie mai rău…

În sfârșit, masivul fusese cucerit, și cei doi s-au oprit să se odihnească. Erou istoviți. Gâfâiau. Caii, la fel, erau sleiți de puteri. Fericiți, mulțumiți, Boston și Ernazar priveau în jos la drumul parcurs.

— Gata, Boske, a zis Ernazar zâmbind. Ochii îi străluceau de bucurie. Putem trece cu turma pe aici. Firește, dacă vremea e cu noi.

— Asta e. Să avem noroc de vreme frumoasă.

— Uite, noi am mers două ore și jumătate, a zis Ernazar uitându-se la ceas. Și parcă n-a fost chiar atât de greu, ce zici?

— Cu oile însă o să facem vreo trei ceasuri, poate și mai mult, a observat Boston. Dar ne-am convins - și asta-i important - că se poate trece peste acest masiv muntos. Iar acum să mergem mai departe. Uite, din locul acela, cred că se vede coborâșul, ba poate vom zări chiar și Kicibelul. Acum, acolo, trebuie să fie totul verde-verde…

Și au pornit mai departe. Jur-împrejur se întindea zăpada neîntinată, ba netedă ca un giulgiu, ba răscolită și viscolită de vânturi în troiene scânteietoare. Dar se putea ghici că undeva, înainte, stihia zăpezilor lua sfârșit și începea o altă lume. Ei doreau să răzbească mai iute acolo și să vadă cu ochii proprii Kicibelul, ținta călătoriei lor. Astfel au mers pe curmătura dintre munți, ca între cele două cocoașe ale unei cămile, și priveliștea mult râvnită părea destul de aproape. Boston, brăzdând zăpada, mergea înainte, ținând calul de căpăstru, când, deodată, ceva i s-a mișcat sub picioare. Din urmă o răsunat un țipăt.

Boston a întors capul brusc și a rămas năuc: Ernazar dispăruse, parcă se topise - nu se vedea nici el, nici calul. Doar pulbere de zăpadă se învolbura pe locul unde tocmai pășise.

— Ernazar! a strigat Baston cumplit, speriindu-se singur de propriul răcnet, care s-a rostogolit ca un tunet, în liniștea mormântală.

Boston s-a repezit spre locul unde se învolbura zăpada și doar printr-o minune s-a oprit și a sărit îndărăt: în fața lui se căsca o prăpastie. Din hăul acela adia a beznă și a ger crâncen. Atunci, Boston s-a culcat pe zăpadă și s-a târât pe burtă chiar până pe margine, neînțelegând, mai bine zis

neîndrăznind să înțeleagă ce se pe trecuse. Și tot, cu toate trăirile și gândurile lui, s-a preschimbat în frică, și frica asta îi încătușa trupul. Cu toate acestea însă, Boston se târa, se târa întruna, o forță necunoscută îl ajuta să se miște, îl silea să respire. Se târa, sprijinindu-se în coate, îndepărtând cu mâna zăpada ce i se lipea de față. Și-a dat seama că sub el se află gheață, și atunci și-a amintit povestirile despre rupturi și prăpăstii, și-a amintit blestemul: *„Gearakaga ket”* - prăvăli-te-ai într-o prăpastie fără fund. De ce însă acest blestem s-a abătut asupra lui Ernazar, ba chiar și asupra lui, asupra lui Boston?

Numai pentru că el, Boston, este un nesățios, nimic nu-i ajunge, nimic nu-l mulțumește… Dacă ar fi știut că se poate întâmpla o astfel de nenorocire…

Boston s-a târât până pe marginea rupturii și înaintea lui s-a deschis o prăpastie întunecoasă, care înainta în jos ca un zid cu colțuri și bulbucături. S-a cutremurat de spaimă.

— Ernazar, a șoptit Boston încet - dintr-o dată i se uscase gâtul -, apoi a răcnit cu glas sălbatic, întrerupt: Ernazar, unde ești? Ernazar! Ernazar! Ernazar!

Și când a tăcut, i s-a părut că aude un geamăt venind de jos și cuvintele cu greu deslușite: „Nu te apropia”. Și a strigat Boston:

— Ernazar! Frăționre! Îndată! Îndată! Ai răbdare! O să te scot îndată!

A sărit în picioare, riscând să se prăvălească, a alergat prin zăpadă spre cal și a început să smulgă hamul de pe el: colacul de frânghie și toporul, pe care le luaseră cu ei pentru orice eventualitate erau legate de șaua lui Ernazar și dispăruseră împreună cu el în prăpastie. Boston a scos cuțitul din teacă, a desfăcut curelele hamului și le-a înnădit într-una singură. S-a tăiat rău la un deget, căci mâinile îi tremurau de încordare. Și din nou s-a repezit spre gaura din gheață, s-a târât iar până la margine, se târa la întâmplare, sufocându-se de parcă era în agonie, ca și cum

se temea că o să-și dea sufletul din clipă în clipă și n-o să izbutească să-l salveze pe Ernazar.

— Ernazar! Ernazar! striga el. Uite funia, avem funie! Auzi, avem funie! Mă auzi? Ernazar! Frățioare! Răspunde!

Înfășurând pe mână umil din capetele curelei înnădite din ham, Boston l-a slobozit pe celălalt în prăpastie. Însă nimeni nu s-a agățat de curea, nimeni n-a răspuns la chemarea lui.

Și el nu știa cât de lungă era cureaua slobozită de el și cât de mare era adâncimea prăpastiei.

— Răspunde, Ernazar! Răspunde! Măcar un cuvânt, Ernazar! Frățioare! striga Boston fără contenire, dar ecoul aducea îndărăt doar propriu-i glas, și asta l-a înfricoșat. Unde ești, Ernazar! chema Boston. Mă auzi, Ernazar? Ce să fac?

Și nemaiavând putere să se stăpânească, a izbucnit în hohote de plâns, strigând în gura mare cuvinte fără înțeles. Se jelea tatălui său, ucis pe front, se jelea mamei, dusă de mult de pe lume, se jelea copiilor, fraților, surorilor, dar mai cu seamă se jelea nevestei sale, Arzîgul. Nu, cugetul lui nu putea pricepe nenorocirea ce se întâmplase… S-a prăpădit Ernazar, s-a prăpădit! Și nimeni nu putea să-i aline jalea… De-acum ea va sălășlui în el toată viața… Și atunci, Boston a strigat: „Oare n-ai auzit rugăciunile noastre? Ce-ai făcut și cine mai ești tu după toate astea?” fără să știe nici el cui se adresează.

S-a ridicat, clătinându-se, și-a dat seama că se înserează și a simțit, că se schimbă vremea. Nu se știe de unde apăruseră niște nori, un vânt rece bătea în rafale. Ce era de făcut? Încotro s-o apuce? Calul, pe care îl părăsise în potecă, o pornise îndărăt spre casă, l-a văzut cum coboară, dar nu-l mai putea ajunge. Și la ce i-ar mai fi folosit, căci tăiase tot hamul, până și căpăstrul și curelele scărilor. Furios, Boston a izbit cu piciorul în șaua de care nu mai avea trebuință. Astfel, cu fața umflată, învinețită, fără căciulă (căciula îi alunecase adineauri în prăpastie), el

stătea singur-singurel pe masivul Ala-Monghiu, printre stânci și ghețuri veșnice, privind pierdut împrejur. Vântul pătrunzător stârnea în sufletul lui și așa răscolit o tristețe copleșitoare. Încotro s-o apuce și ce să facă? Cât de bine începuse totul, și, Doamne, cum o fi apărut această prăpastie cumplită în calea lor? Cercetând șirul urmelor proprii, Boston și-a dat seama că Ernazar a căzut în crevasă din pură întâmplare - el însuși trecuse, nici mai mult, nici mai puțin, la un metru și jumătate de marginea rupturii, iar Ernazar, din nenorocire, a luat-o puțin mai la dreapta și s-a prăvălit laolaltă cu calul în crevasa de gheață, ascunsă sub zăpadă.

Practic, el nu putea să-și ajute cu nimic prietenul. Însă nici să se resemneze nu putea. Deodată, pe Boston l-a străfulgerat gândul: dar dacă Ernazar este încă viu, și-a pierdut doar cunoștința? Atunci trebuie scos neîntârziat din prăpastie, câtă vreme n-a înghețat definitiv. Și astfel poate vor izbuti să-l salveze. Aruncând cojocul pe zăpadă, Boston a pornit-o la fugă în jos, cu toate că nu era ușor să fugi pe un asemenea teren. Trebuia găsit un mijloc de a înștiința cât mai repede sovhozul de nenorocirea care s-a întâmplat, își zicea el, ei vor trimite în ajutor oameni cu frânghii, cu cazmale și lanterne, și atunci chiar el va coborî în prăpastie cu ajutorul frânghiilor, îl va găsi pe Ernazar și îl va salva.

În câteva rânduri a căzut. „Numai să nu-mi rup vreun picior!” își zicea el cu groază și, ridicându-se, o lua din nou la fugă.

Boston fugea, sperând încă să mai ajungă calul, deși calul acum nu avea nici măcar căpăstru. Cu fiecare clipă vremea se strica tot mai mult. În aer își făcuseră apariția fulgi de zăpadă. Însă nu asta îl neliniștea pe Boston, el știa că în vale n-o să ningă, chiar dacă pe munte se va dezlănțui viforniță. Era înspăimântat că nu știa ce se va întâmpla cu Ernazar. Va mai rezista el până vin salvatorii, în caz că mai trăiește? Mai repede, mai repede - îi zvâcnea necontenit în

creier, îl îngrijora noaptea care înainta cu repeziciune, iar pe întuneric nu poți alerga prea iute.

Și totuși, Boston n-a izbutit să ajungă calul. Simțindu-se slobod, roibul a pornit-o întins spre casă.

Cunoscând bine locurile de la poalele muntelui, Boston a tăiat-o de-a dreptul, scurtându-și mult calea. Era chinuit nu atât de drumul cu nesfârșite urcușuri și coborâșuri, cât mai ales de gândul dureros la cele întâmplate, care nu-i mai dădea pace. Capul îi vuia de tot felul de planuri pentru salvarea lui Ernazar. Uneori își zicea că n-ar fi trebuit să plece din curmătura muntelui și să-l lase pe Ernazar singur, chiar dacă l-ar fi troienit viscolul. Alteori i se năzărea că aude cum geme Ernazar, murind, în bezna prăpastiei de gheață, și cum șuieră peste munți vifornița dezlănțuită. Iar când se gândea ce o să spună familiei lui Ernazar, copiilor și nevestei lui, Guliumkan, i se făcea rău și credea că o să-și piardă mințile.

Totuși a avut parte și de noroc. În ziua aceea unul dintre ciobanii din apropiere avusese nuntă. Își însurase băiatul, care venise în vacanță. Nuntașii au chefuit până târziu. Ultimii au plecat mult după miezul nopții cu un camion. Luna strălucea cu toată puterea. Dinspre lac adia o briză răcoroasă. În depărtare, spre câmpie, licărind ca prin ceață, își anunța prezența oglinda Issik-Kul-ului. Oamenii aveau chef de cântat și cântau fără contenire cântec după cântec.

Auzind cântecele, Boston a izbutit să iasă la drum, făcând semne disperate cu mâinile. Cu acest camion a ajuns el, la ceasurile două din noapte, în sovhozul „Berik”. Camionul a oprit în fața casei directorului. Câinele a început să latre, încercând să-l apuce pe Boston de cizmă. Fără să-i dea atenție, Boston a bătut cu pumnul în fereastră.

— Cine-i acolo? s-a auzit un glas îngrijorat.

— Eu, Boston Urkunciev.

— Ce s-a întâmplat, Boske?

— Nenorocire.

*
* *

A doua zi, spre amiază, salvatorii suiau în șir indian spre masivul Ala-Monghiu. Împreună cu Boston erau șase inși. Până aici fuseseră aduși cu o mașină de teren. Acum începuseră urcușul, luând cu ei frânghii și tot felul de unelte. Mergeau în urma lui Boston, tăcuți, îndârjiți, drămuindu-și răsuflarea. Dintr-un ceas într-altul trebuia să sosească un elicopter din oraș, care le va aduce în ajutor trei alpiniști cu experiență.

Boston se gândea că ieri, la aceeași oră, el și Ernazar mergeau pe aceeași potecă și nu știau ce-i așteaptă…

Își dădea seama că Ernazar, chiar dacă era încă viu în primele clipe după cădere, n-ar fi putut rezista vreme de douăzeci și patru de ore pe fundul înghețat al prăpastiei. Și totuși, în ciuda tuturor evidențelor, el nu înceta să creadă într-o minune.

După vifornița din noaptea trecută, pe munte domnea o liniște desăvârșită. Strălucirea zăpezii neîntinate îți îndurera ochii. Din păcate, viscolul măturase toate urmele de ieri, și acum Boston nu-și mai dădea seama exact unde se afla crăpătura din gheață. Dar, cum se întâmplă întotdeauna în viață, tot răul spre bine: unul dintre salvatori a găsit în zăpadă cojocul aruncat de Boston în ajun, iar la câțiva pași de el - șaua părăsită. Orientându-se după aceste lucruri, au izbutit să stabilească destul de exact locul crevasei, troienită peste noapte de ninsoare. Tot cam atunci au sosit și alpiniștii. Ei au coborât numaidecât în crevasă, a cărei adâncime, după spusele lor, era aproape cât o casă cu șase etaje…

Revenind la suprafață, alpiniștii au declarat că nu pot să-l scoată pe Ernazar. Trupul lui înghețase definitiv, contopindu-se cu peretele de gheață, la fel ca și trupul

calului. Alpiniștii au explicat că, din pricina unor lovituri puternice, gheața s-ar putea deplasa, provocând o avalanșă, iar salvatorii ar deveni ei înșiși victime, căci vor fi zdrobiți… Lui Boston, au zis ei, nu-i rămâne decât să coboare în prăpastie și să-și ia rămas-bun de la Ernazar. Altă soluție nu există…

Și multă vreme după aceea, ani și ani, Boston a visat unul și același vis ciudat, care i s-a întipărit pe vecie în memorie. Se făcea că scoboară în prăpastie pe frânghie, luminând pereții de gheață cu o mică lanternă. Luase cu el o lanternă de rezervă în caz că s-ar întâmpla s-o scape din mână pe cea dintâi. Deodată bagă de seamă că lanterna de rezervă dispăruse, n-o mai avea, și asta l-a neliniștit din cale afară. Era îngrijorat și speriat. Vrea să strige însă continuă să coboare încet tot mai adânc în monstruoasa catacombă de-gheață, și, în sfârșit, lumina lanternei îl smulge din beznă pe Ernazar prefăcut în stană de gheață: Ernazar (chiar așa a fost) sta în genunchi, cojocul i se ridicase pe cap, fața îi era plină de sânge, buzele strânse, ochii închiși. „Emazar! îl strigă Boston. Sunt eu! Mă auzi? Voiam să-ți las lanterna de rezervă - aici e atât de întuneric, atât de cumplit -, dar am pierdut-o. Înțelegi, Ernazar, am pierdut-o. Însă am să ți-o dau pe a mea. Ține, ia lanterna mea. Ia-o, Ernazar, te rog!” Dar Ernazar nu ia lanterna și nu răspunde nicicum. Boston plânge în hohote și se trezește în lacrimi.

Pe urmă, toată ziua nu este în apele lui, în asemenea zile Boston este ursuz și abătut. Visul acesta nu l-a povestit niciodată nimănui, nici unui suflet, și cu atât mai mult lui Guliumkan, nici măcar după ce devenise nevasta lui. De asemenea, n-a povestit nimănui din familia lui Ernazar că a coborât în prăpastie să-și ia rămas-bun de la el.

Când s-a întors acasă de la Ala-Monghiu, cei din brigadă aflaseră toți de tragedia care se întâmplase. Și nimic nu era mai chinuitor pentru Boston, decât s-o vadă pe Guliumkan zdrobită de durere, veșnic plânsă, își spunea că

ar fi fost mai bine să piară și el acolo, pe munte, să se coboare încă de o mie de ori în prăpastie și să trăiască din nou toată acea urgie. Guliumkan îndura cu greu moartea bărbatului ei. Se temeau că o să-și piardă mințile. Tot timpul se repezea să fugă undeva: „Nu cred, nu cred că a murit! Lăsați-mă! O să-l găsesc! Mă duc la el!”

Și într-o seară a fugit, într-adevăr. Frânt de oboseală, Boston se pregătea să se odihnească. De câteva zile în șir nu izbutise să se dezbrace și să se culce în pat a trebuit să-i întâmpine pe cei ce veneau să prezinte condoleanțe: veneau oameni din toată regiunea, mulți, după obiceiul vechi, începeau să-l jelească pe Ernazar încă din depărtare: „Ernazar, dragul meu, lumina ochilor mei, unde-mi va fi dat să te mai văd?” - și el îi ajuta să descalece, îi liniștea… În seara aceea a fost ceva mai liber și, dezbrăcându-se până la brâu, Boston începuse să se spele în curte, turnându-și apă dintr-o oală. Arzîgul se afla la Guliumkan, în aceste zile n-o părăsise aproape nici o clipă.

— Boston, Boston, unde ești? s-a auzit deodată strigătul lui Arzîgul.

— Ce s-a întâmplat?

— Aleargă repede s-o ajungi pe Guliumkan! A fugit. Fetițele ei plâng, iar eu n-am putut s-o opresc.

Boston abia a izbutit să-și îmbrace maioul și, așa cum era, cu prosopul pe umăr, ștergându-se din mers, o pornit în fugă s-o ajungă pe Guliumkan.

N-a putut s-o ajungă prea repede.

Ea cobora repede o pantă lină, îndreptându-se către munți.

— Guliumkan, oprește-te, unde te duci? a strigat Boston.

Ea mergea înainte, fără să se uite îndărăt. Boston a iuțit pasul, se gândea că Guliumkan, în starea în care se afla acum, poate să-i arunce în față învinuirea de care se temea cel mai mult, îi va spune că el, Boston, l-a nenorocit pe Ernazar, și acest gând îl frigea ca apa clocotită, căci și el

se chinuia și se zbuciuma, și sufletul lui nu mai avea pace. Ce ar fi putut să-i răspundă?

Oare ar fi trebuit să se justifice? Ce rost ar fi avut pentru ea justificările? Cum să-i dovedească oare că există împrejurări nefaste, pe care omul nu le poate stăpâni? Dar nici aceste cuvinte nu-l mângâiau, și nu existau pe lume astfel de cuvinte pentru ca sufletul lui să se împace cu ceea ce s-a întâmplat.

— Guliumkan, unde te duci? Oprește-te, ascultă-mă, hai acasă… a zis Boston, gâfâind din pricina fugii, când a ajuns în dreptul ei.

Era încă lumină în acei ceas al înserării munții se mai zăreau încă în amurgul liniștit al zilei care se sfârșea încetul cu încetul, și când Guliumkan a întors fața către el, lui Boston i s-a părut că dinspre ea, ca o emanație fantomatică, adia durere, trăsăturile chipului ei erau deformate, ca și cum l-ar fi privit de sub un strat de apă. I se rupea inima, văzându-i suferința și înfățișarea jalnică, căci doar până mai ieri era o femeie înfloritoare, plină de viață, - îl durea sufletul pentru că rochia de mătase, în care era îmbrăcată, era mototolită și sfâșiată la piept, că ciuboțelele negre, noi, păreau niște încălțări de înmormântare, iar coada îi era despletită în semn de doliu.

— Guliumkan, ce-i cu tine? Unde te duci? a zis Boston și fără să vrea, a luat-o de mână.

— Acolo, pe munte, mă duc la el, a răspuns ea cu glas stins, înstrăinat.

Și în loc să-i spună: „Nu ești în toate mințile? Cum o să răzbești tu până acolo? Într-un ceas o să îngheți bocnă în rochia asta subțire!” - el a început s-o roage:

— Lasă, altă dată, nu acum. Curând se face noapte, Guliumkan. O să te duci altă dată. O să-ți arăt chiar eu locul acela. Dar nu acum. Hai acasă. Fetițele tale plâng, Arzîgul e îngrijorată. Curând se întunecă. Hai, Guliumkan, te rog…

Guliumkan tăcea, covârșită de povara durerii.

— Cum o să mai trăiesc eu fără el? a șoptit ea îndurerată, clătinând din cap. Și cum a rămas el acolo singur-singurel, neîngropat, nejelit, fără mormânt?

Boston nu știa cum s-o mângâie, s-o îmbărbăteze. Stătea în fața ei descurajat, vinovat, cu maioul ieșit din pantaloni, atârnându-i pe umerii slabi, cu prosopul petrecut pe după gât, încălțat cu cizme din pânză impermeabilă, pe care ciobanul le încalță zi de zi, fie iarnă, fie vară. Nefericit, vinovat, deprimat. Își dădea seama că nu poate în nici un fel și prin nimic să răscumpere pierderea suferită de această femeie. Dacă ar fi putut să-i învieze bărbatul și să schimbe locul cu el, ar fi făcut asta fără să se gândească nici o clipă.

Tăceau amândoi, fiecare gândindu-se la ale sale.

— Să mergem, a zis Boston și a luat-o pe Guliumkan de mână. Trebuie să fim acolo, unde oamenii vin să-l pomenească pe Ernazar. Trebuie să fim acasă.

Guliumkan a căzut cu capul la pieptul lui și, ca și cum ar fi fost tatăl ei bun, și-a revărsat durerea, rostind vorbe de neînțeles, înecându-se în hohote de plâns. O susținea de braț și, astfel suferind și plângând împreună, s-au întors acasă. Liniștita seară de vară, plină de miresmele amărui ale florilor de munte, era pe sfârșite. Înspre ei venea Arzîgul, ținând de mână pe cele două fetițe ale lui Ernazar. Văzându-se, cele două femei s-au îmbrățișat și s-au pornit din nou să plângă, de parcă se întâlneau după o lungă despărțire…

După o jumătate de an, când Arzîgul zăcea în spitalul raional, iar Guliumkan se mutase demult în satul de pescari de pe malul lacului, Boston și-a adus aminte de seara aceea, și ochii i s-au înnegurat sub povara simțămintelor trăite.

Ședea în salon, lângă patul nevestei și privea cu durere în suflet chipul ei palid, istovit de suferință. Era o zi caldă de toamnă, vecinii de salon stăteau mai mult pe afară, prin

curte, și astfel a fost cu putință acea discuție pe care a început-o Arzîgul.

— Vreau să-ți spun ceva.

Rostind încet cuvintele, Arzîgul a ridicat cu greu privirea asupra bărbatului, și Boston a băgat de seamă că se îngălbenise și slăbise și mai mult în răstimp de o noapte.

— Te ascult. Ce vrei să-mi spui, Arzîgul? a întrebat-o Boston cu blândețe.

— L-ai văzut pe doctor?

— L-am văzut. Mi-a spus…

— Așteaptă. N-are importanță ce a spus. O să-mi zici pe urmă. Acum trebuie să discutăm ceva serios, Boston.

La auzul acestor cuvinte, lui Boston i s-a strâns inima. A scos batista din buzunar și și-a șters sudoarea de pe frunte.

— Dar poate că n-ar trebui acum, o să vorbim când te faci bine, a zis Boston încercând să amâne discuția, însă din privirea nevestei a înțeles că e inutil să insiste.

— Toate la timpul lor, a zis bolnava, mișcându-și îndărătnic buzele palide. M-am tot gândit aici, că în spital ce poți face altceva? M-am gândit că lângă tine am trăit o viață frumoasă, și sunt mulțumită de soarta mea. De ce să mâniem pe Dumnezeu, copiii au crescut, i-am pus pe picioare, acum pot să trăiască independent. Despre copii o să avem o discuție aparte. Însă de tine îmi pare rău, Boston. Îmi pare rău mai mult decât de oricare. Ești neîndemânatic, nu știi cum să te apropii de oameni, tu nu te pleci în fața nimănui. Și nu mai ești tânăr. Când n-oi mai fi eu, să nu fugi de oameni, vreau să zic că nu trebuie să trăiești ca un pustnic, Boston. După ce-mi faci pomana de un an, gândește-te ce-o să faci mai departe, nu vreau să rămâi singur. Copiii au viața lor…

— De ce să vorbim despre asta? a rostit Boston cu voce stinsă. Nu mai avem altceva de vorbit?

— Despre asta, Boston, despre asta! Despre ce altceva? Despre asta vorbești în ceasul de pe urmă. Căci după

moarte nu mai poți spune nimic. Așadar, aici m-am gândit și la tine, și la mine. Guliumkan vine mereu pe la mine. Știi și tu, ea nu e un străin pentru noi. Viața a vrut să rămână văduvă cu doi copii mici. Este o femeie vrednică. Iată sfatul meu - însoară-te cu ea. Dar numai tu, singur, hotărăști cum o să faci. Fiecare e slobod să-și hotărască soarta. Când eu n-o să mai fiu, să-i povestești despre discuția noastră… Cine știe, poate că o să iasă așa cum am dorit eu. Și copiii lui Ernazar or să aibă un tată…

Vizitatorii Issîk-Kulului râd adesea de localnici: că trăiesc lângă lac, dar că nu văd lacul, n-au când. Așa și Baston, rareori când ajungea pe țărm, altfel doar de departe și în treacăt se bucura de frumusețea lacului.

De data asta însă, ieșind către seară din spital, s-a dus direct pe țărm - voia să stea singur lângă minunea albastră dintre munți. Boston se uita cum vântul alungă pe apă valuri mici cu creste albe, care se așterneau egale, ca brazdele în urma unui plug nevăzut. Ar fi vrut să plângă, ar fi vrut să dispară în Issîk-Kulul - ar fi vrut și n-ar fi vrut să mai trăiască. Uite, precum aceste valuri mici - apar, dispar și din nou renasc din ele însele…

*

* *

Și totuși lupii l-au adus la disperare pe Boston, au urlat atât de mult în jurul stânei, încât l-au silit să se scoale din pat. Mai întâi însă l-au trezit pe Kengeș. Micuțul s-a deșteptat, plângând, Boston s-a dat mai aproape și a început să-l liniștească, îmbrățișându-l și strângându-l lângă el.

— Kengeș, taci Kengeș! sunt aici. De ce plângi, prostuțule? Și mama e aici, uite, o vezi? Vrei să-ți aduc pisica? Vrei să aprind lumina? Nu-ți fie frică. Pisicile urlă așa.

Guliumkan s-a trezit la rândul ei și a început să-l liniștească pe micuț, dar el nu se potolea. Au trebuit să aprindă lumina.

— Gulium, i-a zis Boston de lângă ușă - se dusese să aprindă becul. Mă duc totuși să sperii fiarele astea. Așa nu se mai poate.

— Ce oră să fie?

Boston s-a uitat la ceas.

— Trei fără douăzeci.

— Uite, vezi, și la șase trebuie să te scoli. Ce treabă-i asta? Blestemata de Akbara ne scoate din minți. Doamne, ce pedeapsă.

— Liniștește-te. Ce putem face? Mă întorc îndată. Să nu-ți fie frică. Zău că-i o pedeapsă. O să încui ușa pe dinafară. Nu fi îngrijorată. Culcă-te.

Și el a trecut pe sub fereastră, bocănind cu cizmele-i din pânză impermeabilă, încălțate, din grabă, pe piciorul gol. Boston ar fi vrut să dea, în sfârșit, ochii cu lupii și, astfel, înadins, striga câinii cât putea de tare, îi ocăra cu cele mai urâte cuvinte. Era gata de orice, într-atât se săturase de urletul acestor lupi turbați de durere.

Nu putea să-i ajute cu nimic. Nu-i mai rămăsese decât speranța că va izbuti să-i împuște, dacă îi va întâlni, bine că avea o armă semiautomată.

Însă nu i-a întâlnit pe lupi. Și astfel, blestemând lumea întreagă, s-a întors acasă. Dar n-a mai putut să adoarmă. Stătea culcat în întuneric și în cap îi roiau obsedant tot felul de gânduri neliniștite, apăsătoare.

Se gândea la câte și mai câte. Și cel mai mult la faptul că din an în an e tot mai greu să muncești conștiincios și că poporul de azi, mai ales tineretul, nu mai are nici o rușine. Nimeni, în ziua de azi, nu mai crede în cuvânt. Și fiecare, înainte de toate, umblă numai după propriul interes. Înainte de război, când s-a construit vestitul canal Cinisk, s-au adunat oameni din toate colțurile țării și lucrau voluntar, fără nici o plată. Acum nimeni nu mai credea,

astea, cică, sunt basme, așa ceva nu e cu putință. Pentru meseria de cioban, astăzi nici cu arcanul nu mai prinzi pe nimeni. Toți cunosc această stare de lucruri, dar lasă să se înțeleagă că n-ar fi decât niște dificultăți trecătoare. Iar dacă vorbești despre așa ceva, ești învinuit de calomnie. Cică repeți părerile altora! Și nimeni nu vrea să se gândească serios la ce va fi mai departe. Un singur lucru îl liniștea și îl bucura: Guliumkan nu-l certa și nu-i reproșa că trebuie să trudească cât e anul de mare fără zile libere, fără concedii. Turma nu poate fi părăsită, nu poate fi deconectată, oprită cu întrerupătorul, turma trebuie supravegheată zi și noapte. Și uite-așa, oricum ai întoarce-o, pretutindeni mâna de lucru lipsește. Nu pentru că n-ar fi oameni, ci pentru că oamenii nu vor să lucreze. De ce? Căci fără muncă nu se poate trăi. Asta înseamnă moarte. Poate ar trebui ca oamenii să trăiască și să muncească altfel? Problema cea mai spinoasă era angajarea zilierilor la punctele de prăsilă pentru a îngriji de micii nou-născuți. Tineretul nici măcar aici nu voia să lucreze. Acolo trebuie să stai de veghe zi și noapte, să te ocupi de prăsilă cu cea mai mare grijă, iată de ce pe tineri nu poți să-i aduci cu forța. Tineretul din ziua de azi nu vrea să muncească în murdărie și nici să trăiască în izolare. Și pe deasupra leafa era mică, pe când la oraș, pentru o zi de lucru de opt ore la fabrică sau pe șantier, un flăcău sau o fată puteau să câștige de câteva ori mai mult. „Oare noi cum am putut să ne ducem acolo unde se cerea mână de lucru, nu acolo unde era mai convenabil? Iar acum, când a venit vremea ca tinerii să se apuce de treabă, nu ai nici un folos de pe urma lor, n-au nici un pic de rușine și nimic sfânt”, se plângeau, supărați, cei bătrâni. Acest conflict, care a dus treptat la neînțelegerea și înstrăinarea dintre generații, răscolea de mult sufletele oamenilor. Și din nou în memoria lui Boston revenea una și aceeași discuție. Nu s-a putut stăpâni atunci. Și fără nici un folos. În cuvântul său a susținut din nou ideea că omul trebuie să lucreze ca și cum ar lucra

pentru sine. Altă cale el nu vede, iar pentru aceasta este necesar ca lucrătorul să fie personal interesat în ceea ce face. Boston arătase nu o dată că retribuirea trebuie să depindă de rezultatele muncii și, mai ales că pământul trebuie să aparțină ciobanului, și ciobanul trebuie să se îngrijească de acest pământ, să sufere pentru el, laolaltă cu ajutoarele sale și cu familiile lor, altfel n-o să iasă nimic…

Ca întotdeauna, i-a dat riposta secretarul de partid. Gazet-Kișî, omul ziar, cum era poreclit Kocikorbaev în sovhoz, ședea pe partea dreaptă a mesei directoriale, vizavi de Boston, încruntându-și sprâncenele - pesemne că nu se simțea bine -, potrivindu-și una-două cravata pentru mai multă prestanță, Kocikorbaev îi arunca priviri dușmănoase lui Boston. Ciotbaev, directorul sovhozului, cunoștea dinainte felul de a gândi al lui Kocikorbaev. În mulții ani de când lucrau împreună îi studiase foarte bine logica de demagog - imbatabilă, cu neputință de stârpit, învățată o dată pentru totdeauna. Parcă-l auzi: iar o să spună ceva nelalocul lui acest Boston Urkunciev, chiabur și contrarevoluționar de tip nou. Viața dă cu el de pământ, iar dânsul o ține pe-a lui! Ar trebui izgonit undeva, departe ca în vremurile de altădată…

La consfătuirea de lucru din ziua aceea asista și noul instructor de la comitetul raional de partid, un tânăr cu înfățișare modestă, pe care oamenii din „Berik” deocamdată nu-l cunoșteau. Îi asculta cu atenție pe cei ce luau cuvântul, notându-și totul într-un carnet. Ciotbaev putea să jure că secretarul de partid Kocikorbaev nu va scăpa prilejul să se afirme în fața noului instructor de la raion. Și n-a greșit. După ce a vorbit Boston, a cerut cuvântul, chipurile pentru a-i replica. Și a început a vorbi ca din carte: el se pricepea să expună problemele aidoma ca un ziar, și în asta consta puterea lui.

— Tovarășe Urkunciev, i s-a adresat el lui Boston, ca întotdeauna oficial, folosind pronumele de reverență, până când vei tulbura oamenii cu propunerile dumitale dubioase? Istoria a stabilit demult tipul relațiilor de producție în cadrul unui colectiv socialist. Iar dumneata vrei ca un cioban să hotărască, precum un stăpân, cu cine să lucreze și cu cine nu, cui și cât să-i plătească. Ce vrea să însemne asta? Nimic altceva decât un atac împotriva istoriei, împotriva cuceririlor noastre revoluționare, o încercare de a așeza economia deasupra politicii. Urmărești doar interesele înguste ale turmei dumitale. Pentru dumneata asta-i problema problemelor. Însă dincolo de turmă se află raionul, regiunea, țara! Încotro vrei să ne îndrumi - spre denaturarea principiilor socialiste de gospodărire?

Clocotind, Boston a sărit de pe scaun.

— Eu nu chem pe nimeni nicăieri. Am obosit, de când repet asta. Nu chem pe nimeni nicăieri, pe mine ca cioban nu mă interesează ce se întâmplă la regiune, în țară și chiar în lume. Sunt destui deștepți și fără mine. Pe mine mă interesează oile. Dacă secretarul de partid nu vrea să știe ce gândesc eu despre turma mea, de ce mă mai chemați la aceste consfătuiri și mă întrerupeți de la treabă? Discuțiile deșarte nu sunt pentru mine. Poate că pentru unii or fi interesante, dar eu nu le pricep rostul. Tovarășe director, altă dată te rog să nu mă mai chemi! Nu mai vreau să fiu întrerupt de la treabă. N-am nevoie de asemenea consfătuiri!

— Cum așa, Bosko? a zis Ciotbaev, foindu-se neajutorat pe scaun. Tu ești fruntaș, cel mai bun cioban din sovhoz, lucrător cu experiență, și noi vrem să știm ce gândești. Iată de ce te chemăm.

— Mă uimești, directore, a rostit Boston, care se înfierbântase de-a binelea. Dacă sunt fruntaș, cine altul, în afară de tine, poate să știe cât mă costă acest lucru? Atunci de ce taci? Îndată ce deschid gura, Kocikorbaev nu

mă lasă să scot o vorbă, se leagă de orice, ca un procuror, iar tu, directore, taci, ca și când nu s-a întâmplat nimic, ca și când asta nu te interesează.

— Stai puțin, l-a întrerupt Ciotbaev.

Directorul era vădit speriat: se afla într-o situație dificilă, de data asta nu va izbuti să-și păstreze neutralitatea între Boston și Kocikorbaev. În prezența instructorului, directorul va trebui să ia o atitudine clară. Și nu dorea deloc să aibă de a face cu Kocikorbaev, acest om-ziar, a cărui demagogie era în stare să pună în funcțiune forțe de temut: Kocikorbaev nu era nici pe departe ultima verigă în lanțul care se călăuzea după principii bucherești. Și de data asta secretarul o creat o stare de încordare în discuții, învinuindu-l în treacăt pe cioban că ataca - nici mai mult, nici mai puțin – „cuceririle noastre revoluționare”. După toate acestea cine ar mai îndrăzni să-l contrazică? Totuși, trebuia să iasă cumva din această situație.

— Stai puțin, Bosko, nu te înfierbânta, a zis directorul, ridicându-se de la masă. Tovarăși, haideți să ne lămurim, - s-a adresat el adunării,- chibzuind cu înfrigurare cum să împace părțile. Firește, Boston are dreptate, dar cu Kocikorbaev nu te poți juca. Ce să facă? - Despre ce e vorba? a zis Ciotbaev. După câte înțeleg eu, ciobanul vrea să fie stăpânul turmei și al pământului, nu o persoană care lucrează ca argat, și el vorbește nu numai în numele său, ci și în numele brigăzii și al familiilor ciobanilor, și nu putem să nu ținem seama de asta. Eu cred că aici e o socoteală. Brigada ciobănească este celula noastră economică. De la ea trebuie să începem. După câte înțeleg, Urkunciev vrea să ia totul în mâinile sale: și animalele, și pășunile, și nutrețul și locuințele - într-un cuvânt, tot ce e necesar pentru producție. Are de gând să introducă la brigadă plan în acord, pentru ca fiecare să știe cât poate câștiga dacă va munci ca pentru sine și nu pentru vecin, de aici și până aici. Așa înțeleg cu propunerea lui Urkunciev, și trebuie s-o luăm în seamă.

— Iar eu, ca secretar de partid al sovhozului pe care îl conducem amândoi, tovarășe Ciotbaev, socotesc că nimeni nu trebuie să încurajeze psihologia de proprietar în cadrul producției socialiste și cu atât mai puțin conducătorului unității, l-a admonestat Kocikorbaev pe director, cu glas triumfător.

— Dar înțelegeți că această propunere s-a făcut din dorința ca treburile să meargă mai bine, a început, directorul să se justifice. Doar știți că tineretul nu se angajează în brigăzile de ciobani…

— Înseamnă că la noi merge prost activitatea de propagandă, trebuie să le amintim tinerilor despre Pavlik Morozov[27] și despre confratele lui kirghiz Kîlcean Geakîpov.

— Ăsta-i sectorul dumitale, tovarășe Kocikorbaev, a intervenit directorul. Dumneata ai cărțile în mână, așa că amintiți-le, lămuriți-i. Nu vă împiedică nimeni.

— Și o să-i lămurim, n-aveți grijă, a răspuns secretarul provocator. Am și alcătuit un plan de acțiune. Însă mult mai important este să punem capăt tendințelor de privatizare, oricât de bine ar fi mascate. Nu vom permite nimănui să submineze bazele socialismului.

Ascultând această dispută, care se desfășura cu toată seriozitatea, Boston se simțea abătut și fără să vrea i s-a făcut, frică. El nu spusese decât că vrea să muncească după cum îl duce capul, nu după indicațiile altora.

— Și nimănui nu vom face nici o concesie și nici o favoare, continua Kocikorbaev. Formele socialiste de producție sunt obligatorii pentru toți. Cuvintele mele se adresează în primul rând tovarășului Urkunciev. El obține mereu niște condiții de excepție.

---

[27] Nume frecvent evocat în scop propagandistic. În perioada colectivizării forțate, pionierul Pavlik Morozov (1918-1932) a participat, alături de sătenii săi săraci, la acțiunea de confiscare a cerealelor de la cei avuți. A fost ucis, împreună cu fratele său mai mic, în 1932.

— Nu numai pentru mine, l-a întrerupt Boston. Astfel de condiții sunt necesare tuturor, și atunci treaba va merge bine.

— Mă îndoiesc! De altfel, ce înseamnă asta, pui condiții? Faceți asta, faceți aia. Nu e de ajuns că dumneata, tovarășe Urkunciev, alergând după o pășune personală pentru turma dumitale, ai nenorocit un om pe muntele Ala-Monghiu. Sau asta-i prea puțin pentru dumneata?

— Continuă, continuă! a strigat Boston, clocotind de mânie.

Îl cuprinsese și îl durea inima că Ernazar era pomenit doar așa, în treacăt, și într-o asemenea împrejurare.

— Ce - continuă, continuă? Vrei să zici că nu-i adevărat? l-a împuns Kocikorbaev.

— Da, nu-i adevărat.

— Cum nu-i adevărat, când trupul lui Ernazar zace și acum în prăpastia de gheață? Și poate o să mai zacă încă o mie de ani acolo…

Boston n-a mai zis nimic, nu-i plăcea deloc că secretarul a adus vorba despre asta în adunare. Dar Kocikorbaev nu s-a potolit.

— De ce taci, tovarășe Urkunciev? a pus el paie pe foc. Oare nu v-ați dus să căutați o pășune nouă pentru dumneata personal?

— Da, m-am dus pentru mine, a răspuns Boston tăios. Dar, nu numai pentru mine, ci pentru toți, inclusiv pentru tine, Kocikorbaev. Fiindcă eu te hrănesc pe tine, nu tu pe mine. Și acum tu scuipi în fântâna din care bei apă!

— Ce-nseamnă asta? a zis Kocikorbaev indignat, făcându-se stacojiu la față. Eu datorez totul numai partidului!

— Și partidul de unde crezi că ia pâinea pe care ți-o dă s-o mănânci? Din cer?

— Ce-nseamnă asta? Ce-nseamnă aceste vorbe necontrolate? a sărit în sus Kocikorbaev, potrivindu-și agitat cravata.

Era cât pe ce să izbucnească scandalul. Și Kocikorbaev și Boston stăteau - unul lângă masă, celălalt lângă perete - ca doi condamnați la moarte, credeai că dintr-o clipă într-alta unul dintre ei se va prăbuși pe dușumea. Situația a fost întrucâtva îndreptată de tânărul instructor de la comitetul raional.

— Liniștiți-vă, tovarăși, a rostit el pe neașteptate din colțul unde ședea, scriind în carnetul de note. Eu cred că ciobanul Urkunciev în principiu are dreptate. Omul muncii, cum ne place să spunem, creatorul bunurilor materiale, are dreptul să-și spună cuvântul. Însă nu trebuie să ne întrecem cu gluma,

— Dumneavoastră nu-l cunoașteți, tovarășe Mambetov, s-a grăbit să intervină Kocikorbaev. Pretențiile lui Urkunciev nu au margini. Iată, de pildă, nu demult, un cioban, Noigutov, da, Noigutov Bazarbai, a descoperit în munți bârlogul unor lupi. Și le-a luat prăsila, vasăzică i-a expropriat, adică le-a luat toți puii, patru la număr, ca să le stârpească definitiv sămânța. A procedat așa cum trebuia. Și ce credeți? Acest Urkunciev a început pur și simplu să-l prigonească pe Noigutov. Mai întâi a vrut să-l mituiască, iar când acest număr a eșuat, pentru că Noigutov este un om principial, Urkunciev a început să-l amenințe, să-i ceară să ducă puii de lup înapoi pentru ca acești răpitori să se înmulțească mai departe. Ce vrea să însemne asta? Cum s-o înțelegem? Poate că, pe lângă toate celelalte, dumneata, tovarășe Urkunciev, vrei să ai și lupii dumitale personali? Care să fie, adică, proprietatea dumitale. Poate că sovhozul este obligat să te înzestreze și cu lupi? Mai întâi pământul, oile, apoi și lupi proprii! Așa e? Sau poate vrei ca lupii să fie lăsați să se prăsească, să sfâșie turmele noastre, să trăiască din averea întregului popor?

Între timp, Boston izbutise să se stăpânească și a rostit destul de liniștit:

— În privința lupilor, totul este adevărat, numai că din păcate lupii nu-și dau seama că atentează la averea întregului popor.

Cei prezenți au izbucnit involuntar în râs, iar Boston, profitând de pauză, a continuat:

— Nu despre lupi ar trebui să vorbim aici. Însă, dacă tot a venit vorba, o să-mi spun și eu părerea. Orice treabă trebuie făcută cu chibzuială, de-aia ne-am născut oameni cu judecată. Unora dintre noi însă le cam lipsește judecata, dar în privința lăudăroșeniei nu-i întrece nimeni. Să luăm, de pildă, întâmplarea cu puii de lup. Cum s-a spus aici, Bazarbai i-a luat, mai bine zis i-a furat din culcuș și pe chestia asta s-a făcut mare tărăboi, mai că n-a fost trecut printre eroi. Însă acestui erou nu i-a trecut prin cap că mai întâi trebuia să urmărească lupii-părinți, să-i împuște, și abia pe urmă să se gândească la ce va face cu puii lor. Dar el s-a grăbit să-i vândă și să bea banii. De ce l-am rugat pe Bazarbai să mi-i dea mie sau să mi-i vândă? Cu ei voiam să atrag în cursă lupul și lupoaica, să nu las în libertate fiarele care fac ravagii după ce li s-a devastat cuibul. Trebuie să înțelegeți că un lup înfuriat face cât alți zece la un loc. Și el nu se potolește până nu se răzbună. Toți ciobanii știu ce ravagii face prin împrejurimi această pereche - Akbara și Tașceainar, așa li se spune -, căreia i s-au răpit puii. Și nu pot fi potoliți nicicum, pot să atace și omul, te poți aștepta la orice din partea lor. Unii oameni de nimic sunt numiți provocatori - am citit despre asta în ziare și în cărți. Așadar, acest Bazarbai este un provocator de lupi, el i-a întărâtat. I-am spus și o să-i spun din nou drept în față că a procedat ca un provocator fricos. Iar ție, secretarule, la fel, îți spun fără ocol că nu pricep ce fel de om ești. Trăiești de atâția ani în sovhozul nostru și nu știi altceva decât să citești ziarele și să ne amenințI pe noi ciobanii, susținând că suntem împotriva revoluției și împotriva puterii sovietice, dar habar n-ai de producție, nu înțelegi nimic din munca noastră, altfel nu te-ai fi apucat

să învinuiești un om că vrea să înmulțească lupii. Însă ducă-se pe pustii de lupi, învinuirea asta a ta e de râsul curcilor. Dar cealaltă învinuire, tovarășe Kocikorbaev, n-o pot lăsa fără răspuns. Da, Ernazar a pierit în prăpastie. Dar le-ai întrebat de ce ne-am dus noi în Ala-Monghiu? Nu de trai bun! Ce căutam noi acolo? Te-ai gândit, tovarășe secretar, ce ne-a mânat la dram, te-ai gândit că de n-am fi avut atâta nevoie de pășuni nu ne-am fi asumat acest risc? Și nevoia asta devine din zi în zi lot mai cumplită. Uite, directorul e de față, să spună el ce iarbă era când a venit aici, ce pășuni, ce pământuri erau! Iar acum ce e? Praf și uscăciune cât vezi cu ochii, fiecare fir de iarbă e numărat, și asta pentru că avem de zece ori mai multe oi decât o îngăduie terenurile de care dispunem și copitele oilor sunt mare belea pentru iarbă. Iată de ce am plecat împreună cu Ernazar spre Kicibel. Am vrut să facem un lucru bun, dar am avut ghinion. Călătoria noastră s-a sfârșit prost. Asta m-a făcut să renunț la această idee și să tac, nenorocirea m-a silit să tac. Însă dacă totul s-ar fi sfârșit cu bine, în anul acela aș fi mers la expoziția de la Moscova, m-aș fi dus la cei mai mari conducători ai noștri și le-aș fi povestit despre tine, Kocikorbaev. Te bați cu pumnul în piept că te gândești la soarta partidului, dar te-ai întrebat dacă partidul are nevoie de oameni ca tine, care nu fac nimic și nu lasă nici pe alții să facă?

— Ei nu, că dumneata ai întrecut măsura! a izbucnit Kocikorbnev. Asta-i calomnie! Și pentru aceste vorbe o să dai socoteală pe linie de partid.

— Eu însumi vreau să dau socoteală în fața adunării de partid. Și, dacă, într-adevăr, ceea ce fac și ce gândesc eu nu e bine - să mă dați în brânci afară, înseamnă că n-am ce căuta în partid și nu trebuie să fiu cruțat. Iar și tu, Kocikorbaev, ar trebui să te gândești la asta.

— N-am la ce să mă gândesc, tovarășe Urkunciev. Cugetul meu e curat. Eu am fost și sunt cu partidul.

Boston a răsuflat ca și cum s-ar fi oprit din fugă și, uitându-se la instructorul cel nou de la comitetul raional, a zis:

— Iar pe tine, tovarășe instructor, te rog foarte mult să raportezi la comitet. Să fim puși în discuția adunării de partid. Eu nu mai pot trăi astfel.

Curând, Boston s-a convins că în jurul conflictului său cu secretarul Kocikorbaev încep să se adune evenimentele. În ziua aceea s-a dus cu treburi în Poberejie. Dintr-o zi în alta în zona Issîk-Kulului trebuiau să înflorească livezile. Erau ultimele zile de primăvară, iar Boston încă nu izbutise să stropească merii din livada sa și din fosta gospodărie a lui Ernazar. Boston și Guliumkan aveau acum două case și două livezi și amândouă aveau nevoie de îngrijire. Cum ciobanul își petrece viața în munți, veșnic nu-i ajunge timpul să facă cele de trebuință pe lângă gospodărie. Veșnic amâni și pe urmă te trezești că a trecut sorocul. Orice ar fi fost însă, livada trebuia stropită, altfel dăunătorii se înmulțesc cu o repeziciune uimitoare, strică rodul și primejduiesc recolta. De data asta, Guliumkan nu s-a mai abținut și l-a mustrat pe Boston: nu trebuie să mai amâne, mai bine să meargă din vreme, să se înțeleagă cu careva dintre vecini, dacă el n-are timp, să-i plătească și să facă treaba.

— Nu știu ce ajutor îmi ești tu în gospodărie, i-a trântit Guliumkan supărată. Zi și noapte nu știi decât grija turmei și să stai pe la ședințe. Dacă nu poți s-o scoți la capăt cu livada, stai o zi cu Kengeș acasă - pe neastâmpăratul ăsta nu-l poți scăpa din ochi - și mă duc eu în Poberejie să fac în locul tău ce trebuie să facă un bun gospodar.

Guliumkan avea dreptate, a trebuit să o asculte fără să scoată o vorbă.

Așadar, dis-de-dimineață, Boston a plecat la Poberejie să se ocupe de livadă. Mergea călare pe Donkuliuk. O vorbă din bătrâni spune că, primăvara, și iarba, și calul cresc în puteri. Donkuliuk era plin de vigoare, îi scăpărau ochii și

mereu, fluturându-și coama, se avânta la galop. Dar Boston nu avea chef să gonească nebunește și nu-i dădea frâu liber bidiviului aprig. Voia să meargă liniștit și să cugete. Noaptea trecută dormise prost. S-a răsucit multă vreme de pe o parte pe alta, nu putea să uite cum secretarul de partid îl învinuise de moartea lui Ernazar. Când s-a întors acasă de la consfătuire, i-a povestit pe scurt nevestei cum a fost, dar despre învinuire nu i-a spus nimic. N-a vrut să-i mai aducă aminte de fostul ei bărbat, deși trecuseră mulți ani de când se prăpădise, fiindcă altfel n-ar fi putut ocoli o discuție dureroasă, care i-ar fi făcut pe amândoi să sufere, căci Ernazar zace neînmormântat în masivul Ala-Monghiu, încătușat pe vecie în gheața din fundul prăpastiei năprasnice. Mai bine să nu-i spună nimic despre învinuire. Nici nu apucase să aștipească și din nou au apărut lupii. Și din nou pe dealul din spatele saivanului cel mare a început să urle trist Akbara, jelindu-și puii furați. Iar Tașceainar îi ținea isonul cu basul lui gutural. Și dacă înainte, auzind urletul lupilor, Boston se simțea copleșit de milă și îi compătimea pentru nenorocirea lor, acum a fost cuprins de furie, ar fi vrut să ucidă acești fiare îndărătnice, numai să nu le mai audă urletul, care suna ca un blestem și pentru el, dar cu ce era vinovat? Noaptea trecută a luat hotărârea să-i răpună pe acești lupi cu orice preț, și-a făcut chiar un plan de acțiune, în plus, în ziua când s-a înfruntat cu Kocikorbaev la consfătuire, Akbara și Tașceainar au sfâșiat trei oi din turmă. Ajutorul de cioban i-a povestit că lupii s-au apropiat de turmă și, oricât a strigat el și i-a amenințat cu bâta, nu s-au speriat câtuși de puțin, au răpus cele trei oi și s-au făcut nevăzuți. Boston s-a înfuriat cumplit. Dacă vor continua astfel, și-a zis el, nu ne rămâne decât să plecăm de aici, să fugim, în mod rușinos, de lupi. Akbara și Tașceainar nu-și dădeau seama că prin urletul lor necurmat își semnează, în acel ceas, condamnarea la moarte. Boston știa acum hotărât ce are de făcut și era pregătit să purceadă neîntârziat la îndeplinirea planului

său, dacă n-ar fi trebuit să plece în dimineața următoare la Poberejie. A hotărât că mai întâi ca să nu-l mai cicălească nevasta, va pune ordine în livadă, iar pe urmă se va răfui cu lupii.

Astfel cugeta Boston pe drum…

Cu stropitul și cu săpatul merilor a isprăvit într-o singură zi. A găsit în sat un flăcău dezghețat, care a primit să facă repede treaba asta. Drept plată, Boston i-a făgăduit un miel de la oile sale negre.

Sfârșind cu treburile, Boston a hotărât să cumpere o jucărie lui Kengeș. Voia să-i facă o bucurie. Era un copilaș tare drăguț, toată ziua alerga prin casă, iar peste o lună și ceva o să împlinească doi anișori. Un băiețel nostim și vioi, joaca și zbenguiala lui îl bucurau nespus pe Boston, acum când se apropia de bătrânețe. Fiecare cuvânt al micuțului îl făcea pe tată să se simtă în al nouălea cer. Prin el, Boston a pătruns sensul profund și tainic al vieții care se ascundea în atașamentul față de copil și față de mama lui. Era ultima treaptă, și cea mai înaltă, care i-a fost ursită lui Boston. El dorea să-și iubească nevasta și copilul, nimic altceva nu mai cerea de la viață, căci doar acesta este bunul suprem hărăzit nouă. N-a vorbit niciodată despre asta, dar înlăuntrul său știa că așa este. Și era încredințat că nevasta îi împărtășea în suflet simțămintele.

Boston a descălecat lângă magazinul „Madaniat”, a intrat înăuntru și a cumpărat o broscuță mecanică, cu ochi bulbucați, caraghioasă, - grozav o să se mai distreze băiețelul! A ieșit în stradă și tocmai voia să încalece când a simțit deodată că-i e foame și atunci și-a adus aminte că nu mâncase nimic de azi-dimineață. Ospătăria era chiar lângă magazin și, într-un ceas rău, a hotărât să intre. Îndată ce a pășit în sala întunecoasă mirosind a mâncare ieftină, ce se servea șoferilor în trecere, și s-a așezat la o masă de lângă ușă, a auzit în spate vocea lui Bazarbai. Boston n-a întors capul să se uite, știa că acesta chefuiește cu prietenii. „Stă

și bea cu niște linge-blide ziua-n amiaza mare, fără pic de rușine”, și-a zis Boston cu dușmănie. A vrut să se scoale și să iasă, dar pe urmă și-a zis: dar, de fapt, de ce trebuie să plece el fără să mănânce? A comandat ciorbă și chiftele. În vremea asta, pesemne că Bazarbai aflase de prezența lui Boston în local, căci vocile din spate au amuțit brusc, apoi au răsunat din nou, gălăgioase. Curând la masa lui Boston a fost trimis unul din prietenii lui Bazarbai, pe nume Kor Samat, Samat cel Chior, un bețivan și intrigant local, care încă din tinerețe își pierduse un ochi într-o încăierare.

— *Salam aleicum,* Boston, *salam*! a zis Samat, zâmbind cu subînțeles, și i-a întins mâna lui Boston, care - de, ce să facă? - a fost nevoit să i-o strângă. De ce stai singur? l-a asaltat el pe Boston. Eu stau colea cu Bazarbai. Nu ne-am văzut de mult și am zis să mai schimbăm o vorbă. Hai la masa noastră. Chiar Bazarbai te poftește.

— Spune-i că n-am timp, a răspuns Boston, cât se poate de reținut. Îndată ce mănânc, plec în munți.

— Ai destulă vreme, munții tăi nu se duc nicăieri.

— Nu, mulțumesc. Am treabă.

— Cum crezi, dar nu faci bine, a zis Kor Samat și s-a îndepărtat.

În urma lui a apărut însuși Bazarbai, care era cherchelit bine, iar după el s-au înghesuit și alții.

— Ascultă, de ce faci nazuri? Oamenii te poftesc cu frumosul, și tu? Ce, te socotești mai grozav ca alții? a început Bazarbai, apropiindu-se.

— Am spus doar că n-am timp, a răspuns Boston liniștit și s-a apucat să mănânce demonstrativ din ciorbă, de care altădată nu s-ar mai fi atins după prima înghițitură.

— Am o treabă cu tine, a zis Bazarbai și s-a așezat cu nerușinare în fața lui Boston.

Ceilalți au rămas în picioare în așteptarea unei scene captivante.

— Ce treburi putem avea noi doi? a întrebat Boston.

— Ar merita, de pildă, să vorbim despre acei pui de lup, Boston, a zis Bazarbai încruntându-se și clătinând din cap.

— Noi am mai vorbit o dată despre ei, crezi că merită să ne mai întoarcem la problema asta?

— Eu cred că merită.

— Iar eu cred că nu. Nu mă deranja. Termin de mâncat și plec numaidecât.

— Unde te grăbești, câine?

Bazarbai s-a ridicat brusc și aplecându-se peste masă, și-a apropiat de Boston fața schimonosită de furie.

— Unde te grăbești, canalie? Despre lupi încă n-am discutat cu tine. Că față de toată lumea, în biroul directorului, m-ai făcut provocator, ai zis că din pricina mea lupii fac ravagii prin împrejurimi. Crezi că eu nu știu ce înseamnă provocator? Crezi că eu sunt fascist, iar tu ești singurul om cinstit?

Boston s-a ridicat și el de pe scaun. Acum stăteau față-n față.

— Sfârșește cu trăncăneala, l-a întrerupt Boston pe Bazarbai. Fascist nu te-am făcut - nu mi-a trecut prin cap, deși ar fi trebuit. Dar că ești provocator și ticălos fără minte - asta-i adevărat. Ți-am spus-o și altădată, ți-o spun și acum. Ar fi mai bine însă dacă te-ai întoarce la masa ta, fără să te mai legi de mine.

— Tu să nu-mi spui mie unde să mă duc și ce să fac! a strigat Bazarbai furios la culme. Nu mă-nveți tu pe mine. Mă doare-n cot de tine. Zici că sunt provocator, dar tu cine ești? Crezi că lumea nu te cunoaște? Crezi că l-ai ucis pe Ernazar și, gata ai scăpat? Păi tu, netrebnicule, te-ai înhăitat cu Guliumkan încă de când trăia Ernazar și știai că nevasta ta o să moară. Atunci ai hotărât să-l îmbrâncești pe Ernazar în prăpastie și să te însori cu cățeaua de Guliumkan. Încearcă să-mi dovedești că nu-i așa. De ce n-ai căzut tu în prăpastie, ci Ernazar? Doar mergeați pe același drum. Crezi că lumea nu știe nimic? El a murit, iar tu ai rămas în viață! Și după asta, cine crezi că ești tu și cățeaua

de Guliumkan? Ernazar s-a făcut stană de gheață, a rămas fără mormânt, ca un câine, iar tu, nemernicule, te culci cu nerușinata de nevastă-sa, huzurești ca un pașă. Și mai zici că ești membru de partid! Păi ar trebui să te alunge în brânci din rândurile partidului. Ptiu, uitați-vă ce mai fruntaș, ce mai stahanovist! La tribunal cu tine, acolo ți-e locul!

Boston s-a stăpânit cu greu să nu se repeadă cu pumnii asupra lui Bazarbai și să nu-i stâlcească mutra odioasă. Era limpede că acesta îl ațâța la bătaie, la scandal, la încăierare pe viață și pe moarte. Însă a făcut un efort, și-a încleștat fălcile, apoi i-a zis lui Bazarbai, căruia, de furie, i se tăiase răsuflarea:

— N-am ce vorbi cu tine. Pentru mine cuvintele tale nu înseamnă nimic. Eu nu mă pun la mintea ta. Poți să crezi și să vorbești despre mine ce vrei și cum vrei - n-ai decât! Iar acum, dă-te la o parte. Hei, băiete, plata! a strigat el chelnerul, i-a întins o hârtie de cinci ruble și s-a îndreptat spre ieșire.

Bazarbai l-a apucat de mânecă.

— A, stai așa! Nu te grăbi s-ajungi la putoarea ta! Poate că acum, în lipsa ta, se încalecă cu vreun cioban, vrei să le strici socotelile?

Boston a apucat de pe masa vecină o sticlă de șampanie, goală.

— Jos laba! a șuierat el printre dinți, țintuindu-l cu privirea pe Bazarbai, care, într-o clipă, s-a făcut alb ca varul. Nu mă obliga să repet, jos laba! Auzi? a zis el, ridicând mâna în care ținea sticla cea grea.

Și Boston a ieșit în stradă, strângând în mână sticla de șampanie. Abia după ce a încălecat și-a dat seama, a aruncat sticla în șanț, a dat frâu liber lui Donkuliuk și a pornit în galop. De mult nu mai gonise cu o viteză atât de nebună - acest galop înfricoșător l-a ajutat să-și vină în fire și, dezmeticindu-se, s-a înspăimântat: o fracțiune de secundă l-a despărțit de a săvârși o crimă, l-a ferit

Dumnezeu, altfel i-ar fi crăpat capul dintr-o lovitură odiosului Bazarbai. Oamenii dintr-o remorcă trasă de un tractor s-au mirat grozav văzându-l cum gonește, multă vreme s-au uitat în urma lui și nu le venea să-și creadă ochilor: oare ce s-o fi întâmplat cu Boston? Un om atât de serios și galopează ca un băietan flușturatic! Boston nu și-a venit prea curând în fire, s-a dezmeticit numai după ce a băut apă rece dintr-un pârâiaș. S-a scuturat, a urcat în șa, dar nu l-a mai lăsat pe Donkuliuk în galop. Mergea la pas și era tare bucuros că izbutise să evite omorul.

Însă pe drum, aducându-și aminte de cele întâmplate, s-a posomorât din nou. Apoi a simțit că moare de ciudă când și-a amintit deodată că a uitat la ospătărie jucăria cumpărată pentru Kengeș, broscuța aceea grozavă, cu ochi bulbucați și cu gura mare. Firește, nu era o jucărie prea scumpă, putea oricând să-i cumpere alta, de la același magazin „Madaniat”, însă nu știu de ce l-a fulgerat gândul că ăsta e un semn rău. Nu trebuia, în ruptul capului nu trebuia, să uite jucăria hărăzită copilului. Iar el a uitat-o…

Superstiția asta a lui îl enerva, stârnea în el dorința de a se împotrivi cumva cursului nedorit al evenimentelor. Cumpănind cum va atrage lupii în capcană și cum va împușca aceste fiare blestemate, să scape de ele o dată pentru totdeauna, a simțit că se înăbușă de furie.

Ei, drăcie, își zicea el, ciocnirea de adineauri cu Bazarbai, care n-a lipsit mult că se termine cu o crimă, s-a iscat tot din pricina acestor lupi…

Boston a hotărât să-și pună planul în aplicare chiar a doua zi. Peste noapte a chibzuit, prevăzând toate detaliile și, poate, pentru întâia oară de când trăiau împreună, a ascuns de nevastă acest plan foarte important pentru el. Boston n-a vrut să deschidă vorba despre lupi și despre puii lor, care erau pricina scandalului cu Bazarbai - nu voia să pomenească nimic din ceea ce ar fi putut aminti de moartea lui Ernazar. Așa că, acasă, mai mult a tăcut, s-a jucat cu băiatul, răspunzând monosilabic la întrebările lui

Guliumkan. Își dădea seama că tăcerea lui stârnește îngrijorarea și nedumerirea nevestei, dar nu putea să procedeze altfel. Știa prea bine că și ciocnirea lui Bazarbai, și vorbele de ocară aruncate asupra lor mai devreme sau mai târziu vor ajunge la urechile ei. Însă deocamdată tăcea, nu voia să repete ceea ce a spus despre ei acest odios Bazarbai, era prea mârșav și dezgustător.

Și s-a mai gândit Boston că viața lui și a lui Guliumkan s-a rânduit atât de ciudat și de greu! Câtă rea-voință ascunsă, câtă dușmănie fățișă li s-a arătat, câte calomnii s-au răspândit pe seama lor de când au devenit soț și soție! Și totuși, Boston n-a regretat că și-a legat viața de văduva lui Ernazar. Îi venea greu să-și închipuie cum ar fi trăit fără ea, mereu avea nevoie să-i simtă prezența alături… Nu, nu, aceea ar fi fost altă viață. Viața lui nu putea fi decât lângă ea, chiar dacă uneori era nemulțumită de el, ba poate și nedreaptă, însă îi era devotată, iar acest lucru conta cel mai mult. N-au vorbit despre asta niciodată, se înțelegea de la sine. Și dacă ar fi fost întrebat ce înseamnă pentru el acest copil, acest băiețel zburdalnic, care cunoștea doar câteva cuvinte, acest mezin zvăpăiat și voios, cu ochi limpezi și piciorușe dolofane, Boston n-ar fi știut ce să răspundă. N-ar fi găsit cuvintele potrivite. Simțământul era mai presus de cuvinte, căci în băiat el se vedea pe sine în ipostaza inocentă a copilăriei dată de Dumnezeu…

În cuget însă înțelegea totul, și, când, târziu, în noapte, s-a culcat lângă nevastă și copil, el s-a liniștit, și-a venit în fire, iar bunătatea și-a făcut din nou loc în sufletul lui. Acum voia să uite întâmplarea de la ospătărie. Se gândea chiar că, poate, dacă lupii nu vor apărea în noaptea asta, va amâna pânda sau, cine știe, va renunța la hotărârea lui. Boston dorea liniște…

Dar parcă înadins, pe la miezul nopții, lupii și-au făcut din nou apariția. Și din nou, pe dealul din spatele

saivanului cel mare, a prins să jelească, să urle Akbara, însoțită de Tașceainar cu urletul lui mai profund, de bas. Și din nou Kengeș s-a trezit, scâncind speriat, iar Guliumkan a început să mormăie, pe jumătate adormită, blestemând viața asta, în care nu mai ai pace din pricina lupilor încrâncenați. Și pe Boston l-a cuprins iar furia, îi venea să iasă din casă și să fugărească lupii până la capătul pământului, și iar și-a adus aminte cum l-a ponegrit, cum l-a insultat și l-a umilit ticălosul de Bazarbai, și îi părea rău că nu i-a crăpat capul cu sticla de șampanie. Căci era destul să-l izbească o dată în creștet, și s-ar fi sfârșit cu el. Și nu i-ar fi părut rău câtuși de puțin, își zicea Boston, dimpotrivă, s-ar fi bucurat că a stârpit această creatură cu chip de cm… Iar lupii nu conteneau să urle…

A fost nevoit să ia arma și să se ducă măcar să-i sperie, în loc să tragă un foc sau două, Boston a slobozit în bezna nopții, unul după altul, cinci încărcătoare. Pe urmă s-a întors acasă, dar n-a mai putut să adoarmă și, fără să-și dea seama de ce, s-a apucat să curețe arma. S-a așezat într-un colț al camerei din față și, aplecându-se deasupra puștii sale de vânătoare „Ghepard” a început s-o curețe cu migală, de parcă avea neapărată nevoie de ea. După asta a chibzuit din nou la răfuiala cu lupii și a hotărât să acționeze fără zăbavă, îndată ce se luminează de ziuă.

În vremea asta, Akbara și Tașceainar, speriați de împușcături, s-au retras în defileu, să-și petreacă acolo puținul ce mai rămăsese din noapte. Această pereche, care nu-și putea găsi locul, nu mai avea un adăpost statornic, înnopta pe unde se nimerea. Akbara, ca întotdeauna, mergea înainte. Cu părul lung, numai lațe, înainte de năpârlire, pe întuneric părea înfricoșătoare. Ochii ei scăpărau luciri fosforescente, limba îi atârna în afară - puteai crede că era turbată. Nu, durerea lupoaicei nu se potolea, ea nu putea să uite nenorocirea ce o lovise. Instinctul îi șoptea îndărătnic că puii ei se află la stâna lui Boston - altundeva n-avea unde, căci acolo dispăruse lotrul,

pe care îl urmăriseră îndeaproape în acea zi blestemată. Mintea ei de fiară nu răzbătea mai departe. Iată de ce lupii făceau ravagii, ucideau fără socoteală vitele prin împrejurimi, și nu atât pentru a-și astâmpăra foamea, cât mai ales din nevoia neostoită de a înăbuși, de a îneca în carne și sânge simțământul mistuitor de gol și de ură pe întreaga lume. Iar după ce înfulecau pe săturate, lupii se îndreptau spre locul unde pierduseră urma puilor. Suferea mai cu seamă Akbara, nu putea nicicum să se resemneze. Și nu era zi să nu dea târcoale stânei lui Boston. Tocmai pe asta se bizuia Boston când a hotărât să-i nimicească, orice ar fi.

A doua zi, de dimineață, Boston a dat poruncă ajutoarelor sale să nu scoată oile la păscut ci să le țină în cele două saivane, să le dea grăunțe și să le pună apă în adăpătorile din curte. Apoi a ales din turmă vreo douăzeci de oi cu miei, mai ales dintre cele care aveau câte doi, ca să behăie și să facă zgomot mare, și le-a mânat către capătul unde drumul lua sfârșit, spre locuri neumblate.

N-a luat pe nimeni cu el, a plecat singur, mânând oile cu o bâtă lungă. De umăr îi atârna arma, pe care o curățise și o unsese în timpul nopții și în care vârâse un încărcător întreg. A mers multă vreme, fără să se grăbească. Trebuia să se depărteze de casă cât mai mult cu putință.

Era o zi caldă, o zi cu adevărat de primăvară. Munții sorbeau căldura soarelui, transformând-o în iarba care înverzise pretutindeni de jur împrejur. Câțiva nori albi-albi și cârlionțați se alintau lin în albastrul cerului. Cântau ciocârliile, printre pietre se strigau potârnichile de munte - într-un cuvânt, totul îți umple sufletul de pace și fericire. Doar piscurile înzăpezite, ce se înălțau amenințătoare pe toată întinderea orizontului, unde în orice clipă era cu putință să se dezlănțuie vifornița, și norii negri, mânați de aiurea de un vânt aprig, care puteau să întunece soarele, aminteau că fericirea asta nu e veșnică.

Deocamdată însă nimic nu prevestea vreme urâtă. Micuța turmă de oi, behăind în dezordine, mergea încotro o mâna omul. Mieii zburdau încolo și-ncoace, se repezeau spre mamele lor să sugă din mers. Boston însă era prost dispus și posomorât. Și cu cât se gândea, mânia lui sporea, era furios și pe lupi, și pe Bazarbai, singurul vinovat al acestei întâmplări cumplite. Boston nu voia să aibă de a face cu el, cunoștea zicala: dacă nu scurmi, nu pute, însă pe lupi trebuia să-i lichideze, să-i împuște - altă ieșire nu vedea. Socoteala lui era simplă: behăitul oilor și al mieilor o să ademenească fiarele, iar el o să stea la pândă. Lupii se vor năpusti asupra turmei, și cu puțin noroc el va izbuti să-i împuște. Dar, cum zice o vorbă, omul presupune, și Dumnezeu dispune… Așa s-a și întâmplat…

Până pe la amiază, fiarele n-au dat nici un semn de viață. Lăsând oile într-o vâlcea retrasă, Boston s-a întins la marginea ei, ascunzându-se cu arma printre bolovani, după o tufă rară. Era un bun țintaș, vâna din copilărie, și nu puțini lupi din zona Issîk-Kulului figurau pe răbojul lui. Așa că nu se îndoia că va putea să împuște lupii, numai dacă ar izbuti să-i momească. Oile și mieii behăiau tot timpul, se chemau unii pe alții, însă vremea trecea, iar fiarele tot nu apăreau, deși în alte zile săvârșeau deseori atacuri de răzbunare asupra turmelor din vecinătate, și, de obicei, în timpul zilei.

Soarele începuse să pripească. Culcat pe pufoaică, altădată Boston ar fi și ațipit, dar acum nu-și putea îngădui așa ceva. Și, apoi, își simțea sufletul înnegurat: îl durea mult că era învinuit de moartea lui Ernazar. Dușmanii lui, Kocikorbaev și Bazarbai își dăduseră mâna, și fiecare pe limba lui îl ponegrea pe nedrept, îi făcea zile negre. Și nu pricepea de ce viața e rânduită astfel, de ce anumiți oameni sunt plini de ură față de el? Și pe deasupra au mai apărut și lupii ăștia sâcâitori, îi scot sufletul. Din pricina lor, nici acasă nu mai are liniște. Și ce-o să fie când nevasta o să audă de ciocnirea lui cu Bazarbai. Ospătăria

era plină de lume când acesta l-a împroșcat cu vorbe de ocară, și pe el, și pe nevastă-sa, iar printre ei erau mulți răuvoitori…

Lupii tot nu se arătau, și Boston începea să-și piardă răbdarea. Cu toate acestea nu-și slăbea atenția, stătea cu ochii în patru. Era foarte important să-i zărească îndată ce vor apare ca să tragă în ei când vor năvăli asupra oilor. Însă nu era prea simplu să prindă clipa apariției lupilor: oile n-au miros și nici vederea lor nu e prea grozavă - într-un cuvânt nu există pe lume animal mai prost și mai neîndemânatic. Pentru lupi, oile sunt prada cea mai ușoară, numai omul le poate apăra de ei, și, astfel, lupii sunt nevoiți să aibă de-a face numai cu omul. Așa s-a întâmplat și de data asta…

Nepăsătoarele dobitoace n-au simțit nici acum primejdia. Pășteau și nu se opreau decât la strigătele mieilor, oferindu-le supuse țâțele, altă grijă nu aveau. Doar Boston a observat primejdia…

Două coțofene de munte cu gușa albă, care se învârteau preocupate prin apropiere, au început deodată să cârâie și să zboare dintr-un loc într-altul. Boston și-a încordat atenția, a coborât piedica trăgaciului, dar nu s-a ridicat, ci, dimpotrivă, s-a ascuns cu și mai multă stăruință. Trebuia să meargă la sigur. Era pregătit să sacrifice câteva oi, numai să atragă fiarele în loc deschis. Lupii însă pesemne că simțiseră pericolul, nu era exclus că le dăduseră de știre aceleași coțofene. Sfârșind cu cârâitul acolo unde se aflau, ele au zburat spre locul unde pândea Boston, și aici au început-să cârâie cu obrăznicie cât puteau de tare, deși, după toate aparențele, Boston n-ar fi trebuit să le atragă atenția - el ședea după tufiș fără să facă nici o mișcare. În orice caz, lupii nu s-au năpustit dintr-o dată, după cum a reieșit s-au despărțit: Akbara, târându-se printre bolovani, se furișa dinspre capătul îndepărtat, iar Tașceainar din cel opus (cum s-a văzut mai pe urmă, el se târa aproape de locul unde se ascunsese Boston cu arma).

Toate acestea însă nu s-au lămurit dintr-o dată.

Așteptând apariția lupilor, Boston se uita cu atenție împrejur, dar nu-și putea da seama din ce parte se vor arăta, în jur era liniște și pace: oile pășteau liniștite, mieii zburdau, coțofenele încetaseră să mai cârâie, nu se auzea decât clipocitul pârâului din apropiere, coborând la vale, și ciripitul păsărilor în tufișuri. Boston obosise de atâta așteptare, când, numaidecât, printre pietre a licărit o umbră cenușie, iar oile s-au repezit brusc într-o parte și au încremenit șovăielnice într-o așteptare plină de spaimă. Boston s-a încordat ca un arc, și-a dat seama că lupii au speriat turma ca să afle unde stă ascuns omul - în astfel de cazuri, orice păstor începe să strige și aleargă spre oi. Boston însă avea un alt scop, drept care nu s-a trădat prin nimic. Atunci, printre bolovani, s-a arătat din nou umbra cenușie, și din două salturi jivina a fost lângă oile care se agitau speriate. Era Akbara. Boston a săltat arma, a ochit și tocmai se pregătea să apese pe trăgaci când un foșnet ușor din spate l-a făcut să se întoarcă. În aceeași clipă a tras fără să mai ochească într-o namilă de fiară, care se năpustea asupra lui. Totul s-a petrecut cât ai clipi din ochi. Plumbul l-a ajuns pe Tașceainar în zbor, după ce făcuse saltul, dar n-a căzut numaidecât, ci, arătându-și colții, cu ochii scăpărând de ură și cruzime, întinzându-și înainte labele cu gheare mari, ascuțite, a mai plutit o vreme spre Boston în virtutea inerției, apoi s-a prăvălit mort la o jumătate de metru de el. Numaidecât, Boston a întors arma în partea cealaltă, însă era prea târziu, scăpase momentul - Akbara, abandonând o oaie răpusă din mers, izbutise să o rupă la fugă printre bolovani. Cu arma în cumpănire, el s-a repezit pe urmele lupoaicei, sporind s-o ajungă cu glonțul, însă a putut să vadă doar cum a sărit peste pârâu. A tras, dar nu a nimerit ținta…

Boston a răsuflat adânc, a privit abătut împrejur. Din pricina încordării se îngălbenise la față, începuse să gâfâie. Țelul său principal nu fusese atins - Akbara dispăruse.

Acum, treaba se complicase și mai mult, îi va fi greu, aproape cu neputință s-o mai ademenească și s-o împuște. Dar, își zicea Boston, dacă nu l-ar fi observat la timp pe Tașceainar și nu l-ar fi doborât cu primul glonț, lucrurile puteau să ia o întorsătură mult mai proastă. Analizând cele petrecute, Boston și-a dat seama că, apropiindu-se de turmă, fiarele au ghicit primejdia și s-au despărțit, iar când Tașceainar a văzut că omul cu arma o amenință pe Akbara, care nu bănuia că e pândită, s-a năpustit numaidecât asupra vrăjmașului…

Adunând oile, care se împrăștiaseră speriate, Boston s-a dus să vadă lupul ucis. Tașceainar zăcea pe o parte, arătându-și colții galbeni neînchipuit de mari, cu ochii sticloși. Boston i-a pus mâna pe cap, un cap uriaș, parcă ar fi fost de cal, oare cum o fi putut purta asemenea greutate? La fel și labele - Boston a ridicat una, cântărind-o în mână, și fără să vrea a fost cuprins de încântare: câtă forță se simțea în laba asta! Ce distanțe or fi străbătut, câte victime or fi sfâșiat aceste labe?!

După câteva clipe de șovăială, Boston a hotărât să nu-l jupoaie pe Tașceainar. Ducă-se pe pustii de piele, nu era lucrul cel mai important acum. Mai ales că lupoaica scăpase - nu avea nici un motiv să se bucure de izbândă.

Boston a mai stat o clipă pe gânduri, pe urmă a aruncat pe umăr oaia sfâșiată de lupoaică și a pornit cu turma spre casă.

S-a întors mai târziu, cu lopată și târnăcop și tot restul zilei a săpat groapa pentru Tașceainar. A zăbovit multă vreme, căci terenul era pietros. Din când în când, se oprea din lucru și se uita de jur-împrejur cu atenție - nu cumva o fi apărut lupoaica? Arma lui Boston, care lovea fără greș era pusă alături, la îndemână…

Akbara însă a venit doar târziu, în miez de noapte… S-a culcat lângă movila de pământ proaspăt și a rămas acolo până în zori. Cu primele raze de soare, a dispărut…

VI

Erau zile frumoase de primăvară, s-ar putea spune - de început de vară. Venise vremea când ciobanii suie cu oile la vărat. Cei ce iernaseră la poalele muntelui apucau drumul văilor și trecătorilor spre pășunile de munte, ca, treptat, să se apropie de plaiurile înalte. Cei ce iernaseră în câmpie, la staule, ieșeau la pășunile rezervate pentru primăvară. E răstimpul când nu-ți vezi capul de treburi: mânatul oilor la munte, căratul calabalâcului din casă și, cel mai greu dintre toate, tunsul oilor, toate acestea, luate la un loc, creau o atmosferă de încordare. Și apoi toți se grăbeau să urce cât mai repede la munte ca să ocupe cele mai bune pășuni. Într-un cuvânt, nimeni nu se putea plânge de treabă… Și fiecare avea grijile lui…

În toată regiunea, doar Akbara nu-și putea găsi locul. Numai pe ea n-o interesa viața care clocotea împrejur. Se poate spune însă că și oamenii uitaseră de ea: după ce îl pierduse pe Tașceainar, Akbara n-a mai dat nici un semn de viață, până și urletele ei au încetat să se mai audă, noaptea, lângă stâna de iarnă a lui Boston.

Deznădejdea Akbarei era copleșitoare. Devenise nepăsătoare, parcă se blegise: mânca tot felul de jivine mărunte pe care le întâlnea în cale și de cele mai multe ori își petrecea timpul abătută undeva, în vreun loc izolat. Chiar și strămutarea masivă a turmelor, când prin munți se deplasează mii de ovine și nu e greu să înhațe pe furiș vreun miel gură-cască, ba de ce nu și o oaie, o lăsa cu totul indiferentă.

Pentru Akbara, lumea nu mai avea parcă nici o valoare. Toată viața ei era acum în amintirile trecutului, ținându-și capul pe labe, zile întregi își amintea clipele fericite și triste trăite în savana Moiunkumi și în stepele, din Aldaș, și aici, în munții din vecinătatea Issîk-Kulului. Prin fața

ochilor i se perindau fără contenire imagini din viața trecută, trăită zi de zi alături de Tașceainar, și de fiecare dată, nemaiputând îndura jalea, se ridica, rătăcea abătută prin apropiere, se culca din nou, sprijinindu-și capul îmbătrânit pe labe și iar își aducea aminte de puii ei - când de cei patru răpiți de curând, când de cei care pieriseră la vânătoarea din Moiunkumi, când de cei care arseseră în stufărișul lacului Aldaș - însă cel mai adesea își amintea de lupul ei, credinciosul și puternicul Tașceainar. Uneori își amintea și de acel om ciudat pe care îl întâlniseră în lanul de cânepă: își amintea cum, gol și neajutorat, se zbenguia cu puii ei, iar când ea s-a năpustit asupra lui, gata să-i sfâșie gâtlejul din zbor, s-a lăsat înspăimântat pe vine, acoperindu-și capul cu mâinile, apoi a fugit mâncând pământul… Și cum, pe urmă, pe la începutul iernii l-a văzut, în zori, răstignit pe un saxaul în stepa Moiunkumi. Își amintea cum a privit cu atenție figura cunoscută, cum el, întredeschizând ochii, a șoptit ceva către ca și a amuțit…

Viața trecută i se părea un vis, un vis incredibil. Însă, cu toate acestea, nădejdea nu pierise, ea pâlpâia în inima Akbarei: uneori i se părea că până la urmă își va găsi puii, ultimele ei vlăstare. Și astfel, noaptea, Akbara se furișa spre stâna de iarnă a lui Boston, dar acum nu mai urla ca de obicei, când cu jale și disperare, când amenințător, ci doar ciulea urechile atentă: cine știe, poate vântul îi va aduce lătratul puilor sau mirosul lor dulce, cunoscut… Ah, dacă ar fi cu putință minunea asta! Cum s-ar mai repezi Akbara spre cățelandrii ei dragi - nu s-ar teme nici de oameni, nici de câini, și-ar scoate copiii din captivitate și i-ar duce, ca pe aripi, departe de aici, pe alte meleaguri, și acolo ar începe o viață nouă, slobodă și aspră, așa cum le-a fost hărăzit lupilor dintotdeauna…

În aceste zile, Boston, nu-și vedea capul de treburi, și parcă nu i-ar fi fost de ajuns balamucul și grijile cu urcatul

oilor la munte, colac peste pupăză se mai adăugaseră și niște stupide sâcâieli birocratice. După cum făgăduise, Kocikorbaev l-a reclamat pe Boston la organele superioare, și acestea au trimis o comisie care să lămurească cine-i vinovat și cine are dreptate, dar membrii comisiei nu se potriveau în păreri. O parte dintre ei socotea că Boston Urkunciev trebuie exclus din partid pentru că l-a insultat pe secretarul organizației, aducând astfel daune morale partidului, cealaltă parte susținea că așa ceva nu trebuie să se întâmple, deoarece ciobanul Boston Urkunciev a luat o atitudine justă și critica lui țintea ridicarea productivității muncii. L-au chemat la comisie și pe Bazarbai Noigutov, i-au luat declarații scrise cu privire la puii de lup, pe care, chipurile, Boston a vrut să-i ducă îndărăt în vizuină… Într-un cuvânt, au organizat un proces în toată regula…

La ultimele două înfățișări, Boston nu s-a prezentat. A transmis că el trebuie să urce oile la munte, să se mute cu toată gospodăria pe timpul verii, că timpul îl presează, așa că să se descurce fără el, va fi de acord cu orice sancțiune pe care comisia va socoti de cuviință că merită să o primească. Asta l-a bucurat nespus pe Kocikorbaev, fiindcă atitudinea lui Urkunciev îi dădea apă la moară.

Însă ciobanul nu avea altă soluție. Urcatul oilor la munte începuse, iar Boston nu-și îngăduia niciodată să întârzie. În anii din urmă porneau oile cu o zi înainte, după care transportau adăposturile mobile și tot calabalâcul din gospodărie până în locul unde puteau ajunge mașinile, iar mai departe foloseau metoda din străbuni - caii de povară. Dar și asta ușura mult și mai cu seamă grăbea mutatul oilor. Tot astfel și Boston - mai întâi a dus oile la pășunile de vară, apoi, lăsând turma în grija ajutoarelor sale, în timpul nopții s-a întors pentru ca a doua zi să-și încarce gospodăria și familia în camion și să plece în munți până la toamnă.

Și a sosit ziua aceea…

Însă ea a fost precedată de noaptea când Akbara s-a întors la vechiul ei culcuș. Pentru întâia oară de când se prăpădise Tașceainar. Lupoaica singuratică ocolea vechea vizuină de sub streașină stâncii - știa că e pustie și că acolo n-o așteaptă nimeni. Și totuși, odată, Akbara cea bătută de soartă a simțit dorința s-o apuce pe drumul cunoscut și, printre tufișuri, să se strecoare în vizuină - dacă puii ei sunt acolo și o așteaptă? N-a putut rezista ispitei și s-a lăsat împinsă de autoamăgire.

Akbara fugea ca o smintită, fără să se uite pe unde calcă, prin apă, peste pietre, pe lângă focurile de noapte, aprinse la târlele de vară, pe lângă câini înverșunați, și în urma ei răsunau împușcături…

Așa fugea Akbara, singură și înnebunită, prin munți, sub luna care lumina sus, pe bolta cerului… Și când a ajuns la vizuină, pe care o năpădiseră ierburile și lăstarii de dracilă, încât cu greu o mai puteai recunoaște, n-a mai avut curaj să intre în vechiul ei sălaș, de multă vreme părăsit… Dar nici să se înfrâneze, să plece aiurea, nu era în stare. Și iar s-a rugat Akbara zeiței lupilor Biuri-Ana, s-a tânguit lungă vreme, scheunând și urlând, lungă vreme și-a căinat soarta nefericită, implorând-o pe zeiță s-o ia și s-o așeze alături de ea pe lună, acolo unde nu există oameni…

În noaptea aceea, Boston se afla pe drum. Urcase oile în munte și acum se întorcea la stâna de iarnă. Firește, ar fi putut să aștepte până dimineața și abia atunci să pornească. Atunci însă ar fi ajuns acasă abia către seară și ar fi trebuit, să aștepte o zi întreagă și numai pe urmă să încarce camionul și să plece la turmă, dar el nu-și putea îngădui să piardă atâta vreme. Pe lângă asta, la stână nu mai rămăsese aproape nimeni, în afară de Guliumkan cu băiețelul și încă o familie care aștepta să-i vină rândul să se mute la stâna de vară. Bărbații plecaseră cu toții.

Iată de ce Boston se grăbea atâta în noaptea aceea, bine cu Donkuliuk, ca întotdeauna, mergea cu pas destoinic și sigur. Mergea grozav, îți bucura sufletul. Și era iute pasul

lui Donkuliuk. Urechile și coama bidiviului auriu străluceau în lumina lunii, pe crupa lui voinică, mușchii se unduiau precum vălurelele pe suprafața unei ape, noaptea. Era o vreme nici prea caldă, nici prea rece. În aer pluteau miresmele ierbii. Boston avea cu el arma, atârnată în spate, nu poți ști niciodată ce se poate întâmpla noaptea în munți. Acasă însă, Boston o s-o pună la locul ei, arma o să atârne în cui cu încărcătorul plin - cinci cartușe.

Boston calculase să ajungă la stână în zori, pe la ora cinci și părea că așa va fi. În noaptea asta s-a convins încă o dată ce mult îșI iubea nevasta și copilul: doar o zi trecuse și îi era dor de ei, abia aștepta să ajungă acasă. Cel mai mult, pe drum, îl preocupa gândul ca nu cumva lupoaica Akbara să fi început din nou să dea târcoale pe lângă așezarea lor și să-și facă auzit urletul sinistru, înspăimântându-i pe Guliumkan și pe Kengeș. Dar se liniștea, amintindu-și că, după moartea lupului, lupoaica încetase să mai vină - oricum, nu i se mai auzeau urletele.

Dar în noaptea aceea Boston se neliniștea fără rost.

În noaptea aceea, Akbara se afla în trecătoarea Bașat, lângă vechiul ei culcuș, și se jeluia zeiței Biuri-Ana. Și chiar dacă ar fi rătăcit pe lângă gospodăria lui Boston, tot n-ar fi deranjat pe nimeni - după moartea lui Tașceainar nu făcea altceva decât să asculte tristă glasurile ce răzbăteau dinspre stână…

Și iată că a venit ziua aceea…

Dimineața, Boston s-a trezit când soarele lumina din plin: când s-a întors, în zori, s-a culcat și a dormit vreo patru ceasuri. Și ar mai fi dormit, dar l-a trezit Kengeș. Oricât s-a străduit Guliumkan să nu-l lase pe băiețel în odaia unde dormea Boston, totuși, ocupată cu strânsul și împachetatul lucrurilor, l-a scăpat din vedere. Iar băiețelul, gângurind, s-a apropiat de pat și a început, fără pic de jenă, să-și lovească tatăl peste obraji. Boston a deschis ochii zâmbind, l-a îmbrățișat pe Kengeș, simțindu-se năpădit de o duioșie copleșitoare. Era fericit să știe că

băiatul, - trup din trupul său, sânge din sângele său -, crește voinic și vioi, că la cei doi ani fără ceva e isteț, își iubește părinții, că și la față, și la fire îi seamănă lui, numai ochii, strălucitori și umezi, ca două coacăze negre, îi avea de la maică-sa. Era un copil reușit, și, privindu-l, Boston era mândru că are un fiu atât de grozav.

— Ce-i, băiatul tatii? E vremea să mă scol? Hai, trage-mă de mână! Trage, trage... așa! Oho, ce voinic! Iar acum, ia-mă de gât!

În vremea asta, Guliumkan izbutise să pregătească un ceai tare, după obiceiul calmâcilor, cu făină prăjită, cu lapte și sare, și întrucât nu numai turmele, ci și câinii erau acum departe, în munți, Urkuncievii își puteau îngădui măcar o dată la un an să-și bea ceaiul în tihnă, netulburați de nimeni. Puțini înțeleg ce rare sunt asemenea clipe de răgaz într-o familie de ciobani. Căci vitele cer priveghere necontenită cât e anul de mare, zi și noapte, iar când în turmă ai aproape o mie de capete, iar dacă mai socotești și prăsila - o mie cinci sute, familia ciobanului nu poate decât să viseze la o asemenea dimineață tihnită, lipsită de griji. Ședeau, desfătându-se în pace, înainte de a începe împachetarea - plecau doar pentru toată vara! Canionul sosea pe la amiază, și, la ora aceea, toate lucrurile din gospodărie trebuiau să fie strânse.

— Ah, nici nu-mi vine să cred! Ce bine e, câtă fericire, câtă liniște! Nu știu ce simți tu, dar mie nu-mi vine să plec! Hai să nu plecăm. Kengeș, puiule, spune-i tatii că nu trebuie să plecăm nicăieri.

Kengeș gângurea nestânjenit, așezându-se când pe genunchii tatălui, când pe ai mamei, iar Boston încuviința binevoitor spusele nevestei:

— De ce nu? Putem să rămânem aici toată vara.

— Ai brodit-o, n-am ce zice! a râs Guliumkan. Păi n-o să treacă nici măcar o zi și o să fugi după turma ta, că nici călare pe Donkuliuk nu te-ar putea ajunge cineva!

— Așa e, nici cu Donkuliuk nu m-ar ajunge! a încuviințat Boston mulțumit, netezindu-și mustățile țepoase. Asta însemna că e fericit.

Astfel își beau ei ceaiul la masa rotundă, joasă, cei mari ședeau pe dușumea, iar micuțul zburda pe lângă ei. Părinții voiau să-i dea să mănânce, însă băiatul nu avea astâmpăr în dimineața aceea, alerga, se zbenguia, nu puteau în nici un chip să-l așeze la masă. Ușile erau larg deschise, - cu ușile închise era prea cald -, și Kengeș ieșea slobod afară, dădea roată prin curte, privea puii mici, pufoși și zglobii, care umblau încoace și-ncolo pe lângă cloșcă. Era cloșca vecinului, paznicul de noapte Kudurmat. El era în munte cu oile, iar nevastă-sa, Asîgul, se pregătea să plece împreună cu Urkuncievii. Trecuse pe la ei să le spună că strânsese lucrurile, mai trebuia să pună cloșca și puii într-un coș, dar o să facă asta când va veni mașina. Acum voia să spele niște rufe și să le pună la uscat.

Așa a trecut dimineața aceea. Soarele începuse să dogorească. Toți erau ocupați cu treburile lor. Boston și nevasta legau boccelele, împachetau vasele. Asîgul spăla rufele, din când în când se auzea cum arunca din prag apa murdară. Pe micuțul Kengeș îl lăsaseră de capul lui, iar el ba ieșea afară, ba intra în casă, ba se învârtea pe lângă puii de găină.

În vremea asta, cloșca, grijulie, și-a dus puii mai departe de casă, să râcâie pământul și să ciugulească. Copilul s-a ținut după ei și, pe neobservate, au ajuns în spatele șopronului. Aici, printre brusturi și măcrișul-calului, era liniște și plăcut ca în timp de vară. Puișorii piuiau, râcâiau prin gunoi, iar Kengeș, râzând încetișor, vorbea cu ei, încercând să-i mângâie. Cloșca nu se temea de Kengeș, însă când, pe nesimțite, în apropiere a apărut un câine mare, cenușiu, găina s-a neliniștit, a început să cotcodăcească nemulțumită și a socotit de cuviință să-și ducă puii ceva mai departe. Pe Kengeș însă câinele cel mare și cenușiu, cu niște ochi uimitor de albaștri, nu l-a

speriat câtuși de puțin. Se uita la băiețel cu ochi blânzi și mișca prietenos din coadă. Era Akbara care de multă vreme dădea târcoale pe la stâna de iarnă.

Lupoaica îndrăznise să se apropie atât de mult de așezarea oamenilor, întrucât, începând cu noaptea trecută, aici totul părea pustiu, nu se mai auzeau nici glas de oameni, nici lătrat de câine. Împinsă de un dor neostoit, de o speranță nestinsă, ea dăduse ocol tuturor saivanelor și țarcurilor și, negăsindu-și nicăieri puii pierduți, s-a apropiat tot mai mult de casele oamenilor. Și iată că Akbara stătea acum în fața copilașului. E greu de înțeles cum o fi priceput ea că el este tot un pui, ca și al ei, dar pui de om, iar când micuțul a întins mâna s-o mângâie pe cap, inima istovită de durere a Akbarei a tresărit. Ea s-a apropiat de el și l-a lins pe obraz. Băiețelul s-a bucurat de mângâierea ei, a râs încetișor și a îmbrățișat-o pe după gât. Și atunci, Akbara, copleșită, s-a culcat la picioarele lui, a început să se joace cu el, ar fi vrut ca băiatul să sugă din țâțele ei, dar în loc de asta, el a urcat în spatele ei. Apoi a sărit jos și a chemat-o după el, „Jiur! Jiur!”[28] striga băiatul, râzând fericit. Însă Akbara nu cuteza să meargă mai departe, știa că acolo sunt oameni. Fără să se miște din loc, lupoaica îl privea tristă cu ochii săi albaștri. Băiatul s-a apropiat din nou de ea și a mângâiat-o pe cap, iar Akbara l-a lins pe obraz, și lui îi plăcea tare mult. Lupoaica își revărsa asupra lui toată duioșia ce se strânsese în sufletul ei, inspira nesățioasă mirosul lui de copil. Ce fericită ar fi dacă acest pui de om ar trăi în bârlogul ei de sub streașină stâncii. Cu băgare de seamă, ca să nu-l rănească la gât, lupoaica l-a apucat de gulerul cămășii și, cu o mișcare bruscă, l-a aruncat, pe grumaz - în acest fel înhață lupii mieii din turmă.

Băiatul a scos un țipăt ascuțit, scurt, ca un iepure rănit. Vecina Asîgul, care se ducea spre șopron să întindă rufele

[28] Să mergem.

la uscat, auzind țipătul lui Kengeș, s-a uitat repede după colț, a aruncat rufele jos și a fugit spre ușa lui Boston.

— Săriți! Lupul! Lupul a răpit copilul! Săriți!

Fără să-și dea seama ce face, Boston a smuls pușca din cui și a ieșit în goană din casă, urmat de Guliumkan.

— A luat-o încolo, încolo! Uite-l pe Kengeș! Uite lupoaica, fuge cu el în spinare! țipa vecina, apucându-se îngrozită cu mâinile de cap.

Boston o văzuse și el - lupoaica alerga purtând pe grumaz băiețelul care urla cât îl ținea gura.

— Stai, Akbara, oprește-te! Oprește-te, n-auzi?! a început el să strige cât putea de tare, fugind pe urmele lupoaicei.

Akbara o iuțit pasul, iar Boston gonea după ea, strigând cu glas de nerecunoscut.

— Akbara, lasă-mi băiatul! N-o să mă mai ating niciodată de neamul tău! Lasă-mi copilul, Akbara! Te rog, Akbara, ascultă-mă!

Uitase că vorbele lui nu însemnau nimic pentru ea. Strigătele, urmărirea doar o speriaseră, și ea a început să gonească din toate puterile.

Boston o urmărea pe Akbara fără să tacă o clipă.

— Akbara! Lasă-mi băiatul, Akbara! o implora el.

În urma lui, cu vaiete și bocete disperate, alergau Guliumkan și Asîgul.

— Trage! Trage mai iute! striga Guliumkan, uitând că Boston nu poate să tragă câtă vreme lupoaica poartă copilul pe grumaz.

Strigătele, urmărirea doar au îndârjit-o pe Akbara, i-au ațâțat instinctul de lup, și ea a hotărât să nu dea drumul prăzii. Ținând copilul de guler, ca în clește, lupoaica fugea neabătut, înainte, se apropia tot mai mult de munți și nici când în urma ei a răsunat o împușcătură și glonțul i-a șuierat pe deasupra capului n-a aruncat povara. Iar băiatul plângea necontenit, chemându-și tatăl, chemându-și mama. Și Boston a tras din nou în aer, nemaiștiind cum s-o

înspăimânte pe lupoaică, dar nici această împușcătură n-a speriat-o. Akbara continua să se depărteze spre îngrămădirile stâncoase, acolo putea ușor să-și piardă urma și să dispară din vedere. Boston era deznădăjduit: cum să salveze copilul? Ce să facă? De ce o fi căzut pe capul lor această pedeapsă cumplită? Pentru care păcate?

— Lasă băiatul, Akbara! Lasă-l, te rog, lasă-mi feciorul! o ruga el din mers pe tâlhăroaică, gâfâind și horcăind ca un cal gonit cu sălbăticie.

Și pentru a treia oară Boston a tras în aer, și din nou glonțul a țiuit pe deasupra capului fiarei. Grămezile stâncoase erau din ce în ce mai aproape. În încărcător mai avea acum doar două cartușe. Dându-și seama că peste un minut nu va mai avea nici o șansă, Boston a hotărât să tragă în lupoaică. Din goană s-a lăsat în genunchi și a dus pușca la ochi: a îndreptat-o spre picioare, doar spre picioare. Dar nu izbutea să ochească: pieptul îi tresălta, mâinile îi tremurau neputincioase. Făcând eforturi să se stăpânească și privind spre crestătura înălțătorului cum gonea lupoaica, parcă plutind pe valuri înspumată, a ochit, și a apăsat pe trăgaci. Degeaba - a dat greș. Glonțul s-a înfipt în pământ, răscolind praful foarte aproape de țintă. Boston a reîncărcat arma cu cel din urmă cartuș, a țintit din nou și nici nu a auzit împușcătura, a văzut doar cum lupoaica a mai făcut un salt și s-a prăvălit pe o parte.

Petrecându-și arma după umăr, ca în vis, Boston a pornit spre lupoaica doborâtă. I se părea că fuge atât de încet, ca și cum ar pluti într-un spațiu vid…

Și iată, în sfârșit, simțind că îngheață, de parcă afară ar fi fost gerul Bobotezei, a ajuns lângă lupoaică. Și s-o încovoiat până la pământ, și s-a clătinat, crispându-se într-un răcnet mut. Akbara era încă vie, iar alături zăcea copilul fără suflare, cu pieptul străpuns.

Și lumea, pierzându-și graiul, a amuțit. Pierise, nu mai exista. În locul ei se statornicise o beznă de foc clocotitoare. Boston s-a aplecat peste trupul feciorului,

scăldat în sânge stacojiu, l-a ridicat încet de la pământ și, strângându-l la piept, s-a tras câțiva pași îndărăt, uimit de ochii albaștri ai lupoaicei muribunde. Pe urmă s-a întors și, mut de durere, a pornit în întâmpinarea femeilor care alergau către el.

Și i s-a părut că Guliumkan crește sub ochii lui, și, iată, înspre el vine o femeie uriașă, cu o față imensă, desfigurată, întinzând spre el niște brațe gigantice, deformate.

Își târa picioarele ca un orb, strângându-și la piept copilul pe care-l ucisese cu mâna lui. În urmă țipa și bocea nevasta lui, deopotrivă cu vecina, care o susținea de braț.

Boston, năucit de durere, nu auzea nimic. Însă brusc, asurzitor precum bubuitul unei cascade, asupra lui s-au prăvălit zgomotele lumii reale, iar el a înțeles ce s-a întâmplat și, ridicând ochii spre cer, a răcnit înfricoșător:

— De ce, de ce m-ai pedepsit?

Acasă, a așezat trupul copilului în pătuțul pregătit pentru a fi urcat în mașină, iar Guliumkan s-a lăsat lângă căpătâi și a început să urle, cum urla Akbara, noaptea… Alături a îngenuncheat pe dușumea, Asîgul…

Boston a ieșit din casă, luând arma cu el. A vârât un încărcător în magazie și încă unul în buzunar, de parcă se ducea la luptă. Pe urmă a pus șaua pe Donkuliuk, a încălecat dintr-o mișcare și a plecat fără să le spună nimic celor două femei…

Îndepărtându-se puțin, a dat frâu liber lui Donkuliuk, și bidiviul auriu a pornit-o pe același drum pe care la sfârșitul iernii galopase spre stâna din Taman.

Cel pe care îl căuta și pe care l-ar fi găsit și-n gaură de șarpe era acasă.

În ziua aceea, și în curtea lui Bazarbai Noigutor se încărca mașina pentru a duce cele de trebuință la pășunea de vară. Ocupați cu treaba, oamenii n-au băgat de seamă când a apărut Boston din spatele saivanului, cum a

descălecat, cum a luat arma, cum a încărcat-o, coborând piedica, și cum a agățat-o din nou pe umăr.

L-au observat doar când s-a apropiat de camion. Bazarbai, sărind din mașină, și-a ațintit asupra lui privirea mirată.

— Ce vrei? i-a zis el lui Boston, scărpinându-se după ceafă și cercetându-i fața neagră ca un tăciune. Ce cauți aici? Și ce te uiți așa? a întrebat el îngrijorat, presimțind ceva rău. Ai venit iar pentru puii ăia de lup! N-ai ce face? M-au rugat oamenii să scriu, și am scris.

— Mă doare-n cot că ai scris, i-a aruncat Boston, fără să-l slăbească din privirea-i cruntă. Nu-mi pasă. Vreau să-ți spun că tu nu meriți să trăiești pe lumea asta, și am să te ucid chiar eu!

Bazarbai n-a apucat să facă nici un gest de apărare. Boston a apucat arma și, aproape fără să ochească, a tras în el. Bazarbai s-a clătinat, a încercat să fugă, să se ascundă după mașină, însă cel de al doilea glonț l-a nimerit în spinare. El s-a învârtit de trei ori, s-a lovit cu capul de camion și s-a prăvălit, râcâind pământul cu mâinile. Totul s-a petrecut atât de repede și neașteptat, încât, la început, nimeni nu s-a clintit din loc. Numai când nefericita Kok-Tursun s-a aplecat bocind peste trupul bărbatului, au început să țipe toți deodată și au alergat spre cel ucis.

— Nici o mișcare! a comandat Boston tare, privind de jur împrejur. Nu mișcă nimeni! a amenințat el, îndreptând țeava puștii spre fiecare în parte. O să plec îndată, mă duc singur acolo unde trebuie. De aceea vă previn: nimeni - nici o mișcare! Altfel, să știți că am destule cartușe! a zis el și s-a bătut cu palma peste buzunar.

Toți s-au oprit ca trăsniți, nimeni nu putea pricepe nimic, nu putea spune nimic, de parcă își pierduseră darul vorbirii. Doar nenorocita Kok-Tursun continua să jelească deasupra soțului odios:

— Știam că vei sfârși ca un câine, că altceva n-ai fost la viața ta! Ucide-mă și pe mine, ucigașule! s-a aruncat Kok-

Tursun spre Boston, jalnică și desfigurată. Ucide-mă și pe mine ca pe un câine. Căci de când sunt pe lume n-am avut nici o bucurie, de ce să mai trăiesc!

Femeia a încercat să mai strige ceva: ea, cică, i-a spus lui Bazarbai că nu trebuia să fure puii de lup, că asta n-o să aducă nimic bun, dar acest monstru nu se da îndărăt de la nimic, a dat pe băutură până și fiarele sălbatice, - însă doi păstori i-au astupat gura și au tras-o mai la o parte.

Și atunci, aruncând o privire cruntă celor ce stăteau în jur, Boston a rostit încet, dar răspicat:

— Destul, acum mă duc unde trebuie, o să declar eu însumi ce-am făptuit. Repet - eu însumi! Iar voi vedeți-vă de treburile voastre. Ați auzit?

Nimeni n-a scos nici un cuvânt. Toți tăceau, cutremurați de cele întâmplate. Privind chipurile oamenilor, Boston a înțeles deodată că din această clipă el trecuse dincolo de o linie, izolându-se de ceilalți: căci era înconjurat de oameni apropiați, alături de care zi de zi, an de an și-a câștigat pâinea cea de toate zilele. Îi cunoștea pe fiecare dintre ei, și ei îl cunoșteau, de fiecare îl lega câte ceva, acum însă pe chipurile lor se citea înstrăinare, și el a înțeles că acum s-a despărțit de ei pe vecie, ca și cum niciodată nu i-ar fi legat nimic, ca și cum el ar fi înviat din morți și asta i-ar fi înspăimântat.

Ținând calul de căpăstru, Boston s-a îndepărtat. A plecat fără să se uite îndărăt, a plecat în direcția lacului, să se predea autorităților. Mergea cu capul plecat, urmat de credinciosul Donkuliuk.

Acesta era sfârșitul, sfârșitul vieții lui…

— Iată prăpădul lumii, a rostit Boston cu glas tare, și brusc i s-a dezvăluit un adevăr cumplit: până atunci, lumea toată sălășluia înlăuntrul său, și acum acestei lumi îi bătuse ceasul. El era și cerul și pământul și munții, și lupoaica Akbara, marea zămislitoare a toate câte sunt, și Ernazar, rămas pe vecie între ghețurile din masivul Ala-Monghiu, și pruncul Kengeș, ultima sa ipostază, împușcat

de mâna lui, și Bazarbai, cel respins și ucis în sufletul lui, și tot ce a văzut și a trăit o viață, - toate acestea alcătuiau universul lui, iar acum, deși toate vor exista, cum au existat dintotdeauna, asta se va întâmpla fără el, vor alcătui o altă lume, iar lumea lui, unică, imposibil de reîntrupat, a dispărut și nu va mai renaște niciodată. Aceasta era marea lui catastrofă, sfârșitul lumii lui…

Pe drumul pustiu dintre câmpuri, ce ducea spre Priozerie, Boston s-a întors brusc, a cuprins cu brațele gâtul calului și a început să plângă amarnic.

— O, Donkuliuk, doar tu nu poți pricepe fapta ce am săvârșit! se căina el printre hohotele care-i zguduiau trupul. Ce să mă fac? Mi-am ucis copilul cu mâinile mele și plec fără să-l înmormântez, iar pe femeia dragă o las singură.

Apoi a înfășurat cureaua frâului de gâtul calului, a legat scările de oblâncul șeii ca să nu-l stânjenească la mers.

— Du-te, du-te acasă, du-te încotro vrei! și-a luat el rămas-bun de la Donkuliuk. N-o să ne mai vedem niciodată!

L-a lovit ușor cu palma pe grumaz, îndemnându-l să plece, și calul, mirat că e lăsat slobod, a pornit spre casă.

Iar Boston a purces mai departe pe drumul său…

Brâul albastru al Issik-Kul-ului se apropia tot mai mult, și Boston dorea să se topească în el, să dispară: voia și nu voia să mai trăiască. Întocmai precum acele talazuri se înalță clocotitoare, dispar si din nou renasc din ele însele…

CUPRINS

PARTEA ÎNTÂI....4
I....5
II....14
III....26
IV....45
V....83
VI....106
PARTEA A DOUA....136
I....137
II....163
III....197
IV....227
V....237
PARTEA A TREIA....257
I....258
II....287
III....297
IV....303
V....308

VI.....364

versiune eBook: [v1.0] hunyade

O impresionantă salbă de unde nestemate marchează drumul creației de aproape patru decenii al prozatorului oriental de faimă universală Cinghiz Aitmatov (n. 1928): *Geamilia* - „cea mai frumoasă poveste de dragoste din lume după Romeo și Julieta” (șapte ediții numai în Franța) - *Defileul, Ochi de cămilă, Primul învățător, Ogorul mamei, Vaporul alb, Adio, Floare-galbenă!, O zi mai lungă decât veacul* se înscriu toate în galeria capodoperelor, fiind bine cunoscute atât la noi, cât și pe toate meridianele globului.

Pe urmele unui Bulgakov, Pasternak sau Soljenițîn, dar mai ales în sfera de atracție a pleiadei marilor prozatori ruși contemporani (Iuri Trifonov, Vasili Șukșin, Valentin Rasputin, Vasili Belov, Viktor Astafiev ș.a.), Aitmatov a fost prevestitorul unei noi epoci care poartă deocamdată denumirea de *perestroică* și *glasnost*, întrând în istorie ca o personalitate ce a exercitat o influență extraordinară asupra societății. Ultimul său roman a fost „devorat” pe nerăsuflate în patria sa natală, Kirghizia, și în cea adoptivă, precum și în întreaga lume.

Eșafodul pare a fi un fenomen literar ale cărui semnificații și valori încă nu au fost pe deplin elucidate. Eroii tragici ai lui Aitmatov întăresc crezul ființei umane în triumful binelui și al vieții, în pofida tuturor vicisitudinilor și amenințărilor. Amenințările iau amploarea unui apocalips, spune romancierul, barați-le drumul, salvați-vă existența.